FOLKELIVSBILLEDER

AV

JACOB B. BULL

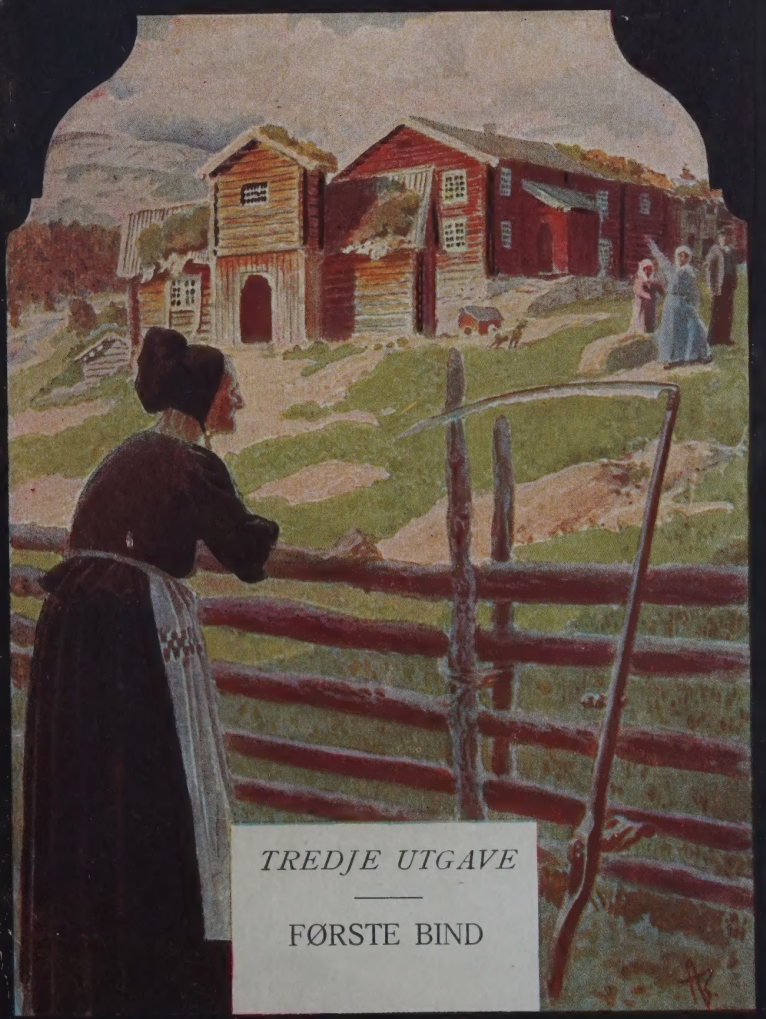

TREDJE UTGAVE

FØRSTE BIND

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

JACOB B. BULL

FOLKELIVSBILLEDER

: TREDJE FOLKEUTGAVE :

JACOB B. BULL

FOLKELIVS BILLEDER

FØRSTE BIND

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
KRISTIANIA OG KØBENHAVN
MDCCCCXIX

A/S P. M. BYE & CO., KRISTIANIA.

839.83
B87fo
1919
v.1

Mellem Fjeldene.

Midtveis mellem Kristiania og Trondhjem ligger Rondanes vældige Pyramider, syv i Tallet, to Tusen Meter høie, som blaanende Eventyrslotte i Fjeldviddens urgraa Rike.

Staar du en klar Dag, helst i September Maaned, paa Høgronden eller Rondeslottet, da ser du fremfor dig mot Vest Jotunfjeldenes blaa, snestripede Gavler, med tindrende Takker og svartnende Skar, i høi festlig Luft, og under dig drar Gudbrandsdalen sin svartgrønne Revne gjennem synkende Skog mot Syd og blir borte langt nede, hvor du fornemmer stort Vand.

Men snur du dig mot Øst, da gaar der med ett som en Slagskygge over alt dit Syn; ti foran dig ligger, saa langt Øiet kan naa, Østerdalens graanende Fjeldvidder som et Hav av størknet Sten, like fra Vandskillet ved Røros i Nord til de brede hedemarkske Flatbygder i Syd, like fra Atnesjøen ved Rondanes Fot i Vest til Fæmunds staalblaa Stripe i Øst ved Svenskegrænsen. Rensdyr-graa og brunvatret bølger Vidden indover; sortblanke Fjeldvand og sølvgraa Sjøer ligger som efterglemt Graat overalt indimellem; herdebrede Fjeld løfter sig trodsig her og der; men opigjennem Dalrevnen, hvor Glommen glitrer, kommer fra Syd i voksende Tog de svartnende Skogers talløse Hær.

Længst mot Nord paa Rørosens magre Høide ligger Glommens Ophav, Aursundsjøen, bævende som en Draape i Vandskillet, uviss om den skal ta den letvinte Vei mot Nord, hvor Gula styrter ut over Trøndelagen, eller om den skal søke det store Hav den lange Vei mot Syd gjennem de øde Skoger. I tvilraadige Bugtninger og grundende Kjern stanser den og

gaar den sydover, indtil med ett Havlængslen tar den. Da bryter den Vei: strid og rivende nedover Tolgen, dyp og stille gjennem Tønsets brede Bygd, som en grund Strøm over glitrende Smaasten i Lilleelvedalens magre Jord, mangearmet og stærk gjennem Storelvedalens fagre Dalføre og siden med stor Magt langs Aamots og Elverums brede Bygder mot Solør.

Og fra høire og venstre styrter de sig i den, de rivende Fjeldelve Tunna og Auma, Folla og Atna, Brya og Rena, den sidste størst; ti den bærer Bud fra et helt Dalstrøk og to store Sjøer.

Men oppe i Fjeldbaandet, overalt hvor du ser det grønnes, ligger Sæter ved Sæter i det friske Fjeldbeite; Rypeflokkene hækker i Vie-Riset rundt Sætervoldene; Ørreten sprætter efter Fly paa Fjeldsjøen tæt ved.

Og hvert Fjeld har sin Sjø, som hvert Menneske sin Sorg. Mot Øst blaaner Fæmundsjøen kold og hvass i Fjeldvinden som et bredt Slagsverd. Den tar alt Røros-viddenes og Rendalsviddenes Vand, som ikke Gula og Glommen magter, og midt i Sølenfjeldet, med Tilløp fra Sølensjøens iskolde Kilde, springer Klara-Elv ut og gaar som en stor Pulsaare ind i Sverige.

Men nærmere mot Vest, paa Rendalsfjeldenes Helding, ligger Speksjøen og Neksjøen, Drivsjøen og Missjøen som smeltet Sølv i det klare Dagslys, og dypt i Dalen samler Rena Aa al sin Magt i Storsjøen for med Hæder at kunne melde sig til det store Møte med Glommen, som nu har tat Savalens og Atnesjøens vældige Vandflom. Men fra Aamøtets Stund er Glommen Enehersker i Dalen. For nu er Bygden bred og Gangen given. Og overalt, hvor dit Øie falder, møter du de brede Glaam av den blinkende Elv, hvis Glans har skapt dens Navn[1].

* *
*

Østerdalen er de øde Skogers Dal. Dyster, svartnende Granskog i Bunden, grøn, kraftig Furu opover Liene, fin lysgrøn Bjerk i Fjeldbaandet og graahvit Fjeldvie indover Vid-

[1] *Glaama* d. e. *den blinkende.*

den, hvor Rensdyrmosen lyser op mellem Stenene. Men overalt, hvor du gaar i Skogen, ligger Nedfalds-trær i Kors og i Krok som hvitnende Benrader fra Hedenold.

Skulde en tegne Østerdalen i ett Ord, maatte en kalde den Ensomhet, og saa underligt det høres, er det netop Ensomheten, som har befolket Dalen. Hit ind drog i hedensk Tid den fredløse, som blev jaget fra Bygd til Bygd. I Østerdalens dype Skoger berget han Livet og blev borte for altid. Men Aaret efter steg en blaanende Røk fredelig op etsteds langt derinde i Skogdypet. Det var Dalens første Hytte. Ti Aar efter kom en anden paa samme Vis, vandret ikring Dag og Nat, fik se den enslige Røk, vaaget sig frem til Folk og fandt Gjestfrihet og Vern. Dagen efter drog han mange Mil dypere ind for at bygge sit eget. Paa den Vis blev det langt mellem Gaardene i Dalen, men trygt i de enslige Hus.

Vilde den, som kom dit, kalde Dalen Ensomhet, saa maatte den, som drog derfra, kalde den Fred. Gjennem Østerdalens øde Vidder drog Birkebeinerne med det forfulgte Kongsbarn Haakon Haakonson hin stormfulde Vinter for mange Hundred Aar tilbake. De visste, at den Dal maatte de fare for at dra ensomt og mellem Venner. En eneste Dør stængt, en eneste Nat ute paa Vidden i den forrykende Vinterstorm, og Kongsbarnets Saga hadde været ute. Men der fandtes ikke i hele den fattige Dal et Menneske, som hadde Hjerte til at tænke slik Tanke. Kong Haakon Haakonson drog frelst gjennem Østerdalen ved Vintertid. Og den Dag i Dag er Gjestfrihet i Østerdalen saa selvsagt, som at Solen staar paa Himmelen.

* *
*

Ved Gaarden Akre i ytre Rendalen, fire og tyve Mil fra Kristiania og fire og tyve Mil fra Trondhjem, staar en høi Sten, mosegraa og med grovt indhugget ML (1050). Det er et ældgammelt Veimerke, som fortæller os, at her var det midtveis mellem Oslo og Nidaros.

Tør vi tro Stenens Skrift, saa er den reist tyve Aar efter Olav den helliges Fald. Det var Pilegrimsfærdene til St. Olavs Lik, som allerede da tok sin Begyndelse. Hele den Strøm,

som kom dragende fra Oslo langs Mjøsens østre Bred og over Hedemarken, fulgte Glommens Vasdrag som den letteste Vei. Og fra Danmark og Sverige kom en anden Strøm langs Klara-Elv, blev stanset av Fæmundsjøen, bøide av gjennem Sølenfjeldenes brede Skar ned i Rendalen ved Akre og fulgte derfra Hovedstrømmen videre mot Nidaros. Længe har man undret paa, hvorfor Veien langs Sølenfjeld var saa bred og stærk, dobbelt saa bred som nogen Sætervei. Nu vet man, at Pilegrimenes Føtter gjennem Aarhundreder har slitt Rendalsfjeldenes øde Vidder.

Og der Pilegrimsfærdene gjorde Veien bred og Bygdene kjendt, fulgte Samfærdsel og Handel i deres Spor.

I Storelvedalens brede Bygd ved Kaupangr, det nuværende Koppang, hadde Østerdalen sit store Handelsstævne.

Fra Dalens nordre Bygder kom de, Nordmandsfærdene, i knistrende Vinterkulde, tyve og tredive Hester i Følge, med Høi og Smør, Ost og Fisk. Fra Syd møtte Hedemarkingen, forfrossen og slivfingret med Korn og Søtepler, Vadmel og Lin; den lange Vei over Fjeldene fra Øst kom Vestgøter med Jernvarer og fint Klæde, og fra Gudbrandsdalen i Vest vaaget en og anden stærk Kar sig over de uveisomme Vidder med sprække Hester i Række og Kasser fulde av Søljer og anden Pynt.

Aarhundreder gik det slik, indtil Hamar blev grundlagt i Syd og Røros senere i Nord. Fra da av er det slut med de store Handelsstævner paa Kaupangr. Nu gaar Østerdalens lange Hestfærder i Vinternættene mot Syd til Hamar og mot Nord til Røros Kobberverk med Kul. Pilegrimsfærdene er utdøde med den gamle Lære og Svenskerne har stanset sin Færd gjennem Sølenskaret. Der, hvor før tyve tredive Mand ad Gangen varmet sig rundt Baalene paa det haarde Høifjeld senhøstes, der drar nu bare en enkelt Kløvhest hjemover fra Sæteren, eller en enslig «Versjytte» (Vestgöte) siger med Hest og Kjærre langsomt frem som et Minde om svunden Tid.

Og disse gamle Stævner er det, som har git Østerdalens Folkefærd sit Præg i Slægt og i Natur. I de nordre Bygder møter vi herdebrede, stærke Fjeldfolk, med Trøndelagens brede og stive Selvtryghet. I Rendalen bor Blandingsfolket

med det svenske Islætt, rødt og lyst Haar, indimellem Folk med mørkere Drag av ublandet norsk Æt. I Storelvedalen har Ætlinger av de første Rydningsmænd holdt sig; men længer mot Syd, i Aamot og Elverum, strømmer Hedemarkens Flatbygds-blanding ind.

En mærker det ogsaa paa Bygdemaalene. Snart skjønner du, at Gudbrandsdalen eller Trøndelagen er nær, snart at Veien til Sverige heller ikke har været lang i gamle Dager.

Som Slægt og Sprog, slik har ogsaa Sagn og Eventyr gaat de store Alfarveier gjennem Østerdalen. Langfærdsfolk har baaret dem fra Gaard til Gaard, fortalt dem i de brede Østerdalsstuer rundt Aaren om Vinterkveldene eller rundt Bu-varmen i de gamle Ljorbuer under Jagt og Fiske, Høst og Vaar.

* *
*

Skog, Vand, Fjeld — det er Østerdalen. Og av Skog, Vand og Fjeld har Folket der oppe livnæret sig, saa langt tilbake i Tiden, som Mindet gaar.

Her træffer du midt i jevne Skogen, ret som det er, disse underlige firkantede Indhugg i Lændet; det er Elgegravene og Rovdyrgravene fra ældgammel Tid. Her gik i Aarhundreder de seige Vinterjagter efter Rensdyr over snetindrende Vidder eller utover livsfarlige styrtende Fjeldsluk. Og under Kjæmpegranene, hvor Tiuren smyger, eller mellem de fine knoppede Bjerker i Fjeldbaandet, hvor Rypene render, har Østerdalens Ungdom fra Slægt til Slægt sat Snarer ved Høst og Vinter. Og senere, henimot vor Tid, da Rifleskuddene begyndte at smelde i de tause Skoger, da var det ikke langt imellem Folk, som hadde skutt Hundred Elg eller Hundred Bjørn, før Døden tok dem selv. Og av Hundredaars Vane holder Bjørnen sig i den vildeste Ur, og Elgen, som Aaret igjennem gaar tryg mellem Buskapen fremme paa Myrene, blir borte med ett Slag, naar Jagttiden begynder.

Var Skogene rike, saa var Vandet det end mer. I de fiskefyldte Fjeldelver tok Østerdølen fra graanende Tider av Hundred efter Hundred paa Garn, Ørret og Røe, Sik og Harr, naar den gik op om Høsten for at «tide», og de ældgamle

Fiskerettigheter indover Fjeldsjøene fortæller, at den Gang levde Østerdølen mere av Fisk end nu, da bare en og anden fattig Stakkar frister Ørreten med Metemark og Stang mellem Hængedy og Torv rundt Fjeldkjernenes lønlige Kilder.

I Skogen kring Gaarden gik Buskapen i gammel Tid paa egen Haand. Men Beitet blev rikere og Luften svalere høiere op i Lien, og snart maatte Folk følge eller hente Buskapen hjem om Kvelden. Luren begyndte at klinge i Aasene; Gjætergutten gik Dagen lang og blaaste paa Bukkehorn for at trøte Tiden. Men efter hvert fandt Buskapen et Beite saa rikt, at den begyndte at holde sig der, og om Høsten skar Folk det Græs, som blev tilovers, og bar det hjem til Vinterfôr. Om nogen Aar laa det en Bu ved slik en Slaatt og Aaret efter et Fjøs. Buskapen holdt til der om Sommeren: en Budeie og en Gjætergut fulgte med. Det var den første Sæter. Saa blev Jord brutt op omkring, i større og større Rydning; Græsvold begynder at gro, og en vakker Vaardag flytter Gaardens yngste Søn dit for bestandig med den han har kjær. Sæteren er blit til en ny Gaard og faar sin egen Sæter endda høiere op. Paa slik Vis drives Sæter og Buskap like til Fjelds.

Men den, som en Gang har kjendt Fjeldviddens underbare Magt, glemmer den aldrig. Ikke Menneskene; ikke Dyrene heller. Sæterjenten gaar og længter om Vaaren i ukevis mot de fagre Fjeld; Buskapen er ikke til at holde i Dalen, saa snart Sommervarmen kommer. Men om Høsten, naar Snestorm og Kulde driver Folk og Fæ til Dals, stanser Buskapen Gang paa Gang, vender sig og rauter indover mot de kjære, ensomme Trakter. Og Sæterjenten stirrer sørgmodig ned i Dalen, hvor det frosne Korn staar paa Staur bortover de magre, graa Akerflekker. Bakom ligger Fjeldet tindrende hvitt av Nysneen.

* *
*

Østerdølen ligner i Sind og Skind Dalen, der han er født: dulgt som Skogene, ubændig som de stride Elver, stærk og selvtryg som de bredryggede Fjeld. Han er tung i Vendingen, men utholdende over alle Grænser.

Man sier om Østerdølen, at bruker han to Dager til at

spænde Hesten for Slæden, saa kjører han fjorten Dager, før han spænder den fra igjen. Denne træge Utholdenhet gaar igjen i alt hans Arbeide, al hans Glæde, alt hans Sindelag. Og han har Krop til at følge sin Natur. Han kan dra over Fjeldet med Hest og Slæde midtvinters i knakende Kulde, klædd i Uldtrøie og en tynd Busserull, bare for at hente et Lass Sæterhøi inde paa Viddene; han kan ligge i Tømmerhugst Uke efter Uke i de kolde Tømmerkoier, hvor Skjegget fryser fast til Væggen ved Aandedrættet; han kan gaa i Tømmerfløtingens iskolde Elvevand i Mai Maaned, vaat til opunder Armene, uten at bytte hverken Nat eller Dag; men han kan ogsaa ture Bryllup eller Gravøl otte Dager paa Rad, danse Nat efter Nat hele Julen rundt og ikke slutte, før Tønden er tom. Han kan følge en Bjørn paa Jagten otte ja fjorten Dager i Træk, og han kan huske en Velgjerning eller en Fornærmelse hele sit Liv. Han kan bære den Byrde, han selv tar paa sig, hvor langt det skal være; men han er øm for Tvang og Tøile som en vild Elg i Skogen.

Det fortælles, at en Gang, da en stor Brand raste i Kristiania, blev Tropperne fra Gardemoen ved Ilbud kaldt ind for at slukke. Bataljon efter Bataljon toget avsted, Kristiania Bataljon først, Østerdalens til slut. Det var mange Mils Sprængmarsj, og for Kristiania var hver Times Forsinkning ubotlig. Endelig mot Morgensiden kom de, i tungt drønnende Fotslag langt borte, og der brøt en Jubel ut i den brændende By. Det var Østerdalens Bataljon — den eneste, som rak frem.

Blev her Krig i Landet og en Marsj skulde gjøres, som ingen vaaget, et dagelangt Slit i Fjeld og Skog skulde prøves, men ingen maatet, da er det bare at sætte Østerdalens Bataljon ind. Den naar frem .

* *
*

Vinteren i Østerdalen var i gamle Dager en Hvilens og Festens Tid. Lunt og velberget sat Bønderne hver paa sin Gaard, trygge for Nød, om end Kulden blev aldrig saa stræng. For paa Stabburet hang Spekekjøt av Elg og Ren, Sau og Storfugl; Hyldene bugnet av Smør og Ost, og i de murte Kjelderer stod

der Tønder med Saltmat fra Høstslagtingen, Rakefisk fra Fjeldsjøene, Kjeldermelk i store Saaer og av og til en Tønde stærkt Øl i den inderste Krok.

Bare nu og da, naar Kornet slap op eller Skat skulde betales, maatte de sydover til Hamar med Smør, Ost og Vildt, eller nordover til Røros med Kul og Skind, for at sælge og kjøpe. I lange Færder drog de, helst indunder Jul, hver Hest med sit klingende Tingel og hver Mand med sin skarpe Øks paa Lasset; for Ulveflokken fulgte langs de øde Veier i den tindrende Vinterkulde, rasende av Sult. Men var Nordmandsfærdene først fra sig gjort, stod Slædene med Korn og Byvarer først paa Gaarden, — da bar det i Vei med Fester Bygdene rundt, ved de store Helger, ved Bryllup og Gravøl, ved Ting og Auktion, altid med en underlig Duft av Langfærd og Fjeldvidde.

Til Juleturing kom de fra avsides Gaarder, begyndte Syd i Bygden, fulgtes nordover i stadig økende Strøm og stanset først langt ut i Januar Maaned i Bygdens nordligste Grænd. Bryllup holdt de otte Dager i Træk, ofte flere Hundrede Mennesker paa en Gaard, som om en hel Folkestamme var paa Vandring. Da gik Dansen i de høiloftede Østerdals-stuer ved Nat og Dag, Husbondsfolk og Tjenestefolk om hverandre, i underlige gammeldagse Dragter, og «Biteti»-Brettet og Ølskaalen gik rundt, saa længe der fandtes noget i Huset. Saa drog den larmende Færd hjemover, kneggende Hester med opbunden Top og messing-spikrede Pandebaand, leende Kvindfolk i Sessen paa den utskaarne Kirkeslæde under Tørklær og Bjørneskindsfelder, og bak paa Hundsvotten Mandfolk, som sang eller smeldte med Svepen, saa den løse Sne fra Trærne langs Veien drysset ned over Ulveskindspelsene.

Den Tids Dragter og Skikker er svundne forlængst. Borte i en Avdal, paa et eller andet morkent Loft, tør det nok hænde du kan finde en messingknappet, trangærmet Vadmels-snipkjole med lange Skjøter og brede Opslag eller et Par gamle Knæbukser av Skind med Kobberknapper paa Knæet; er du godt kjendt, kan det hænde, at en eller anden ældgammel Kone tar frem av sine Gjemmer en av disse underlige Rørosluer eller Rynkeluer av blommet Tøi med røde Baand rundt

Hodet, fra den Tid hun var Jente, av sort Silke med kniplet Brus rundt Ansigtet fra den Tid, hun blev Kone. Og en Søile, slik som Finnerne bruker dem, en Slire med Plads til syv otte Kniver eller et Par Skospænder av Kobber, støpt ved Røros Verk, kan gi dig et Pust fra hine svundne Tider, naar du roter om i en gammel Fiskers eller Jægers Verktøikasse. Men det er ogsaa det hele. Paa Skjoldluen nær har Østerdalen skilt sig ved alt, som minder om Fædrenes Liv.

For det er hændt Dalen, at Skogen, som skulde være dens bedste Ven, er blit dens største Fare.

Da Tømmerprisene med én Gang gik saa uhørt i Veiret i Sytti-aarene, blev som med ett Slag hele Østerdalens Utseende og hele Bondens Levesæt omskiftet. I de øde Skoger, hvor før bare et enkelt Skud ved Høst og Vaar meldte, at nu faldt en Bjørn eller Elg, der begyndte Tømmerøksens knappe, graadige Lyd at klinge hele Vinteren igjennem; der hvor i gammel Tid bare en og anden Hundredaars-furu eller Kjæmpegran sank brakende i Jorden av Ælde, der begyndte nu Unggran og Ungfuru at styrte i Hundredvis som stønnende Slagtedyr under Økseslagene. Og fremmede Tømmermærkerer gik omkring, valgte det bedste og lot Rot og Krone ligge igjen som Dynger av Lik bortover de glesne Moer.

I hele ti Aar herjet Tømmersvindelen Dalen som en rivende Vaarflom. Formuer flyttet sig eller gik tilgrunde; nye dukket op, hvor en mindst tænkte det. Tro, Tillid og gammelt Venskap Mand og Mand imellem blev revet bort av Pengegriskhetens Flom.

I slik en Tid maatte Fædrenes enkle Liv og Vaner bli glemt. Nu stod ikke Gaardmandssønnene Side om Side med Tjenestefolkene i Slaat-onnen Klokken tre om Morgenen; nu lekte ikke Bygdens Ungdom længer i Skumringen Sankthanskvelden under Felelaat og Dans utover Enger og Jorder; nei, nu sat Ungbønderne med Toddy og Merskumspipe Nat paa Nat og spilte Dunder og Polskpas efter en Daler Stikket, mens «Musikken» fra Elvdalen otte Mand høi, paa Feler og Kontrabas, Klarinetter og Horn spilte Lansers og Fandango, Figaro og Feier i de store Bjelkestuer, hvor før Springdansen gik het og høi under Slindene.

Og i de dype Kjelderhalser, hvor før stærke Øltønder holdt Vakt, laa Hermetik og Champagneflasker hulter til bulter mellem Præst-ostene og Gammelostene fra svunden Tid.

Da saa Nedgangens Time slog og Svindelen sank, laa Dalen som en Kirkegaard. Odelsbøndernes Børn sat og graat i sin Fars uthugne Skog eller listet sig i Skumringens Skygge forbi sin Fædrenegaard, hvor de ikke længer hørte hjemme. Men det var noget nyt, som var kommet; først som en Vaarflom, som en Farsott; siden med Velsignelse: Østerdølen lærte at bruke sin Rikdom. Gjennem de uendelige Skoger er nu Jernveisskinnene lagt. Og med det rappe susende Tog følger nye Tanker. Damphestens skarpe Skrik varsler fra Syd hver evige Dag om nyt Arbeide, og Dalen har forstaat Varslet.

Skogene fredes paany og begynder saa smaat at suse av Ungskogens Vekst; Fædrenes enkle Vaner sitter igjen i Høgsætet som før; langsomt og støtt, som efter en stor Skogbrand, reiser Østerdalen sig i ny Sundhet. Ti Folket deroppe har Skogenes seige Livskraft, Fjeldviddens frie, sunde Aandedræt. Det lar sig ikke saa let kue hverken av Fattigdom eller Rikdom.

STORBØNDER OG SMAAFOLK

Fløtar-Lars.

I Dalens nordre Gap bodde han. Der, hvor Finstadklætten staar sneflækket og blaanende ret i Nord og Unsett-aaen gaar med Stup og Dunder indeklemt mellem Fonnaasfjeld og Unsett-bergene. Alene bodde han, i øde Skogen. Ingen til at stelle for sig, ingen til at leve sammen med. Bare en brunsvart, sint Finnehund i Baand ved Buvæggen og en kort Bjørnestudser over Sengen. Bergras ende op og Fossen ende ned.

Han begyndte som Gjætergut paa en av Unsettgrændens største Gaarder og var der, til han blev voksen. Men i de Aar hændte den, den gamle Historie, som gjorde ham fra en gladlynnt Ungdom til den ensomme, ordknappe Mand. Den gamle Historie om Barndoms Kjærlighet og Ungdoms Sorg. Om den fattige, nærtagne Gut og den rike, veke Jente.

Paa Multemyrene ved Skjelaa-volden kom det første Gang. Det var Høisommer dette, og de skulde gaa for Præsten begge samme Høst. Stekende laa Solskinnet over Fjeldene; dirrende av Varme fløt den blaa, solmætte Luft. De hadde sat Multespandene fra sig i Skyggen under et Par Bjerketrær. Hun laa strak hen i Græsset og nynnet; han sat ved Siden med en Bjerkekvist og jog Myggen bort. Kunde ikke la bli av og til at komme nær hendes Haar, Kind eller Hals med et av de fine Blad, saa hun smilende maatte skyve Kvisten væk.

«Naa slær je dei,» sier han med ett og løfter den myke Grenen.

«Ja slaa mei da — om du vil!»

Hun slaar Armene ut, bøier Hodet bakover og ligger der tryg med lukkede Øine.

«Eli!» hvisker han og bøier sig over hende. I næste Stund vet han intet av, kjender bare hendes Armer fast omkring sin Hals og hendes myke Mund nær sin, lynsnart. Saa reiser hun sig op, blussende rød.

«Du store Verden,» hvisker hun, tar Spandet og springer. — Som om den lille Stunden hadde heftet dem saa altfor længe.

Men samme Vinter blev han Tjenestegut paa Gaarden og slét med Tømmerkjøringen, til de første bare Flekker syntes.

Aaret efter hændte det om igjen.

Det var i Høibergingen hjemme. Eli og han og et Par Jenter holdt paa med Høiet i den store Laaven ute paa Engene. Da blev det ropt fra dem, som kjørte, at nu maatte alle ut og berge; for Regnskuren stod tyk sør i Dalen. De andre Jenter var komne frem og ut, leende og ivrige. Eli skal netop til. Da tar han hende om Livet og holder hende igjen.

«Aa Eli!» hvisker han, som fra sig selv. Hun gir en tung Pust, betagen, blussende, bøier Hodet langsomt bakover og ser paa ham. Da slipper han hende straks. Men hele Sommeren utover er han ikke sig selv lik. Han skjønner jo, at dette ikke kan gaa, han Tjenestegutten og hun, den rike Jente.

Næste Vaar har han tat sin store Beslutning. En Dag i Mai med frisk Vaarvind og braanende Sne staar han i Vedskjulet og hugger. Eli gaar og kommer, henter Fange for Fange; — for i Ildhuset baker de.

Saa fortæller han hende det.

«Det er snart sidste Fange', je høgg aat dei naa Eli — paa længe.» Han driver Øksen ind og lar den bli staaende. Furukubben kløvner med et tungt, indvortes Knæk, men brister ikke.

«Sidste Fange'!» Hun stanser med det Par Vedskier, hun har tat; Blodet skyter hende langsomt op i Ansigtet.

Han tar et nyt Tak i Økseskaftet og bryter Kubben op.

«Je har tee paa mei Fløtinga i Onsett-aaen,» sier han uten at se op.

«Ska' Du rese?» Haanden synker slapt ned. Det ene Vedtræ glir ut — saa det andre.

Han ser varmt op paa hende.

«Je faar freste aa bi min ejen Mainn — je au.» Han tar en ny Kubbe og lægger den omstændelig til Rette.

Hun staar med nedslagne Øine og karrer med Fotbladet i Flisene.

«Kjem du att?» spør hun, blek.

Det er stilt.

«Nei,» svarer han endelig. «Andre faar kaammaa aat mei, om saa er.» Han kløver med ett Hugg Stokken.

Hun staar som før, blek og stirrer hen. Under den hvite Linning ser en, at Barmen gaar, fort, ujevnt. Saa sier hun anstrængt og lavt:

«Var det itte bedst, Du stante leil!»

Han slutter at hugge, reiser sig og ser stilt paa hende.

«Da vart det ailler anslessen,» sier han alvorlig.

«Heill saa vart det kainskje rent gæli,» lægger han til lavt og likesom for sig selv.

Hun ser ikke op. Drar bare Aande hurtigere. «Du skulde helst stane,» sier hun fort og skjælvende.

Da tar han med ett hendes Haand, fast, næsten haardt.

«Je lyt gaa; men kunde hænde, det D u kom, Eli?»

Hun vender Hodet bort. «Faar sjaa,» sier hun med lav, saar Stemme. Bøier sig saa ned, tar Fanget fuldt — og gaar.

Tre Aar i Træk drev Fløtar-Lars paa haarde Livet for Elis Skyld. Maaned efter Maaned ute i de vilde Tømmerhugster i knakende Vinterkulde, hvor Skjægget frøs fast i Buvæggen efter Aandedrættet, Uke efter Uke i de iskolde Elver om Vaaren, dyvaat fra Morgen

t e e : tat. — s t a n e : bli, hvor man er. — a n s l e s s : anderledes.

til Kveld, uten Ombytte, uten Tørk, uten Hvile. For Elis Skyld.

Men da han tredie Aaret en Søndagskveld kom hjem fra Fløtingen i Mistra, fik han høre, at det var lyst for Eli Nordistu og Sønnen paa Nabogaarden.

Han sa intet. Tok bare Baatshake, Skræppe og Øks og gik. Men næste Morgen, da Eli skulde i Fjøset for at løse Buskapen, stod der en Øks like til Skaftet i Fjøsdørvæggen. Eli blev drivende hvit. Det var Fløtar-Larses brede Tømmerøks.

Fra den Dag av bodde han i den ensomme Hytte paa den andre Siden av Elven langt mot Nord; ingen hadde han til at stelle for sig, ingen at leve sammen med. Bare en brunsvart, sint Finnehund i Baand og en kort Bjørnestudser over Sengen.

Men i Fløtingstiden om Vaaren var han ikke til at kjende igjen. Da var han den muntreste av alle. Tok paa sig de vaagsomste Akkorder, i de farligste Elver, var Opsanger mellem Fløterlagene og gav disse korte muntre Svar, som blev namngjetne Bygden over, altid paa Rim; for slik hadde han hat det fra Smaagutten av, naar noget tok ham stærkt enten Glæde eller Sorg.

* *
*

Det er i Storflommen 1858. Vaaren var kommen med dirrende Solvarme over alle Aaser, tindrende, blaahvit Luft og en Snesmeltning saa ubændig, som ingen kunde hugse i Mands Minde. Kværninga og Finnbækken hadde tat ut hele Fjeldras med Skog og Kampesten; nu gik de der graahvite og dundrende som store Jættekværner Dag og Nat. Og Uggel-åa og Neka stod der med skumhvitt Sprøit utover alle Fjeldbrott; Broer var avrevne, Kværner og Møllebruk løftet og flyttet paa maafaa ind i Skogen — eller de laa der halvrevne bortover Stenørene. Men selve Dalbunden var som et Oversvømmelsens Eventyrland. Ut over Jorder og Enger Sjø, stille, stigende, graa Sjø med frodigt Skum i Vand-

kanten og Græsgroen spirende brungrøn under Vand. Skigardstører og Busker stak op her og der; Uthus stod midt i Vandet; av og til kom en Laave eller en Løe langsomt drivende med Elvestryket, drev ind i en Evje og blev staaende. Og Tømmer overalt; Stok i Stok, som fulgte Elveleiet og drog fort forbi, Smaatømmer, som blev igjen i Bakevjene og laa og duvet mellem Barkstykker og Skum; svære Grantræ̊r med Rot og Top seilet tungt og eventyrlig forbi. Og i Luften Duft av vordende Sommer.

— — Fløterlaget i Unnsett-aaen hadde ikke naadd længer end til Engene.

Kaffevarmen lyste og blaanet bortpaa Elvestøen; rundt omkring paa Stener og Tømmerstokker sat de og laa de rundt Nisteskræppene, dyvaate saa det silte av dem, 'n Sjulus-Pær og 'n Rø'-Knut, 'n Lykkje-Knut og Finngutten, 'n Gælen-Simen og 'n Sjølstilt-Syver, 'n Smed-Jo og 'n Skræpp-Erik, 'n Tufsing-Torberg og 'n Fløtar-Lars.

Maivinden strøk sval fra Nord; Dunderet fra Fossestupene nedenfor hørtes stærkt og kjølig; Elven gik bred og flommende over fra Stillen i Dragsuget; men bent over paa den andre Siden stod Røken blaa og varm op fra Ljaaren paa Nordistubuen; Folket selv var der.

«Det trøngs vaat, sa 'n Lang-Jakob, han aat Tørkjøtt i Høitørken!» Smedjo, som sier dette, slænger Tømmerhaken fra sig og slaar sig ned. Det sukler i Skoene, da han sætter sig.

«Aa, Du tørker nok tel i Høst,» sier Finngutten, skakker paa Hodet, slaar ny Kaffe paa Skaalen og skotter bort paa Fløtar-Lars.

Men Fløtar-Lars lægger intet muntert Ord ind idag. For de hadde møtt Nordistumanden og den vesle, lyslette Jenten hans roende her oppe i Svingen, og der, hvor de nu sitter, kan de se Eli gaa ut og ind og stelle, av og til vende sig i Døren og stirre opover, som om hun ventet, og hver Gang snu sig slik, at Øinene ogsaa fik naa over dit, hvor de sat, han og de andre.

Fløtar-Lars kjender det saa trangt for Bringen. Han faar frem Pipen, karver Tobakken, mens han stirrer frem som borte fra de andre, stopper forsigtig den myke Skraatobak nedi, tar en Glo av Varmen og tænder.

«Aa var det, Du sa'e, Du da Lars?» sier Sjuluspær, smiler og venter Virkningen. De andre ler.

«Væla er stri — ho gaar ailler tebars,» svarer Fløtar-Lars, snur sig og ser likegyldig opover Elven.

Da med ett er det, som om noget fjernt, uvant tar hans Sanser.

«Aa er ta?» sier han og reiser sig.

De lydhøre Skogsmænd snur ogsaa Hodet. De har ogsaa mærket noget. Var det Rop?

Jo. Det er Rop. En Mands fjerne, anstrængte Rop. Mændene paa Stranden reiser sig alle. Og fra Nordistubua kommer Eli skyndsomt, stirrer nordover som i Angst, stanser, lyer og sætter paa Sprang opover.

For der kommer han, Manden, langs Elvebredden i stærkt Sprang med Baatshaken i Haanden, ropende.

Det maa være noget galt paa Elven. Kanske Baaten! Eller kanske vesle Eli! Ja, der kommer det! Med Rot og Top en stor Gran drivende i stærk Fart, Baaten indeklemt mellem Grenene og foran i Baaten med de smaa Hænder fastklemt om Baatkanten — Barnet, Elis vesle Jente.

Moren stanser, ser, slaar Armene sammen over Hodet, gir et Skrik og styrter. Manden springer forbi hende, frem paa Odden; der kan han kanske endnu naa til; — da tar Strømmen Træet ut fra Land, langsomt over mot den andre Siden. Han vader ut, saa langt han kan; — Haken slaar i Vandet med et dødt Plask — det er forbi. Blek blir han staaende paa samme Flekken og stirre.

Men paa den andre Elvekanten staar Fløterne Side om Side med løftede Haker og venter. Nu er Træet som nærmest. Hakene falder en efter en. For langt! Bare en eneste faar Tak i en Kvist av Toppen, som

knækkes. Saa snur det tunge Træ atter og tar raskere Fart — det er kommet i Dragsuget.

Fra den andre Siden høres et hjælpeløst Skrik; — Mændene ser bleke paa hverandre. Det er dødsstille.

Da høres der et Rop bakom, nær ved, høit, syngende: «Tur Veiøm!»

De huker sig uvilkaarlig ned. Noget tungt svartner i en stor Bue forbi; Stenene spruter under Staalhaken, — og Fløtar-Lars staar med et ubændigt Sprang midt i Baaten, som stønner og vipper under Søkket.

«Ne-aat der!» roper han tilbake og peker mot en stor Sten nærmere Sluket.

Saa tar han Aarerne. For her nytter ikke at løse noget Tak.

Og nu begynder en Kamp mellem Vandets Magt og Menneskets Magt, vild, paa Livet. Med sammenbitte Tænder og korte hidsige Tak ror Fløtar-Lars mot Dragsuget. Det fosser gult under Aarerne, og den tunge Gran sagtner Farten. Nedover siger den, men langsomt, langsomt og altid nærmere Stenen.

Bare nu de andre naar frem! For her er Ulænde og Ur, der de arbeider sig nedover.

Og paa Stranden staar Eli med Fingrene som Klør klemt ind i sit Hode og Manden i Strømmen blek som før.

Nei, de naar ikke frem — det skjønner han — og dette er som at ro mot Døden!

Da kaster han Aarerne, slaar i skjælvende Hast Baatlænken et Par Ganger om den nærmeste Gren, tar Baatshaken og springer med et Sæt frem paa Granroten, som nu er Stenen nærmest. Med fuldt Tak slaar han begge Ben om Roten, spytter i Nævene — og løfter langsomt Haken.

Halvhundrede Alen nedenfor er Fossestupet, og nu driver Træet forbi Stenen. Baatshaken falder, langsomt og forsigtig, skraper famlende efter Tak, men faar det ikke, løftes, slaar klingrende an paany — og faar det. Og atter begynder Kampen paa Liv og Død med Vandets vældige Magt.

Med Ansigtet blodsprængt og Knokene hvite holder Fløtar-Lars Taket; langsomt snur det mægtige Træ, stanser og svinger ind under Stenen. Men det fosser om Grenene, og Baaten hugger i Strømmen.

Granen svinger igjen og tøier med et tungt Søkk hans Arme ut.

«Aanei!» sier han for sig selv, som i Vrede og bøier dem langsomt sammen igjen. Spyttet staar ham skummende i Mundvikene.

Det begynder at synge for Ørene og tindre for Øinene med en forunderlig Kulde. Han drar en Hikst, halvt Graat, halvt dyrisk Lyd — Armene tøies ut anden Gang. Og anden Gang bøier han dem med den ytterste Anstrængelse sammen. «Aanei!» skriker han med al sin Stemmes Magt.

Men nu er de der ogsaa de paa Stranden. Der høres et krasende Dunk mot Stenene, saa et og saa atter et; det glimter hvitt gjennem Luften, og Finnguttens tunge Baatshake suser ind i Granlæggen, saa Vassspruten staar. Og i næste Sekund ovenfor og nedenfor Blink paa Blink slog Tømmerhakene ind tørt og sikkert fra Smedjo og Sjølstiltsyver, Tufsingtorberg og Sjuluspær, og de stod der de haardføre, snartænkte Mænd med senestærke Tak om de hvite Hakeskafter, mens Grantoppen og Baaten svaiet og svang i Fosseskummet.

«Naa ska' Du staa!» skrek 'n Lykkjeknut.

«Faar saa naa,» svarte Fløtar-Lars, han slap Taket og saa sig om efter Barnet, blek av Anstrængelsen.

Der laa hun, forskræmt, med begge Hænder fast ihopklemt om Baatkanten som før og Ansigtet gjemt.

Han løfter hende varsomt op, tar hende tæt ind til sig og gaar vaklende i Land paa Stenen.

Smedjo vil ta imot.

«Nei!» sier Fløtar-Lars kvasst og gaar med Barnet paa Armen indover paa fast Land som en Hund med et Ben. Der sætter han hende ned.

«Kom naa, Karer,» roper han.

«Slemt før Baatøm,» sier Sjuluspær.

«Paslig aat 'm» svarer Fløtar-Lars, han gaar opover med Barnet ved Haanden.

I næste Øieblik er alle Haker løs, og Fossen tar Træet. Det snur sig langsomt i Stupet; Spruten staar høit over Baaten — en hører de tunge Dunk mot Stenene, og da Granroten næste Gang løfter sig over Hvirvelen — er Baaten borte.

«Ta var jaddon paa sidste Hekta, det,» sier Finngutten og biter en Skraa av.

Mer blev der ikke talt.

*

Da Fløtar-Lars naadde frem til Elvestøen med lille Eli, var begge Forældrene der. Skræpp-Erik, som hadde sprunget i Fløterbaaten for kanske at naa til slik, hadde rodd dem over.

Da Eli hadde set Barnet, tok hun nogen Skridt frem, fort, men stanset saa og begyndte at graate. Fløtar-Lars gik like bort til hende.

«Aa Vechljinta mi, Vechljinta mi!» bryter hun ut og kommer i Knæ med Kindet mot Barnets Haar. Men Fløtar-Lars snur sig halvt bort. Han har kjendt, som et Blink, Elis Hode stryke langs sin Kind, da hun bøide sig, kjendt hendes iskolde Haand borti sin som til Takk, da hun sank ned. Og Stemningen fra Skjelaavoldens Multemyrer har paany faret gjennem ham, saart.

Saa hvisker Eli uten at se op:

«Ta glømmer je ailler, saa længe je løver!»

«Aa — det gaar fuill øver,» sier Fløtar-Lars med svigtende Stemme, snur sig og gaar. Men borte mellem Fløterne staar Nordistu-manden og fortæller lavt og stilfærdig, hvordan det hele hadde gaat til.

Saa fik 'n Lykkjeknut Brændevinet frem, gik bort til Fløtar-Lars og skjænket.

«Naa førtener Du en Dram,» sier han.

«Takk det er Skam,» svarer Fløtar-Lars; han tar imot, tømmer i ett Drag og sætter sig paa Stenen frem-

paslig: tilpas. — paa sidste Hekta: i sidste Øieblik.

ved Varmen. Faar Tak i en Glo og tænder paa Pipen, som ingenting var.

* *
*

Fortællingen om Fløtar-Lars gik snart Bygden rundt, og hans halvglemte Ungdomshistorie med den. Mangt og meget blev tænkt og sagt om det, som nu kunde komme. Men hos ham blev alt som før. Ensom bodde han i øde Skogen. Ingen til at stelle for sig og ingen til at leve sammen med. Berg-ras ende op og Fossen ende ned.

Og da saa tilslut Mistra tok ham her ene Aaret, var der bare én, som sørget, og ingen som holdt Gravøl. For de fandt ham aldrig. Men en brunsvart Finnehund løp nogen Tid mager gaardimellem og blev borte.

Mistra: en østerdalsk Fjeldelv.

Gammelfolket i Nygarden.

Grænden laa paa den magre Skraaning i Dalens nordre Gap, en liten ensom Bygd for sig selv en snau Mils daarlig Bygdevei fra Hovedbygden.

Mot Syd Fjernsyn over Dalens Gaarder rundt den rødmalte Kirke med sit sorte Taarn; mot Vest det brede, maasaagraa Fjeld, som stængte; mot Øst den øde Skogsli med Anelse om Høifjeldets Nærhet bakom og ende nede i Dalbunden Duren av den graagule Fos, dulgt i svartnende Skog, stærk og vild, naar den varslet Søndenvind og godt Veir, fjern og lind som en døende Tone, naar Nordenvind og Styggveir var ivente.

Fremmede, som kom kjørende opover denne underlige Avdal, fik en Kjendsel av, at her maatte de snu; for her var Verden slut. Eller en maatte bli for hele sit Liv og gro fast som et Træ i Skogstilheten.

Grænden var kommen til gjennem Indflytning fra et Par av Bygdens ældste Ætter. De hadde levet der, saalænge Mands Minde rak, ja saalænge Sagn gik. Av og til ned gjennem Tiderne var en Mand av anden Æt giftet ind og blit boende; men ingen kunde mindes, at nogen var giftet ut, hverken Mand eller Kvinde. Grænden var da heller ikke større end en syv otte Gaarder med en og anden Plads oppe i Skogrydningen, gjerne en for hver Gaard. Og paa disse Gaarder sat Folket lunt og trygt med Aarhundreders gamle Vaner, ældre end selve Bygdens, og et seigt, tungt, senestærkt Sprog med en Duft av ældgammel Tid stærkere end selve Dalens og en Klang av eftertænksom Sendrægtig-

het, som gjorde det til et Ordsprog for yngre Bygder. Av Grændens otte Gaarder laa Nordistu længst mot Syd; kjørte en videre nordover, traf en Søstu; høiere oppe i Lien, der Stigningen blev større og Utsynet videre, skinnet Nedistus hvite Bygning, bred og rik med sin grønne Løvskog omkring, og øverst oppe, der hvor Bygdeveien slutter og Fjeldveien begynder, laa Utistus lave graa Hus dulgt mellem Granskog og knudret Bjerk.

Men midt i Grænden med Bygdeveien tvers igjennem Gaarden og rike, dyrkede Lier av Aker og Eng ende ned til Elven laa Nygarden, Grændens ældste Gaard. Husene lave og brunbrændte av Hundredaars stekende Sommersol, med sprinklede Loftsganger og morkne Bjørneskaller spikret paa Stald og Laave. Indunder det vindskjæve Stabbur kunde en mellem Gardstaur og Tømmerskjæker øine henslængte Rester av ældgamle, snirklete Kirkeslæder, slik som de bruktes i Fædrenes Tid, og inderst inde i Ildhuset oppe paa den solbrændte Hylde ved Aaren stod endnu Kokekar av Træ fra Kokstenenes urgamle Dager. Men paa Sommerstuen, som er den ældste og som nu sjelden brukes, var alle Vinduer av blyindfattet buklet Glas, anløpent av Alder, med et gammelt Plag stukket ind, hvor en enkelt Rute var slaat ut, og en ny Lem spikret for, hvor det hele Vindu var faldt fra hinanden av Ælde.

I Nygarden bodde for mange Aar siden tre gamle Søskend. De hadde fra først av været fire, to Sønner og to Døtre, de eneste i sin Æt; men saa hadde den ene Søn, den yngste, giftet sig med en Gardjente av en anden Æt der i Grænden og hadde flyttet ut fra Fædrenegaarden; nu sat da disse tre ugifte Søskend igjen paa den ældgamle Ættegrund alene og hadde sittet slik fra Tretiaarsalder til op i de sytti.

I de første femten Aar efter Brorens Giftermaal delte de tre gjensittende Søskend alt Gaardens Arbeide likt sig imellem; men saa med ett var den ældste Søster, Marit, blit underlig, og nu hadde i hele tyve Aar de to andre Søskend drevet Gaarden alene med den sinds-

svake Søster indestængt i Koven bakom Sommerstuen og sengeliggende de sidste ti Aar.

Hvad Grunden var til denne Marit Nygardens Sindssygdom, visste ingen; men en og anden lot falde Ord om, at hun hadde fæstet sig ved en Gaardmandssøn fra fremmed Bygd og av fremmed Æt, og at det var ham hun sørget.

Det hadde været haarde Dager for de to andre Søskend at passe hende den første Tid, at holde hende unda Folk, saa ingen fik se Ættens Skam, og vogte hende, saa hun ikke fik gjort sig noget eller blev borte en eller anden mørk Vinterkveld.

Senere, eftersom hun fik klenere Helse, blev hun mere rolig, og da hun endelig blev sengeliggende, var det, som om der med ett faldt en stor Tyngde fra de to Søskends Bryst.

Og efterhvert som Aarene gik, kom den ustanselige Latter og Klage derinde fra Sommerstukoven likesom til at høre med i Gaardens Lyd ved Siden av Bækkemumlet fra Vass-troen og de tomme, hæse Bjæff fra den gamle graa Bandhund derborte ved Stabburet.

Bare naar det en og anden Gang blev længe stilt, stanset Gaardens Folk, lydde og undret, om noget kunde ha hændt derinde i den gamle Kove, hvor Tullmarit laa med hvitnende Haar under den svarte Lue og de magre Hænder urolig famlende over Skindfelden. Men der hændte aldrig noget, og Tullmarit gik ind i Bygdens Bevissthet som Nygardens Byrde og Ættens dulgte Skam.

Saa endelig en varm Sommermorgen blev det stille derinde, saa stille, at Jenten, som passet Husene, mens de andre laa ute i Lien og drev med Høiaannen, undret og ikke kunde forstaa. Og Bandhunden tidde ved Stabburet, og Gaardens gamle Hus laa der ældre og tausere end før, som om de hadde faat en Hemmelighet mere at bevare. Vass-troens spæde Silder derborte ved Bækken var den eneste Lyd, og den hørtes saa stærk, at Jenten blev tat av Angst og ikke turde gaa ind for at se, men satte paa Sprang utover Jordene

og fortalte, at nu maatte noget være hændt; for det hadde været huggende stilt i Sommerstukoven i flere Timer.

Da de to Søskend naadde op fra Lien og ind i Sommerstukoven fandt de Tullmarit død. Hun, som i de sidste tyve Aar aldrig hadde hat Fred og aldrig latt andre i Fred, laa der med Hænderne ihopkneppt og det drivhvite Ansigt under det bleknende Haar, som hun ventet. Og fra det tause, forløste Lik talte der Fred over Stuen. Alle de gamle forlatte Kroker og ensomme Kott hadde endelig faat det, som de vilde; hele Bygningen laa der mættet av Dødens store Ensomhet, tryg av Ælde.

Jo Nygarden satte sig stilt ned paa en Krak ved Sengen.

«Saa vakker en Dø' før en Stakkar!» hvisket han og kneppte Hændene ihop.

Søsteren stod ved Siden, støttet op mot Dørkarmen, og stirret paa den døde.

«Aa ja, ho har nok itte vørré isamma ho!» kom det som et bævende Støn.

Langt ute paa Sommerstugulvet i ærbødig Avstand stod et Par av Gaardens Folk tause og stirret ind.

Da reiste Jo sig. «Aa ja!» sukket han, snudde sig og gik langsomt ut av Koven.

Søsteren stod en liten Stund. «Aa ja!» sukket hun, snudde sig og fulgte. Stilt drog alt Liv sig unda. Den døde var alene.

*

Tullmarit blev begraven i Stilhet — bare den nærmeste Slægt var buden, og det var ikke mange. Det kan synes underligt; men saa blev det, at da nogen Tid hadde gaat og det første Lettelsens Suk efter hendes Død var draget, var det likesom der var blit noget borte i de to gamle Søskends Liv, og i Ensomheten paa Gaarden laa der noget spørgende som i et Rum,

i s a m m a : ensom, alene.

hvor Uret ikke knepper, eller et Bækkefar, som er tørket ut av Sommerheten.

«Det er rart etter 'n Marit leil!» sa Jo ofte, naar han og Søsteren traf til at sitte alene, og det gik ofte paa.

«Aa ja, det er ødt, kain Du vætta,» svarte hun da gjerne, og saa sat de en Stund og stirret hver for sig ind i Fortiden.

Slik gik Aar efter Aar. Og de to Søskend graanet hver under sit Arbeide. Jo kunde en se Morgen og Kveld vandre Lien op og ned, se paa Bygget, om det gulnet, ta i Høiet for at kjende, om det var tørt, og Søsteren, Gunhild, drev i Ildhus og paa Stabbur i evindeligt Slit fra Morgen til Kveld.

Tjenestefolk hadde de faa av, og sjelden stanset de længe, endda ingen kunde klage over, at de hadde det strængt eller ondt i Nygarden. Men sjelden eller aldrig kom der Folk; Kjendinger kjørte bare forbi, saa indom og hilste eller stanset og skiftet et Par Ord ved Grinden.

En og anden Høne fra Nabogaarden kunde lure sig til at lægge et Æg like ved Sommerstuvæggen eller bortunder Svalen paa Nygarden; den hadde fundet, at der var det stillere og tryggere end paa de mest dulgte Steder under Laave eller Fjøs der, hvor den hørte hjemme.

Saa hændte det en Dag paa Forsommeren noget, som ikke hadde hændt i Nygarden paa mange Aar. En Karjol kom masende opover den stenete Bygdevei og svingte ind i Gaarden. Bandhunden trak sig av Forbauselse ind i selve Hundehuset og gjødde derindefra ut mot den kjørende, og Jo selv, som stod i Svalen, blev staaende handfalden og stirre istedenfor at gaa frem, som Skik og Bruk er.

Det var Præsten, som kom.

Inde ved Bordet i selve Stuen rykket han ut med sit Ærend. Jo sat ved Siden, og Gunhild, Søsteren, som endelig hadde faat byttet, sat længere nede med sort Silketørklæ paa Hodet tæt knyttet og Kirkelommetørklædet i Haand.

Jo, Præsten var kommen for at faa de to Gamle til

at ta sig av Berit, Datterdatter av den Bror, som hadde giftet sig ut av Ætten.

«Det er smaat med Forældrene,» føiet Præsten til og saa bortpaa Jo fra Siden.

Jo sitter og ser ned. Svarer ikke straks, ser bortpaa Søsteren, som ikke tør besvare Øiekastet, og kremter saa forsigtig.

«Aa skulde 'n med aa gifte sei ut tur Slægten?» sier han endelig, lavt, men fast.

Præsten svarer ikke. Tar sig sammen likesom for at reise sig og hoster et Par Ganger, som om han har opgjort sig en ubehagelig Mening.

Da kommer det langsomt og forsigtigt borte fra Bordenden, hvor Gunhild sitter og stryker med flat Haand over det bløte Lommetørklæ:

«Aa, Du vet ailtiss ho fek Lov tel aa væra,» kom det. Men hun ser ikke op.

Jo ser bort paa hende, halvt undrende og raadvild.

Præsten ser paa ham uavbrutt og ufravendt.

«Ja, Du vet, det vart ailtiss i Raa' med d e t,» kommer det endelig fra ham ogsaa.

«Ja ja, saa er det avgjort da,» sier Præsten lettet og reiser sig. Tar Jo og Gunhild i Haand og gaar. De to følger.

Jo aapner Grinden, mens Præsten langsomt kjører ut; Gunhild staar ved Siden.

Hun ser paa Præsten blidt, halvt spørgende. «Du faar helse Fruen dine,» sier hun, trygt og værdig.

«Tak, tak!» Præsten nikker og tar Tømmene.

Otte Dager senere kommer en sekstenaars Jente med en liten Klædestull i Haanden og et slitt Skaut stramt bundet om Hodet opover Veien til Nygarden. Tar varsomt i Grindkroken, løfter den gamle Grind stilt og kommer ind.

Bandhunden gir et Par Glæfs, men begynder straks at logre fort og forundret med sin stride, graa Halering; et Par nysgjerrige gamle Ansigter ligger tæt op til Ruten i Vinterstuen og stirrer ut.

ailtiss i Raa': altid en Raad.

Det er Berit, Slægtens yngste og eneste, som kommer til Nygarden.

* *
*

Med den unge, fattige Jente hadde Uroen fra Sommerstukoven, som hadde tiet siden Tullmarits Død, vendt tilbake til Gaarden. Gaardens gamle Lyd var fyldt til sit Maal som før. Av og til en Smeld av Dører — av og til en høi Latter fra et Uthus eller nede fra Jordet fyldte Stilheten; atter var det kommen nogen Galskap at beklage sig over, noget at rette eller riste paa Hodet av, og de to gamle Søskend gik fra det ene i det andre som før gjennem alle Aar og kjendte sig vel ved at arbeide for at benke den unge Jenten litt efter litt ind under Gaardens Skik og lægge Ældets Støv over alle galne unge Tanker.

Paa denne Maate gik det, til Berit blev op mot de tyve Aar. Men efterhvert som Fornemmelsen av, at det var en voksen Jente i Huset, begyndte at vise sig og kjendes i Gaardens Stel, tok gamle Gunhild langsomt til at skrante, og da Berit hadde fyldt tyve Aar, kom likesom av sig selv den Dag, da gamle Gunhild Nygarden gik tilsengs for aldrig at staa op mere.

Det var Morgenen samme Dag, hun døde. Jo hadde været længe inde, kom nu ut, stilt, og gik bort til Berit, som sat blek fremved Aaren og lydde efter den mindste Lyd derindefra.

«Du lyt kaammaa — ho spør etter dei,» sier han dæmpet. Berit reiser sig og følger langsomt. Graaten vil frem. Ved Kovedøren, hvor Jo har gaat varsomt foran ind, stanser hun, tørker med Ærmet de frembrytende Taarer, tar sig sammen og gaar ind.

I Sengen laa gamle Gunhild uforandret. Blekere end før, kanske ogsaa noget gulere i Ansigtet, men ellers den samme. En gammel Postille med Messingspænder laa paa Træstolen ved Siden. Jo hadde nok læst for hende. For hans Briller laa i Vinduet, der Solstrimen faldt.

Berit blev staaende indenom Døren med bævende Mund, kjæmpende med Graaten. Den Gamle i Sengen stirret paa hende ufravendt med de matte, lysblaa Øine.

Det var længe taust. Men Berits unge Øre fornam Dødsvarslerens ensformige Knepp i Væggen og Tyngden av Gunhilds Pust, naar hun aandet.

«Du lyt gaa bortaat; ho talar saa laagt,» sier Jo endelig, hviskende.

Berit kjendte Blodet trykke i Halsen, men kom sig endelig Fot for Fot langsomt bortaat.

Den Døende ser paa hende stort.

«Er Du illsvien, Vechla mi?» kom det, forunderlig fremmed og lavt.

Berit hikstet til, slog Hændene for Øinene og snudde sig halvt bort i heftig Graat. Jo tok fastere om Sengestolpen, der han stod og saa ned.

Det var længe stilt igjen.

Den Døende hoster til; Brystet arbeider; hun vil tale. Og saa kommer det støtvis og anstrængt: «Det bir saa, Du ska' ha Garden — vi har tala ihop 'n Jo og je» — her stanser hun og puster paa. «Men Du ska' laavaa mei ett.» Det klinger næsten urolig, og Øinene flakker.

Den unge Jente, som har staat bortvendt, ser op og bort paa den Døende.

«Du ska' laavaa mei ett, Berit!»

«Ja» — kom det bævende.

«Du ska' ailler gifte dei tur Slægten!» Øinene venter stirrende Svar.

«Nei,» kom det aandende hen.

Der gaar som Fred over den Sykes Ansigt. Trækkene hvitner til — en mager Haand famler frem over Skindfelden.

Berit er kommen borttil, staar med begge Hænder sænket i Fang og Hodet bøiet, tæt ved Sengen. Den magre, hvite Haand kommer anstrængt op og faar Tak om begge hendes. Hun kjender, den er kold, og ser med Gru de forunderlige violette Striper nedover Fingrer og Negler.

«Du faar hoille dei aat 'm Jo,» hvisker den Døende

med tørre Læber. Haanden forsøker at klappe, men falder mat ned.

Gamle Gunhild ligger stille hen. De to staar tause og tør ikke røre sig.

«Je faar freste aa saavaa,» sier endelig den Syke, vender Hodet langsomt mot Væggen, men orker ikke at snu Kroppen med.

De to støtter under hende; det kjendes som en Lettelse at faa noget at hjælpe til med og noget at gjøre.

Saa begyndte Dødssøvnen.

Men da gamle Jo Nygarden otte Dager senere hadde fulgt sin Søster til Jorden og han for første Gang sat alene i Stuen med Berit, kom det en forunderlig Angst og Klemmen for Brystet over den gamle Mand. Angst, som om han var glemt igjen paa et fremmed Sted mellem tusen ukjendte Farer. Og han maatte alt i ett tale med Berit før at kjende sig selv igjen og holde Motet oppe.

* *
*

I de Aar, som kom, røgtet Berit gamle Gunhilds Gjerning i Nygarden, og det var dem, som mente, at Gaarden og Gammel-Jo var vel tjent dermed. Men for Jo selv var disse Aar de værste, han hadde hat av Slit og Uro; for hvordan det nu hadde sig og hvordan han end stelte sig, saa blev det ikke slik, som det hadde været paa Nygarden. Overalt maatte han følge og se efter, og endda holdt det haardt nok at bevare Fædrenes Skik.

Tre Ting var Helligdom for gamle Jo Nygarden: Stabburet, Stalden og Grisehuset. Fjøset brød han sig mindre om; for det hadde Søsteren, Gunhild, helt og holdent dradd ind under sin Beskyttelse, og det at stelle med Ku var nu heller ikke Karsarbeide. Men desto mere trofast vaaket han over de tre andre.

Den gamle rustne Stabburnøkkel, som skrek, hvergang den vred sig gjennem den stive Fjærlaas, maatte altid hænge ute i Koven over Jos Seng, og hver Gang

Mat skulde hentes, maatte Jo være med, især nu, siden Gunhild var faren til Jords. Fjæren i Laasen var nu forresten ogsaa saa stiv, at det skulde næsten Mands Magt for at løfte den, og derfor var Berit glad til, at hun fik Jo med sig.

De gik da gjerne svært forsigtig, Jo foran og Berit efter indover det halvmørke Stabbur, op over den slitte, glatte Trap, naar Kjøt skulde hentes, indover langs de mørke Vægger, naar Brød skulde findes.

Den mætte Lugt av Mel fra de store Melbinger, blandet med den stærke, fræne Lugt av gammelt Kjøt og gulnet Flesk betok næsten den unge Jente Pusten de første Gangene; men gamle Jo Nygarden vendte sig gjerne mot hende, hver Gang han tok ned en ældgammel Skinke eller et graat Stykke Tørkjøt:

«Det er Magt ti slik Mat, Berit!» sa han da gjerne og rakte hende det.

Og Berit lærte snart at finde de rette Hylder og holde sig til de rette Kjøtstaurer og spare paa det ældste og feteste Flesket. Bare en eneste Gang hadde det nær hændt en Ulykke. Berit skulde hente Flatbrød til en Sæterkløv. Det var paa Høstparten dette, og det var bare en eneste Flatbrødstø igjen inderst inde.

Berit var kommen foran og Jo efter. Men som hun staar der og tar Lev efter Lev av Flatbrødstøen og undrer sig over, at den kjendes saa rar og morken, naar hun bryter den i Stykker, kommer Jo borttil.

«Dyredø' Jinte, aa er det Du gjør!» roper han, tar Tak i hendes Arm og staar og stirrer paa hende i den dødeligste Forskrækkelse.

«Aa seier Du!» roper hun og slipper angst Brødlevene i Gulvet.

Jo plukker op igjen, forsigtig, Bit for Bit og lægger det hele paa Flatbrødstøen. Saa sier han høitidelig:

«Ta Brøe' har Mor mi baakkaa, Aare' før a dø'e! Ta maa Du ailler røve Berit!»

Og den gamle Mand fik hende foran sig ut av Stabburet, laaste og tok Nøkkelen.

f r æ n: stærk. — t a: dette. — b a a k k a a: bakt. — r ø v e: røre.

Men da Berit, kommen ind i Stuen, spurte, hvor hun skulde faa Brød fra til Sæterkløven, svarte Jo:

«Du lyt baakkaa, Berit!» — Og Sæterkløven fik vente, til Berit hadde bakt.

Men i flere Dager gik Gammel-Jo Nygarden og talte om dette, og Gang paa Gang foreholdt han Berit det ubetænksomme i hendes Færd, halvt paa Bymaal, som han gjerne brukte, naar han vilde, at hans Ord skulde tillægges mer end almindelig Vegt.

«Du kain da førstaa, min kjære Berit, atte det Du maa ha Réspekt før Forfædrenes Gjerning; har Du itte det, saa gaar det aldrin væl!»

Berit sitter og baker. Nu ser hun op.

«Je visste itte det je, sir Du,» svarer hun stilfærdig.

«Nei, nei, itte vil jeg beskylde dei før nogen Ondskapssynd; men ta Brøe' har Mor mi — din Oldemoder — bakt, og je vilde itte før ailt i Væla faa nogen Vanhelligels paa det —.»

«Je har itte tee naae taa di heill da væ,» vaager Berit sig til at indvende.

«Ja, det kain Du takke mei før det, Berit.»

«Ja Du faar ha Takk da,» svarer Berit — det glir et umærkeligt Smil over det forsigtige unge Ansigt, og hun bøier sig ned efter noget Bakstved med det samme.

«Berit, Berit! Du ska' itte drive Spetakel med en slik Ting!» — Gammel-Jo ser paa hende ufravendt.

Berit svarer ikke, ser heller ikke op, bare driver med Baksten. Gammel-Jo gaar et Par Ganger rundt hende, ser paa hende og gaar saa ut, yderlig misfornøiet med Ungdommens Letsind.

Paa Stalden hadde Jo Nygarden to brune Hester. Selv stelte han dem og foret dem baade Nat og Dag, og det hadde han gjort gjennem alle Aar; for de to Faalaaer, som han kaldte dem, var hans Øienstene. De var av Gaardens egen, gamle Rase og de eneste i sit Slag.

tee taa di: tat av det. — Faalaaer: Foler.

Ingen fik kjøre dem uten Jo selv, og han brukte dem bare til lettere Kjøring og til Stas. Naar de en og anden Gang kom av Stalden om Vaaren eller kom hjem av Fjeldbeitene om Høsten, var det Gammel-Jo Nygardens Stolthet og Glæde at se dem gjøre stivbente, kaate Kast ute paa Jordet, knægge og spidse Ører.

«Døm er like spræke Faalåan,» sa han da gjerne og var urimelig blid hele Dagen. For Hestene var nu over tyve Aar gamle, maavite.

En Dag i strideste Høiaannen, da det gjaldt om at kjøre ind, fik Berit det Indfald at spænde Faalaaene hver for sin Langarm, og slik drev hun og kjørte, da Jo, som hadde været paa Sæteren et Smaaærend, kom hjem.

Da han fik se, hvad som foregik, blev han flyvende sint.

«Itte har Du Réspekt før naaen Ting heill Du Berit,» ropte han, hugg Tak i Tømmene og spændte først den ene og saa den andre Hesten fra.

Berit undskyldte sig med, at det gjaldt om at faa Høiet tørt ind; for Skuren stod graa syd i Dalen.

«Sa Gammelgampa er fuill itte før goe tel aa gjøra naae døm heill væ?» sa hun litt stærkt.

Da vendte Gammel-Jo sig med Tømmene i Haanden og saa paa hende.

«Høi faar je haart Aar,» sa han. «Men slike Hester faar je ailler att.» Dermed kjørte han begge Hestene til Stalds.

Men Høiet blev liggende og fik ta Regnskuren, som den kom.

Blandt andet gammelt hadde de paa Nygarden en Gris, som var aukjendt i hele Bygden. Den var hvit og sortbotet; men av Ælde hadde den skiftet Lett, saa den nu skar stygt i det gule og de sorte Boter skiftet i det graa. Da Berit kom til Nygarden, var den paa sjette Aaret, og nu, da det første Gang blev Tale om at slagte den, gik den i sit ottende. Det var om Høsten, Berit en Dag vaaget sig til at tale om Saken.

L a n g a r m, egtl. Langarmkjærre: Høikjærre. — s a: disse. — h a a r t: hvert.

«Vi lyt fuill snart teil aa slakte 'na gamle Grisen naa?» spurte hun forsigtig.

Jo saa op fra Matfatet, strøk Skeen av med Haanden og la den fra sig.

«Har vi itte nok Flesk paa Stabbura da Du?» spurte han.

Jo, det var nok av Flesk; det maatte Berit indrømme, og dermed døde Saken hen for det Aar.

Næste Høst vaaget hun sig frem med samme Spørsmaalet.

«Ska' vi ha nåa Nytte taa sa Grisem, saa lyt vi slakte 'n naa,» sa hun bestemt.

Jo, som stod ved Aaren og tændte Pipen, satte sig ende ned.

«Berit — je skal sige dei ett je,» sa han. «Du farer saa ailt før fort du Berit. Du lyt lære dei Taalmodinhed,» la han til, reiste sig, dampet stærkt og gik langsomt ut.

Aaret efter kom samme Sak paa Bane. Men da var det mærkelig nok Jo selv, som bragte den frem.

«Je har begyndt aa spekkelere paa 'na Grisen vor Du,» sa han en Morgen til Berit, han kom gaaende fra Grisehuset opover.

«Aa, naa kain det væra det saammaa,» svarte Berit. Og Grisen blev gaaende, til den fik store krokete Huggtænder og magret av, saa den blev Bygdeskræmsel.

Buskapen fik Berit stelle selv; men paa Sæteren fik hun nødig være; for da maatte Jo være med. Saa hændte det et Aar, at Ska-bjørn kom frem paa Volden, der Nygardssæteren var. Gutten, som kom med Melding hjem, stanset ved Nygardsgrinden og fortalte.

«Har 'n slee ihæl naae taa Buskapem vore?» spurte Berit, som stod paa Stenhellen og hørte paa.

Gutten smilte.

«Nei, hain vilde itte ha døm — døm var før gamle,» svarte han lunt.

Berit drog paa Smilen hun ogsaa.

«Ta skulde 'n Fabro' høre,» sa hun.

Da Gammel-Jo kom op til Auft, fortalte hun det hele.

«Aa Jøsse Namn da Berit — slap a, Kua vor da?» spurte Jo handfalden.

«Ja — ho var før gammal — Bjønnen vilde itte ha a, sa Gjætarguten fraa Uti.» Berit vendte Hodet bort for at skjule Smilen.

«Berit, Berit! Du ska' ha Réspekt før Ailderdommen, ellers saa gaar det dei aldrin væl,» sa Jo, men skottet av og til bort paa de andre, for at se, om de mente noget.

Nei! Ingen lo. Men han likte ikke Fliren paa Nestugubben, som stod utenfor Grinden i Skjorteærmene med Pipe i Munden og hørte efter.

Ellers gav han Nestugubben sytten. For ham hadde han sat mot Væggen tilgagns og det med Skriftens eget Ord og Sprog. De var komne i Tale om Skogen, og Nestugubben hadde spurt, hvorfor han ikke hugg og solgte nu, da det var slik Pris i Tømmeret. Det var Synd paa al den vakre Skogen, som stod og raatnet paa Rot! «Nei min kjære Jakob,» hadde Jo Nygarden svaret. «Det staar i Skriften: Av Jord er Du kommen; til Jord skal Du blive, og av Jord skal Du igjen opstaa,— og saa ska' det væra med Skauøm au!»

Da hadde Nestugubben snudd tvert og gaat. Men Jo Nygarden likte ikke den evige Fliren hans hvergang de traf til at møtes. —

* *
*

Var det i Berits Sind mangt og meget, som voldte Gammel-Jo Nygarden Sorg og Bekymring paa hans gamle Dager, saa var det allikevel endnu ett, som var ham værst av alt. Det var at passe paa Berit selv. Rigtignok hadde hun git det Løfte om aldrig at gifte sig; men en Jente var nu allikevel en Jente, og Blod var Blod, selv om det fløt aldrig saa tungt. Og desuten, Barnet var jo ungt, og det fôr saa mange forargerlige

Kars-personer, som intet andet hadde for sig end Jenter og Fanteri, saa en kunde ikke være noksom forsigtig. Derfor laa nu Berit altid i det inderste Kammers indenfor Koven, og var hun paa Sæteren eller i Engene, fulgte han altid selv med.

Naar han kunde komme til, holdt han Formaningstaler til Berit og altid la han hende paa Sinde, at Karfolk bare var Daarlighet og Syndens Væsen.

«Je ska' seie dei ett, je Berit — hold dei unda de unge Karle Berit, før det er bare Kjødslyst og Fordærvels, døm driv med, ska' je seie dei.»

Ja, Berit skjønte nok det, gav forresten om dette Emne altid korte Svar.

Men da hun vel var kommen opmot de tredive Aar faldt der likesom en Slægtens Stilhet over hende; hun tok av, blev gammel at se til, blev faamælt og menneskesky hun som han.

Og gamle Jo glædet sig; ti han hadde en Fornemmelse av, at nu var hun tat ind under Gaardens Skik og nu skulde snart den Stund komme, at han kunde si, hans Vakthold var slut.

*

Det var en mørk Augustnat med drivende Skyer og Maaneskin glimtvis, hvor den klare Himmel av og til stak frem. Paa Nygarden sov alt. Bandhunden laa stille i Hundehuset — de gamle Høner sat paa Pind med Hodet under Vingen i det tomme, stærktlugtende, kjølige Fjøs; fra Stalden hørte en av og til et Dunk av en Hestefot mot Spildtauget; ellers var den mumlende Vass-tros ensformige Silder den eneste Lyd.

Ut fra Svalen sniker en Mand sig langsomt. Han gaar forsigtig frem til Stalden, aapner varsomt Kroken, gaar ind og kommer om en liten Stund atter ut. Bandhunden ligger stille som før. Hønsene i Fjøset sitter tause.

Det er Jo Nygarden, som er paa sin vanlige Nattevandring om Gaardens Fred.

Han gaar speidende og stirrer ut over Jordene, gaar frem til Grinden og lyer utover Veien; derfra frem til Vinduet, indenfor hvilket Berit sover. Han undersøker længe og forsigtig, drar et langt Suk og gaar varsomt ind igjen. Ind gjennem Koven, gløtter paa Døren og lyer.

Derindefra hørès Berits jevne, sunde Aandedræt i dyp Søvn.

Jo Nygarden sætter sig paa Sengekanten og gjæsper.

«Aa ja, aa ja,» sukker han halvhøit. Faar saa Klærne av og lægger sig.

Og Gaarden slumrer igjen stille, som den har gjort i Hundreder av Aar.

* *
*

Da Gammel-Jo Nygarden var blit otti Aar og Berit henimot de firti, blev det sjeldnere og sjeldnere med Nattevakten paa Nygarden. Og selv Hestene hadde han lagt sig til en Tjenestegut for at stelle om Nættene. Ti han kjendte, at Kræftene tok av.

Men da hændte det efter en snodig Naturens Lov, at Kjærligheten og Slægtens Selvopholdelsesdrift tok ut sin Ret.

Berit hadde gaat saa besynderlig blek og sky hele Vaaren utover. Jo hadde undret og saa smaat talt om at reise efter Doktor; men hun hadde altid svaret, at det nok vilde gi sig, bare Sommeren kom.

Men da Sommeren kom, var det ikke længer til at skjule.

Jo blev sengeliggende den Dag, da Berit med Graat og Sorg fortalte ham alt, og næste Dag reiste Tjenestegutten av Bygden. Den Gamle laa med ihopkneppte Hænder, blek i Sengen og stirret hen for sig. Ristet av og til paa Hodet og mumlet.

Berit sat ved Hodegjærdet, graatende.

«Aassen i al Verden kunde ta gaa før sei naa da Berit?» spurte Jo endelig, men saa ikke bort paa hende. Da brøt det ut i Hulk:

«Je laavde dei det, je itte skulde gifte mei!» hikstet hun.

«Ja, det var netop det!» svarte Gammel-Jo og saa paa hende.

«Saa maatte det bi slik da,» hikstet hun igjen.

Den Gamle laa længe stille hen. Det lot til, at han forstod den Slags Naturens ubønhørlige Logik.

Saa rister han flere Ganger paa Hodet.

«Ta var overordentlig gæli det Berit,» sier han.

Berit svarer ikke. Sitter bare og stirrer ned.

«Er 'n rest Guten?» spør Jo om en Stund.

«Ja, hain reste idau,» kom det hviskende Svar.

Gammel-Jo laa længe stille.

«Gut-svine'!» sa han endelig.

Saa om en Stund reiser han sig paa Albuen. «Du faar gaa ut att du, Vechla mi,» sier han. «Je lyt freste aa staa op att.»

En Time efter gik Gammel-Jo Nygarden og ruslet paa Gaarden som før. Men Berit reiste til Sæteren, og der kom Barnet til.

* *
*

Det var, som Affæren med Barnet hadde git hele Jo Nygardens Liv en Knæk. Skammen med Barndaap og alt Snak i Bygden gjorde ham endnu mere skygg end før, og Berit blev som han.

Men den vesle Gutten, som vokste op, fik gaa som en anden Fremmed for sig selv, som noget, der helst kunde være unda paa Nygarden.

Desto mer drev Gammel-Jo med Gaarden, reiste paa Sæteren, var med i Vinnen og gik Lien op, han som de andre, trods sine mer end otti Aar.

Hvordan det var eller ikke var, saa begyndte imidlertid den lille hvitluggete Gutten med de store blaa Øinene efterhvert at vinde Gammel-Jos Hjerte. Og Moren, som under Sorgen og Skammen hadde stivnet til efter Slægtens Vis, lot ham gaa med den Gamle, saa ofte det lot sig gjøre.

«Gaa aat Mor dine,» sa gjerne Gammel-Jo, naar Barnet kom.

«Nei, gaa aat Go'far dine,» svarte gjerne Moren og sendte ham i Vei.

Og saa ruslet de to Haand i Haand bortover; Fotlaget var forskjellig, men Farten saa omtrent den samme for begge. Og Tankerne kunde vel omtrent være like gode hos begge, mente Moren i sit stille Sind; men hun sa intet.

Saa var det en Dag i Mars Maaned med Haalke og Nordenvind. De to skulde ut i Skaalen efter noget Ved. Fremme ved Skaalen faldt Gutten. Den Gamle skulde hjælpe ham op, men faldt ogsaa. Og med stor Ynk og Jammer blev han baaren ind. Doktor blev hentet, og han forklarte, at Laarbenet var brutt.

«Er det fali' ta?» spurte Berit, hun fulgte Doktoren ut.

«For gamle Folk er Benbrudd altid en farlig Sak,» svarte Doktoren.

«Trur Du, hain staar det?» Berit stod og saa paa Doktoren.

«Hvor gammel er han?»

«Aa, han gaar i femte Tjuge'».

«Hm! Nei da er det vel liten Sandsynlighet for at han staar det,» svarte Doktoren og satte sig op i Slæden.

Berit sa intet. Heller ikke syntes der noget i hendes Ansigt.

«Du ser fuill oppøver?» spurte hun endelig.

«Ja, naturligvis.» Doktoren kjørte.

Den første, Gammel-Jo spurte efter, da Doktoren var reist og Smertene hadde git sig noget, var den vesle Gutten.

«Kom hit Vechle min,» stønnet han.

Men Gutten vilde ikke borttil. Han var ræd for den Syke.

Moren maatte føre ham borttil med Magt, og da graat han.

Den Syke saa bort paa Berit.

«Hain kjinner itte att mei,» sier han.
«Aa nei, Du er blek,» svarer Berit.

* *
*

Hvis Doktoren hadde gjort op, at gamle Jo Nygarden skulde dø, da hadde han regnet feil. Otte Uker efter Faldet var Benet grodd, og den Gamle hinket med Stok nedover Jordet for at se paa Vaaraannen. Aaret efter fik han Lungebetændelse, og nu trodde alle, at det skulde være gjort; men nei! Den, som kom sig, det var Jo Nygarden. Bare, at han nu la sig til to Staver istedetfor én og brukte to Timer til at gaa Lien ned og op istedetfor før én.

* *
*

Reisende, som farer opover den underlige Avdal og til Fjelds, undres ved at se en gammel Gubbe, som staar og stirrer efter dem med en Stav i hver Haand og en Jernstaur like ved Siden i den vesle Trøen ovenom Nygarden. Men reiser de der Aar efter Aar, ser de mindre og mindre efter Manden; for hvert Aar staar han der, og hvert Aar staar Jernstauren der.

Og de, som reiser aarvisst der opover Dalen, streifer ham bare med et eneste, flygtigt Blik. De har en Fornemmelse av, at han hører med til Terrænet.

Men ved Høst og Vaar kræker den samme gamle Mand Lien op og ned langsomt Fot for Fot med de to Staver famlende foran. Han kjender paa Kornet, om det er tungt; han tar i Høiet, om det er tørt; han bruker sine to Timer hver Dag til den Vandring; men han gaar den tryg; ti han vet, at om Berit dør, saa skal Slægten endda ikke dø ut; for Vechl-Jo lever, og han skal ha Gaarden.

Oline Kroken.

Hun holdt til i en liten Stue ovenfor Baardteigen. Aspeskog og Oreskog vokste langs Stengjærdet; en liten Bæk, som tørket hver Sommer, drog tæt forbi; en stenet Sætervei, som i Flomtiden tok Bækkefarets overflødige Vand, kom i ujevne Sving fra Skogen, like frem til Stuen, men bøide saa av og gik videre gjennem en forfalden, smal Gutu nedover mot Kongeveien.

Bakom Stuen stod et endnu mindre Hus, halvt bygget ind i den magre, stenete Jordbakken. Det var Fjøset; de hadde en Ko der paa Kroken.

Denne Oline Krokens Ko het Lauvros og gik og slang i Hjemmeskogen hele Sommeren; for Sæter hadde de ikke der paa Kroken, og ikke vilde Oline slippe Lauvros fra sig heller. Det hadde hun gjort én Sommer, og det skulde ikke hænde tiere; Lauvros gik vantreven hele Høsten utover, og Budraatten, hun fik det Aar, var mindre end mindst.

Foruten Oline og Lauvros var det to Liv til paa Kroken. Det var Dordi, Vechl-jenta hendes, og en Kat. Katten var ramende svart, bare saa meget som et Stænk av hvitt paa Haletippen; men den vesle Jenten, hun var rent lys. Bare av og til litt graa i Ansigtet, naar det led utover Vaaren og det knep for Fôr til Lauvros og for Mat til dem derinde i Hytten. Dordi, Vechljenten, var ikke Olines Barn. Hun hadde tat hende til sig fra liten av, efter en Jente, som døde, og den svarte Katten hadde da fulgt med. Men nu ved seks Aars Alder var hun blit hendes Barn tilgagns; hun

fulgte hende, hvor hun gik og stod, saa bakom Olines mørke Kjole kunde Folk, som traf hende, altid være sikre paa at faa se Dordis lyse Hode med de blekblaa, undrende Øine.

Det var smaat Stell der paa Kroken. Oline gik paa Bakst, og Jentungen fulgte med. Men det var ikke mere end saa netop det slog til, og efter som Lauvros blev magrere og melket mindre, men Dordi blev større og spiste mere, blev det værre der paa Kroken.

Det var det rare med Oline Kroken, at kom hun ut til Folk paa Bakst, saa hadde hun altid stort Følge i al sin Fattigdom. Først var det nu den vesle Jenten, Dordi, som altid fulgte. Saa kunde en være stø paa, at utpaa Dagen kom den svarte Katten over Ildhusstenen og ind smygende, og ved Kveldstid hørte en gjerne utenfor Grinden et Raut. Det var Lauvros, som hadde fundet frem. Slik fik Folk gjerne hele Familien fra Kroken, naar de hadde Bakst.

Dette blev for mange noget tungvinnt, og saaledes hændte det, at Folk efterhaanden heller holdt sig til den vesle brunøide sinte Bakst-Marte, endda hun drog med sig Pudsjo, Gutten sin, overalt.

Det gik ned over med Velstanden der paa Kroken. Oline var kommen til at skylde paa Butiken for over seks Daler. Hun hadde været baade paa Kommission og Ting; men like meget hadde det hjulpet. Nu hadde Lensmanden holdt Eksekusjon der paa Kroken, og det, han hadde hugget Tak i, var Lauvros.

At Lensmanden kunde ta, hvad Ting hun eide, og sælge for Gjælden, det skjønte hun nok; men at han kunde ta det, som levendes var og likesom hørte med til de fire der paa Kroken, det kunde hun ikke skjønne gik an.

Det var endda en Vaarkveld, at dette hændte. Lensmanden og to med ham var kommen gaaende. Oline drev og vasket opmed Bækken. Lauvros stod paa Fjøset endnu; ti de hadde Løvfang fra om Høsten at gi hende; men vesle Dordi laa og sov paa Bænken inde.

Lensmanden, som ikke saa Oline, lukket Døren op

og gløttet ind. Den vesle Jenten kom sig overende, søvndrukken, og stirret.

«Er ikke Oline hjemme?» spør Lensmanden. Den vesle Jenten ser længe paa ham.

«Ho er nok opmed Bækkem,» sier hun endelig, hviskende, halvt som i Søvne.

«Jasaa?» Lensmanden lukker Døren igjen og gaar alene opover. De to Mænd venter.

Lensmanden kommer op dit, hvor hun staar og vasker.

«Ja, nu kommer jeg nok som stræng Mand idag, Oline,» sier han.

Oline blir rød, der hun reiser sig. Saa tar hun sig sammen.

«Ja, Du gjør fuill det,» svarer hun.

De to gaar nedover.

«Ja, han vil ikke vente længer nu, min kjære Oline.» Lensmanden ser ned, mens han taler.

«Aa nej, det var fuill itte ventend' det.» Hun ser fremover mot Stuen og gaar, fort.

Kommen fremtil faar hun se de to Mænd, — og stanser.

«Dø er mandstærke, sir je,» sier hun.

De to smiler.

Lensmanden staar en Stund taus. Vesle Dordi er kommen ut og staar og arbeider med Klinken, mens hun hele Tiden ser paa Lensmanden.

«Ja, det er ikke noget at gjøre ved dette. Vi faar ta Lauvros,» sier han endelig fort.

«Lauvros!» Det skjærer som et Skrik utover i Stilheten.

«Det kain itte ske det væ!» Oline er blit graa i Ansigtet.

Lensmanden staar der forlegen.

«Det er det eneste, som kan dække Gjælden,» sier han. «For Stuen — den er ikke din, vet du.»

Oline staar længe taus.

«Nei, det er 'a itte,» sier hun saa.

Lensmanden skriver Lauvros op. Oline staar hele

Tiden og ser bortover mot Fjøset og saa paa Lensmanden igjen.

«Har Dø Ret teil detta da?» bryter det frem.

Lensmanden skriver.

«Du kan være tryg paa, vi gjør ikke andet end det, som ret er,» sier han, men ser ikke op.

Den vesle Jenten er kommen bort til Oline og holder i hendes Skjørt.

«Tær Dø a naa med det saammaa da?» spør Oline, hun har faat Tak i Barnets Haand likesom for Støtte.

«Nei, vi bare skriver op i Dag,» sier Lensmanden.

«Aa gudskelov da!» Oline tørker Svetten med den stærke, bare Arm.

«Nær kjem Dø att da?» hun staar blek.

«Om otte Dager.»

Lensmanden lukker Boken.

«Ja farvel da, Oline. Det var rigtig slemt dette her, men — —» Han gaar. De to følger.

«Farvel.» Oline staar længe og ser efter dem. Gaar bort til Fjøset og ind. Stryker Lauvros, som gir en dæmpet, kjendt Raut, — gaar saa ut igjen.

«Kain det ske detta da?» sier hun.

Otte Dager senere kom en Mand med Grime for at hente Lauvros. Den skulde sælges ved offentlig Auktion. Oline sa intet; den vesle Jenten sa intet, og Dyret, som førtes bort, sa intet. Men da Manden og Lauvros ikke syntes længer, og Oline satte sig ned paa Stenhellen med Hændene for Øinene, hoppet den svarte magre Katten op i Fanget hendes.

«Mjau,» sa den, fint og spædt; begyndte saa at male og stryke sig mot hende.

* *
*

Det var utpaa Høsten samme Aaret. Præsten gaar langsomt opover mot Baardteigen og snur sig ind gjennem Gutuen, som gaar forbi der paa Kroken. Kommen op mot Stuen, møter han Oline, som med en Paak jager en Ko.

Hun faar se Præsten og stanser.

«Ho vil bære kaammaa att,» svarer hun og slaar Koen lindt med Paaken fremover Sidene.

«Jeg vilde gjerne tale med dig jeg Oline,» sier Præsten.

«Aat mei,» roper Oline forundret og følger.

Koen staar igjen, stirrer opover, slaar med Ørene og stirrer igjen, gaar et Par Skridt efter, men blir staaende.

De to er komne ind. Præsten sætter sig.

«Jeg synes du har paatat dig for stort Ansvar med dette Barnet jeg, Oline,» sier han.

Hun svarer ikke, men sitter og ser ned paa Bordet.

«Du kan jo knapt forsørge dig selv,» sier han.

Hun sitter som før.

«Du kain ha Ret ti det,» sier hun.

«Var det ikke bedst at —?» Præsten ser varsomt hen paa hende.

«Ho ska' da fuill itte paa Kassa?» roper Oline til i Angst.

«Jo, det er Meningen det,» sier Præsten. «Du har tat for meget paa dig. Der er ingen anden Raad,» føier han til.

«Nei, det er fuill itte det.»

«Du indser altsaa dette?»

Intet Svar.

«Du gaar altsaa ind paa dette?»

«Je lyt fuill saa, mar Præsten seier det.»

Præsten reiser sig.

«Godt, saa skal vi la hende hente en av Dagene. Ja, jeg forstaar jo saa godt, det er tungt dette, men —» han rækker hende Haanden. Hun tar den. Saa gaar Præsten. Nede paa Veien rautet en Ko opover, da han gik.

Nogen Dager efter tok vesle Dordi Farvel der paa Kroken. Men mellem Fillene sine hadde hun et av Oline Krokens gamle Skjørt. Jentungen hadde det slik, at

Kassa: Fattigkassen.

hun ikke kunde sove naar hun ikke laa med Hodet paa nogen av Oline Krokens Klæder.

* *
*

I store Flingrer fra graa, myldrende Luft falder Sneen i Dalen. Skogen staar lun, næsten varm opover Liene og blir borte i Snetykket; Skigardstører, Grindstolper og Juleneg har eventyrlige Hætter og Kapper av hvit Dun; Spurvene ligger som brune Flekker klængt ind mellem de gulnende Aks, som lyser frem av Sneen; men borte fra Vedskjulet, hvor endnu dóve Øksehugg falder i Stilheten, flakker og blaffer Tyribaalet midt i Snehaugen; ti nu er det mørkt selv høgstdags.

Et vekt, syngende Tingel av en eller anden forsinket Juleslæde høres fjernt fra; Slæden glir lydløst paa skinnende Staalmeier gjennem det bløte Føre; Slaget av Hestehovene høres varsomt og lunt, næsten ikke mærkbart. Sneen lægger sig kram under de nyskodde Hover, som av og til slipper store Flaker, hvori Skoens og den skaarne Hovs gulbrune Form staar støpt.

I de store Gaarder driver de med Laugingen under Latter og Skjemt i Ildhuset; Saltmatgrytene og Rømmegrøten er sat paa; Smørformer og Bitetibret staar paa de renskurte Border. Enerhakk er strød paa Gulvet, som endnu er fugtigt av den sidste Vaskning; den søte skogvilde Duft fylder Stuen, blandet med en dæmpet Tone av nykløvd Furuved, som er stablet i Vedroen, bak Aaren og alle andre Steder, hvor der er Rum, forat Jentene kan slippe at bære Ved fra Vedskjulet i det stærke Snefald.

— — — En høi, festlig Klokkeklang gaar gjennem den tunge Luft, først i langsomme, vemodige Klemt, saa i stigende Rytme av Styrke, jagende i tilbakeholdt Jubel, indtil det hele ender i et kimende Dirr av Toner, der taper sig som Fred over Dalen. Saa kommer et Par trygge Klemt tilslut, og der er atter Stilhet, atter flingrende Snefald og bortgjemt, slumrende Natur. Men om et Minut tar Kimingen fat paany i selvsamme Tone og

Stemning som før, for at minde Menneskene der i Dalen om Bøn og Fest i det store, øde Stille.

Og Husbonden gaar ned i Kjælderen for at prøve det stærkt skummende Øl, og Folkene kommer ind, flidde og helgeklædde, hver fra sit, tar hverandre i Haand og ønsker glædelig Fest, før de sætter sig til at spise. Julens Velvære er kommet over Dalen.

* *
*

— — — Der var mange kring Bordet i den store Stue paa Nordigard. Sjelvefolket sat øverst, Nordigardsgubben i Høgsætet; Konen gik til og fra. Men nedover Bænkene sat Tjenestefolket, først Husbondsdrengen, saa de andre, som var paa Arbeide, og av Kvindfolket Fjøskullen Side om Side med de voksne Døtre. Længere nede sat Husmændene, Halsten og Syver, som brukte være der Julekvelden, og længst nede paa Kvindfolksiden Dordi, den vesle Lægdsjenten, som var kommen til Bygden, da Oline Kroken ikke orket at fø hende længer.

Ifjor Jul var hun i Uti, Føraaret paa Mømb; nu, tredje Dag Jul skulde hun langt nord paa Elvevoldene, hadde de sagt hende. Og hun sat og aat den gode Mat og saa alle de gilde Klær og hørte den trygge, glade Skjemt, som om hun ikke hørte med i det hele, og igjennem hendes unge, sultne Øine seg Julestemningen ind som en stor, saar Forundring, egen for dem, der er som fremmede i Verden. Hun aat, hvad de la for hende, stille, stjaalent som en Mus paa et Kornloft, og naar det blev tomt, saa hun bort; men naar de saa la et nyt Stykke paa Flatbrødet foran hende, smilte hun undselig og ventet længe, før hun begyndte at spise, slik som Hunder bruker gjøre paa fremmede Steder. Og Øinene gik langsomt forskende fra den ene til den andre, som var hun paa Reise og vilde ta al Ting med.

Av og til kunde hun stanse op at tygge og svælge; — der kom en besynderlig kvalmende Angst over hende;

men saa med ett kom hun til at huske paa den lille Stuen der opmed Finnbækken, hvor Oline Kroken sat, og saa gled det hele væk og ned. Hun svælget og tygget videre.

* *
*

Det var slut med Julekveldsmaalet der paa Nordigard. Bitetibrettet hadde gaat om. Julekveldens ene Dram var drukken og Ølskaalen tømt. Karfolket kom sig frem til Aaren, hvor de sat og karvet Tobak i de korte Piper. — Fjøskullen hadde gaat til Fjøset for at gi Buskapen Kveldslaugen; men ute snedde det i yrt, flingrende Fald som før. Gaardshunden sat tæt utenfor Døren og lyttet, veiret av og til, men fandt intet. Alle Spor var snedd ut; selv paa Kongeveien var det dunblødt som i Skogen. Bare et eneste ferskt Spor efter smaa slæpende Føtter drog sig paa Veikanten sydover fra Nordigard, forbi Præstegaarden og videre sydover Grænden, svingte av fra Kongeveien ved den trange, tilsnedde Gutu ved Finnbækken, men var ikke kommet længer; ti her stod hun tungt aandende i den dype Sne, vesle Dordi, med det graa, skidne Kasttørklæ over Hodet og saa sig om efter Vei mellem de snetunge Busker. Længere oppe i Skogtykket fremved Bækken laa Oline Krokens Stue; men Vinduet vendte mot Syd, saa hun kunde ikke se, om hun var hjemme. Og Veien — hun visste den laa der fremved den nedsnedde Hafælle; men her var mørkt i Snedrevet, saa en kunde fristes til at vende. For det var fortalt, at Slag efter Ulv var set langt nede i Finndalen, og for hendes hete Ører klang Lyd som Ulvehyl langt, langt inde fra Fjeldene. Hun hadde gaat fort som i jagende Længsel og dreven av Angsten over at ha stjaalet sig i Vei uten Lov — bare fordi hun maatte — — —

* *
*

K v e l d s l a u g : Kveldsdrikke. — H a f æ l l e : Gjærde.

I den vesle sotete Stue der paa Kroken sat Oline selv fremved Aaren og læste. Paa Bordet stod en Skaal. Den var tømt. Fremved laa Træskeen vel slikket og flidd med Haanden. Tæt derved Flatbrødleven med vaate Mærker efter Saltmat. Sengen med den graasvarte Sauskindsfeld over og den botete Kalvskindsfeld under, stod opredd. En svart Kat sat midt i Sengen og slikket sig. Fremved Varmen, der lyste i usikre Blaff som av halvtør Granved, stod Kaffekjelen. Dens magre Duft av utkokt Grudd fyldte Stuen; men tæt ute paa det blankskurte Bords ene Hjørne, nærmest Oline, der hun sat, laa to Koksukkerbiter færdige.

Og Oline Kroken læste høit og med stor Vanskelighet. Hun holdt Boken langt fra sig og frem til Aaren for at Lyset kunde falde. Og hun læste, ikke Julekveldens Tekst av Salmeboken (ti den eide hun ikke), heller ikke Guds eget Ord av Bibelen, for den hadde hun solgt, men de ti Guds Bud av Luthers lille Katekismus; ti dem hadde hun glemt, og Boken laa igjen her efter vesle Dordi, som nu gik paa Lægd i Bygden og hadde det likere end Oline — Gud bedre det — kunde skaffe hende det.

Og hun læste dem, Budene, med Forklaring og alt, og nu hadde hun naadd ut til det femte, «Du skal ikke slaa ihjel,» og saa syntes hun, det maatte ha hjulpet en Del, saa nu kunde hun puste paa og ta sig en liten Kaffedryp, og det gjorde hun. Hun la Katekismen væk, aapen med Bladene ned mot det røde Bord, og hun tok én Kaffedryp og tok halvanden. Og hun saa sig om i Stuen og sukket høit: «Aah ja san!» og spekulerte paa, om hun ikke kunde ta en tredje nu i Kveld, Julkvelden. Men saa faldt hun i Tanke paa Gud og blev saa underlig til Mode. Han, som hadde saa meget at styre og stelle med og allikevel gjorde alt til det bedste. Og hun satte Kaffekoppen væk, tok igjen Katekismen og læste videre, til hun kom sig frem til det tiende Bud — «Du skal ikke begjære din Næstes Hustru eller hans Tjener eller hans Okse eller hans Asen eller noget av det, som hører din Næste til.» — —

Hun saa op fra Boken. Ja, var det ikke det, hun hadde kjendt paa sig! At h u n var paa den rette Siden og Lensmanden paa den gale, saa fin en Mand han ellers kunde være. Hadde ikke han tat Koen fra hende — og var ikke det at begjære? Og hadde ikke Præsten tat Barnet fra hende for den Koens Skyld, da hun ingen Melk hadde til den vesle Stakkaren?

Men kunde det være likt sig det, at Præsten ogsaa var paa den gale Vei? Og det gik rundt for hende, der hun sat, og hun begyndte at svette og maatte ha sig en Dryp Kaffe til. Saa la hun Boken ihop og bort paa Hylden, der Kaffekværnen stod. Guds Ord var for stærkt for hende — det skjønte hun nu, stakkars utslitte Krok som hun var.

— — Katten spidset Ører, snudde Hodet og stirret med store, skinnende Øine mot Vinduet, og Oline, som fik se det, begyndte at undres.

Det var et Par Øieblikke aldeles stille i den mørke Stue, hvor Varmen døde hen. Da tok det i Klinken, et varsomt, kjendt Tak. En god Fornemmelse drog langsomt gjennem Oline Krokens gamle Krop; Katten hoppet med et litet Dunk ned av Sengen og gik lydløst frem mot Døren.

En liten graa Skikkelse snudde sig ind.

Vesle Dordi stod der, tilsnedd tilknæs, med unge Roser som et Skjær i det magre Ansigt.

«Nei i Jøsse Namn!» sang det som et fremmed Rop av Glæde i Stuen, og Oline Kroken slog sine Hænder ihop med et benet Klask.

Saa blev det stille, der hun stod og saa paa Barnet, og Barnet paa hende; man hørte Katten male, mens den gik og gned sig op mot den vesle Jenten med skutt Ryg og Halen ret i Veiret.

«Nei kjære dei da Vechla mi!» Og Oline Kroken henter hende frem til Aaren og ser paa hende. Vesle Dordi svarer ikke; men i Aandedrættet er det som Smil, og hun begynder at slaa av sig Sneen, der hun staar.

«Aassen fekk Du Lov teil detta? Aa slikt Vær!» —

Oline hjælper til og steller med hende. Den vesle Jenten svarer ikke, bare smiler som før.

«Nei aassen ska' ta gaa!» Gamle Oline flytter den vesle Krakken fra gamle Dager frem til Aaren, saa hun faar sitte og varme sig. Den vesle Jenten sætter sig frempaa, men ser sig alt i ett omkring.

«Nei, nei! — Je lyt følgje dei frampaa att je i Kveld!» Og Oline stryker en gulgraa Lok tilbake fra det unge Ansigt ind under det stramme, graa Tørklæ.

Vesle Dordi sitter en Stund stille og stirrer ind i Varmen. Saa kommer det saart og fortrydelig som fra et bortskjæmt Barn, der længe har været fornærmet:

«Faa je lite Kaffe!»

«Hh! Hh!» — Oline kom sig op. «Hh! Hh!» Bort i den gamle Skuffen efter Sukkerbiter, bak i den svarte Kisten i Koven efter Snipper og Kavring og frem igjen til Bordet for at stelle som for en Gjæst.

«Ha 'pi aat dei sjøl Du, Vechla mi!» — og den vesle Fremmede skjænkte av den varme Kaffekjel i den kolde Kop — og de sat der utover i den fattige Julekveld de to, som hadde de aldrig været skilt i denne Verden.

Og vesle Dordi fulgte Oline til Fjøset, hvor før Lauvros hadde staat; der hadde hun nu en Sau; — hun fulgte hende atter ind; hun la sig paa den gamle kjendte Seng fremved Katten, og der var den samme fattige Lugt av hendes Klær som av Olines, og det fornam hun selv som en usigelig Rikdom og et dovent Velvære, som dysset ind i den trygge Barnesøvn, hun ikke paa længe hadde kjendt — — —

«Naa lyt Du gaa — je skal følgje dei je!»

Barnet vender sig halvt i Søvne.

«Nei, je vil itte je!» Og hun tynger til igjen, saa uendelig tryg, som om hun var lykkelig i Verden.

Oline tar varsomt Felden av hende.

«Nei, detta gaar ailler an!» sier hun og løfter hende op. «Præsten kain bi vond,» føier hun til.

Den fattige Jente svarer ikke, kommer sig bare vaaken og frem til Aaren, sitter der en Stund, mens Oline

h a 'p i: ha oppi.

Kroken faar frem Kasttørklædet, slaar saa selv det graa Tørklæ fast om Hodet og reiser sig, langsomt, langsomt, som i Drømme.

Oline Kroken karer Glørne ut paa Aaren.

«Kom naa Vechla mi,» sier hun, og med Dordi ved Haanden gaar hun ut i Kveldsmørket.

*

Ute har det sluttet at sne. De to gaar fort nordover. En hører bare det tunge Aandedræt og de sabbende Skridt i Sneen. Saa av og til et lavt Spørsmaal og et træt Svar.

Kommen frem mot Præstegaarden blir den vesle Jenten opmærksom. Ti der lyser det.

Lemmene er for Vinduene; men ut av de utskaarne Hjerter, et Hjerte paa hver Vinduslem, skjærer det blændende Lys ut i Sneen.

Den fattige lille Jenten bøier av og vil fremtil.

Den gamle Kone holder hende igjen.

«Nei gjør itte ta!» sier hun dæmpet.

«Faa sjaa!» hvisker den lille, gaar fremtil, kommer op paa Moldbænken og kikker ind. Og før man vet Ordet av det, staar gamle Oline Kroken ved Siden og stirrer ind hun ogsaa, der det andet Hjerte aapner Vei — ind i Juletræet og Barneglædens Vidunder.

De ser glade Mennesker, som spiser og drikker; de ser Præsten gaa omkring fornøiet og gnide sine Hænder, av og til løfte sine hvitnende Øienbryn i Veiret, som naar han vil tale, men atter sænke dem og gaa videre; — de hører høi Barnejubel, ser brogede Ting, Lys, Glimmer og Glans og midt i det hele Skogens vilde, kjendte Træ, som Gud og Hvermand eier.

Og de hvisker derute, og de staar stille med tilbakeholdt Aandedræt, bange for at Hundene skal komme, og lurer sig til slut unda og videre, som om de har stjaalet sig til at være med i Paradis, de, som ingensteds hører hjemme. Og atter er den der, Naturens tunge Stilhet og to besværede Aandedræt, et gammelt og et ungt, som arbeider sig frem i Snetykket.

— Næste Dag, da Præsten med en av sine Smaagutter ved Haanden før Kirketid tok sig en Sving ut for at fornemme Julemorgenens hvite Høitid, fik han i Haven fremover mot Stuens Vinduer og tilbake fra dem se Spor, et stort og et litet i den bløte Sne.

Præsten stanset og studset. Og han pekte med sin fine Finger paa Sporene for sin lille Gut.

Og Guttens Øine fulgte Sporenes Vei, som Farens hadde fulgt dem, og han saa op paa sin Far. Han forstod ikke alt; men han fornam de tunge Spor i den hvite Sne som en Sorg i sin drivhvite Barneglæde.

* * *

Det hadde gaat nedover jevnt og smaat, men sikkert med Oline Kroken. Over de Halvfjerds var hun, og Gigten hadde hun slitt med i mange Aar. Arbeide med det, som tungt var, kunde hun ikke længer; Melk hadde hun ikke, siden det Aaret, Lensmanden tok Lauvros — Gud forlate ham hans Synd — og ingen hadde hun til at hjælpe sig heller, siden Dordi, den vesle Jenten, hun hadde alet op, blev tat fra hende og sat paa Lægd.

Og saa maatte hun en vakker Dag paa Vaarsiden nedaat for aldrig at reise sig mere.

Det hadde været saa isnende koldt hele den Vinteren, og Oline Kroken, som sat alene i den vesle Stuen opmed Finnbækken, hadde længe kjendt det slik, som kunde hun aldrig bli varm mere.

Det var saa vidt Sauen i Jordfjøset kunde holde Varmen, alene, som han var, siden Lensmanden tok Lauvros — Gud forlate ham hans Synd — og indi Stuen satte den svarte Katten sig støt i Aaren, og Varmen drog ut, saa fort Veden var brændt op, og det var langt til Skogs efter den.

Da saa Kaffepundet, hun hadde faat av Præstefruen, en Kveld slap op, skjønte Oline Kroken, at nu var det færdigt, og saa la hun sig om Morgenen nedpaa for aldrig at staa op mere.

Det dovnet av med Varmen paa Aaren fremover Dagen; Katten, som hadde sittet fremved Kaffekjelen

nu i flere Timer, hoppet ned paa Gulvet og op i Sengen til Oline Kroken, der hun laa med de knokete Hænder ihopkneppte under Skindfelden og ventet paa Vorherre.

Et Gudsord kunde hun ikke læse og heller intet huske; men hun holdt Øinene fæstet, der hun laa, paa Hylden med den tomme Kaffe-kont og Katekismen efter Dordi, den vesle Jenten, og det syntes hun gjorde hende godt.

Hendes eneste Ank var, at Sauen der borte i Jordfjøset ikke hadde faat Fôr og Vand til rette Tid; men Herregud, hvad skal en Stakkar gjøre! Og hun dormet av, der hun laa i Kjøligheten. Men den lille Lunk av Varme i Stuen der paa Kroken gled stille ut, mens Oline sov, og Vinterens kolde Luft sank stille ind og fyldte det hele. Og hun vaaknet, den gamle Krok, og saa sig undrende om; hun syntes hun var i Skogen ved Vintertid. Og hun sovnet igjen i Kamp med en saar Fornemmelse av, at det var nogen, hun skulde gi Mat, men som ikke fik.

Gjennem det lave Vindu skar en kjølig Solstripe, og der den traf Gulvet, sat nu den svarte Kat og speidet. Den syntes, det var blit koldt der i Sengen, hvor Oline laa. Og den flyttet, eftersom Solstripen flyttet, og da Solen hadde forlatt Stuen, gik den forsigtig bent over Gulvet ut i Koven, forsvandt i sit Hul i Gulvet og dukket op igjen ute ved Stenhellen, hvor den blev sittende en Stund i Sneen og se sig om. Saa satte den i store, forsigtige Hop til Skogs.

Men borte fra Jordfjøset hørtes de dæmpede Bræk av en indestængt Sau, som var glemt med Fôr og Vand.

* *
*

De spurte litet efter Oline Kroken der i Dalen; for hun brukte at hjælpe sig selv og laa aldrig paa Kassen.

Men da den svarte Katten hendes kom frem til Nabogaarden om Kvelden og ikke vilde gaa, endda den blev jaget, tok de til at undres.

«Naa er det nok klent med 'n Oline,» sa Konen. Og hun tænkte saa smaat paa at sende en av sine Jentunger opover. Men det blev intet av. For det var saa meget at vareta med Kveldsmaten . . .

Dagen efter, utover ved Middagstider, stod atter den skraa Solstripe ind gjennem Vinduet der paa Kroken. Inde var alt stille som igaar. Kun et kort tungt Pust i Kjøligheten; av og til et tørt gammelt Hostetak og nogen Mumlen bakefter; saa igjen stille, som Tausheten ventet paa noget.

Da, med ett høres Knirk i Sneen. Fort, let Knirk og straks efter Bræk av en Sau der borte fra Jordfjøset. Det tar i Klinken; en hører et opjaget ungt Aandedræt; en Jente kommer ind. Hun lukker fort efter sig, stanser og blir staaende fremved Døren, stille. Hun ser paa den sluknede Aare, hun ser paa den Gamle i Sengen og over hendes unge Drag gaar der en graa Skygge langsomt og blir sittende.

«Aa jø!» hvisker hun.

Saa gaar hun, halvt i Angst fremtil.

«Er du klen?»

Over den Gamles mørknede Drag gaar der som en Lysning av Ro; hun aapner de sløvede Øine og lukker dem igjen.

«Vechla mi!» mumler hun.

Det er stille. Saa aapner den Gamle igjen anstrængt Øinene.

«Ha oppi Varme!» sier hun.

Den vesle Jente gaar fort hen til Aaren, faar Tak i noget Kvist og tænder paa. Løfter Lokket av den tomme Kaffekjel og stanser. Gaar bort til Hylden, tar den tomme Kaffekont ned, ser og stanser igjen. Og hendes unge Øine faar en haard, mager Glans, som de aldrig siden mister.

Den Gamle faar en av de iskolde Hænder frem over Felden. Hun følger den vesle Jenten med Øinene.

«Bære je itte kjem paa Kassa,» sier hun. Og om en Stund:

«Sjaa uti aat Sauøm!»

Dordi gaar fort ut. En hører de begjærlige Sauebræk, da hun aapner Fjøsdøren; saa blir alt stille. Og gamle Oline Kroken dormer av igjen, eftersom Varmen begynder at bre sig i Stuen.

* *
*

Det er otte Dager senere. Der er kommen Hjælp til Kroken, baade fra Bygd og Præst. Ja, selv Doktor har været indom, for at al Pligt skal være fyldt. Og Præsten har spurt Doktoren, og Doktoren har trukket paa Skulderen og sagt de to Ord: «Utslitt Folk!» Og Præsten har nikket og sagt Farvel til Doktoren, som har kjørt videre i sin Smalslæde med Ulveskindspels og Bjørneskindsfeld og Pensylvanskinds-Hue for Kulden.

Men Oline Kroken ligger kold paa Hænder og Føtter i den varme Stue paa Kroken og venter tryg paa, at Vorherre skal komme. For Doktoren har lovet, det ikke skal vare længe og ikke bli altfor slemt, og Præsten har sagt, at jo fattigere en er i Aanden, jo sikrere er en paa Guds Naade, og det visste hun, at fattigere Menneske end hun fandtes ikke der i Bygden.

Saa en vakker Dag om Vaaren blev det koldt og stille for alle Tider der paa Kroken. Gamle Oline stod i Kiste, som var kjøpt for Fattigkassens Regning; Sauen var tat hjem til Folk, og Katten var blit borte, da Røken sluttet at stige op av den skjæve Murpipe. Og Nysne var falden over alle Spor av Mennesker og Liv, der Oline Kroken stod Lik i Vinterstilheten.

Men i Nysneens hvite Lin gik et Barnespor over Finnbækken, langs Hafællen frem til den øde Stue, til Vinduet, hvor det stanset, og samme Vei tilbake igjen.

* *
*

Det var en lys, sneklingrende Marsdag med Vaarsol over Dalen. Det skinnet efter Staalmeier langs Almandveien; Røk fra de tinende Piper drev i Søndenvind som Drøm i den klare Luft; Spurver sat og solet sig paa

Takrendene; paa rimfrosne vinterlige Grener smeltet det stilt, saa de stængte Spirer svulmet; Skjærer kvattret livlig rundt Uthusene, men tænkte endnu ikke paa at sanke Kvist til Rede; de var for kloke til at la sig lokke av Solvarmens Bedrag.

Over Dalen, som den laa der færdig med den lange Vinter og ventet Vaar, sang idag Kirkens vemodige Klokker, tyndt og langt hendøende, med næsten uvant Klang i Hverdagens Kjølighet. Det var Gravøl, og Folk stanset undrende; de tænkte efter, hvem dette kunde være; for de hadde ikke hørt om Dødsfald paa nogen Gaard, og de gik videre, bestemt paa at spørre sig fore, naar de gik indom den næste. Men fremme i Svingen ved Præstegaardshaven kom Likfølget. Brubrunen drog Slæden. Et Par Mandfolk fulgte, og efter dem, i Sneen, gik med et laant sort Basttørklæ, for stort for det lille lyse Ansigt, lille Dordi, Lægdsjenten, som nu var paa Uti. Kisten var svart med Træets graabrune Lett skjærende gjennem den magre Maling. Kranser var der ikke — hvor skulde de ogsaa komme fra i den strænge Vinter; — men Granbar fandtes, og naar en Kvist faldt av, tok Jenten den op igjen og la den bortpaa. Slik kjørte de Præstegaarden forbi og Bergslien op, forbi Skolen, hvor Barn stirret efter Færden, men blev kaldt ind, fordi Frikvarteret var forbi. Lensmanden stod i Vinduet paa sin hvitmalte Gaard og saa paa Følget gjennem Kikkert; for han var nærsynt, Lensmanden, og Hans paa Bua, hvor Folk gik ut og ind for at kjøpe, stod med Vægten i Haanden og saa over Brillene ut av Vinduet, da Færden drog.

Kirkeklokkene klang saa bløte idag; det hadde jo faldt Nysne igaar, og Luften var likesom vaarlig; Folk stanset ved Kirkeporten og ventet; ti det var ikke saa koldt, at de frøs; men da de saa det lille enkle Følge, gik de videre; somme snudde sig, andre ikke.

Slik fôr Oline Kroken til Jorden. Men fremme ved Graven, hvor Ben av Folk, som var døde før, skimtet frem gjennem de muldne Snedriver, stod Præsten og ventet, der Følget svingte ind. Han stod i Pels med

Pelslue og Vintervanter, og Klokkeren med Jordpaakastelsens Muld paa en Spade stod ved Siden og sang:

«Bedre kan jeg ikke fare — —»

Men den vesle Lægdsjenten, som fulgte Kisten, hun syntes, Sangen skar gjennem en Luft, som ikke hørte hende til, over en Jord, hvor hun ikke hørte hjemme, og da Kisten med varsomme Dunk sank ned i den frosne Jord, kom Taarene en for en, smaa, sparsomme, slik som Fattigfolk har Raad til at ha dem; men i det graa lille Ansigt rørte sig ikke en Skjælving, og Øinene de hadde den haarde, kolde Lett, som de fik hin Kveld, da hun kom hjem til Oline Kroken. Saa hugg Avskedens Klokkeklang ind, døvende over det hele, som den hadde sunget over Slægter før nu. Følget gik, og Lægdsjenten gik, sidst av dem alle. Nu skulde hun begynde der, Oline Kroken hadde sluttet, Livet, den lange, farlige Færd mellem Fremmede.

* *
*

Vaaren kom, Gravene steg frem av Sneen med sit Krav paa Røgt. Men Oline Krokens Grav sank, ned og ned; ti ingen fyldte paa. Korsene rundt omkring lyste i Maaneskin og i Sol; hendes fattige graablakke Jordhaug laa der, som bad den endnu om Forbarmelse. Og Aarene kom, og Aarene gik; men hendes Grav blev ikke klædt, før Frø, som drev dit fra Mark og Eng omkring, bet Fæste i Gravmulden og begyndte at drømme sit Liv der. Og saa atter om nogen Aar var Graven sunken saa dypt og Græsset grodd saa tæt, at al Livets Uret var utjevnet, og da var det ingen, som længer visste noget om Oline Kroken.

Men vil Du vite, hvor det blev av den vesle Lægdsjenten, saa spør farende Fant og fykende Vind. Herren maa vite, hvor det blir av alle de Guds levende Frø, som driver utover Verden!

Gjengjæld.

Han var en Bondes Søn.

Faren sat i en av søndre Østerdalens brede Bygder som en Konge paa sin Odelsgaard med de tause, endeløse Skoger vidt omkring og Elvens dulgte Sølvflom gjennem alle Eiendommer.

Saa kom Syttiaarene og med dem Trælastens gyldne Tid. De store Handelshuse i Hovedstaden begyndte at fæste sine Øine paa Østerdalens Skogvidder; Tusinderne strømmet ind, og Rikdommens svimlende Eventyrdrøm holdt sit Indtog paa de tause Bondegaarder. I Skogene, hvor før et ensomt Skud ved Høst og Vaar var alt, som hørtes, klang nu den korte mætte Lyd av Tømmerøksene hele Vinteren igjennem, og ved Høisommer stod Hogstadbonden i Skjortærmene ved Elvebredden sammen med sin Søn og pekte med sin sølvbeslagne Merskumspipe utover Vandet, hvor en efterglemt Tømmerstok laa og drev hist og her i en Bakevje.

«Det er Søll hele Elva, Gut, bære den, som skjønner a,» sa han stolt, vendte sig likegyldig og gik langsomt ind i den svale Sommerstue.

Samme Dag skrev han ind til et av de største Trælasthuse i Kristiania og spurte, om de trængte en Mærker; for hvis saa var, kunde Sønnen hans gjerne paata sig Mærkingen for dem opover Bygdene der.

I fire Aar reiste Knut Hogstad som Mærker gjennem alle Østerdalens Skoger for det store Hus inde i Kristiania, blev vel likt av alle og tok vel Rede paa alt.

Og Faren kjøpte op Skog efter Sønnens Anvisning, den væksterligste Skog, langs de jevneste Elvedrag, og Prisene steg, og Hogstadbonden notertes i Hovedstadens Forretningsverden som værd sin Million.

Da saa Sønnen det fjerde Aaret kom hjem fra Mærkingen, tok Hogstadbonden ham med sig ind i det lille Kammers i Sommerstuen, slog ned Klaffen paa det gamle Skatol, trak de hemmelige Skuffer ut, gjennemgik Bankbøker og Kontanter og sa saa tilsidst:

«Du lyt slutte med denna Mærkjinga naa Gut.»

Sønnen saa paa Faren. Denne sat en Stund ganske stille og ventet. Men da Sønnen ikke fik sig for at si nogen Ting, reiste Faren sig langsomt:

«Ska' Du mærkje aat naaen, faar det væra aat m e i.»

Knut blev sittende og stirre paa Far sin. Konkurrere med de store Handelshuse inde i Kristiania! Kjøpe Last og sælge til Utlandet!

«Ta er vaagsamt Spell det, Far,» sier han hen for sig.

Hogstadgubben laaser Skatollet igjen med en Smeld og tar Nøklen ut.

«Aa døm har længe nok delt Førtenesta med øss,» sier han kort. Blir saa staaende og se paa Sønnen.

«Naa?» spør han endelig.

«Aakken ska' staa før detté?» spør Sønnen om en Stund.

Faren tar den store Merskumspipe ned fra Væggen, stopper den forsigtig, tænder og røker en fire, fem stærke Drag.

«Du,» sier han.

Da endelig reiser Sønnen sig.

«Je tær itte paa mei det, je itte skjønner,» sier han fast og kort.

«Saa finns det andre,» svarer Faren like saa kort, tar langsomt i Klinken, lukker op og gaar.

Samme Høst etablertes der i Kristiania en ny Trælastforretning «Hogstad & Co.» med egen Dampsag og store Lastetomter.

Men ved Juletid reiste Knut Hogstad, Sønnen, til

a a k k e n : hvem.

Utlandet og blev borte i to Aar. Hjemkommen tok han Plads som Tømmermærker for samme Firma som før.

* *
*

Det er Vinteren 1878 i en av nordre Østerdalens trange Dalfører. Nordover Sjøen i den isende Sno kjører Barstadgubben, Bygdens rikeste Mand, i skarpt Trav. Han maa være fremme om en Time; Bestyreren av Hogstad & Co. har sat ham Stevne. Det er Tale om en stor Skoghandel i Solør, Tusinder at tjene; for Hogstad & Co. har Sagbruk selv og skiber Lasten like til Utlandet.

Det gaar fort nordover Isen, og det gaar fort opover de bratte Bakker; Barstadsvarten er bygdekjendt, og Barstadgubben med Svepen i høire Haand likesaa.

Oppe i Hornsett-kleven møter han en Mand med en fremmed Hest og Huskomhei.

Der stanses og hilses. Det er Knut Hogstad.

«Saa den Karen ailt er paa dissa Traktøm?» sier Barstaden og holder sin urolige Hest an.

«Jeg trodde, jeg var ventendes,» svarer Knut.

«Aa ja, paa en Maate var Du det au.» Barstaden slaar med Svepen i den løse Sne.

«Aa seier Du om denna Greia, Du da?» spør han om en Stund og skotter bort paa Knut Hogstad.

Tømmermærkeren smiler. «Hvad for Greie?» spør han.

Barstaden ser visst paa ham. «Aa før Hue' sa Mainn, døm hogg Hue' taa 'n.»

«Trodde Du, jeg hadde noget med det, saa spurte Du vel ikke mig,» sier Tømmermærkeren.

Barstaden slaar i Sneen med Svepen som før.

«Aa vilde Du gjøra i mit Stelle,» spør han fast.

Knut Hogstad ser ham bent i Øinene.

«En skal aldrig ta paa sig det, en ikke skjønner,» svarer han alvorlig.

Barstaden sitter en Stund og stirrer paa ham.

«Du raar mei fraa det?» spør han stilt.

«Ja, det gjør jeg. Endda han er Far min,» føier han til lavt og ser ned. Barstadsvarten rykker til og vil avsted. Barstaden reiser sig halvt i Sætet, og da Slædene passerer, rækker han Haanden frem.

«Du ska' ha Takk,» sier han.

«Aa ikke at takke,» svarer Knut Hogstad og tar mot Haanden.

«Saa venter jeg dig paa Barstad i Kveld,» sier han, idet han kjører.

«Je tenkjer, je er der før,» svarer Barstaden, smelder med Svepen, og saa gaar det i Smaasprang opover.

* *
*

To Aar efter i Sankthans-uken kommer en tør, mager Mand ind paa et av de største Trælastkontorer i Kristiania. Det er Barstaden.

«Er 'n Knut Hogstad heme,» spør han stilfærdig.

«Værsaagod,» svarer Kontoristen og peker med Penneskaftet ind mot det indre Kontor.

Barstaden gaar frem til Døren, banker varsomt paa og kommer ind. Døren lukkes efter ham. — — —

Barstaden er kommen til Sæte i Sofaen. Knut Hogstad staar lænet til Pulten.

Der tales om almindelige Ting, om Tømmerpriser og Fløting, om Aarsvæksten og Utsigtene. Men hvordan det er eller ikke er; Samtalen gaar snart istaa.

Barstaden sitter en Stund taus. De krokete, gjerrige Fingrer famler over hverandre; de graa, beregnende Øine gaar langsomt fra Gjenstand til Gjenstand og streifer bare av og til Knut Hogstad. Saa sier han med ett lavt:

«Er det sandt, at døm ryk med Hogstad & Co.?»

«Ja, det er sandt,» svares det kort og klart.

«Far din da? Stryk 'n med hain au?»

Knut Hogstad ser ned. «Ja han gjør det,» svarer han brutt.

Da reiser Barstaden sig, gaar like bort til Knut Hogstad og rækker ham den krokete Haand.

«Ta ska' Du ha Takk før,» sier han høit. Knut tar stille imot.

«Det maatte saa gaa,» sier han.

Barstaden er kommen til Sæte igjen. Han sitter længe og stirrer hen for sig.

«Aa har Du tænkt Du før din Del da?» spør han saa.

Knut Hogstad ser op, freidig. «Det skal jeg si dig: Naa har jeg tænkt at begynde selv.»

«Saa?» Barstaden sitter og grunder.

«Aa mye Tømmer trøng Du første Aaret?» spør han om en Stund.

«Aa, et Par Tusen Tylvter.»

«Det mer Du kjøper, det mer tener Du.»

«Det er nok saa, men» — — Knut Hogstad stanser en Stund.

«Jeg har forlitet Penger,» sier han lavt.

Barstaden tar Sølvtobaksdaasen op og biter en Skraa av, stikker saa Daasen rolig i Lommen igjen.

«Je tær dei go' nok,» sier han og ser ham ind i Ansigtet.

«Du skal ha Takk,» svarer Knut Hogstad; «men Du er naa bare én.»

Barstaden ser op igjen. «Je vet om fler, som tær dei go',» sier han.

«Hvem da?»

«Aa — aille døm, Du har mærket for.»

Knut Hogstad blir sprutende rød i Ansigtet. Han snur sig mot Vinduet og blir staaende slik.

«Det blir mange det,» sier han endelig og prøver at dra paa Smilen. Barstaden svarer ikke. Sitter bare og tygger Bussen og grunder.

«Du fekk ta fem tusen Tylvter,» sier han endelig.

Da vender Knut Hogstad sig mot ham, klør sig i Hodet og sier smilende:

«Ja det er godt og vel dette, Barstaden, at Dere tar mig god; men — det blir for svære Forskud allikevel at betale.»

Barstaden reiser sig. «Je trøng ittnaa Forskud taa dei, og itte trur je, di andre trøng mer,» sier han. «Du fekk betala, etter som Du fekk Raa' teil. Men høgste Priser vil vi ha,» la han til.

«Ja det forstaar sig,» svarte Knut Hogstad med et Smil.

Barstaden gik. Men Dagen efter sat en fem seks av Østerdalens Storbønder i et Værelse paa et av Byens største Hoteller og solgte Tømmer til Knut Hogstad, betalbart næste Sanktehans.

* *
*

Da Kontraktene var underskrevne og Toddyen kom ind, satte Barstaden sig i Sofaen.

«Du Hogstad,» sa han. «Aakken ska' mærkje aat dei?»

«Jeg mærker selv,» svarte Knut, han satte sig paa en Stol ved Siden.

«En ska' ailler ta paa sei det, en itte skjønner,» sa Barstaden tørt og slap Sukkeret op i Glasset.

Og Mændene omkring lo sin brede, velvillige Latter.

«Ja, naa ska' Du sjaa, hain snyt os styggt 'n Knut,» sa Syllien, han la sin brede Haand paa Knut Hogstads Skulder.

«Hain har saa gjort aill si Ti',» sier Barstaden og klinker. Knut drikker smilende.

* *
*

Det er klingende Føre. Nedover fra Barstad kjører to Mænd i Ulveskindspelser, hver paa sin Huskomhei. Det er Barstaden og Knut Hogstad.

«Hvor har Du Tømmeret dit iaar da?» spør Knut; han synes, dette bærer galt avsted.

«Det ska' Du snart faa sjaa,» svarer Barstaden; det er ikke frit for, at han er litt myk i Stemmen. De kjø-

rer en Halvmil i Stilhet, langs den frodige Hjemmeskog, over Sjøen og bent mot Andraa-traktene til.

Knut Hogstad blir underlig tilmote. Vel kjendt som han er i Trakten vet han, at der har Barstaden sin bedste Skog, stor, kvistfri Furu; av den Skog hadde han før aldrig villet sælge en Stok; den skulde høre Barnene til.

De bøier av fra Sjøen og ind i Skogen. Knut Hogstad kaster et flygtigt Blik indover. Der er hugget og det ikke litet. Frodige Kroner ligger spredt utover, tunge av Sne; Hauger av Kvist og Bark gjør det dobbelt øde mellem de ranke Stammer.

Knut holder sin Hest an.

«Jeg tror, Du har hugget i Hjemmeskogen din!» sier han grepen.

«Je har det,» svarer Barstaden. De smale Læber lukker sig fast og haardt om Svaret.

De kjørte videre i Stilhet, langs den jevne Flaa ved Sjøen. En bred Vik aapnet sig, og Knut Hogstad kvakk ved det Syn, han der fik se. Over hele Viken Tømmerlunne ved Tømmerlunne, færdige til Mærking, Barstadens Hjerteblod.

De stanser og stiger ut. Drengen tar Klave og Øks frem; ingen sier et Ord.

Da vender med ett Knut Hogstad sig mot Barstaden.

«Slikt Tømmer har jeg aldrig i mit Liv set før,» sier han.

Det bævrer i Barstadens magre, stærke Ansigt; den krumme, begjærlige Næse vider sig; han blir likesom større i Ulveskindspelsen.

«Det er taa det bedste, je har,» sier han.

Da gaar Knut Hogstad like bort og slaar ham paa Skulderen. Der tales ikke.

Saa tar Knut Tømmerklaven og gaar paa sin Plads.

Barstaden gaar efter. «Ta hit denna,» sier han. «Je trur dei itte tel aa mærkje aat dei sjøl,» føier han smilende til.

Klave og Mærkeøks er Redskap for Tømmermaaling og Mærking.

«Hvordan da?» spør Knut forundret.

«Aa, Klavaen vart fuill gaaendes før romt væ,» sier han.

Knut ler. Han var jo bygdekjendt for sin forstandige rummelige Mærking.

Saa begyndte Barstaden at mærke, og Knut skrev op.

«Tolv Alen ti!» — «Tolv Alen ti,» svarte Knut og skrev, mens han fulgte Tømmerklaven med Øinene. «Elleve—otte; tolv—ni» skrek Barstaden.

«Tolv—ti,» rettet Knut Hogstad.

«Tolv—ni har je sagt,» svarte Barstaden kvasst.

«Ja, ja» — Knut skrev op.

«Elleve—otte.»

«Elleve—ni,» rettet Knut igjen.

Da reiste Barstaden sig. «Det er m e i, som mærkjer,» sa han.

Og saa bar det i Vei igjen paa samme Vis med for lave Maal bortover hele Lunnen, saa Knut Hogstad stod blodrød i Ansigtet og Tjenestegutten stirret og stirret med undrende Øine paa Barstaden. Slik Mærking hadde han aldrig set før av den Mand.

Da første Lunnen var klar, gik Knut bort til Barstaden.

«Dette kan aldrig gaa an,» sa han.

«Aa det er Mærkjinga di, som kjem att,» svarte Barstaden — han hadde ondt for at faa Ord for sig.

Knut Hogstad tok Klaven.

«Jeg tænker, jeg er bedre vant,» sier han.

«Som Du vil,» svarer Barstaden; Øienfoldene trækker sig sammen til et umærkeligt Smil. Saa tar han Boken.

«Tolv—ni og en halv,» roper Knut.

«Tolv—ni og en halv,» svarer Barstaden, men skriver op tolv—otte.

«Tolv ti.» «Tolv ti,» svarer Barstaden og skriver tolv—ni.

Slik gaar det hele Lunnen bortover, og Knut Hogstad mærker intet.

r o m t : rummeligt.

Først om Kvelden, da han gaar igjennem Tømmerlisten, undres han over, at Dimensionerne helt igjennem er saa forholdsvis smaa.

«Det var nok ikke saa grovt Tømmer, som det saa ut for allikevel,» sier han og ser prøvende paa Barstaden.

«Je har de itte grøvere,» svarer Barstaden tørt og røker videre paa sin korte Snadde.

Knut Hogstad reiser sig og gaar op og ned i Værelset.

«Denne Gangen har Du nok snydt dig selv,» sier han og stanser like foran Barstaden.

«Om saa er, saa er det første Gaangen,» svarer Barstaden lunt.

Knut Hogstad tar hans Haand. «Ja, Du har dig selv at takke for Snyteriet da, Barstaden,» sier han.

Barstaden tar mot Haandtaket.

«Skulde naaen snyte mei, saa maatte det bi je sjøl,» sa han.

Samtalen gik over paa Knut Hogstads Forretning, hvor megen Tid og Tanke den tok, naar den skulde drives paa rette Maaten.

«Det er itte værdt, Du fær her oppi Daløm aa mærkjer iaar Du,» sier Barstaden med ett.

«Jeg har ingen andre til det,» svarer Knut.

«Je faar ta paa mei aa mærkje dissa Tylvten aat dei iaar je,» sier Barstaden. «Saa tener je en Skelling je au,» føier han smilende til.

«Dette kan aldrig gaa for sig,» sier Knut Hogstad og klør sig fortvilet i Hodet.

«Mar je tær dei go' før Tømmeret, kain ailtiss Du ta mei go' for Mærkjinga,» sier Barstaden og reiser sig.

Næste Dag drog Knut Hogstad til Kristiania, og gamle Barstad drog omkring i Skogene og mærket Tømmer for ham hele Vaaren utover til Bygdens store Forbauselse.

Men næste Sanktehans, da en tre fire av Østerdalens Storbønder var inde paa Kontoret hos Knut Hogstad for at faa Opgjør, spurte Syllien:

«Aakken ska' mærkje aat dei iaar, som kjem?»

Knut Hogstad saa paa ham og smilte. «Iaar skal jeg mærke selv,» sier han.

«Det var bra,» sier Syllien; «før værre Mærkjar end den Du hadde ifjor, har je ailler set!» Han lo og skottet bortpaa Barstaden.

«Aa ja — en ska' ailler ta paa sei det, en itte skjønner,» svarte Barstaden; de fine Rynker ved Øienfoldene trak sig sammen til en Antydning av Smil.

* *
*

Hogstadgaarden skulde sælges for at dække Hogstad & Co.s Forpligtelser. Dampsagen, som kostet sine 100 000, var solgt for 30, Lastetomterne hadde gaat med i Kjøpet for Spotpris. Og alle de værdiløse Panteobligationer, som Hogstad & Co. hadde tat som Valuta for Leveranse av Materialer til nybyggede Bygaarder, laa i Haug i Hogstadgubbens Skatol.

Gaardens Skoger var ikke værst medfarne; for da Hogstadgubben skjønte, hvor det bar hen, hadde han tænkt som saa, at en fik mere for Gaarden, naar Skogen saa skikkelig ut, end naar den var uthuggen, og heller ikke kunde han bære over sit Hjerte at hugge Hjemmeskogen ut. Det fik andre gjøre.

Auktionen var tillyst til den 20de Mai. Men hele fjorten Dager i Forveien var Barstadgubben kommen til Nabogaarden, hvor han hadde Skyldfolk, og nu hadde han i over en Uke befaret Hogstadskogene. Og han hadde ikke til nogen gjort en Hemmelighet av, at han nok spekulerte paa Gaarden.

Og alle Dalens Storbønder, som hørte, at Barstaden tænkte paa at kjøpe, kom dragende til Gaards en efter en; for de visste, at der, hvor Barstaden var fremme, var det altid noget at tjene. Men hvad de ikke visste var, at Barstaden hadde sendt Knut Hogstad et Brev, hvori der stod følgende:

«Saasom Hogstadgaarden er berammet til Auktion den 20de ds. førstkommende, var det bra, om Du var dersteds til ovenfor nævnte Tid.

Ærbødigst
K. Barstad.»

Dagen før Auktionen sat endel av dem, som hadde møtt op for at by paa Hogstad, i Stuen paa Nabogaarden sammen med Barstaden.

«Aa synes Du om Skauen, Du da?» spør Syllien Barstaden.

«Hain er bra her frammed Husem,» svarer Barstaden tørt.

«Hain bir nok likere imaarraa, mar Du har kjøft,» sier Lisetten og skotter bort paa de andre.

«Kjøp Du,» sier Barstaden. «Je ska' itte by op før dei.» Dermed reiser han sig. De andre sitter uvisse.

Om Kvelden faar de vite, at Barstaden har bestilt sin Hest forspændt til Kl. 8 næste Morgen.

Da dette var Visshet, blev der stort Samraad mellem de gløgge Mænd. Og Enden paa det hele blev, at fire av de mægtigste kom dragende senkveldes ind paa Barstadens Værelse for at tale med ham.

Han hadde ikke klædd av sig endda. Han hadde nok ventet dem.

Samtalen varte til langt paa Nat. Da hadde Barstaden endelig lovet at gaa med paa et Kjøp, hvori de alle fem stod like, med ti Tusen hver i det høieste. Barstaden skulde by og de andre bare smaaby for et Syns Skyld. Ethvert Bud, som nogen av de fem gjorde indtil 50 000 Daler, skulde tilhøre Kompaniet; men bød nogen over, blev det hans egen Risiko. Alt dette blev optegnet skriftlig og underskrevet.

Da de skiltes, sa Barstaden, halv grætten:

«Naa er je stygt ræd Dø har narra mei oppi Gæliheta,» sa han. De andre lo. De var trygge ved at ha ham med. Og de sørget godt for, at Hesten hans ikke blev forspændt til næste Morgen. Men om Natten var

Knut Hogstad kommen hjem til sin Fars Gaard efter mange Aars Fravær.

* *
*

Auktionen skulde begynde. Ind i Storstuen paa Hogstad kom de taust og forsigtig Bønderne fra Gaardene rundt omkring. Nogen tok Plads paa Bænkene langs Væggene; andre blev staaende ved Døren. I Høisætet ved Langbordet sat Auktionarius og Vidnerne og i Række nedover Bænkene Dalens mægtigste Bønder. Men inde i Koven saa man gjennem den halvaapne Dør Hogstadgubben sitte hvithaaret og blek ved Vinduskarmen og stirre ut, og støttet op til det gamle Skap tæt ved Døren stod Knut Hogstad, Sønnen, alvorlig.

Barstaden hadde hilst paa ham i Gangen. «Garden er værd 100,000,» hadde han sagt lavt, da han tok ham i Haand.

Auktionarius slog til Lyd. Den lange Fortegnelse over Gaarden og alle dens Skoger og Tilliggender blev oplæst. Hogstad Gaard var sat under Hammeren.

En byklædd Mand, som sat Auktionarius nærmest, gjorde det første Bud.

«30,000 Spd.,» sa han lavt til Auktionarius.

«30,000 Spd. er buden,» ropte Auktionarius i sin forretningsmæssige Tone.

«31,000!» sa Lisetten.

Den byklædde bød ikke mere. Han var dækket.

«En og tredive Tusen Daler er buden — ingen bedre?»

«32,000,» sa Løsetten og skottet bort paa Lisetten, lynsnart.

Barstaden reiste sig langsomt, tok sin Stol og flyttet sig like bort til Auktionarius. Ret mot ham stod Knut Hogstad som før.

Men den bleke Gubbe derinde i Koven hadde reist sig og stod nu støttet til Kovedøren med de matte Øine stirrende paa Sønnen.

«35,000,» bød Bygdens Sakfører, som var Repræsentant for en av Kristiania Bankinstitutioner.

Barstaden kremtet.

«Fyrgetyve Tusen Species,» sa han. Den tørre Stemme skar gjennem Rummet.

«45,000,» bød Sakføreren.

Det var længe stilt. I Knut Hogstads Ansigt steg Rødmen langsomt op, han saa som i en Taake Farens tomme Øine fæstet paa sig og saa hans gamle Haand dirre paa Dørklinken.

«46,000,» sa Syllien med sin grove Stemme.

«Seks og fyrgetyve Tusen Daler er buden. Første Gang. Ingen bedre?» Auktionarius satte Brillene fastere og saa sig om i Stuen. Ved Siden sat Barstaden med de graa, kolde Øine og stirret paa ham.

Med ett vender han sig og ser paa Knut Hogstad, vender sig saa atter — mot Auktionarius.

«50,000 Species,» sier han kort og sitter som før.

«Femti Tusen Daler er buden, første, anden og tredje Gang. Ingen bedre?»

«51,000 Daler,» klang en ung Stemme gjennem Stuen. Det var Knut Hogstad som bød.

Barstaden vender sig braatt om, som i Forundring. Reiser sig saa og ser paa Knut Hogstad med et underligt Blik:

«Ma Du begynner, slutter je,» sier han, flytter stilt sin Stol unda og gaar ut av Stuen.

Det blev dødsstille.

De fire gjenblevne av Kompaniet ser paa hverandre. Ingen tør vaage at kjøpe Gaarden alene, naar ikke Barstaden vaager det, og tale om Saken gaar ikke an.

«51,000 Spd. første, anden og tredje Gang. Ingen bedre?» Auktionarius løfter Klubben. I et halvt Minut er der huggende stilt.

«51,000 Daler?» Auktionarius svinger Klubben som til Slag. «Tredje og sidste Gang enogfemti Tusen Daler?» — — Klubben falder med en kort, kvass Lyd; — — Knut Hogstad har kjøpt sin Fædrenegaard.

Men ute i Koven famler en blek, skjælvende gammel

Mand sig henimot Sengen for at lægge sig nedpaa, og borte ved Skigarden staar Barstaden med Hændene paa Ryggen, stirrer opover Skogen og venter.

Da Knut Hogstad kom ut, gik han like bort til Barstadgubben og tok ham i Haand.

«Det var godt Kjøp,» sa han.

«Det var det,» svarte Barstaden. «Saa naa er vi op i op,» la han til likesom for sig selv. Det var alt, hvad der blev talt om den Sak.

Om Kvelden, da de Fremmede var reist, stod Knut Hogstad og Far hans paa Veien ute ved Elven, som gik fuld av Tømmer i Vaarflommen:

«Naa skal Du og jeg gaa i Kompani,» sier han.

«Nei,» sier Faren. «En ska' itte ta paa sei det, en itte skjønner.» Dermed snur han sig og gaar.

* *
*

Først et Aars Tid bakefter fik Syllien og de andre fuld Greie paa, hvor kapitalt Barstaden hadde lurt dem med Handelen paa Hogstad. Saa en Kveld, da Syllien og Barstaden skulde kjøre hjem fra en Julmoro i øvre Bygden, sa Syllien, mens de pustet i en Bakke:

«Du narre' os stygt her ifjor paa Hogstad Du!»

Da rettet den gamle Mand sig op og blev likesom større i Ulveskindspelsen: «Hør naa engaang,» sa han. «Hadde itte 'n Knut Hogstad raadd mei bent mot Far sine den Gaangen, Du og je skulde ha vørre med ti sa Hogstadkompania, saa sat itte aakke Du hel je paa Garøm vore idau. Slikt glømmer itte je. Ellers saa trur je, dø staar dø paa det, je Karer.»

Dermed smeldte han i Svepen, saa Barstadsvarten skvat høit og la i Vei i Trav opover.

Barstaden hadde Ret. Det store Tilbakeslag kom med Fald i Priser og trangt for Penger. Og da blev Knut Hogstad med sin rummelige Tømmerklave og sine store Forskud god at finde.

Sigrid.

Langt inde paa Østerdalsviddene, med Høifjeldets Alvor bakom og den lyse Utsigt over graanende Sletfjeld mot Vest, ligger der like i Trægrænsen en enslig Sæter. Den bruktes i min Barndom til Vaar- og Høstsæter for en av Bygdens største Gaarder, og jeg lekte ofte som Gut der sammen med en liten lyshaaret Jente, der senere under hele Opvæksten stod for mig som det vakreste, jeg har set, og hvis skjære, enkle Skikkelse dukket op i min Tanke som Renhets Billed, længe efter at Hovedstadsvrimmelen hadde fyldt mit Sind med sine Tusinder av nye Indtryk.

Jeg skal ikke her fortælle om de mange S og J, jeg skar i Buvæggen paa Vakkersæteren, fra jeg var ti Aar og opover til fjorten; heller ikke, at jeg paa Konfirmationsdagen saa hende som gjennem en Taake staa der blek i sin sorte Dragt bent over for mig ved Overhøringen; jeg skal bare nævne, at da jeg sa mit Ungdomsfarvel til Dalen, var hun bare 16 Aar, og da jeg næste Gang traf hende, var hun alt seks og tyve. Mit Liv hadde da faat sin Bestemmelse for Glæde og Sorg; Tiden hadde draget sine store Mærkelinjer gjennem mit Sind og staket min Vei ut; men hvor langt hun var kommen, og hvad de ti Aar hadde modnet i hendes Sind — ja derom fik jeg paa en saar og underlig Maate Besked.

* *
*

Det var en varm Dag i August. Det hadde regnet om Natten og ventedes mer; men Solen stak mellem

de forrevne Skyer, og det glitret vaatt og dampet varmt fra Vidjerisene og den bløte Rensdyrmose.

Jeg kom fra Sølentraktene i Følge med min vanlige Jagtkamerat, Finngutten. Vi skulde nord over til Spekedalen og tok just Kaffehvil paa slette Fjeldet. Finngutten stod ved Varmen og stirret utover de kjendte Trakter; jeg sat paa en Sten og fik Nisten frem. Men Lord holdt Renselsesfest i den vaate Mose, nyste mot den stærke Briskerøk, knurret av Velvære og bet overgivent i sine egne Labber eller rundt omkring efter Lyng og Kvist.

«Den som nu hadde sig en Pot Rømme, Erik,» sier jeg, jeg kommer hinkende ned til Varmen med Niteskræppen og slaar mig ned.

«Aa den er itte langt unda,» svarer Finngutten. «Vi faar ne-paa aat 'n Sigrid.» Han skotter bort paa mig med et Gjennemskuelsens Smil.

Jeg kvakk til. Det var, som jeg blev rykket femten Aar tilbake i Tiden. Dernede i Bjerkeskogen steg jo Røken fra den lange, lyse Pipe forunderlig klar og stærk i den vaate Luft.

En uendelig vemodig Stemning tok mig langsomt, Tomme for Tomme, som om al Virkelighet døde og kjære, forgangne Drømme fik Liv og Farver.

«Hvad for en Sigrid?» spør jeg — usikker i Maalet.

Finngutten ser paa mig smilende.

«Aa, Du skulde fuill kjinne a, Du,» svarer han og trækker paa hvert Ord.

Jeg kjendte det trangt for Brystet.

I ti Aar altsaa var vor Barndomshistorie bevaret i Bygdens Erindring, længst forglemt, som den var av os begge. Kanske hun ubevisst bar sit Mærke, Mærket efter en Guts Kys paa det drivhvite Søndagsforklæ.

«Er ikke hun gift?» mumlet jeg frem.

«Faa sjaa,» svarte Finngutten, tok min høire Haand og vendte den. Den blanke Guldring paa Ringfingeren skar i Solen.

«Det var det, je har hørd,» sier han, halvt forlegent.

Det stak til i mig med en skarp Smerte. Var her

mere gjemt bak de knappe Ord? Var noget brustet i et skjært Sind? Jeg kjendte mig, som om alle gode Mennesker i Dalen, som før hadde trodd paa mig og fulgt mig med Forventning, nu med ett reiste sig, vendte mig Ryggen og gik. Endda jeg intet hadde gjort, intet hadde sagt hverken til hende eller andre.

Men i samme Stund tændtes der i mig en bestemt Vilje om at se hende og Vakkersæteren igjen, og jeg gik tryg; for jeg mindedes et brungyldent Hode bøid over et Skrivebord i et litet nyskapt Hjem — kjærere end alt paa Jorden.

* *
*

Det gik fort nedover den kjendte Fjeldvei til Vakkersæteren. Den var storstenet og ujevn som i gamle Dager; den lille runde Haug tilvenstre med den enslige Bjerk syntes mindre end før; i Bjerken stod vore Navn, det husket jeg grant. Jeg maatte op for at se. Jo, Mærkene var der; men Bjerken hadde vokset, saa Bokstavene skjævet og gren. Længer nede laa nogen Stener i Haug. Det var Lekhuset, vi hadde bygget som smaa. Jeg stod længe og stirret ned.

«Finn Du att dei?» spurte Finngutten saa underlig myk i Stemmen.

«Aa ja,» svarte jeg og drog Pusten langt. Jeg syntes, jeg med ett hørte til her i Fjeldet, kjendte mig uløselig i Slægt med dets enkle Liv, dets enkle Mennesker. Var født til at gaa i Skog, stræve over Fjeld og sove Sæterens nervesunde, stærke Søvn.

Videre bar det nedover mellem Smaabjerk og Brisk. Av og til holdt en knoket Furu sin Albue i Veiret som for at forsvare sig.

Der skimtet vi alt Husene!

Aa, saa forunderlig sorgfuldt og saart! Det kjendtes som at lukke Døren op til en Avdøds Værelse. Alting stod der som før; men noget var borte, som Tiden hadde tat.

Finngutten tok i Grinden. Et Par smaa, sorte og hvite Killinger, som lekte paa Saltstenen, fik se Hunden og fôr forskræmte ihop. Et lyst Jentehode bøiet sig bakover i Vinduet for at se og blev borte. Vi gik ind.

Paa Aaren stod Mysmørkjedlen i Kok; borte paa Sengkanten sat en ung, lys Jente og bandt. Haaret krøllet sig ved Tindingene; de store blaa Øine saa forundret paa os.

«Godkveld.» Det var Finngutten, som førte Ordet.

«Godkveld. Sjaa aat, Dø faar sitte,» svarte hun gammelt og voksent, som Bygdens Skik er.

Taushet. Saa lægger hun Bundingen.

«Er det Skytterer ute paa sa Traktøm au?»

«Aa ja, vi fær med det.» Finngutten stryker Lord over Hodet.

Dette kan ikke være hende. Hodet minder; men Stemmen er en anden, og hun maatte da kjende mig.

«Har Du vørte Sæterkuille Du au naa da, Karen?» spør Finngutten, han sætter sig paa Krakken ved Bordskiven tæt ved Sengen.

Hun smiler, ungt, betagende. «Lyt freste ingaang je au,» svarer hun. Saa reiser hun sig, tar en Skaal fra Rækken og gaar ut i Melkebua.

«Er a itte heme a Sigrid da?» spør Finngutten, da hun kommer ind igjen med Melken.

«Ho er bære bortpaa og lokker Kua paa Volden,» svarer Karen; hun skotter tidt og ofte bortpaa mig.

«Du kjinner fuill itte denne Karen, Du,» spør Finngutten.

Hun ser prøvende paa mig.

«Ne — je gjør nok itte det,» svarer hun. «Det er Bykar væ'?» lægger hun til.

«Det er'n Jakob,» oplyser Finngutten og tænder Pipen. Hun stirrer paa mig ufravendt. Finngutten ser bort diskret.

Da høres der Skridt i Skjulet. En Jente kommer andpust ind, stanser i Døren og blir staaende. Over det fine, bleke Ansigt gaar der et hvitnende Drag som av

Angst; saa stiger Rødmen fint og skjært, indtil hele Ansigtet faar Farve. Hun flytter sig et Par Skridt, men blir atter staaende.

«Jeg vet ikke, om Du kjender mig igjen,» sier jeg fast, gaar bort til hende og tar hendes Haand. Da blir hun dypt rød.

«Aa jo, — je skulde fuill det,» svarer hun brutt. Der laa slik Værdighet over disse enkle Ord, at det grep mig helt. Jeg holdt hendes Haand fast; det var som om hun hørte mig til.

«Aa saa længe siden, Sigrid.»

«Ja, det er længe.»

«Og saa gode Venner vi var! Mindes Du det?»

«Je minns nok det.» Hun smilte som for sig selv. Dette indadvendte Smil, som jeg husket saa godt fra Barnedagene.

Finngutten hadde gaat ut, Søsteren sat med Bundingen som før, og nu tok Sigrid til at stelle med alt det gode, som Sæteren hadde at by.

Hun var fyldigere, end jeg erindret mig hende, men endda slank. Svært fort i Vendingen, der hun gik, og klædd nærmest efter Byskik. Det lyse, buklete Haar sat fæstet i en tung Knute. Ansigtet var i magreste Laget, og Øinene med sin veke Tone av blaanende Ringer fortalte om Sindets Strid.

Skoene gav en liten Knirk, naar hun gik, og hendes Fingrer — det hadde jeg kjendt, da jeg hilste — var mykere end Landsjenters Hænder bruker at være.

Hvor alle disse Smaating fortalte! Om en Stunden mot finere Forhold, om et Arbeide for at skifte Sind, en Længsel mot Byens Liv.

Døren til den lille Kove stod paa Klem. Det samme Kammers, hvor vi hadde holdt til som Smaa. Jeg skjønte, det nu var hendes.

«Nei, se her!» jeg gik like hen og slog Døren op.

«Aa, det ser slik ut,» la hun ind; hun stod og saa.

Hvor jeg kunde det altsammen fra gamle Dager. Vinduskarmen med Solmærket, jeg skar ind som Gut, og

over Vinduet i Halvskyggen et S og et J, med Snirkler over og under.

Nu var her blit en Pikes Værelse. En Sykurv stod paa det lille Bord ved Vinduet; Kjoler hang i Hjørnet; Speil i forgyldt Ramme lyste op og Bøker laa paa den trange Hylde.

Jeg bladet. Det var Bjørnsons Fortællinger.

Jeg famlet videre langs Hylden under Taket; stod med et halvt Smil og saa paa. Her hadde der i gamle Dager staat en Næveræske med Godkvae, som vi av og til stjal av. Og længer inde hadde den ligget, den slitte Kortlek, som vi hadde svæltet Ræv med Kveld efter Kveld paa den vesle Krak ved Aaren. Nu var her tomt, renskuret, men tomt.

Borte i det andre Hjørnet stod et grønmalet Skap. Nøklen stod i. Jeg gik hurtig hen for at aapne. Hun fôr til.

«Nei, Du faar itte!»

Hun tok mig i Armen. Hendes Hode var nær min Skulder.

Jeg saa paa hende. «Aa jo!» bad jeg.

Taket i min Arm løsnet. Hun vekslet Farve.

«Aa ja, Du kain gjinne faa Lov au,» sier hun saa spakfærdig.

Jeg aapner.

Der er mange Bøker. Mest Skolebøker for høiere Klasser. Fremmede Sprog indimellem. Mange brukt, mange ikke rørt endnu.

Hun staar blek ved Siden og ser.

Jeg har faat nok. Jeg reiser mig langsomt.

«Hvad er Meningen din med alt dette?» spør jeg anstrængt.

Hun ser hen for sig. Brystet gaar. Der kommer nogen smaa Ryk rundt den veke Mund.

«Aa, det er snart inga Mening ti det,» hvisker hun brutt.

«Tænkte Du at reise ut?» spør jeg lavt.

«Aa, je har tænkt paa mangt,» svarer hun med dyp, saar Stemme. Hun staar lænet op mot Væggen og ser

ned paa sin Fot, som hun vugger frem og tilbake, mekanisk.

Jeg gaar nær hen til hende og støtter min Haand mot Væggen mellem hende og Døren, saa hun intetsteds kan komme.

«Sigrid, hvorfor har Du ikke giftet dig?» spør jeg alvorlig.

Hun svarer ikke. Hendes Øine søker unda, nu da jeg staar hende saa nær.

«Der maatte da være dem, som —» jeg faar ikke Sætningen frem.

«Aa ja, det er nok taa døm,» svarer hun haardt og stirrer hen, forbi mig.

Jeg vilde ha en Ende paa det; for jeg blev betagen av saa uendelig sorgfuld en Følelse.

Jeg tok begge hendes Hænder.

«Tror Du, at Du og jeg — at det hadde blit, som det skulde med os to?»

Hun blev blussende rød, men straks igjen blek og tok Hændene haardt til sig.

«Ta ska' Du ailler tala om,» sier hun lavt, men fast og ser mig bent ind i Ansigtet.

Jeg slaar Øinene ned. Der var en Dødsens Vilje i de store, tungsindige Øine.

«Min Skyld er det ikke,» sier jeg hen for mig, grepen.

Hun staar og ser ned.

«Det har je ailler tænkt,» kommer det bløtt, og Taare for Taare drypper nedover det hvite Forklæ.

Der er lång Stilhet. Intet kan jeg si og endnu mindre gjøre. Jeg har en Følelse, som om den mindste Bevægelse vilde bli en Plet paa vor Fremtids Liv.

Da hørte jeg Finnguttens velsignede Skridt paa Stenhellen. Jeg vendte mig braatt og gik ut.

«Je vart tøst je, Gut,» sa han og tok Melkeøsen.

Han hadde hjulpet Karen med Gjetene.

* *
*

Ingen skulde kunne se paa Sigrid, mens vi var der utover Kvelden, at et Opgjør hadde fundet Sted. Den samme raske, elastiske Gang, som hun gik der ut og ind og stelte. Bare av og til et stjaalent Øiekast, naar de andre snudde sig bort — som om hørte vi to hinanden hemmelig til.

Dette kunde jeg mindst av alt forstaa, nu da alting var avgjort mellem os; men jeg skulde lære at forstaa det siden.

Da Skyggene faldt, og Buskapen kom hjem om Kvelden, brøt vi op. For vi skulde naa Nek-kjølbua til Kvelds, saa vi var midt i Rypejagten næste Morgen.

Jentene syntes, det var rent Uraad for os at reise saa sent; men jeg var bestemt, og saa blev det til, at de skulde følge os en Bit, saasnart Buskapen var bunden.

Det var en mørk, stille Kveld. En kunde kjende, det vilde komme Regn om Natten. Frosk skvat over Veiene. Tranen skrek langt borte paa de øde Myrer. De graa Fjeld laa søvntunge, hvor en vendte sig, og Skogen var hemmelighetsfuld og taus. Det hvitnet paa Stenene, der vi gik; ellers var det saavidt vi saa Veien graane.

Finngutten og Karen gik foran og talte om Bygdens Ting, Sigrid og jeg bakefter.

Hele Tiden, like fra vi gik fra Sæteren, hadde ingen av os talt et Ord. Bare av og til hadde vore Hænder tilfældig streifet hinanden, der vi gik paa den trange Sætervei. Hendes Ansigt kunde jeg vanskelig se; men hendes Aandedræt hørte jeg i Stilheten.

Ret som jeg gaar i mørkeste Skogen, kjender jeg med ett hendes varme Haand borti min.

Jeg stanset som slagen. Dette var det, jeg mindst av alt hadde ventet.

«Je vart saa rar,» hvisker hun og puster ujevnt.

«Er du mørkræd?» spør jeg for at ha noget at si.

Hun smiler, et betagent, underligt Smil.

Vi gaar videre; men hendes Haand er fremdeles i min med et fast Tak.

Og hun er tæt indpaa mig, mens vi gaar.

Saa stanser hun igjen.

«Je aarker itte gaa,» hvisker hun.

«Er Du syk?» spør jeg lavt. Jeg kjender en het angstfuld Rislen gjennem mit Legeme.

«Je lyt nok vende,» sier hun med ett, fast og stærkt. Snur saa og lægger paa Sprang nedover.

Men jeg, som stod igjen, forundret, begyndte at forstaa, at her var noget ifærd med at briste i et helt, trofast Sind. Og det grep mig saa besynderlig stærkt, at hos hende var intet forandret, endda hun jo visste, at hos mig var alt en andens.

Og mens vi vandret den smale Fjeldsti opover til Nek-kjølbua i Natmørket, Finngutten og jeg, undret jeg Gang paa Gang over, hvad som var mest værd, enten Naturbarnets Kjærlighet, som gik Hjertets sanddru, ustanselige Vei, eller Kulturens, som satte sin Stolthet i at glemme, dræpe og slette ut, der hvor den ingen Gjenklang fandt.

* * *

Der gik otte lange Aar. Dalen hadde jeg besøkt hver eneste Sommer; men hende hadde jeg aldrig set siden, hadde ogsaa undgaat hendes Vei.

Saa var det en Morgen senhøstes, vi kom rekkjende med Finnehund i Baand sydover Sletfjeldene fra Graahøiden, Ola Fæmundsenden og jeg. Vi slog ind paa en av Sølensæterveiene for at naa Sølensjøbuene til Kvelds.

«Der kjem det Sæterfolk,» sier Ola og stirrer østover. Jeg følger Retningen, og blir, fjeldvant som jeg er, snart vâr de sorte Prikker i den lyse Veistripe langt bortpaa Fjeldet i Øst.

«Tro, hvem det kan være?» spør jeg og tar Kikkerten frem.

«Sjølfolket fra G . . . . er det Vom om,» svarer Ola.

Gjennem Kikkerten ser jeg Hest og Kjærre. En Mand gaar foran med en Løshest; et Kvindfolk følger Kjærren.

Efter vel en halv Times Gange møtes vi.

En ung Mand med mørkt Skjæg og et lyslet ældre Kvindfolk ved Kjærren. Et Barn paa to Aar eller saa opi, mellem Butter og Kløvgreier.

Nu er de ganske nær. Unghesten skvætter til, da den faar se Hunden. Manden godsnakker for den, hilser og vil forbi.

Kvindfolket, som kjører Kjærren, er mager. Kindene brungraa og det lyse Haar glat kjæmmet med Bene i Midten.

Hun ser paa os med store, tunge, blaa Øine, for store i det magre Ansigt.

Der hilses, idet vi drar forbi. Hun stirrer stort paa mig. Jeg drar likesom Kjendsel, men synes, det er umuligt.

«Hvem var det Kvindfolk, Ola?» spør jeg, da vi er komne unda.

«A Sigrid —» han nævnte Gaardnavnet.

«Sigrid G . . . .?» — jeg nævnte Pikenavnet.

«Ja. Kjinnte Du itte att a?»

«Aa, det var saa vidt. Er hun gift nu?»

«Ja. Det var Manden sjøl 'na, som følgde.»

Jeg snudde mig og saa efter dem. Der stod hun og stirret hitover. Hendes høie, magre Figur tegnet sig mot Luften. De graa Husuer og de store Sko syntes under det opheftede Skjørt.

Jeg vendte mig braatt og drog nedover, maatte endnu engang snu mig efter hende; men da var hun borte.

Og nedover Skogveien, hvor de mørke Furuer begyndte, syntes jeg nu igjen, at hver og en av dem vendte en knoket Albue op mot Himmelen som for at avværge et Slag.

Siden har jeg ofte truffet Sigrid. Men alt os imellem er, som om det aldrig hadde været. Bare en eneste Gang saa jeg noget vekt om hendes stramme Mund; det var engang jeg strøk hendes mørke lille Gut over Haaret.

Husuer: Strømper.

Finnstubrødrene.

Fra Ensomheten der Nord i Finnaabortet var de komne og hadde giftet sig til Gaarder i selve tykke Bygden, Ola i Vestagrænden, Lars i Østagrænden. Snare i Vendingen, gløgge i Tankegangen og paagaaende i al sin Færd hadde de snart vundet Ry for at være rivendes Karer, som en kunde sætte til, hvad en trængte, og som aldrig stod fast.

Av Hamlett var de lysere end Folk flest i Bygden, og gammelt Kvindfolk, som hadde Greie paa Dalens Ætter flere Ætled bakover, vilde mindes, at Finnstufolket nok var flyttet ind østifra paa de tre Sjuøm eller deromkring.

Nu sat de ætstærke og trygge hver paa sin Gaard, og der var ingen, som undret, da Sigrid Nordi tok Lars Finnstuen, endskjønt det nok fandtes dem, som syntes, det var rart, at Rønnaug, Gaardjenten paa Fællingen, tok Broren Ola; for han var laaghalt.

Men de, som kjendte Ola tilgagns, undret ikke; for de skjønte, at paa ham sat Bygdens bedste Hode, og bedre Kjæftlag var der ikke paa selve Præsten.

Og de, som kjendte dem begge, visste, at det var Ola, som støpte Kulene, og Lars, som skjøt dem ut, baade i Fattigkommissionen, hvor Lars snart kom ind, og i alle andre Tillidshverv i Bygden, dem Lars fik ett efter ett, mens Broren Ola var utenfor det hele.

I Omgang var det tvert om; Lars omgikkes med faa, var stille og faamælt; men Ola var med alle og førte Ordet mellem alle. Naar han var i Stuen, sat Bygdens

Sjuøm: 1777.

Mænd snart i Taushet og Undring over hans gløgge Syn og nye Tanker, snart i Latter og Hovedrysten over hans tændende Vid og underlige Paafund.

Naar han saa hadde faat hele Stuen varm av Latter og Undring, strøk han sig gjerne med Haandbaken over Munden, reiste sig langsomt fra Stolen, der han sat, og hinket ut med en underlig smygende Hink paa det laaghalte Ben. Den, som da om en Stund kom ut, kunde finde ham staaende ensom bortved Skaalen eller fremved Skigarden og stirre hen for sig utover Bygden. Bød man ham paa slike Dager en Dram, bad han gjerne om halvanden, «en til hver Fot,» som han brukte at si.

Gaardene Nordi og Fællingen laa i hver sin Li, paa hver sin Side av Elven. Paa solskinnende Dager kunde man se over til hinanden og kjende hinanden, saa Ola og Lars som oftest hadde Greie paa hinanden, om de var hjemme eller ikke. To og tre Ganger i Uken kunde de i Vestagrænden se Lars Nordi komme kjørende over Broen, den lange Sving nordover og Bakkene op til Fællingen; men sjelden eller aldrig saa nogen Ola kjøre over til Nordi — saa vant var han blit med, at Broren søkte ham.

Da Brødrene hadde været nogen Aar i Bygden, var det ikke frit for, at der blev en besynderlig Uro blandt Folk. Strid kom frem, hvor Fred før hadde huset; Utryghet kom frem, hvor Folk før hadde sittet sikre. Præsten, som sat paa Præstegaarden midt imellem de to og som sat sammen med Lars i al Bygdens offentlige Stel, lærte snart at forstaa, hvem det var, han hadde at takke for al denne Uro, og sikrere og sikrere blev han i sin Sak, da han, hver Gang han kom paa Posthuset for at hente Posten, saa, at næst ham var Ola Fællingen den, som fik de fleste Aviser og Brev.

Og rent forfærdet blev han, da han tok paa at mærke, at Kirkegangen i Gaardene rundt omkring Fællingen begyndte at ta av, mest blandt de unge, men ogsaa blandt de gamle Folk, som han var vant til at se paa deres Plads hver evige Søndag, selv om det var Høiveir om Sommeren eller Snestorm om Vinteren.

Præsten var ikke av dem, som ventet længe med at ta en Beslutning. Han lot sende Bud paa gamle Semming Skolemester.

Skolemesteren kom. Hilste nede i Stuesvalen og gik bent Trappene op til Kontoret.

Præsten sat der og ventet; han hadde sat en Stol frem; ti han hadde nok set Skolemestern oppe i Svingen.

Skolemesteren kommer varsomt ind, tar den slitte Floshat av og sætter den forsigtig paa Kassen ved Ovnen.

«Goddagen,» sier han og kremter.

«Goddag Semming.» Præsten sætter et vindende Smil op og peker med indbydende Haand paa Stolen.

Gaar saa hen og lukker Døren fast igjen og driver et Par Ganger op og ned i Værelset.

Skolemesteren har sat sig.

«Ja» — Præsten kremter — «det var denne Ola Fællingen og hans Væsen da, min kjære Semming.»

Skolemesteren ser bort paa Præsten.

«Ja det er en vidtløftig Mæniske,» svarer han, kremter og flytter paa sig.

«Jeg vilde gjerne, Du skulde snakke til ham» — Præsten gaar op og ned — «baade om hans Religion og om de andre Saker.» Præsten stanser, som om han tænker stærkt paa noget. — «Jeg kjender snart ikke Bygden igjen,» sier han og fortsætter at gaa.

Skolemesteren sitter som før og følger Præsten med Øinene. Saa sier han endelig:

«Ja, skulde jeg fremføre min Førmening, saa er det en vidtløftig Mæniske, han Ola — ja kanské rent ut farlin — da.»

Præsten staar igjen og grunder.

«Ja!» sier han pludselig. «Du er kanske saa snil at tale til ham da, min gode Semming.»

Skolemesteren reiser sig.

«Je ska' gjøre, som Præsten ønsker — etter min Begavels og Ævne — da.»

Han tar sin Hat.

«Je ska' forehøille hønnøm om itte anna, saa i aille Fall de ti Gudsbud — døm har sin Kraft døm.»

Præsten rækker sin Haand frem. «Det er godt, Semming.»

Skolemesteren tar Farvel og kommer varsomt ned ad Trappene. Præsten staar i Kontordøren og hilser efter ham. Snur saa, lukker og gaar atter op og ned.

«Kanske burde jeg selv — ja, vi faar nu se —» han sætter sig og begynder at arbeide med den avbrutte Præken.

*

Det var paa Kveldsiden, at Skolemesteren kom op til Fællingen og spurte efter Ola Finnstuen.

Jo, han var da hjemme. Skolemesteren blev vist ind i den svale Sommerstue.

Derinde sat Ola paa Sengen og læste. Der var kjøligt og stilt. Ikke engang Fluer surret. Et Skatol med mange Papirer og Bøker stod aapent; midt paa Langbordet stod en Ølbolle halvtømt. Nøklen sat i den slitte Skjænk.

Skolemesteren blev staaende ved Døren.

«Goddagen!» sa han høit og trygt.

Ola Finnstuen saa op.

«Nei, Goddagen!» svarte han og la Boken.

«Saa Skolemesteren er ute og spasserer au!»

Skolemesteren kommer nærmere.

«Je kommer fraa Præstøm,» sier han.

Ola kom hinkende hentil.

«Jassaa? Det er en snil Mainn det.»

«Ja ganske udmærket au — en Herrens Salvede,» svarte Skolemesteren, han saa sig om i Stuen.

«Sjaa aat saa Du faar sitte,» sier Ola — han sætter sig ogsaa selv.

Skolemesteren sætter sig.

«Du læser Guds Ord, ser je,» sier han, hans Øine søker Boken i Sengen.

Ola Finnstuen svarer ikke. Reiser sig, hinker bort til Skjænken, tar to Glas og en gammeldags Dramme-

flaske frem, hinker bort til Bordet igjen, sætter Glassene fra sig og skjænker.

«Aa itte netop det leil,» svarer han saa paa det givne Spørsmaal. Tar derpaa det ene Glas.

«Du lyt ta teil Takke,» sier han, han staar der laaghalt og venter.

Skolemesteren ser paa Drammen.

«Ska' ta være godt da?» spør han endelig.

Ola smiler.

«Du faar prøve,» svarer han.

Skolemesteren tar Glasset.

«Guds Velsignelse i Huse' da,» sier han.

De drikker.

Ola skjænker igjen.

«Takk før Skjænken — nei itte mere før mei,» sier Skolemesteren og holder imot Flasken, saa Glasset bare blir halvt.

Ola drikker ut paa ny, men byr ikke Skolemesteren. Sætter sig saa paa Langvægbænken ved Bordet bent over for.

«Aa er det, Du vil naa da?» spør han med et lunt Smil.

Skolemesteren reiser sig halvt, støtter Hændene paa Bordet, bøier sig fremover og ser Ola ind i Øinene.

«Jo, min kjære Ola Hansen Finnstuen, det ska' je sige dig. Je kommer netop naa fraa Præstøm før aa tala aat dig paa hasses hellige Embeds Vegne. Han er svært bekymret før di Sjæls Frelse, Ola Hansen.»

Saa sætter han sig igjen, men ser hele Tiden paa Ola Finnstuen.

Ola Finnstuen stirrer paa Skolemesteren. Der lurer et Smil i Øienkrokene.

«Neggu lel væ!» sier han langsomt.

Skolemesteren flytter Brændevinsglasset.

«Ja, det er Gudsens Sanning det, min kjære Ola — han spør, haasdan det staar til med di Barnetru.»

Ola Finnstuen blir alvorlig. «Jo hels og sei Præsten, at naa er a vørte vaksen,» svarer han.

«Ta ut naa,» føier han til og skyver Drammen bort til Skolemesteren.

Skolemesteren ser op paa ham, saa ned paa Drammen, tar Glasset, tømmer det og flytter det unda.

Det var stilt en Stund.

«Aafføɾ kjem'n itte sjøl, Præsten?» spør Ola Finnstuen med ett.

Skolemesteren reiser sig igjen.

«Hain trudde mei go nok,» svarer han og faar uvilkaarlig Brillehuset frem.

Ola Finnstuen reiser sig.

«Ja, men det er du itte,» svarer han — de blaa, kloke Øine staar spændt paa Skolemesteren.

Skolemesteren rykker tilbake; — Brillehuset kommer uvilkaarlig ut igjen.

«Aa er det, Du seier?» spør han — og sætter sig.

Over Ola Finnstuens Ansigt gaar der et nyt Smil, dulgt. Han sætter sig rolig hen og ser lunt paa Skolemesteren.

«Om Du trur dei go nok, saa faar Du svara mei paa ett da,» sier han.

«Spør Du!» sier Skolemesteren tryg.

«Aakken er det, som har skapt alt i Væla?» spør Ola.

Skolemesteren reiser sig.

«Det ska' Du vite, min kjæreste Ola Hansen Finnstuen, at det er den treenige Gud det,» sier han, ser længe paa ham som i Triumf og sætter sig saa.

«Aakken har skapt Synna da?» kom det fult og lurt.

Skolemesteren reiser sig igjen. «Det, min kjære Ola, det har sjelve Satanas gjort.»

«Men aakken har skapt Satan da?»

Skolemesteren blir urolig. «Jo — det har Gud gjort — efter Skriften,» sier han.

Da reiser Ola sig. «Ja der sir Du,» sa han. «Enten har Gud skapt Synna — eller saa har 'n itte skapt ailt — og da er 'n ingen Gud da væ,» føier han til og hinker en Sving bortover.

«Men har 'n skapt Synna, saa er Synna go da — for

Gud saa alt det, hain hadde skapt — og se det var saare godt.»

Ola kom tilbake, slog sig ned ved Bordet og stirret paa Skolemesteren.

«Min kjære Ola — det var, som je trudde, Du er utenfor di Barnetru,» sier Skolemesteren og rister paa Hodet.

«Naa ska' je gjøra dei et ainna Spørsmaal,» sier Ola Finnstuen.

«Aakken er det, som har skapt mei? Er det Far min, eller er det Vorherre?»

Semming Skolemester sitter en Stund og grunder som en Ræv foran en Rævesaks.

«Om je naa sae det, at det var begge to?» sier han endelig forsigtig.

«Ja da vart det to Skaberer i Væla da,» svarer Ola.

«Men om je naa sae det var Far din?»

«Ja da vart Du en Gudsbespotter da; — før Far min var naa bære et Menneskje hain og klent nok det.» —

«Nei det, min gode Ola Hansen — det er nok ingen anden end den treenige Gud, som har skapt dig.»

Ola Finnstuen reiste sig. Øinene stod stive mot Skolemesteren. Ansigtet var ildende rødt.

«Aassen kain Gud ha skapt mei og seie, at 'na Foten er saare go da?» spør han, han løfter det laaghalte Ben halvt over Bordet, saa Knæet synes. Hinker saa i stærk Bevægelse en stor Sving bortover og sætter sig paa Sengen.

Skolemesteren sat som lamslaat og stirret paa ham.

«Men naa ska' je seie dei, aakken har skapt dei je,» sier Ola harm.

Skolemesteren tier og ser paa ham.

«Det har naa gamle Nordistugampen gjort; før hain gaar au aat Staldem sine, aakke hain har Sæla paa heil itte.»

Skolemesteren reiste sig.

«Det var, som je sae aat Præstøm — Du er en vidtløftin Mainn, min kjære Ola,» sier han, sætter Hatten paa, snur sig og vil gaa.

«Nei hoill naa,» roper Ola Finnstuen efter ham. «Hels og sei Præsten, at vil 'n tala aat mei, saa bor je her; men Friheta mi vil je ha, aakke jeg bor her heil der.»

Skolemesteren hadde gaat.

* *
*

Otte Dager efter, at dette var hændt, kom Præsten kjørende med sin blakke Hest langsomt opover Bakken til Fællingen.

Ola stod ute paa Gaarden og stirret paa den, som kom. Da han blev vâr, at det var Præsten, gik han ind, tok paa sig Helgetrøien og kom stilfærdig hinkende borttil, tok Hesten ved Bigslet og holdt den, indtil Præsten vel var kommen ut.

Leverte saa Tømmene til en Gut, som kom slængende fra Stalden.

«Goddag Ola,» sa Præsten.

«Goddag. Saa Præsten er ute og kjører au?»

«Ja, jeg er det, Ola,» svarer Præsten og gaar ind. Kommen ind i Stuen sætter han sig og gaar bent paa Saken.

«Har Semming Skolemester været her?» spurte han.

«Jo, baade vært her og rest att,» svarer Ola tørt.

«Fik han talt ved dig?»

Ola skottet bort paa Præsten.

«Je vet itte aa Du synes je,» svarer han.

Han vet godt, at Semming har fortalt det hele og kanske har lagt noget til.

Præsten smiler umærkelig.

«Han fandt, at det var liten Utkomme med dig,» sier han endelig.

«Ja, aa vilde'n her?» Ola har sat sig og ser trodsig ut med den høie, faste Pande og det tætte, uredte Haar.

«Det samme som jeg vil, Ola,» svarte Præsten.

«Aa er det Du vil, Du da?» Ola ser opmærksomt paa Præsten.

Præsten reiser sig.

«Jeg vil bare be dig om en Ting Ola,» sier han, gaar hen til ham og lægger Haanden paa hans Skulder:

«Om Du selv ikke tror paa Gud og ikke søker Guds Hus, saa forhindre ikke andre i at gjøre det. Det er et uhyre Ansvar.»

Ola Finnstuen blir blek. Saa sætter han sig ned.

«Naa vil j e tala aat d e i,» sier han lavt, men fast.

«Trur Du paa alt detta, Du sjøl da?» spør han.

Præsten ser paa ham, forundret.

«Ja, det gjør jeg, Ola.»

Ola ser hen for sig.

«Da maa Du ha en stutt Tanke Du au.»

Præsten gaar fra ham midt frem paa Gulvet, snur, kommer bort til Bænken og sætter sig.

«Jeg skal si dig én Ting, Ola. Gudsfornegtere har der været fra den ældste Tid. Men dem alle er det gaat galt. Jeg vil ikke disputere med dig om disse Ting. Alt, hvad Du og din Fornuft kan ha at indvende, kjender jeg før. Det er større Folk end Du, som har tænkt disse Tanker før. Jeg vil bare si dig dette ene: Slipper Du Troen paa Vor Herre, saa er Du færdig, Du og mange med dig. Men for disse mange, som ikke har dit gode Hode, har Du Ansvaret. Det er alt, hvad jeg vil si. Tiden faar vise, om jeg har Ret. Farvel Ola!»

Præsten reiste sig og gik.

Ola stod taus og saa efter ham. Men da han var kommen til Døren, lo han kort og tvungent.

«Faar sjaa da,» sa han.

* * *

En Stund efter Præstens Besøk hos Ola Fællingen, begyndte der i Bygden at gaa det Rygte, at Ola drak. Og Rygtet sa for en Gangs Skyld hverken mere eller mindre end sandt.

Den ene Brændevinskaggen efter den andre kom ved Jonsok og Vintermarked dragende ind paa Fælling-

gaarden, og Folk, som saa indom, fik sig altid en Dram, ja blev gjerne nødet til at slaa sig ned og samdrikke med Ola Finnstuen.

Men saa klok var han, den halte Mand paa Fællingen, at han altid holdt sig inde i Sommerstuen, naar han drak, og jo fuldere han blev, desto stillere og lavere talte han, saa der blev aldrig Grund til Klage over Larm eller Spektakel der paa Fællingen.

Den, som sørget mest over Ola Finnstuen og Brændevinsdunkene hans, var Lars Nordi, Broren. Besøkene paa Fællingen, som i første Tiden hadde været saa hyppige, blev efterhaanden sjeldnere og sjeldnere; for ofte traf Lars Broren fuld, og endnu oftere var han vrang og vrien efter Følgerne av en Rus.

Endelig en Dag talte Lars.

Han var kommen enkom kjørende over til Fællingen en Hverdag. Ola Fællingen tok mot ham i Sommerstuen og var hændelsesvis rent ædru den Dag.

Lars satte sig fremved Sengen, der Ola sat med det syke Ben opunder sig og det andre løst dinglende utover Sengkanten.

«Det er en Ting, je vil be dei om, Ola,» sier Lars.

Ola ser paa Broren. For denne Bror har han været istand til at gjøre alt. «Kain je, saa vet Du, je gjør det,» svarer han.

Lars kommer fort fremover mot ham og tar Tak i hans Haand.

«Slut med denne Drikkingen,» sier han og ser ham ind i Øinene som i Angst.

Ola trækker Haanden til sig, fort.

Blikket flygter; han snur Hodet.

«Det kain je itte,» svarer han endelig, saart og lavt.

Lars blir sittende som dyppet i Vand.

«Dette skjønner je itte,» hvisker han endelig.

Ola drar en lang Pust, reiser sig, men ser ikke paa Broren.

Hinker saa en Sving bortover Gulvet.

«Aa nei, det finns myy, Du itte skjønner.»

Saa sætter han sig langt borte, paa Krakenden ved Bordet med Hodet i Hændene.

«Nåa Glæe lyt je ha je au!» kommer det dumpt.

Broren sitter længe og stirrer ret frem for sig. Saa reiser han sig og gaar bort til Broren. Lægger Haanden paa hans Skulder og sier lavt.

«Du ødelægg baade dei sjøl og mei med slikt.»

Da reiser Ola sig kvasst og stirrer paa Broren.

«Aakken har gjort dei teil den, du er?» roper han.

Lars Nordi blekner.

«Je vet det godt — det har Du gjort,» sier han. «Saa, vil Du ødelægge mei att, saa fekk det fuill væra det saammaa; men« — Lars Nordi løfter Haanden og peker med Tommelfingeren op — «det sitt en deroppe da, ser Du.»

Ola Fællingen til at se sig om, haansk.

«Aa etter?» spør han.

Lars snur sig og gaar fra ham.

«Detta er itte ret,» sier han bredt og trygt.

Da reiser Ola sig og hinker fort like bort til ham.

«Er det ret taa hannem deroppe» — han aper efter Brorens Bevægelse — «det Du har faat aillt og je ittnaa taa di, som Glæe er — ?»

Broren ser længe paa ham. I Blikket er der likesom noget, der brister.

«Nei — det er itte ret,» svarer han.

Sætter sig saa likesom lamslaat paa Bænken.

Ola kommer sig bort til Sengen og sitter der, dinglende med det ene Ben som før. Det er længe stilt i Stuen.

Saa sier endelig Lars:

«Var 'n hitøver, Præsten, ene Dagen?»

Ola ser likegyldig hen.

«Ja, hain gik att au.»

Lars sitter længe taus. Et forunderligt Drag av hjælpeløst Sørgmod gaar over hans Ansigt.

Ola, som ser det, sier med ett:

«Du ska' itte tru paa ailt det, Præsten seier.»

aa etter: hvor henne.

Lars ser op forundret.

«Du sir da fuill det, det itte hæng ihop!»

Lars stirrer. «Itte hæng ihop?» kommer det mekanisk.

Ola svaret ikke straks; men om en Stund gik han hen til Broren, slog Armen om hans Skulder og sat ved Siden.

«Du Lars? Er det Vorherre heil je, som har faat dei ind i Førmainnskape'?» Han smilte, da han spurte.

Broren svarte ikke. Men da han en Time senere reiste hjem, var han fattigere end før. Han hadde mistet Troen paa godt i Verden.

* *
*

I den Tid, som nu kom, var Brødrene dagstøt sammen. Lars Nordi kjørte hver Middag til Fællingen og kom hjem sent paa Nat. Og Veien la han ikke som før over Broen, men satte bent over Præstegaardsjordet, bent over Elven, der den var grundest, og over alle sine egne Jorder hjem. Brødrene drak sammen.

* *
*

Slik gik et Par Aar. Lars Nordi blev ofte møtt fuld paa Landeveiene, og da han var like saa styren og vild, som Broren var taus under Fuldskapen, vakte dette stor Opsigt i Bygden. Det ene Tillidshverv efter det andre blev tat fra ham og git andre, og det varte ikke længe, før den avholdte Mand stod ganske alene. Naar nogen talte til ham om dette, Præsten eller andre, lo han gjerne.

«Det er bare Guds Retfærdighet dette,» svarte han. «Je og 'n Ola ska' væra like goe, og det bir vi snart naa.» Saa lo han igjen og slog Talen over paa andre Ting.

Saa kom den Dag, at Nordi Gaard maatte sælges.

Ola Fællingen drog av Bygden i de Dager, Auktionen stod paa. Folk fortalte, at han laa paa Sæteren og drak.

Men av hele sin Formue fik Lars Nordi bare saa meget tilbake efter Auktionen, at han kunde kjøpe sig en Plads langt der nord i sin Hjembygd. Dit drog han uten engang at træffe Broren.

* *
*

Der er gaat fem Aar. En snerykende Vintermorgen i Februar Maaned kommer Ola Fællingen kjørende nordover den øde Skogvei langs Fonnaasliens østre Helding. Elven gaar med Brak og Sus aapen mellem Isvaakene under de høie Fjeldras til venstre. Ofte gaar Veien næsten like frem til Styrtningen; ofte svinger den likesom ræd for Stupene unda i bratte Svingninger op mot Lien til. Ola Finnstuen skal nordover for at besøke sin Bror, hvad han bruker gjøre et Par Gange hver Vinter.

Kommen frem til Fonnaasbrottet, netop før Veien gaar over Broen, faar han like ved den gapende Styrtning gjennem Snekavet se en brun Hest staa med Hodet lutt, dørgende still.

Undrende over dette kjører han forsigtig nærmere. Her maa være skedd en Ulykke.

Den fremmede Hest knegger varslende, da den blir vår Folk, men staar urørlig som før, løfter bare Hodet høiere.

Ola Finnstuen stanser, kommer sig ut av Slæden og hinker i den svære Schubskindspels nærmere.

I Spidsslæden ligger en døddrukken Mand bakover. Slæden staar like paa Styrtningen, stanset av en Sten, som stiger frem av Issvullen.

Ola Finnstuen staar stivnet som i Rædsel. Manden i Slæden er hans Bror Lars, og han skjønner av det hele, at Hesten har staat Natten over ved Styrtningen.

Det tar over en halv Time, før den laaghalte Mand faar Hest og Slæde reddet og Broren vækket.

Endelig reiser han sig halvt op og stirrer omkring. Saa forstaar han det hele, blekner og er med et Slag ædru.

«Aasdan Faen er det, Du farer?» roper Broren, hos hvem Sinnet nu avløser Rædselen.

Broren reiser sig op og ser paa ham.

«Je reser dit, Du vil ha mei naa snart,» svarer han lavt.

Broren svarer ikke; de sætter sig op, hver i sin Slæde og kjører nordover.

Intet Ord veksles, før de kommer til Gaards. Men i Svalen, da Pelsene tas av, sier Lars Nordi:

«Jamænd var det et Guds Under, det Du kom naa lel!»

Ola Fællingen hænger Pelsen op paa Knaggen.

«Aa det var naa en Slomp da bare.»

Mere blev der ikke talt om den Sak.

* *
*

Ola Fællingen blev hos Lars Nordi en hel Uke. Naar de to Brødre ikke sat og drak, ruslet de omkring i den ensomme Gaard og hilste paa gammelt Kjendt og saa paa gamle Steder, hvor deres Barndoms Lek hadde gaat.

Ovenom Pladsen, der Lars bodde, laa Finnstuen. Den eides nu av en strævsom Mand, som hadde bragt Lys og Velstand over den underlige, gamle Gaard, hvor nytømrede Hus skinnet mellem de gamle, forfaldne.

En solblank Formiddag kom de to Brødre ruslende opover mot Finnstuen. De var begge paa en Kant. Lars sjanglet foran og hadde det travelt med at finde frem til Svalen; — Ola hinket bakefter.

Fremved Svalstenen stanset de, men kunde ikke staa stille. Trinene knirket uavladelig i den tørre Sne.

Lars ropte.

«Knut!» ropte han saa det sang indover Svalen. De stod en Stund. Saa kom der en blid, sortklædd Mand med Pipe i Munden ut.

Lars sjanglet nærmere.

«Du Knut. Faa laane Nøklan aat Gammelstuen. Vi vil sjaa øver Garden din.»

Knut blev staaende og smile.

«Dere er ute og rangler,» sa han.

Lars sjanglet like fremtil.

«Det er Finnstugutta, sir Du,» sier han.

«Kom med Nøkløm naa.»

Knut smilte igjen, gik ind og kom om litt ut med et Par rustne Nøkler.

«Je faar følgje,» sier han og smiler igjen.

Lars gaar borttil, river ham Nøklene av Haanden.

«Je tenkjer, døm klarer sei sjøl je, Finnstugutta,» roper han. Manden slipper, sier intet, men bare stirrer efter dem, som de sjangler bortover, Lars foran, Ola hinkende bakefter.

Lars famler længe ved den gamle Dør, før han finder Nøkkelhullet; men endelig er det gjort. Den rustne Dør skriker paa sine Hængsler. Den gamle Laas knurrer og knirker i det morkne Metal.

Iskulde slaar dem i Møte fra de øde Rum; men de kjender det ikke.

Lars sjangler fremover mot Skjænken. Aapner. Det er tomt.

«Herregud!» sier han.

Ola sitter ved Høgsætet med Hodet støttet i begge Hænder.

Lars kommer borttil.

«Naa, Vechl-Ola! Kjinner Du att dei?» sier han larmende og kommer overende paa Bænken ved Siden.

Ola ser ikke op.

«Aa ja, je gjør det,» sier han. Det er, som om Rusen har mindre Magt over ham.

Lars luter sig mot ham og stirrer ham ind i Ansigtet med de graablanke, stive Øine.

«Vi har levd væl her, Du og je, Ola!»

Den andre svarer ikke.

Lars reiser sig, rangler bortover mot Koven, blir

staaende tungt støttet mot Dørkarmen og stirrer ind. Snur sig saa mot Broren.

«Du Ola! Her laagg a Mor!» Stikker saa i at graate, Fuldskapens barnlige Graat.

«Her laagg a Mor Ola!»

Ola reiser sig.

«Je vet det,» sier han.

Lars snur sig og kommer mot ham. Støtter sig indtil ham.

«Aa skulde a seie, a Mor naa Ola!» Han graater igjen.

Ola kjører ham fra sig.

«Du er fuld, Lars!»

Lars stirrer paa ham længe.

«Er det gæli det au naa?» spør han.

Broren snur sig fra ham. Gaar hinkende rundt i Stuen, ser fra det ene paa det andre, taus. Og efter følger Lars.

«Nei saa rart da Du,» gjentar han alt i ett.

Saa gaar Ola langsomt ut av Stuen.

«Nei, bi naa Ola!» sier Lars efter ham.

Den andre hører ikke, snur sig ikke, bare gaar.

Stanser saa i Svalen og venter.

Endelig kommer Lars tumlende efter.

«Detta var itte hugsamt det,» sier han.

Faar saa se det gamle tomme Hundehus fremved Svalen, rangler borttil og blir staaende og vagge der.

«Du Ola, her sto 'n Burmann!» Og saa graat han igjen, saa Taarene silte.

«Saa kom naa Lars,» sier Ola, han er blek.

«Du Ola, her sto 'n Burmann,» svarer det, og Graaten vil ikke stanse.

Ola hinker ivei med Nøklene frem til Svalen paa Nybygningen, hvor den blide Mand staar og tar imot.

«Takk før Laane',» sier han.

«Aa itte aa takke.»

Lars Nordi staar endnu ved Hundehuset og roper av og til paa Ola. Endelig snur han og faar se, at der ingen er. Saa svingler han langsomt ivei efter Broren.

Og de to stavrer fremover den frosne Vei.

Ola hinkende og støttende den svære, tunge Bror, som alt i ett taler uten at faa Svar.

Dagen efter reiste Ola Finnstuen tilbake til Fællingen.

* * *

Det er mørk Høstkveld. Præsten sitter ved sit Talglys paa Kontoret. Det stormer ute, og i den gamle Bygning knaker det. Med ett banker det paa Døren.

«Kom ind.»

Det er Ola Finnstuen.

«Hvad var det Ola?» Præsten reiser sig.

Ola hinker nærmere.

«Aa, det var om 'n Lars.»

Præsten ser paa ham.

«Hain døe igaar.»

Præsten mørknet til i Ansigtet. «Jassaa.» — Han gaar op og ned i Værelset. Saa stanser han midt foran Ola.

«Var Du hos ham?»

«Ja, hain sendte Bud.»

Præsten gik atter op og ned. Stanser saa igjen foran Ola.

«Ja, dette er dit Værk, Ola Finnstuen.»

Intet Svar.

Endelig kom det fort og brutt:

«Itte skjønner je det, og itte faar je nåa Mening ti det; men det maatte fuill væra gæli lel — det sir je naa.»

Præsten stanser.

«Der er en over os allikevel da Ola.»

Ola svarer ikke.

Der høres bare en voksen Mands saare Hulk i det stille Kontor.

Døl-Johanna.

Det var Jonsoknat. Som et halvklart Slør hang Natteluften over Aasene; langs Elvebredder og hen over Jorder hvitnet det paa blomstrende Hægg; en og anden forsinket Humle summet betagen omkring i det yre Blomstermylder; dypere indefra, hvor Fugtigheten efter Vaarflommen endnu stod igjen i Sænkningene og mellem Tuvene paa de flate Jorder, kom den sunde bitre Lugt av Silje, som stod med brungrønne, silkemyke Blad og sølvgraa Gaaseunger utover de lyse Grener.

Og over Engene hen grodde det unge, kjølige Græs, mæt og mykt, saa det sinket Foten, naar en gik. Fisk vaket fra Elven, paa hvis svale, klarnende Strøm store Fly drev sparsomt i Natstilheten; Akerriksens skarpe Snærp kom og tidde fjærnt og nær; men fra Granskogen hitover kom Maaltrostens Sang høi og vâk som en Livets Tone i Sommernatten.

* *
*

Borte fra Bjønnsmo-jordet, der Tallskogen vokste i Sandjorden og Græsset skjøt saa sparsomt, at det mer var Mo end Jorde, lyste det, flammende rødt i den graanende Natteluft. Jenter i hvite Skaut blev en vâr, der de kom fra Gaardene over Jorder og Benveier for at gaa paa Jonsokmoroen; Gutter og ældre Mænd fulgte som sortnende Klumper ved Siden eller kom slængende en og en tvers over Jordene for at stanse eller gaa videre, eftersom de fandt den de søkte eller ikke.

Stærk Latter av Mænd hørtes like over til Gaardene, dæmpede, overgivne Skrik av Jenter en og anden Gang indimellem. Hundene paa Gaardene i Vesta-grænden gav med Mellemrum Glæfs imot al Uroen derborte; en og anden Gubbe, som ikke fik sove, stod og lydde og stirret ditover fremved Skigarden eller ved Grinden; men Løshunder, som ellers sat stille paa Stenhellen eller laa tause paa Vakt fremfor Grinden, drog nu en efter en over Broen for at finde igjen de Jenter eller Gutter, som hørte Gaarden til. Kom saa logrende og friske av Aftenkjøligheten frem til Baalet, blev strøkne og klappet og talt vel med i den Klynge, hvor de fandt sine igjen.

* *
*

Ovenom Baalet, bortmed en liten Haug, hvor et Par Furuer skygget med svarte Kroner mot Nathimlen, sat Døl-Johanna. Lo, saa det hvitnet i de stærke, friske Tænder, drak med Karene, som stod eller laa ved Siden, slog sig, ret som det var, overgivent bakover paa Ryg med Hændene over Hodet — for igjen at reise sig fort og sitte som før. Det stivete Skaut hadde glidd av og laa ved Siden; det mørke Haar drev løst over Nakke og Aksler.

Stundom kunde hun sitte og vugge med Overkroppen fra høire til venstre uten at svare Karene, som spurte; stundom kunde hun se op paa skakke under det mørke Haar og gi en mæt, dæmpet Latter som Svar til dem, hun likte.

Omkring hende holdt de sig Bygdens voldsomste Karer, 'n Stor-Pær, 'n Rønning-Jo, 'n Tufsing-Torberg og 'n Sjølstilt-Syver; men alle Jenter holdt sig unda, der hun sat, og kom hun med i Leken, blev de borte en efter en og drog til andre Gaarder; for hun hadde dét med sig, at selv de støeste Gutter blev vilde, naar hun kom dem nær.

Men i Kveld sat hun der for sig selv og vugget og

ventet; for endnu var ikke 'n Johannes Svenske kommen, og det var ham, hun mest laa efter nu om Dagene.

* *
*

«Du Johanna!» sa 'n Storpær.

«Aa var det, Du justsom vilde?» Hun bøide sig unda ham; for han satte sig like indpaa.

«Du Johanna!» — Han holdt Brændevinsflasken i venstre Haand og vilde ta hende om Halsen med høire.

Hun bøide unda og flyttet. Han reiste sig og flyttet efter.

«Du Johanna!» — Han tok hende om Halsen og vilde hviske.

Hun støtte ham unda.

«Je vet 'ta!» sa hun.

Tufsing-Torberg gav 'n Storpær en Tryk, saa han væltet indpaa.

«Sjaa aat, saa Du kjem indaat'n naa da!» sa han.

'n Rønningjo og 'n Sjølstiltsyver lo.

'n Storpær hadde faat Tak med høire Arm om Akslene paa Jenten og holdt fast. Hun bakset og slog, lo og skrek om hinanden for at komme løs.

«Det var 'n Torberg, som fløidde mei,» sa 'n Storpær, han holdt fast som før. Brændevinet skvulpet og skvat av Flasken, eftersom hun rykket og kastet sig.

Endelig kom hun løs, het i Ansigtet og tung i Pusten.

«Vær rolin med mei,» ropte hun, reiste sig og gik længer ind mellem Trærne.

De fire fulgte.

Saa sprang hun; de gjorde Jagt. Fik hende endelig fat nede ved Skigarden og blev staaende der i Ring omkring hende.

«Kain Dø itte væra Folk da?» sier hun og later, som hun er harm.

«Det er det, vi skulde teil aa væra naa,» sier Sjølstiltsyver, han stiller sig like indpaa.

fløidde: puffet.

«Nei, slep mei fram, hører Du,» hun slaar til ham.

«Je ska' bære øverhøre dei først,» sier Sjølstiltsyver, han blir staaende.

«Aa, ho er nok komfermert før a Johanna,» sier 'n Storpær.

De ler alle.

Et Par Jenter og Gutter dernede fra Baalet kommer optil, lokket av Latteren, faar se, hvem det er, og gaar igjen.

«Du Johanna!» sier 'n Rønningjo og tar om hende.

«Nei, hoill naa!» roper 'n Storpær og hugger Tak i Rønningjo.

Rønningjo bryter Næven op, gjør et Hop høit i Veiret og blir staaende kaat og kjipen med Benene fra hinanden og Skjoldluen bak paa Nakken. «Aakken talar Du aat?» sier han.

'n Storpær gjør en Sving, gaar like bort til ham, ser ham like ind i Ansigtet, men svinger saa tvert av og hen til Jenten igjen.

Da høres et Brak i Skigarden længer nede. En høi Kar hopper tungt ned og slænger langsomt bortover mot Baalet.

«Naa kom 'n Johannes,» sier Tufsing-Torberg. Alle fire snur sig og stirrer ditover; men over Døl-Johannas Ansigt glir der et underligt Smil. Hun gaar sagte baklængs fra de andre og blir staaende støttet op mot Skigarden. Barmen gaar efter Anstrængelsen fra før; men hun sier intet, bare staar og tøier i noget mykt Græs, hun har mellem Fingrene.

Johannes Svenske gjorde en Sving mellem Jentene og Guttene derfremme, talte et Par Ord med nogen, men slog sig ikke ned. Han fandt ikke den, han søkte.

Men mellem de fem derborte ved Skigarden gik det, siden han kom, mere stilt til.

De bød hinanden Brændevin, bød hende ogsaa; men hun vilde intet drikke.

«Ho vil ha taa Vinem hass Johannes,» sier Storpær.

«Du vet, hain er frakere hain,» sier Sjølstiltsyver.

frakere: bedre, gjildere.

«Saa paa denne Sia taa Hundedauøm,» kaster Rønningjo ind.

«Je gjør det, je sjøl vil,» svarer Døl-Johanna, hun staar der trodsig og stærk.

Da kommer Johannes Svenske fra Skogen, hvor han har søkt, dragende bent bortover mot de fem.

Der blir taust; men hver og en blir staaende.

«Godafton,» sier 'n Johannes.

«Godkveld,» svarer de fire. Døl-Johanna bare ser op, halvt som undselig bort paa ham.

«Det var många Karar om en Flikka,» sier han.

«Mar Du kjem, bir det fler,» svarer Sjølstiltsyver.

«Nei, då blir det endast én då,» svarer 'n Johannes, han tar Brændevinsflasken frem og byr.

De drikker stilt en for en og takker.

«Du lyt drikka Du og,» sier 'n Johannes, gaar like ind til Døl-Johanna og tar hende om Livet med begge Hænder.

«Huf nei!» sier hun, men rører sig ikke. Ser bare ind i hans Ansigt som fjetret og holder sig med begge Albuer mot hans Skuldre unda ham.

«Vil Du dansa då,» sier han og svinger hende med et Ryk langt frem paa Jordet.

Men der staar Storpær høi og bred.

«Let Jenta faa gjør det a vil,» sier han og hugger Tak i Armen paa Svenske-Johannes, saa det svider.

Svenske-Johannes slipper Døl-Johanna braatt og snur sig mot Storpær.

«Jag ska' genast svara dei,» sier han og peker paa ham med utstrakt Arm.

Gjør saa et Rundkast bent mot Storpær, lynsnart, og spænder ham i Ansigtet, saa det synger. Sprætter op igjen og staar, svinger sig rundt paa Hælen, slaar Armen om Døl-Johanna og drar hende med sig.

Storpær stupte for Slaget, trak sig op igjen, men satte sig straks. Blodet strømmet av Næse og Mund; et Par Tænder var løse.

Hunddauen: Hundedagene.

«Aa vilde Du der?» sa 'n Tufsing-Torberg; han stod tæt ved og saa paa.

«Er det Folk-skik slikt da?» faar 'n Storpær frem mellem de hovnende Læber.

«En skulde lægge sei ihop og jaua en slik Raahund ut tur Bygden,» mumler han, reiser sig besværlig og gaar. Tufsing-Torberg følger.

Men fra Hopen derborte høres Døl-Johannas høie Stemme overgivent mellem de andre og av og til Svenske-Johannes' Maal, som bryter paa fremmed Sprog.

Efterhvert som Leken gik, blev det gresnere og gresnere i Jenteflokken. Den ene efter den andre drog sig ut og unda — en kunde se det hvitne bortover Jordene paa de lyse Tørklær og bli borte ind i Mørket fremover Veiene.

Men om Døl-Johanna flokkedes Guttene under Latter og Gant, men altid varsomme, naar Svenske-Johannes var nær; for han var kjendt for den stærkeste Kar i hele Østagrænden og den vildeste Slagskjæmpe i Bygden. Av og til stupte en Unggut, som han spændte Ben unda, kom sig op igjen og lo; av og til fik en ældre et Slag, uventet og lammende, drog sig ut av Leken og blev borte. Og Døl-Johannas myke Krop smøg sig mellem dem alle, men altid nærmest ham, og naar han tok hende ind til sig og svingte hende rundt, sa hun, som ellers altid skrek eller lo, ikke et Ord, men bare stirret betagent hen.

* *
*

Frem til det blafrende Baal, hvor Furukubbene nu begyndte at sige ihop og slukne, kom der en Kar stilfærdig sigende. Skuttrygget, men bred, ikke høi, heller liten, klædd anderledes end Bygdens Skik, med graa, rund Hat og kort Rundtrøie, saa en kunde tro, han var Sjømand.

Det var Hans Totning, Drengen, den nye, som var kommen for at tjene hos Præsten, fra en eller anden

Bygd langt syd paa, somme sa fra en av Bygdene tæt ved Krestian. Han stod der med den brede, røde Nakke, det runde, lure Ansigt og de tykke, faste Hænder paa Ryg og saa paa dem, som lekte, lunt.

Ingen av Jentene kjendte ham; bare en og anden av Drengene i Nabogaardene til Præstegaarden kom borttil, talte et Par Ord og gik igjen.

«Kom og dansa nu,» ropte Svenske-Johannes, tørket Svetten med et rødt Tørklæ og blev staaende og vente Svar.

Den Fremmede blev ogsaa staaende. Ventet længe med Svar, gløttet op og ned paa ham, som spurte; saa kom Svaret endelig lavt og trygt med en dæmpet, klunkende Latter:

«Det leter paa,» sier han.

Svenske-Johannes blir staaende og stirre paa den Fremmede, længe.

«Laoti!» synger han, som om han slog an til Jodling, snur sig paa Hælen og gaar. Men kommen et Par Skridt snur han sig paany.

«Ta mei tusan ska' Du inte dansa,» sier han.

Den Fremmede svarer ikke. Staar bare og smaaknegger i lune, dæmpede Klunk som før.

En og anden av Klyngen er kommen bort til for at se, hvad der nu kan hænde.

Da gaar Svenske-Johannes like borttil.

«Er Du från Præsten Du?» spør han med ett.

Den Fremmede ser paa ham med et Smil som før.

«End Du?» spør han.

«Jag är från Vettet jag!» svarer Svenske-Johannes.

De andre ler. Den Fremmede ler ogsaa, smaat.

«Jeg kan næsten skjønne det,» sier han.

Svenske-Johannes staar igjen og ser paa ham. Der er kommen mange omkring.

«Laoti,» synger han igjen. Og saa om igjen «Laoti,» like ind i Ansigtet paa ham.

Den Fremmede staar like rolig.

«Det var en vond Aande Du har!» sier han.

Der lees av Jenter og Gutter rundt omkring.

Svenske-Johannes svarer ikke. Døl-Johanna staar like ved og ser paa den Fremmede.

«Er det ikke Du, som hetter Hans Totning?» spør hun. Hans Totning ser bortpaa hende.

«Kan hænde det,» svarer han og nikker til hende.

«Saa kom naa,» roper Svenske-Johannes, og tar ham i Armen.

Hans Totning tar ikke Haanden av Ryggen, men holder imot, og Svenske-Johannes kjender, han er tung at flytte.

«Det faar være i Kveld,» sier den Fremmede og smaaler igjen, mens han nu alt i ett skotter bort paa Døl-Johanna.

Nu hugger Svenske-Johannes Tak i Armen paa Hans Totning med begge Hænder.

«Ta mei Fan, ska' Du inte dansa,» roper han.

Da ser de, som staar omkring, ham med ett gi en Hikst, bøie sig bakover og dra langt efter Pusten.

Den Fremmede har med venstre Haand git ham et voldsomt Slag under Brystet, men staar nu igjen rolig som før.

«Jeg er saa tunghørt jeg,» sier han og klukker saa inderlig fornøid; men de smaa Øine gaar fort og gløggt fra den ene paa den andre.

Det varte en Rid, før Svenske-Johannes fik Pusten. Men saa med ett satte han bent paa Hans Totning, som stod tæt og krugget og ventet.

Svenske-Johannes slog efter Hodet og spændte paa samme Gang Ben; men Totning-Hans satte sig paa Bakken ende ned, hugg Tak i Foten paa Svenske-Johannes, der han styrtet frem, og rykket til, saa den svære Kar stupte Grue langt fremover Bakken og blev liggende.

«Det er godt at sitte,» sa Hans Totning, smaalo og nikket til dem, som stod omkring, spændte av dirrende Forventning.

Svenske-Johannes kom sig op og kom dragende paanyt, ildrød i Ansigtet. Men Hans Totning blev sittende.

Svenske-Johannes er kommen like borttil og skal just

til at spænde efter Hodet. Da ruller Totning-Hans som en Kugle unda og bent ind i Flokken, hvor Gutter rædde kommer sig væk og Jentene skriker av Angst. Men naar de skal se efter, saa sitter han der flat paa Bakken.

«Herregud da?» smaaklunker han og ser saa inderlig fornøid ut.

Men Svenske-Johannes er efter ham i fraadende Sinne og bøier sig igjen for at slaa.

Da sprætter Hans Totning ende op fra Bakken og skaller Svenske-Johannes i Næsen, saa Blodspruten staar, og Manden stuper.

Hans Totning er oppe rask som en Finnehund, og sætter sig paa Ryggen av ham.

«Det er godt at sitte,» sier han.

Men ingen ler længer. Døl-Johanna staar blek og stirrer; — Guttene snakker sig imellem og under den svenske Slagskjæmpe av inderste Hjerte, at han endelig har fundet sin Mand. Bare det nu hadde været Bygdekar og ikke en Fremmed.

Da Svenske-Johannes begyndte at komme til sig selv, reiste Totning-Hans sig og bøide sig over ham.

«Vil Du, vi skal danse?» spør han; den myke, lave Stemme er haard og kold. Saa snur han sig. For den andre svarer ikke.

Men en efter en er Gutter og Jenter blit borte; bare Tufsing-Torberg staar igjen og stirrer paa Totning-Hans som paa et underligt Dyr, og borte ved Skigarden sitter Døl-Johanna, som om hun venter.

Da kommer Svenske-Johannes sig langsomt op, raver og vil falde, men blir staaende.

Og Hans Totning gaar i Skumringen bort, der Jenten sitter.

«Du saa, det ikke var min Skyld,» sier han.

Hun ser op, men svarer ikke.

«Du faar se til at faa ham hjemover,» sier han igjen.

Hun ser igjen op paa ham med et besynderligt Blik.

«Aa har je med hannem?» sier hun haardt.

Hans Totning blir staaende og stirre.

«Hvem har Du med Du da?» spør han lavt.

«Med den, je vil,» svarer hun og ser igjen op paa ham.

Borte paa Moen, hvor Baalet nu slukner, ser hun Svenske-Johannes og Tufsing-Torberg langsomt dra sig ad Skogen til. Tæt ved hende staar den fremmede Mand.

Da reiser hun sig.

«Je lyt nok hem,» sier hun.

Totning-Hans sier ikke et Ord, slaar bare Armene om hende og holder hende fast. Han kjender hendes Hjerte slaa, kjender den skjære Lugt av hendes stivede, renstrøkne Skaut indved Kinden, blandet med en forunderlig frisk, stærk Lugt, som av en vild Fuggelunge.

«Jeg skal løfte dig over,» sier han.

Hun tier, viljeløs, mens han bærer hende over Skigarden, tier, mens han langsomt slipper hende ned. Saa med ett sætter hun paa Sprang ind over Veien og bøier av ved Elvebredden.

Han blir staaende og stirre.

Kommen fremtil, der Skog begynder, stanser Døl-Johanna og ser sig tilbake. Venter likesom saa sikkert, at nogen skal komme. Men alt er øde.

Hun sætter sig og blir sittende længe. Løser op i Brystet for at faa aande. Sitter igjen længe og reiser sig endelig langsomt. Saa tar hun Skogveien fat.

Men kommen frem ved Rogsve-jordet, der det grønner paa den groende Vinterrug, faar hun se det svartne paa nogen, som sitter i Veikanten.

Det er Totning-Hans, som er gaat bent over Jordene.

Hun braastanser.

«Nei, aakken er 'ta!» roper hun, men har kjendt ham for længe siden.

Han reiser sig fort og gaar like borttil.

«Ja den, som det visste,» sier han, slaar begge Armer om hende og ler sin mætte, dype, dæmpede Latter.

Hun staar still, ser bare paa ham, gir av og til en smilende Pust, naar han kryster hende til sig, og ser paa ham igjen, som om hun blir kjendt med ham Minut

for Minut. I Aandedrættet kommer noget undrende, halvt forlegent likeoverfor det Fremmede; men Betagenheten taler ut av den halvaapne Mund og de store, stirrende, varme Øine, som synes større i Nattedæmringen. «Aa er det, Du vil da?» spør hun om en Stund, da det blir for taust og for længe.

«Følge,» svarer han.

«Hoi!» sier hun som et dæmpet Rop.

«Hoi!» hærmer han, tar hendes Hode ind til sig og kysser hende paa Munden.

«Hoi!» sier hun igjen og ler.

Saa gaar de Skogveien ind og blir borte.

Sommernatten drømmer, yr og spirende; Elvene gaar store og svale i Evje og Strøm. Men inde i Skogen tier Maaltrosten; for nu, naar alting sover, maa ingen faa vite, hvor den sitter eller har Rede.

Gammel-Jakob.

Paa den nederste av Moumbgaardene paa Renaelvens østre Bred levde der en ældgammel Fjeldkrake, Gammel-Jakob.

Hans Æt var den ældste i Bygden og hadde levet der Mandsalder efter Mandsalder, saa langt tilbake, som Sagn og Minde gik.

Nu sat han som Enkemand og Føderaadsgubbe i Gammelstuen paa Moumb.

Konen var død forlængst, opmot de sytti Aar; hun var klein til Helse av Mosot og anden Værk, saa en kunde ikke vente nogen høi Alder; men for Gammel-Jakob hadde hendes Død allikevel været en stor Sorg, særlig de første Aar; hun var framifraa til at slite med Gaardens Stell baade med Maten og med andet Arbeide, saa det blev baade ødt og stusligt efter hende, da hun fôr; men saa vokste Sønnedatteren, hun Anne, op; hun flyttet over til ham i Gammelstuen, og det blev et fuldskuvendes Kvindfolk, som Gammel-Jakob ikke kunde noksom rose.

En Lyte hadde hun nu allikevel som alt her i Verden, og den var, at hun aldrig stampet Nævagrauten hard nok; for den maatte naa være, saa en voksen Kar kunde staa paa den, skulde den hamle op med Kjældermjølken i Magt, mente Gammel-Jakob.

Men det var nu bare de første Aarene; siden tagde han still; for efterhvert som han kom op i de otti, blev han tandløs og var glad, at Grauten faldt i mykeste Laget.

* *
*

Det var en Vinterkveld i Julehelgen. Rundt Aaren i Gammelstuen sat de, nogen av Bygdens Gubber, Haakkaa 'pi Sveøm, Tusen-Mikkel, Brugubben og Gammel-Jakob Moumb selv som ældste Mand i Laget.

Tyrikubben brændte med rød, slikkende Lue og stærk Hete fremover Gulvet, der de sat. Kaffekjelen stod paa Kok, noget tilside paa Aaren og putret i den stærke Varme; der steg en Lugt av dampende Klær og vaate Sko, som tørket; ti ute var det Sneveir; men Gubbene sat med de vaate Snehusuer paa og lot dem tørke ved Varmen, som Skik og Bruk var blandt voksent Karfolk der i Bygden.

Pipen var fremme; ti alle skulde de prøve den nye Tobaksrul, som Gammel-Jakob hadde kjøpt paa Butiken, dit han hadde gaat samme Dag, en halv Mil frem og en halv Mil tilbake efter Tobak, Kaffe og Koksukker. For det var Velstand paa Moumb, og Gammel-Jakob hadde meget av Føderaaden sin i Kongens Mynt.

— Gammel-Jakob sat i den digre Kubbestol.

Det var hans Ret som Husbond i Huset og ældst i Laget.

Han var noget skuttrygget, med graasvart, tistet Haar under Skjoldluen og langt, hvitnende Skjæg.

Attved ham paa Krakken sat Gammel-Haakkaa 'pi Sveøm. Han tygget Bussen, saa Tobaksausen stod ham i Mundvikene, naar han talte.

Brugubben sat paa en slitt, rødmalet Stol, som Anne hadde tat fremme ved Skjænken og sat borttil; Tusen-Mikkel sat paa Bænken og hørte paa, men la av og til et Ord ind, hvorav de andre lo.

«Det er orimelig, slik Snø, vi har i Vinter,» sier Brugubben; han løser paa Tobakken i Snadden med Tolleknivspidsen.

«Og ailler bir det slut,» føier Haakkaa 'pi Sveøm til.

«Det er mest som før fem og tjuge Aar sia, i sju og trelive.»

«Slik Snø som det var det Aare' skulde Du fuill ailler ha set!»

«Det var Omolighets Raa' aa kaammaa aat Fjela om

Vinteren og faa hem Høiet sit. Krøttøra mest svalt ihæl paa Baasen om Vaaren.»

Gammel-Jakob harker og snur paa sig.

«Ja, det var slemt det Aare',» sier han. «Je minnes bære en Gaang, det var værre i dette Aarhundra, og det var Aare' før vi fekk Friheta. Det Aare' svalt Renshopen ihæl borti Storsølnem.»

«Ja, det minns je itte stort taa — for det Aare' løvde itte je,» sier Tusen-Mikkel.

«Aa je' var bære en Ryss,» føier Gammel-Haakkaa til.

Talen kom paa Alder, og Brugubben spurte, hvorlangt Gammel-Jakob kunde mindes.

«Aa, Du vet, en kjem bærer ihau, det længer det bær attøver,» svarte Gammel-Jakob.

«Je er naa fødd paa di tri Sjuøm je, men je minns itte længer heil 1785 eller deromkring.»

«Hoi,» sier Gammel-Haakkaa. «Det var fuill i Dansketia au det da væ?»

Gammel-Jakob stryker sig med Haanden gjennem Skjægget.

«Ja, det var under 'n Krestian Rex det,» sier han saa.

Brugubben rykker Stolen nærmere Varmen.

«Du har løvd under mange Konger Du,» sier han.

Gammel-Jakob sitter en Stund og stirrer uten at svare.

«Ja, det bir mange, det,» kom det endelig. «Føst var det naa 'n Gælen-Krestian, døm kaildte — og saa var det 'n Frederik Rex — og saa kom Krigen da.

Ja, det var naa jussom Gustenborgeren, som kommanderte da her i Lande'. Det bir tri Konger det!»

Haakkaa 'pi Sveøm mente naa paa det, at Gustenborgeren var ingen Konge; men Gammel-Jakob holdt paa, at det var han, som var Kongen allikevel, for han førte Krigen an.

«Ja, saa fekk vi Friheta da i 1814, og saa var det 'n Krestian Frederik, døm kaildte, i lita Ri' da — det vart den fjorde. Men saa kom Føreninga; og saa fekk vi'n

Ryss: Smaagut.

Kal Johan — det vart den femte. Aa saa Son hass, han Oscar — det vart den sjette, og naa har vi Son hass att — Kal den femtende — det vart den sjuende — det vart sju Konger det Gut; ja det vart det!»

Gammel-Jakob strøk sit Skjæg baade længe og vel; han kjendte sig likesom noget mere han end de andre, der han sat.

«Har Du sit naaen taa sa Kongøm Du da?» spør Brugubben om en Stund.

Gammel-Jakob dampet stærkt paa Snadden.

«Jo hain Kal Johan sau je — det var svært tel Konge det Gut —, mest ma 'n red; ma 'n gik var 'n minder.»

«Hain var saa 'n Napolion au,» skyter Gammel-Haakkaa ind.

«Døm er saa aille 'se Franstmænnen, mener je» — Han tar sig en ny Buss.

«Ja, saa er 'n lang nok 'n Kal den femtende da,» sier Brugubben.

«Han fôr her ene Aare'. Det var svært tel gement Kar det, Gut.»

«Ja, Du var med og red aat 'm Du,» lægger Tusen-Mikkel ind.

Alle smaaknegger.

«Du datt taa Hestem den Gaangen,» sier Gammel-Haakkaa, han blinker bort paa Tusen-Mikkel.

«Aa saa gæli vart det naa itte,» svarer Brugubben.

«Men tur Veiøm maatte je; for fort kjørde 'n baade op og ned før Bakken.»

«Døm brøt sund Skigarden hans Ola Fællingen,» — supplerer Tusen-Mikkel.

Gammel-Jakob kremter og vil lægge et Ord med i Laget.

«Ja, hain Kal Johan — det var Krigsmainn det,» sier han.

«Det var hain, som gjorde aat Napolion.»

«Nei lel væ?» Det er Tusen-Mikkel, som taler.

«Jo Gut. Hain vart strid aat 'm hain. Hain kunde

m a 'n : naar han.

Konsta hass hain, sir Du,» sier Gammel-Haakkaa og tygger den ferske Buss med Velbehag.

«Det var hain, som sætte 'n paa Santa Hellena,» føier han til.

Gammel-Jakob reiser sig og gaar hen til Skjænken, hvor han tar en gammeldags Flaske og et Glas frem. Han halter litt paa den ene Fot, der han kommer tilbake.

«Aassen staar det tel med Fotøm dina naa om Dauen da,» spør Brugubben, han har fulgt ham med Øinene.

Gammel-Jakob skjænker.

«Aa hain er slem Vinters-tia!» Gammel-Jakob byr ham Drammen.

«Du skulde ta ut 'na Kula naa,» sier denne og tar imot.

«Ta ut 'na Drammen Du naa føst,» svarer Gammel-Jakob; han sitter med Flasken støttet paa Knæet og venter. Brugubben drikker.

Det er ganske stilt.

«Takk før Skjænken,» han rækker Glasset fra sig.

Gammel-Jakob skjænker paany.

Haakkaa 'pi Sveøm, som sitter nærmest for Tur, tar Bussen ut.

«Ta var i rar Flæske,» sier han.

«Ja, 'na har vørre i Krigen ho Gut.» Gammel-Jakob byr ham Drammen.

«Je spør dei je?»

Gammel-Haakkaa sitter med Glasset i Haanden, undrende.

«Je fekk a taa Kaftenøm vore den Dauen je skjøt dissa to Svenskan.»

Gammel-Haakkaa fører Glasset langsomt til Munden og drikker.

«Je kjinner det smaakaar Krudt,» sier han.

«Ja, Du har vørre svær tel aa skjøte, Du!»

Han rækker ham Glasset.

«Aassen gik det tel det da Du?» spør han videre, han lægger Bussen paa Plads.

«Jo, det ska' je seie dei,» svarer Gammel-Jakob; han skjænker for Tusen-Mikkel, som tar stilt imot.

«Vi laagg jussøm ti en liten Skau, je og en fem, seks taa Kompania vore. Ret som vi laagg slik paa Post, kom Svensken draendes! Det var naa mindst tjuge Stykkjyer taa døm. Øss sau døm itte; døm dro i Vei aat sjølve Gardøm, der Kaftenen vor og Kompanie hass heill tel.

«Nei, detta gaar itte an,» sa je aat Kammeratøm mine.

«Skjøt itte Gut; ellers kjem døm bent aat øss,» sa hain.

«Det er bærer, døm kjem aat øss heil aat Kaftenøm, sa je, og saa skjøt je.»

«Da dat det en taa Svenskøm. Di are stante og sau sei ikring. Og saa pekte Offiseren deres aat Skauøm, der vi laagg.

«Faa hit Bøssa di,» sa je aat Kammeratøm mine. O saa tok je Bøssa hass og heill tel bent aat Offiserem deres. Hain dat hain au, Gut. Da snudde døm aille og tok Kuten, Gut.

Og om Kvelden, som vi kom paa Leirøm, sporde Kaftenen, aakken det var, som hadde skøte.

«Det var je det, Hr. Kaften,» sa je og gik fram tur Geledda.

«Det var itte etter Reglementet det,» sa 'n.

Je tagde still.

«Men aakken var den andre, som skjøt?» sporde 'n.

«Det var je det au,» sa je. Je vart mest ræd Gut.

«Det var heller itte etter Reglementet,» sa hain; hain sau saa kvasst paa mei Gut, saa je vart rent ilde ved.

«Aaffør skjøt du?» sporde'n.

«Je skjøt to Svensker,» sa je.

Da vart'n bli, Gut. Og saa gik 'n bort aat Unneroffiserøm og prate længe med hønnøm. Saa kom 'n att.

«Det var bra de, 87,» sa 'n. «Træd av,» sa 'n.

Men om Kvelden kom 'n aat Telta vore, og saa ga'n mei denna Flæska.

Kuten: Spranget.

«Drekk Gut,» sa'n. — «Du har redde mit Liv,» sa'n. Ja det sa'n»

Gammel-Jakob tok sig en god Dram til slut, reiste sig og bar Flasken varsomt tilbake til Skjænken igjen.

«Var det den Gaangen, Du fekk 'na Kula ti Foten?» spør Brugubben.

«Nei, det var sia det!»

«Je vart staaend' att etter at døm hadde blésé Retræt, og saa kom Fienden tvært paa mei. Da fekk je Kula ti Foten og stufte, Gut; men je var saa klok, at je laagg hoggende still, saa døm trudde, je var dau.

Saa kom je ind paa en Plads da om Kvelden, og der laagg je i otte Vekuer, Gut. Men Kula, ho sit her ho.»

Brugubben reiser sig.

«Aa, ho gjør fuill itte stor Skae, der a sit,» sier han.

«Aa, saapas gjør a, saa je før den Saks Skuld nok itte faar løve mi Ti' ut.»

Gammel-Jakob reiser sig ogsaa.

«Nei, Du dør ong,» sier Tusen-Mikkel lunt. Saa ler de alle. Tænder hver sine Piper og rusler ut for at se paa Veiret, hvor Sneflingrene driver tykt og tæt og Sneen ligger alenhøi over Gjærdene.

De fire Gubber blir staaende paa Stenhellen og se paa Veiret.

«Du tær fuill Ræven støggt naa om Dauen, Du Mikkel?»

Det er Brugubben, som spør.

«Aa nei, det er vondt før Veir aat 'm.» Tusen-Mikkel drar Lovaattene paa.

«Saaksa snør ne',» sier Gammel-Jakob.

«Nei, da var det likere aa bruke Skauen, som døm gjorde i mi Ongdom. Døm brukte Dyrgrav den Tia. Baade aat Ælj og Bjønn og Ulv.»

«Hain har vørte borte Ulven au naa,» sier Gammel-Jakob.

«Aa je sau naa en to, tri her borta Aa-a ene Dauen,» sier Brugubben. «Døm sat ti Veiøm nedi Haarsettsbakkøm.»

blésé: blaast.

«Kailder du d e t Ulv?» sier Gammel-Jakob.

«Nei, da var det værre i mi Ongdom. Da dro hele Hopen frammed Aaen her haar evige Dau, det var kaildt om Vinteren,» sier Gammel-Haakkaa.

«Je skjøt sju Stykkjyer it Aar,» sier Gammel-Jakob; han reiser op et Par Ski, som er faldt ned i Snehaugen.

«Ja, det ska' nok ha vørre svært med Ulv her i gammel Ti',» sier Tusen-Mikkel. «Ellers har je naa sit nok taa'm je au i Fjela Vinterstid, mar 'n dræ̀r etter Sømmøls-hopen.»

«Ja, Farvel da og Takk før naa,» sier de andre, begge paa en Gang.

«Aa itte aa takke.»

Gammel-Jakob staar og ser efter dem, der de rusler nedover den smale, neddrevne Vintervei.

Nede ved Svingen snur Brugubben sig.

«Kjem du aat Kjerkjen om Synndan,» roper han.

«Ja, bir det Føre', saa en kain kaammaa fram, saa kjem je,» svares der tilbake.

«Kjører du?»

«Nei. Je gaar!»

Den seksogottiaarige Mand snur sig paa Trappen og gaar ind.

Det var ikke frit for, han syntes, det var litt fornærmeligt, at han skulde trænge Hest den snaue halve Milen til Kirken, han en Mand i sin bedste Alder!

* *
*

Moumbgaardene laa paa Renas østre Bred, saa langt oppe i Dalskraaningen, at Vaarflommen ikke naadde Husene, og saapas langt nede, at Gaarden var letbrukt og hadde alle Jorder rundt omkring sig.

Ved Høisommer gik Elven grund og glitrende klar i Krok og Sving rundt Jordene. Av og til hadde den gravet ut en Bakevje i den graabrune Sandjord; av og til stod en liten Lôk eller litt større Dam igjen utover Sommeren i en eller anden Dalgrop midt paa Engene.

S ø m m ø l s-h o p e n: Rensdyrhopen.

Ellers var Landet jevnt og Væksten god paa Moumbgaardene, hvor Velstand holdt til i Slægten fra gammel Tid.

Paa nederste Moumbgaarden var det, han bodde Gammel-Jakob. Han var nu blit vel de niti Aar, og det gik tilbake med Kræftene for hvert Aar. Men Sommer som Vinter tok han hver Dag i Middagsstunden en liten Sving rundt Jordene, kroket i Ryg, med drivhvitt Haar og Skjæg og Haanden skjælvende av Ælde, hver Gang han satte den gamle krokete Stav med det blankslitte Haandtak frem foran sig i Veien for at kjende, om alt var sikkert, og om ingen ukjendt Sten eller Kvist var kommen frempaa.

Hændte noget slikt, blev han staaende og karre med Stokken, til han fik det av Veien; var det ham for tungt, snudde han for den Dag, og andre maatte da avsted for at lave alt i det gamle Gjænge.

Mindet begyndte saa smaat at forlate ham, saa om det, som nærmest var; men desto stærkere drev hans Tanker paa med alt fra ældgammel Tid.

Bygdens gamle Ætter, dens længst avdøde Mænd og Kvinder blev nævnt næsten hver Dag; han talte om dem, som om de levde, og Anne fik ofte høre vondt, naar hun ikke var med paa alt eller forstod alt, noget som ofte hændte.

* *
*

Det var en solvarm Morgen i Slutningen av Juni. Flommen hadde faldt forlængst; Græsset stod ungt og grønt over Engene; alle Løvtrær var i fuldt Flor, Bjerken duftende, Hæggen allerede avblomstret, men med et Drys av gulhvite Blomsterblad rundt Roten. Moumbjordene stod vakkert iaar. Græsset allerede knivsbladhøit, Løvetand og Smørblom langs Hafællene, Vinterrugen vakker og jevn og Vaarsæden som en grønlig Tone spirende over de gjøslede, tilklappede Akrer.

Fra Præstegaardsgrinden gik der to ut. Det var Mor, som var paa Vei for at se til gamle Jakob Moumb,

og jeg, som gjerne fulgte, naar hun var paa den Færd; ti naar de to kom i Prat sammen, var der gjerne altid nyt at høre om gamle Ting. Vi gik over Broen med det rødmalte, slitte Rækværk og de stenfyldte Brokar, som hadde trodset saa mangen en Flom; vi gik langs den smale Gutu over Bjørnsmo-jordet og naadde snart frem paa Moumb Grund.

Ved den slitte Grind dreide vi av; det var stille paa Gaarden. Bandhunden tidde i Hundehuset, logret saa smaat med Halen, da vi kom — den kjendte os. Folkene sat ved Dugurdsbordet; vi saa deres Hoder gjennem Vinduene, saa dem føre Skeen til Munden, hørte dæmpet Latter derindefra.

Ved Gammelstuen, dit Mor rettet sin Gang, var alt ganske øde. Døren stod aapen. Vi gik begge ind men saa ingen. Dugurdsbordet var avdækket; Skeene stod paa sin Plads i Vægsprækken, og Gammel-Jakobs Seng var tom. I Vinduskarmen, like i Solstrimen, laa en graahvit Bunding med Nøstet heftet til en Messingkrok; ved Kovedøren, paa en Spiker, hang en ung Pikes renstrøkne, hvite Stivetørklæ, som hun hadde smøget av sig, brukt, og paa Væggen i Koven et Skjørt.

Mor saa sig rundt, gik hen til Kovedøren og saa ind, fandt ingen og gik saa imot Døren.

«Han er ute,» sa hun lavt.

Vi gik begge ut, saa os rundt paa Gaardspladsen, men saa ingen. Kom saa endelig frem til Vedskaalen med den slitte, opflisete Sagkrak og Øksen sittende i Vedstokken.

Der sat Gammel-Jakob, midt i Solvæggen paa den gamle Huggestabbe, Ryggen lænet op mot Vedskjulvæggen og begge Hænder støttet paa sin Stav.

Haaret var drivende hvitt og langtistet, Ansigtet magert, men friskt, Øinene smaa og ihopknepne, vassblaa under de røde Øienlok med hvitgule buskete Bryn. Hændene krokete som Klør omkring Stokken.

Mor gik borttil; jeg stod et Par Skridt bakom.

Gutu: smal, indgjærdet Vei.

«Goddag.» Hun talte høit og bøide sig fremover imot den Gamle.

Det lyste op i hans Ansigt. Brynene løftet sig; Øinene likesom vaaknet.

«Goddag Jakob Moumb,» gjentok Mor.

Den Gamle famlet med Haanden op mot den slitte Skjoldlue.

«Nei, nei!» Mor førte hans Arm ned.

«Saa Frua er ute og gaar,» kom det, litt skjælvende i Maalet.

«Ja, jeg er da det.» Mor talte fremdeles høit.

«Og du sitter her alene?»

Den Gamle ser paa hende.

«Ja, Sola gjør godt,» sier han. Ser sig om til alle Sider. «Saa i min Ailder,» føier han til.

«Ja, Du blir gammel nu, Jakob.» Mor sætter sig paa Sagstokken ved Siden av.

«Aa ja, je gaar i femte Tjuga naa!» Han folder Hændene over hinanden paa Stokken.

«Det gaar an, at Du er frisk.»

Den Gamle gjæsper. Han har nok sovet.

«Ja, je er fresk,» svarer han endelig. Gjæsper saa igjen.

Mor tier en Stund. Han sitter og ser ret frem for sig.

«Du har nok aldrig været syk, Du Jakob.»

«Aa jo, en Gaang.»

«Hvad var det for Sykdom?»

«Jo, det ska' je seie dei. Det var den Gaangen, je fekk 'na Kula ti'na Foten.»

Mor ler. «Ja, det var virkelig en slem Sykdom det,» sier hun.

Den Gamle ser paa hende alvorlig.

«Ja — det kunde ha vørté Døden det,» sier han saa. «Hadde a raakt Hue og itte Foten,» føier han smilende til.

Mor ler.

«Men ellers har Du aldrig været syk,» sier hun.

Gammel-Jakob reiser sig halvt op og sætter sig bedre til Rette.

«Jeg synes, det er nok det,» sier han saa. Og saa om en Stund: «Jo, je har hadd Tandverken; men det er længe sia.»

Mor mente paa det, at det maatte være underlig at være saa gammel.

«Aa, Du bir fuill det Du au, bære Du har Taalmod teil aa vente.»

Mor smilte igjen. Det maatte kjendes underlig at miste Kræftene, naar en hadde været slik Kar som han, sa hun.

Gammel-Jakob sat længe stille. «Aa ja,» sa han. «Stor Nytte gjør je naa itte; men saa gjør je naa itte stor Skae heill.»

Det var stille en Stund. Saa bragte Mor Samtalen over paa Aarsvæksten og spurte, hvad han mente om den.

«Jo, det ska' je seie dei,» svarte Gammel-Jakob og reiste sig for at gaa. «Det bir naa som det Aare', vi fekk Friheta. Det lover bra, men bir likere — bære vi faar væl i Hus.» Dermed tar han Staven og gaar langsomt Fot for Fot indover Gaardspladsen, op Stentrappen og ind i Gammelstuen.

«Blev han vond?» spør jeg, jeg synes det er underligt, at han gaar uten at ta Farvel.

«Nei,» sier Mor. «Han orker bare ikke at sitte længere.»

Om en liten Stund kom Anne, Sønnedatteren bortover imot os og bad, at vi endelig maatte ind og drikke Kaffe.

Mor takket. «Bare vi ikke forstyrrer Gammel-Jakob,» sa hun.

Nei, var det likt sig! Det var netop han, som vilde, vi skulde gaa indpaa. Frua var saa hugsam at prate med, hadde han sagt.

Da vi saa kom ind, laa den gamle Mand paa Sengen og røkte sin Pipe. Øinene var livlige, og han saa alt i ett bort paa os.

Mens Anne stelte med Kaffen, gik Mor hen til Sengen og satte sig.

«Je er kvekest, ma je ligg,» sier den Gamle og smaaler. «Det er med mei som med Baanøm,» føier han til.

«Kanske Du skulde sove en Lur først,» sier Mor.

Gammel-Jakob smatter paa Pipen. «Nei saavaa det gjør je naa ailler,» sier han. «Det har je vant mei ifraa,» lægger han til.

«Men røke, det gjør Du?»

«Ja, røker og drekk Kaffe!» Han skotter bort paa Anne, som nu er færdig og ber os sitte indpaa. Og under Kaffedrikningen blir den Gamle for hver Stund muntrere; Maalet er nok skjælvende; men det gaar fortere end før, og det er kortere mellem Spørsmaal og Svar.

Mor ser sig om i Stuen. Over Høisætet hænger en gammel Rifle og et Slags rustent Spyd.

«Er det din den Riflen?» spør hun.

Den Gamle reiser sig halvt op paa Albuen, støtter Hodet i Haanden og ser op.

«Ja, 'na er mi,» sier han.

«Na har vøre med langt ho,» føier han til.

«Har Du skutt Bjørn med den? Og Elg?»

«Ja — mange au, og Menneskje med!»

Mor blev alvorlig.

«Mennesker? Hadde Du den i Krigen?»

Gammel-Jakob var kommen op og sat i Sengen.

«Ja i 1809,» sa han. Han holdt den klirrende Kaffekop frem mot Anne, som tok den og fyldte paany.

Den Gamle la sig igjen bakover i Sengen med Hændene ihopkneppte over Bringen.

«Aa ja, je var stygslem med Børsen,» sa han. Og saa kom det i avbrutte Sætninger en Fortælling om den slitsomme Strid i Krigens Aar, hvordan han saa til slut fik dette Skud i Benet og blev liggende igjen paa en Husmandsplads i otte Uker.

«Ja det var den længste Ti', je har løvd,» sa den Gamle og ristet paa sit hvite Hode.

«Du ser ut, som Du kunde staa for Fienden den Dag i Dag,» sier Mor, hun ser beundrende paa den gamle

Mand, der han sitter i Sengen næsten opret og ser bent frem for sig, som levde han Saken om igjen.

«Aa ja, langt hadde je naa itte gaat unda naa heill,» sier han, han lægger med skjælvende Haand Pipen fra sig.

«Du har vel set Augustenborgeren og Du?» spør Mor om en Stund.

«Gustenborgeren? Nei hain sau je ailler. Je kom itte saa langt sø-øver. Men je hørde gjeti 'm.»

Den Gamle blir igjen stille, og Mor, som er bange for at gjøre ham træt, taler sagte med Anne, som sitter fremved Bordenden med sin Bunding. Av hende faar vi da høre, at Gammel-Jakob, da han kom hjem fra Krigen, giftet sig ind der paa Moumb med Gaardjenten her i nedre Gaarden. Der hadde han saa levd i henved seksti Aar, altid frisk og rask like til det sidste. Men nu syntes hun nok, at Kræftene likesom blev mindre, og at Syn og Hørsel tok av.

Mor gik bort til Sengen igjen. Den Gamle laa med lukkede Øine, men saa op, da hun kom.

«Ja, du faar ha Takk for denne Gangen da Jakob,» sier hun og rækker Haanden frem.

Den Gamle reiser sig halvt i Sengen.

«Du faar sjølv ha Takk, som vilde sjaa aat mei,» svaret han langsomt og skjælvende. Sank saa tilbake i Sengen igjen.

«Det blir fuill snart sidste Gaangen naa,» kommer det tungt og dæmpet.

«Aa, saa braatt blir det vel ikke,» mente Mor.

«Aa je naar naa itte Hundrede,» svarer den gamle Mand, han lægger sig til Rette i Sengen.

«Det er længe igjen dit,» sier Mor. «Vor Herre kan komme mange Ganger inden den Tid.»

«Aa, hain har myy aa fare med hain, før han bir færdau,» sier Gammel-Jakob — de sidste Ord dør likesom hen.

«Ja, Farvel da!» Mor rækker Haanden frem.

Der kommer intet Svar.

Mor ser paa ham, usikker; ser saa paa Anne, som er kommen borttil.

«Han svarer ikke!»

Anne smiler, bøier sig frem over den Gamle og lægger Fælden over den magre Haand, som ligger bar.

«Hain søv naa,» sier hun.

Og stille gaar vi alle tre ut av Stuen.

Ute skinner Sommersolen varmt og drivende over den unge Natur. Folket fra Moumb gaar paa Arbeide; somme synger, somme ler eller taler glade med hinanden, der de gaar; men Gammelstuen med sine brunstekte Tømmervægger ligger der taus i Solskinnet som et Minde om forgangne Tider og om Slægter, hvis Time snart er slagen.

Bygdekjæmper.

Paa Brugarden var der Lag. Brugubben hadde været i Byen Sankthansuken, og nu skulde Bybrændevinet prøves. Tønden stod bak i den kjølige Kove; Gubben selv gik fra og til, tappet paa en gammeldags Glaskaraffel, skjænket i de blanke Drammeglas og bød. Bitetibrettet stod midt paa det store Langbord; Folk holdt sig fremtil og tok sig en Bit efter hver Dram, som Bygdens Skik var.

Men ute paa Gaarden sat Bygdens Løskarer og Unggutter, somme paa Tømmerlunnen bortmed Vedskaalen, somme paa bare Bakken, der det var kort, kjøligt Græs. Sønnen paa Gaarden gik med Flasken og bød; nogen hadde Flasker selv.

Av og til tok det i med stærk Latter, især borte ved Skaalen, hvor en kunde høre Pudsjo fortælle med lav Stemme.

Fler og fler drog sig ditover, slog sig ned paa en Stubbe eller Stok, hørte paa eller la et og andet æggende Ord ind.

Talen var om stærke Folk. Pudsjo nævnte just Tønsettprovsten, som skulde komme paa Visitats nu over Sommertinget. Frakere Kar skulde Du aldrig ha set. Her ene Aaret midtvinters kjørte han fast i Snedrivene paa Tønsettkjølen en Halvmil fra Folk. Hesten orket ikke at løse Slæden; saa tok Provsten i sjøl, saa Skaaken knak og Fatingen revnet.

Men op kom Slæden og Hesten med. Og Provsten stod der i Snehaugen og funderte paa, hvordan han skulde komme videre med slike Greier. Hesten var hel,

saa det kunde nok gaa. Men ikke kunde Provsten bruke en slik Slæde og ikke fandtes der hverken Viju eller Taug, og ikke hadde han nogen at sende, for han kjørte altid alene, og frem til Kjerken i Tydalen syntes han ogsaa han maatte. For der hadde de ikke Præst mere end en Gang hver Maaned den Tiden.

Jo, saa syntes han det kunde ikke være værdt at gaa den lange Veien uten at ta alting med, og saa drog han i Vei da med Hesten for løse Tømmer og Slæden paa Akslen hele Halvmilen frem til Tydalen.

«Aa ja,» mente'n Sjuluspær; «men stærkere Kar hell den nye Dokteren vor, Son hass føre Bull, trur je itte de finns.»

Og saa fortalte han, at dengang denne Doktoren kom til Tønsett, hadde han en gild, brun Gamp, som var folkevond.

Saa var det en Dag, de skulde kjøre et digert Høilass opover den tverbratte Laavebroen paa Neby.

Dokteren vilde selv kjøre og gik ut paa Jordet efter Hesten sin.

Det var endda i Kviltiden dette, og Drengen laa og sov ute paa Laaven.

Som Dokteren kom utover Jordet, kommer Gampen dragende saa morsk og børj, saa det rent var svært, og han vrængte det kvite i Øinene og kom i hængende Tærn bent mot Dokter'm.

Men Dokteren, han vart staaendes han. Og ret som Hesten skal sætte Framføten like i Bringa paa'n, faar Dokteren Tak i ene Foten og rykker til, saa Hesten stuper Grue aat Bakkøm. Aa saa er'n paa'n og faar paa'n Bigslet, længe før han kommer sig op igjen.

Og saa faar han Tak i en Paak og rundjuler Gampen, mest som en juler en Hund.

Og jamænd kan Du tru det, Gampen kom for Høilasset.

Ja, saa skulde da Dokteren til aa kjøre. Men ret som han kom i øverste Kneken paa Brua, gik Gampen og Lasset og hele Sulamitten attender og bent til Gards.

Dokteren var naa ikke av dem, som gav sig første Vendingen.

Han fik Tak i Paaken igjen og smeiste paa Gampen, saa det dro i Vei att andre Gangen aat Bruen.

Men bare han var kommen op i bratteste Kneken, gik det samme Veien som før.

Da blev Dokteren sint. Spændte Gampen fra Lasset Gut og tok Skjækene selv. Saa satte han i Vei aat Bruen. Og da kan Du tru det, Lasset kom op. Det var bare saa Flisene sprat av Laavdørsklinningen. Og indover Laavgulvet drog det som en Dur, saa Drengen, som laagg og sov i Høiet, sprat ende op tur Sømnem og blev staaende og stirre paa Dokteren.

Men Dokteren tok ham i Nakken og i Broken og kastet ham ut over Høitrævsbruen bent ned i Høiet saa han vart rent borte.

«Gak sta og lægg dei att,» sa han.

Sjuluspær, som hadde fortalt dette, flyttet sig paa Stokken, der han sat, og blev sittende med Hænder i Fang, troværdig og alvorlig. De andre rundt omkring drøftet sig imellem, om dette kunde være sandt. De fleste mente, det var utruligt; men en og anden, som hadde set Dokteren, drog paa det. Der var noget framifraa ved den Karen. Stærkere Medicin, end han gav, hadde de ikke faat her i Dalen. Det samme sa gammelt Folk.

Men Pudsjo, som hadde fortalt om Tønsettprovsten, vilde ikke gi sig paa det, at han var vel saa stærk Kar. Og da han hadde faat en Dram til, var han saa sikker paa den Sak, at han mente, det kunde ikke nytte for Sjuluspær at si andet.

«Enhver faar ha si Tru,» svarte Sjuluspær.

«Ja det forstaar sig,» mente Pudsjo. «Ret ska' væra Ret, aakke det er Ret hel itte,» føiet han til og skottet bort paa de andre. Men 'n Gammel-Haakkaa'pi Sveøm, som var kommen borttil og satte sig, mente naa paa det han, at det han hadde hørt om Ny-Dokteren, var baade vel og bra; men det han hadde set av Gammel-Provsten — ja værre skulde en vel aldrig ha set. For

slike Kræfter, som det var ti hønnøm, kunde der ikke være ti Folk.

* *
*

Det var blit Kveld paa Brugaarden. Gubbene, som var komne for at prøve Bybrændevinet, hadde ranglet hjemover hver til sit. Brugubben selv laa og sov paa Sengen i Koven, hvor det halvtømte Brændevinsanker stod og duftet med sin søtagtige Lugt av gjæret Korn og Karve. Dørene fra Stuen og ut stod aapne. En svalnende Aftenkjølighet seg langsomt ind. Paa Bord og Gulv eller opover Vinduer og Skaper arbeidet Fluene halvdrukne av det nedspildte Brændevin; en og anden Hveps kom summende ind, dragen av Luftens Sødme, slog an mot et Vindu og holdt sig siden der, snart krypende paa Ruten for at komme ut, snart dansende nedover eller gjørende en Sving ut i Stuen for atter med et Dask at slaa mot Ruten og begynde samme Færd.

En Jente kom ind, gik varsomt hen til et Skap, eller en Skjænk, tok noget eller ordnet med noget og gik like saa varsomt ut igjen. Men ute paa Gaarden opmed Vedskaalen sat de Yngre som før. Fler var komne til, en og anden fra længer bortliggende Gaarder, og Brændevinsflaskene gik flittig rundt.

Bortpaa Bakken laa Pudsjo med Hændene bakom Nakken og sov. Brændevinsflasken laa ved Siden. Hans Hund, en liten svartbrun Finnehund med hvit Ring om Halsen sat paa Vakt tæt ved. Sjuluspær spilte Femkort med Gælensimen paa Hoggestabben. Fløtarlars og 'n Skræpperik sat hos med Hænder i Fang og saa paa og gav av og til et muntert Ord.

Men oppe i Svebakken saa man Gammel-Haakkaa arbeide sig frem med Stav. Det graanet paa ham; for han gik i Skjorteærmene.

* *
*

«Saa, dra naa Karer,» sa Finngutten, han stod og saa paa et Par Unggutter, som trak Krok.

«Nei spænn ti naa.» — Han gik like borttil.

«Hain er stærkere hain Pær sir je,» lægger han til — den ene Unggut gir sig, sprutrød i Ansigtet.

«Hain er ælder au,» svarer han, som tapte, og prøver at se likegyldig ut.

«Nei, døm lyt tel Gammelkara, ska' det bi naae taa di,» sier Finngutten, snur sig og gaar bort til Tømmerlunnen, der de sitter, 'n Storpær, 'n Rønningjo og 'n Sjølstiltsyver.

«Tel aa dra Krok naa Karer,» sier Finngutten.

«Je heill i Flæske Brænnvin paa 'n Storpær je.»

De tre sitter likegyldige.

Storpær spytter med stor Værdighet.

«Du er vaagsam Du Gut,» sier han og smaaler.

«Ta fram Flæska da,» sier 'n Rønningjo.

«Je har a itte paa mei,» svarer Finngutten.

«Men bære je kjem hematt, ska' Du faa a.»

«Han tær a tur Finnbækkøm,» sier Pudsjo, som er vaaknet og kommer borttil.

Latter.

Finngutten løfter Armen som for at slaa. Pudsjo svinger unda.

«Heill Du i Flæske mot da?» spør saa Finngutten.

Pudsjo blir staaende en Stund.

«Je heill paa'n Jo je,» sier han.

Rønningjo sitter som før.

«Aa det er itte værdt,» sier han.

«Op naa da Karer,» sier Finngutten igjen.

De to kom endelig efter megen Nøden op, og det blev bestemt, at de skulde trække paa hver sin Side av Tømmerlunnen over en diger Stok, som laa øverst. Den, som blev trukken over Stokken, hadde tapt.

'n Storpær og 'n Rønningjo stillet sig op og krøkte Fingrene ihop.

«Hoi, før Klør au lel!» roper Finngutten, han staar like ved og ser paa.

«Er Dø færdaune?»

«Ja,» svartes der fra begge de to Kjæmper.

færdaune: færdige.

«Saa dra naa!» ropte Finngutten, og Kampen begyndte.

'n Storpær var tyngre og kanske stærkere; men 'n Rønningjo var seigere. Gang paa Gang blev han trukken frem mot Stokken; men hver Gang kom han sig tilbake igjen.

Efter nogen Minutter maatte de gi op begge, uten at nogen hadde vundet.

«Ta bir ittnaa Brænnvin det,» sier Finngutten.

«Jo, det bir to Flæsker det,» svarer Pudsjo.

«Døm tafte baae to,» føier han til.

Endelig blev man enige om, at Finngutten og Pudsjo skulde ta Rygtak om en Flaske. Den, som først laa paa Ryg, hadde tapt.

Det bar ihop fremme ved Stuesvalen. Sjuluspær og de, som spilte Kort, la Kortleken og reiste sig for at se. Alle, som sat paa Lunnen, likesaa.

De var spræke Karer de to. Ikke netop av Bygdens stærkeste Mænd, men smidige som Vijuer og drevne i Slagsmaal fra hundred Gangers Øvelse.

Snart laa de flate bortover Bakken med Benene stive og stramme for at trykke hinanden ned; snart var de tæt indpaa hinanden for med Snit og Vridninger og Knep at spænde Ben for hinanden. Men begge var like drevne, og ingen lot til at være den stærkere.

Ti tolv Gange flyttet de Plads; snart var de ved Skaalen, snart fremved Lunnen; begge søkte at nytte Terrænet for at faa et litet Overtak; men altid blev ethvert Forsøk pareret.

Nu stod de begge to pustende mot hinanden, trængte begge at hente Aande, men var begge stadig paa Vakt.

Da gik 'n Storpær borttil.

«Det bir ittnaa Bræinnvin ta heill, sir je,» sa han, tok om dem begge med en i hver Haand, løftet og slængte dem bortover Bakken, saa de kantet. Begge var oppe paa engang og stod som før.

«Ta var godt gjort,» sier Sjuluspær.

Men 'n Storpær gaar atter borttil.

«Je spanderer Flæska je,» sier han.

Dermed løser de to Taket. Kampen er slut.

«'n er itte grei 'n Erik,» sier Gælensimen, han staar der og ser paa.

«Det er Finn ti 'm, sir Du,» sier 'n Rønningjo, han drikker av sin Flaske og byr Pudsjo.

«Er det Finn ti mei, saa er det Puds ti 'm Jo,» svarer Finngutten, han leverer Flasken tilbake fra Gælensimen, som har budt ham.

Saa blev det Tale om, hvem som var stærkest til at spænde Rævkrok, og alle var enige om, at der var det ingen, som kunde hamle op med 'm Sjølstiltsyver.

Denne sat og dinglet med Benene paa Hoggestabben og sa intet; men der gik et lunt Smil over hans magre Ansigt.

Saa kom de op til ham og vilde faa ham til.

«Aa Dø aarker fuill itte stort, Karer,» sa han smilende.

«Vi fekk prøve,» mente Storpær.

«Ja, Du er ailltiss tong nok Du,» sier Finngutten.

Sjølstiltsyver reiser sig.

«Ja kom da Karer,» sa han. Gik hen, der det var Græs, la sig ned og laget sig til.

«Aakken ska' je ta føst?» spør han.

Gælensimen lægger sig ned. Benene kommer op, haker i hinanden, og vip snur Gælensimen rundt og blir liggende.

«Ta gik fort det,» sier han, ler og reiser sig.

Saa kom Finngutten. Samme Vei.

Og samme Veien gik de en efter en, alle Bygdens stærkeste Karer, og Sjølstiltsyver laa der like spræk og like oplagt.

Nu var det bare Storpær igjen.

«Hain bir fuill før tong, hain væ,» sier Finngutten, han ser den digre Kjæmpe lægge sig ned ved Siden av Sjølstiltsyver og ta godt Tak i hans Arm.

Sjølstiltsyver snur litt paa sig og tar godt Spændtak med Foten i Bakken.

«Naa ska' Storoksen slagtes,» sier han.

Saa løftes Benene op og hugger til. Men Sjølstiltsyver

svinger unda, og Storpær slaar Benet i Bakken, saa det dundrer.

«Hain tørs itte naa lel,» sier Finngutten.

Andre Gangen løftes Benene, og Storpær bøier sig bedre ind for at faa godt Tak.

Da huker Sjølstiltsyver sig lynsnart ind i Knæleddet, og langsomt væltes den digre Kjæmpe fremover, saa det braker i Brok og Vest av Søm, som ryker, og Knapper, som sprætter.

«Ta var tong Kjøring det,» sier Sjølstiltsyver, han blir liggende og le.

Men Storpær kommer sig langsomt op, reiser sig, tar Syver med en Haand i Bringen og en i Laaret, heiser ham op over Hodet paa sig og gaar slik mange Ganger rundt Gaarden. Sætter ham saa endelig varsomt ned paa Lunnen.

Mændene omkring bryter ut i Lovtaler, baade over Sjølstiltsyver og Storpær, og Flaskene gaar atter flittig rundt.

— Men frem paa Gaarden kommer en høi Mand, akselbred som en Laavedør, med et stille, jevnt Ansigt.

Hændene har han paa Ryggen og blir staaende og se paa. Endelig faar de andre se ham, og han glir taus hentil.

«Saa Dø driv og drægs, Karer,» kommer det med en dyp, mæt Stemme.

Det blev stilt mellem Mændene.

Endelig svarer Finngutten.

«Aa ja, vi fær med di.»

Det var Baard Fonnaas, som var kommen. Han var litet kjendt og aldrig set ved Lagene i Vestagrænden. Der laa et saa stort Alvor over ham og hans Slægt, at ingen rigtig hadde Mot paa at slaa Fliren løs, naar han var med. Desuten var han jo Gaardmand av de største i Bygden, og de, som her var samlet, var mest Løskarer og slikt.

Finngutten, som var den mest snaksomme, gik sagte hen mot ham.

«Saa den Karen er hiti Grænna au,» sier han stilt.

«Ja, je er saa,» svarer Baard. Rusler bort til Lunnen og sætter sig.

Det var et Øieblik stille.

Da tar Finngutten Flasken frem.

«Du trøng kainskje en Dram Du au,» sier han og byr frem.

«Aa Takk, ska' Du spandere?» sier Baard, tar mot og tar en dygtig Klunk.

Det er atter stilt. Men nu kommer fler optil. Brændevinet begynder at løsne alles Mund. Spørsmaal og Svar falder tæt og ofte kvasst, men varsommere mot ham, som er fremmed i Laget. Baard blir buden av mange, og til ingen sier han nei, noget, som undrer, da han er kjendt for at være en stilfærdig og forsigtig Kar.

Nu kommer Storpær like borttil. Han er halvfuld.

«Aassen er Du kømmen øver Aaa Du da Gut,» sier han. «Det finns fuill itte Baat, som bær dei!» føier han til.

«Je gik paa Føtøm,» svarer Baard lunt, men ser paa Storpær opover og nedover.

«Det var bra, Du itte gik paa Hue',» sier Storpær og ler høit.

«Hold Kjæften paa dei naa, Pær,» sier Finngutten.

Storpær ser paa ham og rangler borttil.

«Nei er Du tel Du au da indda?» sier han, tar Tak i hans Skulder og drar ham med sig bortover Bakken.

Sjuluspær hinker bort til Baard og sætter sig.

Baard er stille og taler litet.

«Hain er full i Kveld 'n Storpær,» sier Sjuluspær.

Baard ser op. «Det er 'n fuill støt det,» sier han.

«Aa før Slau'?» spør Storpær og snur sig.

«Aa slikt Slau før dei,» svarer Baard, men blir sittende rolig som før.

Storpær kommer igjen borttil.

«Aa er det, Du vil her i Grænnen Du da?» spør han.

«Aa, itte vil je dei naae,» svarer Baard.

Pudsjo kommer borttil.

«Nei, naa ska' Dø væra forlikte,» sier han.

Storpær tar ham i Armen og slænger ham unda.

«Onda, Ryss!» roper han.

Baard er rolig som før; men han har reist sig fra Lunnen og staar nu lænet optil.

«Du er svær i Kjæftøm Du,» sier han om en Stund.

Storpær kommer like fremtil han. Hugger Tak i begge Aksler med Nævene og rykker til.

Men Baard blir staaende. Holder igjen og blir staaende.

«Hogg ti naa da Gut,» sier han.

«Nei ta it Ryggetak da Kærer,» sier Finngutten.

«Bære kom,» svarer Storpær.

Baard gaar likegyldig bortover Gaarden en Sving likesom for sig selv. Storpær følger efter.

«Tørs Du itte?» sier han æggende.

Da snur Baard.

«Bære Du traatter det,» sier han.

Saa ryker de ihop.

Og rundt omkring staar alle Bygdens mest oplagte Slagskjæmper og stirrer, spændt paa, hvordan dette vil bære i Vei.

For Storpær var stærkest i Ryggetak i hele Grænden, og om Baard visste Folk litet andet end at han skulde være seig i Løft og strid i alt Gaardens Arbeide.

Noget Kjendskap til alle de Kast og Snit og Knep, som fulgte Ryggetaket, trodde ingen, han hadde, og derfor mente de fleste paa Forhaand, at Storpær, som ogsaa var et halvt Hode høiere, vilde gaa av med Seieren.

Baard tok det med stor Ro. La sig bare paa med hele sin brede Vegt, saa den andre hadde nok med at holde igjen.

Længe stod de slik; det saa ut for dem, som ingenting forstod, som om de hvilte sig, og dog arbeidet hver Muskel og hver Fiber i deres Krop med hele sin ubændige Magt.

Omsider var det, som om Storpær begyndte at bli urolig og røre paa sig. Det var nok Ryggen, som svigtet, saa han maatte til med Knep og Kast.

o n d a R y s s : unda Smaagut. — t r a a t t e r : taaler.

Men alt, hvad han prøvde, gled av paa Baard. Knep, som slog andre i Marken, fik ham ikke av Flekken. Som en diger Kampesten stod han der og holdt Storpær fast med sine vældige Armer som i en Skruestikke. Da det hadde varet slik et Kvarter, gjorde Baard med en Gang en stor Sving, og Storpær fulgte rundt, men blev staaende.

«Onda naa!» ropte Baard til dem, som stod omkring.

Tar saa et voldsomt Tak, flytter med Storpær altid og altid frem, kommer frem til Tømmerlunnen og bryter ham her ned, saa det knaker mellem Stokkene.

Storpær blev liggende, blek, væltet sig av Lunnen og seg ned paa Bakken.

Men Baard gik rolig, som ingenting var, hen og satte sig paa Hogg-stabben ved Skaalen.

Da kom Rønningjo optil.

«Ailler hadde je trudd det, Du var saapas Kar,» sier han.

«Agte dei naa Jo,» roper Finngutten.

Rønningjo snur sig.

«Je er itte rædd,» sier han.

Baard har igjen reist sig, ildrød i Ansigtet.

«Faar en væra i Fred her,» roper han.

Da slaar Rønningjo. Et Slag for Bringen, saa Baard gaar bakover.

Men i næste Sekund laa Rønningjo bortmed Lunnen som en Vaatt. Og Baard, som Sinnet nu tok og som heller ikke var vant med Brændevinet, gik bent ind i Flokken.

«Er det fler?» spurte han.

Ingen svarte.

Saa snudde han. Tok Hoggstabben og slængte den bortover mot Flokken, saa den fór hele Gaarden over og med et Dunk høit op paa Stuevæggen.

«Naa ska' je slaa Kjiler,» roper han.

Men da er de paa ham i vildt Slagsmaal hele Vestagrændens Folk.

Pudsjo og Fløtarlars hugger Tak i Trøien, men slænges av, saa Fillene fyker. Sjølstiltsyver paa Ryggen,

men klemmes op mot Skigarden, saa den braker overende.

Vild av Vrede tar Baard den tunge Kar og kaster ham tvert over Veien, saa han blir liggende fremved Skigarden paa andre Siden. De andre springer unda og blir borte en for en, eftersom han følger.

«Er det fler her,» roper han.

Men alle er forsvundne.

Bare Brugubben staar i Døren.

«Je spør dei je Baard,» sier han. For der staar Baard omtrent naken. Klærne er revne av ham. Hænder og Ansigt er blodige.

«Ja spør Du mei, saa smør je dei,» svarer Baard, hugger Tak i Svaldøren og river den med et Ryk av Hængslene. Brugubben kom sig unda det forteste, han hadde lært; men ute i Gaarden stod Baard med Svaldøren. Slængte den, saa Stumpene sildret, snudde, spændte Grinden op og gik halvnaken Grænden igjennem, bandende og skrikende.

SVARTE SAGN

Per Volden.

Paa de flate Moer langs Elvestrykene i Dalens nordre Sluk laa der Hytter og Smaagaarder inde mellem Granskog og Orekrat blandet. Vaarflommen skyllet aarvisst indover, saa Huser og Laaver stod i graa Sjø; Tømmerstokker og morkent Kvas laa igjen mellem Grus og Lere hele Sommeren frem langs Smaadaler og tørre Bækkefar, hvor Grus hvitnet i Solskinnet; men i de svarte Graner holdt Kraaker og Korp ofte til; ti her hækket troskyldig Smaafugl i Underskogen med lækre Æg eller nakne Unger i de dulgte Reder, og Mus rendte og Mark krøp over Bladrassel og mellem fugtige Tuver i den hemmelighetsfulde Bund. Der, hvor Elven gik, kunde det være lyse Sandmæler med grund Strøm, hvor Ørret slog efter Fluen, og braadype Kulper, hvor Storfisk tok Metemarken paa Rev i det svartbrune Vand under Græstorven; men oftest var Elven liten, saa en kunde vade eller kjøre over de grunde Strømmer ut paa de smale Øer, hvor Gaardene hadde sin Slaat, og hvor Løer og Laaver stod graa mellem magert Græs og gresne Busker. Ti her la Elven Sand paa i Flomtiden, saa litet vilde vokse. Men litet er mer end intet, og Folket maattet berge, hvad tages kunde.

Like ved Elven, ensomt langt ute i større Granskog med Tyttebærtuver paa bare Rabber, hvor Sol fik falde, og en og anden Multeblom dypt inde i det synkende, fugtige Lænde, hvor Myr begyndte, laa en ældgammel Selveierplads, Volden kaldet. Pladsen hadde været i Slægtens Eie fra Uralder, og Manden paa Pladsen hadde baaret Navnet Per fra umindelige Tider. Det var mildt

Folk, smaat av Vekst, med gulgraat, glat Haar, som tidlig faldt, og lysblaa, stille Øine. Men midt i det milde Ansigt sat en gammel Æts magre Høkenæse med flate, forkuede Næsevinger, og over de brede Øreknuter hvælvet et tungt, buklet Bakhode under tjavset Haar. Slik var gamle Per Volden i sin Tid, slik var Sønnen Per, som nu drev Pladsen for sin Mor, ugift endnu skjønt langt op i de treti.

Sønden om Volden, paa bare Sandstøen, laa en liten Hytte likesom dreven i Land av Elven eller efterglemt efter en stor Flom. Flis og Bark laa i Dynge kring Væggene, et gammelt Ovnsrør stak op av det skjæve Tak og var Murpipe. Av Vinduer hadde Hytten bare ett; det vendte mot Nord, hadde hvit Karm og en gammel, botet, brunsvart Brok stukket ind, hvor det ene Vindusglas manglet. Der i Hytten holdt en gammel Kjærring til og en ung Jente. Kjærringen het Jenia og var kommen av Fant, hvad Hvermand kunde se og skjønne; for Øinene var knistrende brune og Haaret rammende svart, og mager var hun som brændte Fa'en; men Jenten het Goro og var falden efter Døl-Johanna, ingen visste med hvem. Om Kjærringen sa ældgammelt Folk, at hun blev funden paa Veien og døpt for Gut i Skyndingen; men da de kom frem til Præst og Kirkedaab, blev Navnet ændret fra Jens til Jenia, som Ret og Rigtighet var. Barn fik hun aldrig; men traane efter Barn gjorde hun støt, og saa tok hun denne Jenten ind, da Døl-Johanna drog av Dalen med Svenske-Johannes. Jenten kunde da være omkring de otte Aar og gik paa Lægd i Gaardene. Nu var Jenten over de tyve, høivoksen og frodig og hadde det ved sig, som alt Karfolk rendte efter. Men Kjærringen hun holdt Vakt, og kvassere Kjæft og skarpere Klo kunde ingen ha, saa faa kom dit, og Jenten var skygg, saa underlig det end kunde synes. For hun hadde stærkt at slægte paa og gik nu voksen paa syvende Sommer. Men det var én, som fik komme til, om det saa var Nattestider, og det var Per Volden. Stilt fôr han og godt fulgte ham, med Karshjælp og Haandsrækning for Jenia og Jenten likefra han var unge Gutten

og fremover til nu, han var voksen Kar. Fisket han om Sommeren i Strykene nedover Elven, slang det altid en tre fire Fisk stilt bort i Jenias Bøtte; kom han fra Bygden med Kaffe, stak han altid indom der paa Stranden, før han drog fremved Elvestøen hjem. Saa Jenia, Kjærringen, hun sa ikke et ondt Ord, naar han kom, og gik ut og ind, som om ingenting var, naar de to sat sammen i Hytten og gantet Lørdags- og Søndagskveldene. Og Jenten selv, hun sa ikke stort; men baade Kjærringen og Per visste saa godt, hvad hun vilde. Indtil Per en Kveld, de traf til at møtes paa Skogsveien bakom Hytten i Høstmørket, fik sin hemmelige Tryghet for sig selv.

Han hadde faat Tak i hendes Haand og holdt fast. Hun hadde stanset braatt og vendt sig. «Hvad vil Du?» hadde hun spurt, og han syntes det kom saa underlig tagende. «Det vet Du!» hadde han svaret næsten fra sig selv. For hun stod like op i Armene paa ham. Da hadde hun hans Haand med ett mellem begge sine og stod saa nær, at han kjendte hende. «Ja ett faar Du gjøra naa snart,» hadde hun sagt saa laagt og rart — «for dette det traatter je itte længer!» Han hadde slaat Armene om hende uten et Ord. Hun hadde drat efter Aanden saa fort saa fort og staat en yrliten Stund, saavidt han hadde streifet hendes Mund; saa hadde hun slitt sig løs og var sprungen. Siden den Kveld gik Per Volden stillere og blekere end før og grundet, og Jenten hadde blaanende Ringer under Øinene.

Og Kjærringen, Jenia, med de forte, brunbrændende Øine og den rappe Gang, gik omkring og saa ut, som hun ventet paa noget.

*

En, som ikke likte Per Voldens stilfærdige Gang mellem de to i Hytten der syd ved Sandstøen, var hans Mor, Ambjørg Volden. Av Brydals-æt var hun kommen; storlemmet og stærk gik hun der i Pladsens Slit og Stræv fra Morgen til Kveld; seigere Kvindfolk til at ligge i hadde de ikke der paa Elvevoldene og stridere Sind vel ikke heller. Det visste i alle Fald enhver, at

koldere Maal paa Kvindfolk skulde en aldrig høre, og haardere Opsyn skulde en sjelden faa se. Pli hadde hun paa Pladsen sin, og likere var den bleven, siden Manden var død. Men Liv vilde likesom ikke trives der hun drev, ikke Folk, ikke Krøttør heller; de sa hun var av dem, som aat op omkring sig. Og mange undret sig paa Sønnen, om han skulde leve op mer han end Faren.

Saa var det en Kveld, Per Volden kom slængende nordover langs Elvestøen med et litet Fiskeknippe og Stang paa Aksel hjemover. Han satte fra sig fremved Svalen og hev Knippet paa Svalstenen. Moren stod i Svalgangen bøid over Grøtgryten med Tvaren i Haand og mentet Grøten.

Hun reiste sig, da hun saa Fisken. Blodet strømmet tilbake fra hendes Ansigt, som fik friere Let.

«Det var klent Fiske før vaksent Folk,» sier hun.

Per Volden svarer ikke. Staar bare stilfærdig og smiler.

Moren kommer frem med Tvaren i Haanden. Hun bøier sig ned og tar Fisken.

«Her har vørré fler,» svarer hun.

Per smiler. «Smaafisk,» svarer han.

Moren snur sig, gaar ind i Svalen og slænger Fiskeknippet paa Svalbænken, gir sig saa igjen til at mente Grøten.

«En trøng ailt, en kain faa her; — andre faar klare sei sjøl!» Hun stamper Grøten, rød i Ansigtet.

Per tier. Han hekter Kroken fast paa Stangen og stiller den op mot Svalen. Snyter sig stilfærdig, tørker av paa Ærmet og gaar ind. Sætter sig saa paa Bænken ved Bordet og venter.

Moren kommer ind med det rykende Grøtfat, sætter det fra sig uten et Ord, gaar til Kjælders og kommer igjen op med Surmelk-øsen, som hun sætter paa Bordet ved Siden. Per tar sin Træ-ske ut av Vægsprungen, stryker den av med den hule Haand og begynder. Moren gaar til Vægskapet, faar en Tin-ske frem og sætter sig i Høgsætet. Der spises i Stilhet.

m e n t e t: bearbeidet.

«Var a heme Kjærringa?»

Moren stanser Skeen og ser paa Sønnen.

«Ja!» — Per fortsætter.

Moren fører Skeen til Munden og atter ned. Hun sitter og hviler Haanden paa Bordplaten.

«Var a heme Jinta da?» Hun drar paa Munden. Maalet er isnende koldt.

Per ser op, forbi Moren.

«Nei.» Han stryker Skeen av med Haanden og lægger den fra sig.

Moren tar en ny Vending.

«Aa nei, ho var fuill paa Flugta!» sier hun.

Det blekner til i Per Voldens Ansigt. Han stirrer paa Moren med vassblaa Øine.

«Etter Karfolk væ!» kommer det videre; Moren møter stenhaardt Sønnens Blik.

Det stiger en blek Rødme op i dennes Ansigt; men det synes ikke som nogen Forandring i det svindende Dagslys.

«Det bir fuill hinnes Sak,» sier han og reiser sig.

«Ja din bir det fuill ailler!» slænger Moren efter ham.

Sønnen snur sig og blir staaende og stirre.

«Aa —» sier han. Han snur sig atter for at gaa.

Da kommer det efter ham rapt og koldt:

«Fara etter Farkjer og Filler og Fant!»

Per Volden vendte sig anden Gang.

«Pas Kjæften din naa Mor!» sier han ganske stille.

«Agt dig sjøl Du — din fordømmede!» Hun stirrer efter Sønnen, som er gaat; saa hugger hun Skeen i Grøtfatet og æter videre en fire fem kvasse Tak, tørker saa Skeen av og reiser sig braatt. Gaar til Vægskapet og sætter den ind, derfra tilbake til Bordet efter Fatene.

«Før ska' je grava 'n ner!» sier hun mumlende.

* *
*

Vinteren er gaat. Den smale Sti i Sneen mellem Volden og Sandstøhytten er braanet under Vaarveir og Søndenvind; Flommen har skyllet over Jorder og Skog,

saa Jenia og Jenten har maattet fare av Hus og ligge paa Bænk hos Knutsmarte ovenom Elvevoldene hele Fløtningstiden til Ende; nu er Elven sunken og Græsgroen begyndt at spire. Hægg hvitner med Blomster langs Elvestrykene. Bjerk, Or, Silju og Vidje staar med lubne Bladfingrer; Granskogen skyter gulgrønne Sommerskud ut av Vintrens svarte.

Per Volden gik stille som før, og paa Jenten som nu var kommen igjen til Sandstøhytten, syntes der ingen Forandring; ti Vinteren er tung der nord, og først med Sommer og lyse Nætter syder Kræfterne, saa Naturen tar ut sin Ret. Per Volden hadde været med i Fløtningen, og Goro Sandstøen hadde set efter ham, halvveis ilde ved, da han fôr; ti Elven tar hvert Aar sin Mand, og likesæl og blek hadde han været, der han sat i Baaten. Men Moren hadde staat i Svalgangen paa Volden og stirret truende, til Baaten med de hvite Hakeskafter høireist og de stærke Mandsrøsters Rop hadde blit borte i Svingen. Da var der kommen over Goro Sandstøen en saa forunderlig blødende Fornemmelse. Hun tok sig til Bringen, der hun gik opover mot Knutsmarte den smale Vei, og hun kjendte, at slik kunde det ikke længer gaa.

Nu var Per Volden kommen tilbake, solbrændt av Vaarveiret og likesom vild av det farlige Arbeid; det var varmt i Skogen og saa mange Slags Lugt; Kraaker skrek over Rede, og Fisk hadde begyndt at vake efter Fly. Nu maatte hun synge, naar hun gik, og hun kjendte sin Mund saa fuld, at hun alt i ett maatte svælge Raaken, naar al den stærke Lugt av ungt Græs og Løv slog hende for Bringen. Ja, var det mørkt og hun visste, hun var langt fra Folk, kunde hun med ett bli slik tagen, at hun vilde rope høit, skrike. Og det hadde hun ogsaa en Gang vaaget sig til. Men den Kveld var Per Volden kommen, og nu visste hun ikke mer, om hun skulde graate eller være glad. Det var saa forunderlig farlig en Fornemmelse. Men ett visste hun, at for Per Volden kunde hun nu gjøre alt, om det saa var at gaa lukt paa Elven i vildeste Flommen.

Sommeren gik som en het Drøm i Sol og lyse Nætter. Og de tok i blygløs Betagenhet alle dens yre, unge Stunder, saa Gud og Hvermand snart maatte skjønne, hvad her gik for sig.

Jenia, Kjærringen, saa alt, men sa intet; for ved slikt er der litet at gjøre, og dét kom ihop, som ihop skulde; men Ambjørg Volden sa desto mer.

En Dag, hun skulde utover til Engeslaattene, hvor Per slog Fôr, med Sild og Tætmjølk til Sønnen, var hun kommen uforvarendes over dem og hadde faat Syn for Sagn. Jenten sat i Græsset fremved Hafællen; Per laa ved Siden; Ljaaen hang i en gammel Rogn like ved. Og da hun kom borttil, stod Smørøsjen der halvætt og Søtmyssmør og Brødbiter laa utover.

«Signe Arbeidet,» hadde Ambjørg sagt med sit kolde Maal.

Jenten hadde reist sig, sniken; Sønnen var blit liggende uten at svare. Men da hadde Ambjørg Volden gaat et Skridt nærmere indpaa Jenten og set hende like ind i Synet med stenhaarde Øine.

«Dra dei hem att, Farkførkje!» hadde hun sagt, skjærende. Jenten hadde snudd sig, mørkrød i Ansigtet, hadde dradd Tørklæsnippene fastere ihop under Haken og hadde gaat, langsomt.

«Og kom att in Gaang tel, saa ska' je gjør' aat dei!» hadde Ambjørg ropt efter hende.

Men da stod Per opreist, blek ved Siden av Moren. Det milde, stilfærdige Ansigt var som Sten, de blekblaa Øine isnende.

«Rettnaa faar det væra slut,» sier han.

«Ja, det trøngs!» svarer Moren — hun bøier sig ned efter Smørøsjen. Tar saa Kurv og Øsje og gaar uten et Ord mere mot Tømmerbuen, hvor Per holdt til.

Men, som hun snur sig i Døren, faar hun se Sønnen hoppe over Hafællen og forsvinde i Smaaskogen nedover.

«Raanaut!» roper hun efter ham.

Men da Per Volden naadde Goro Sandstøen fremme ved Elvebredden og drog hende med sig ind til Skogs,

var han saa blek i sit Syn og fôr saa vildt frem, at Jenten næsten blev ræd.

«Kom att imaarraa!» hadde han sagt, da han slap hende. Saa hadde han gaat en Omvei tilbake til Engslaatten.

* *
*

Ambjørg Volden og Jenia Sandstøen stod paa hver sin Side av Hafællen søndenom Volden, Ambjørg med en Skjuru i den ene Haand og en Løvkjærv i den andre, Jenia med et Multespand gulnende fyldt og Bakmes paa Ryg. Længer nede ved Grøftesiget langs Hafællen stod Per Volden med Græv og brøt Jord. Gulbrune Orerøtter knak, der han hugg; tung Muld laa paa Grævet. Men Goro, Jenten, var ikke at se idag.

De to Kjærringstemmer skjældte og gav Svar; de to Par Kjæfter gik rappe; de koldblaa Øine og de gnistrende brune møttes og flygtet, flygtet og møttes alt i ett over Hafællen. Nu stod Sønnen, Per Volden opret med sænket Græv og lydde; ti Rop og Svar steg som Larm av Korp og Kraake og hørtes høilydt skjærende like dit, hvor han stod.

«Fantjinte er a, ho som Du!» Det var Morens grove, kolde Røst.

«Fantjinte er likere heil Storkarsførkje som Du!» — det var Jenias gneldrende Røst.

«Aa ja — Førkje har Du vondt før aa bi — Du som itte er aakke Kar heil Kvindfolk!» Det kom en kold Latter efter Ordene.

«Ha ha!» lo Jenia — hun satte Multespandet fra sig. «Er Du Kvindfolk Du? Som fær slik med Sonøm dine? Grav op att Mainn din Du — Varulv som Du er!» Hun var kommen Hafællen nærmere og stod der med Fingrene hugget i Bakmesbaandene og svartgnistrende Øine.

Ambjørg Volden blev blek.

«Aa itte er je saa dainn etter Karfolk, saa je græv

dainn etter: lysten paa.

døm op tur Jorden,» skrek hun; «men saapas Kar er je, endda je er Kvindfolk, at før skal døm grava baade hain op og mei ner, før Du og 'na Fanteførkja di ska' kaammaa indom med en Fot paa Volden. Og hels 'n og sei, at naa faar det væra slut. Heilsaa kain det gaa 'n værre heil baade je og Du vet!»

Hun stanset; Sønnen var kommen opover og stod nu foran hende med Grævskaftet løftet.

«Gaa hem att,» sa han likblekt stille.

Ambjørg Volden værget for sig med Skjuruen. «Agt Dø, aille ihop!» skrek hun koldt, snudde og gik.

Men paa den andre Siden av Hafællen stod Jenia, Fantekjærringen. «Slikt skulde itte løve!» sa hun halvt for sig selv, halvt til Sønnen.

Per Volden bleknet ved Kjærringens Ord. Det fôr igjennem ham med en iskold Tanke. Han vendte sig braat, fik Grævet over Akslen og gik langsomt nedover til sit Arbeide. Men Jenia, Fantekjærringen fik Tak i Multespandet og gik mumlende nedover mot Hytten.

«Slikt Ska-bæst!» mumlet hun.

*

Per Volden flaadde Ræv. Vinterstider, naar Kulden blev streng, holdt den til i Smaaskogen rundt Elvevoldene, tok Harer av Snaren og satte Slagspor næsten like ind under Uthusvæggene. Faren tok den i Saks med fristende Rævesmurning paa Betet; Per brukte Stryknin, lagt i Sildehoder eller Smaafugl; Saksen var gammel og rusten, og det var dem, som mente, at Gift tok bedre. Men Giften hadde Jenia, Fantekjærringen, skaffet ham av fremmed Folk, som fôr. Smaa gulhvite Korn i et Kræmmerhus av graat Papir.

Per Volden flaadde Ræv. Paa Sagkrakken bakom Uthuset i Snefald og Slask. Det var nivst Arbeide; Skrotten var ihopkrampet som en eneste Klump, og skar en sig den mindste Flænge, kunde en sætte Livet til. Men Per var stilfærdig og forsigtig, og efter snøtt en Time var han vel færdig. Skindet stod paa Fjæl, utspilet; han

løve: leve.

stak Kniven Gang paa Gang ned i Sagmuggen og Sneen, tørket den av paa Ærmet og satte den i Sliren. Slængte Skrotten op paa Uthustaket, vasket Hændene to tre Ganger i den vaate Sne og tørket av paa Broken, tok saa Skindet, gik ind i Stuen og hængte det til Tørk over Slinden fremved Aaren.

Moren saa op fra Kaffekokningen.

«Støt driv Du med slikt,» sa hun.

«Det torde lønne sei,» svarte han ganske stille, snudde og gik ut igjen.

Dertil sa Moren intet. Hvert Ræveskind gav to Daler hos Hans paa Bua, og hun tok altid Pengene.

— Per Volden stod med Hændene paa Ryg i Svalen og stirret. Der sat en Skjære i Grantræet bakom Uthusvæggen. Den speidet. Saa fløi den med et Sæt ned paa Uthustaket og sat paa den flaadde Ræveskrot. Den rev en Kjøttslintre løs og fløi lydløst tilbake til Grantræet. Der aat den op, skvatret, slog et Par Ganger med Stjerten og sat, vippende. Saa med ett stupte den stendød ned i Sneen.

Per Volden drev med Hænder paa Ryg bortover dit, hvor den faldt.

«Det gik fort,» mumlet han. Han slængte den op paa Uthustaket efter det ene Ben og gik langsomt og grundende tilbake til Svalen, hvor han blev staaende, længe, til han frøs. Saa gik han stille ind. Men da han gik forbi Moren, kjendte han en underlig fælen Fornemmelse, som fulgte ham Dag og Nat siden.

* *
*

Det er en svart Decemberkveld indunder Jul. Per Volden har været ute i Bygden hos Hans paa Bua og byttet Ræveskindet mot Varer, Mel i en botet Saueskindspose, Kaffe, Sukker og Tobak i en gammel Skindskræppe og inderst inde under Skræppelaakket en fire Skillings Honningkake; for slikt likte Moren. Nu drog han det hele paa Kjælke nord over Almandveien i Skumringen. Den sure Nordensno stod ham i Ansigtet, og

Føret var tungt; men han ænste det litet; Tankerne jog og flakket, som de nu hadde flakket og jaget ved Dag og Nat hele Vinteren frem. Enten han eller Moren maatte bort fra Volden; — det var Ordet, som hamret og hamret sig stille ind i hans Vilje. Jenten var nu paa høiest Vei og gik sky omkring for sig selv, graatende, — bare hun ikke gik i Elven en vakker Kveld! — der var svartnende Raaker med dyp Strøm sønden om Stuen, og han hadde set Spor dit, næsten like frem til Strømstryket. Bare det ikke hændte noget en eller anden Kveld, naar Jenia ikke var hjemme! Og Moren, som straks hadde skjønt, hvordan Saken stod, var blit værre for hver Dag, som gik. Koldere Kjæft og ondere Tanker hadde han aldrig hørt! Han svaret hende litet og gik gjerne, naar hun begyndte; men hver eneste Gang hørte han likesom indvendig Jenias Ord: Slikt skulde ikke faa leve! — om igjen og om igjen hver evige Dag. Nu hørte han det ogsaa om Nætterne. Morens stærke, selvgode Aandedrag, naar hun sov, holdt ham ustanselig vaaken og fyldte ham efterhaanden med et kvalmende Had. Saa kom Ordene: Slikt skulde ikke leve! — og Per Volden maatte dra Skindfælden over Hodet for ikke at høre og for at faa glemme det hele. Saa drog gjerne Tankerne til Jenten og fra al hemmelig Glæde og Sorg med hende paany til Moren, som skilte dem imellem; og saa kom Jenias Ord igjen. Slik gik det i Ring. Og Per Volden blev stillere end før, saa stilfærdigt blek, at Folk begyndte at tro, han bar paa dødelig Sott.

Nu i Kveld, som han slet sig frem nordover Almandveien i Skumringen, kredset Tankerne om andre Ting og allikevel bare om en eneste. Det var Søtkakebiten derinde under Skræppelaakket paa Kjælken. Han hadde glemt den en liten Tid, mens han drog forbi Kirkeplanken med den mørke Kirke og Gravene under de skakke, hvite Kors; da var der kommen over ham en forunderlig stærk og god Dødsfornemmelse av Likfærd og Klokkeklang med Lugt av Granbar blandet — den samme Lugt, han hjemme brukte at kjende i Søvne; men straks han

var kommen Kirkeplanken og Gravene vel forbi, kom Tankerne paa Honningkakebiten igjen drivende og vilde ikke slippe.

Han saa den imellem Morens Hænder; han saa hende skjære den mindste Bit av og skyve den henover til ham, selv ta den største og sætte sig til Rette i Høgsætet med Kaffekoppen. Naar hun siden reiste sig, var alt ætt. Saa brukte hun støt gjøre; saa vilde hun gjøre ogsaa i Kveld, om hun ellers gav ham det mindste Gran; hun hadde ofte slængt det efter ham i Vinter, at slikt Svin som han var ikke Føden værdt, og at ham og Jenten var det likest at Fanden tok, før Bygdeskammen kom over dem. Og Per Voldens Tanker slap Honningkakebiten der under Skræppelaakket og gik til det graa Papir med de gulhvite Korn, som han hadde gjemt i Brystduklommen. Og derfra til Skjæren, som stupte saa braatt ned fra Granen. «Slikt skulde ikke faa leve,» sang Jenias Ord igjennem ham, og han kjendte sig kold, der han gik. Nu skulde han lægge ut Aate for Udyr; nu skulde det bli en Avgjørelse, hvem som var værst Ubæst for Vorherre, han eller Mor hans!

«I Jøsse Kresti Namn!» sa han halvhøit for sig selv — det var som han hadde faat et Slag tvers igjennem al sin Krop; Hjertet hamret høit; Svetten stod ham av Panden i Nordensnoen. «Fader vor, Du som er i Himmelen,» bad han høit indvendig, og da han naadde den syvende Bøn, «Men frels os fra det Onde,» kjendte han Nordensnoen i Øinene som frossen Graat. Og der sank en likegyldig Dødsens Ro over ham, der han slet sig frem i Snedrivene. Han tænkte paa Præsten og den Dag, han stod til Konfirmation, og paa al den gode Mat bakefter. Saa de lange, slitsomme Aar efter Farens Død. Saa steg Jenteansigtet frem og al den forvildende Glæde med hende. Og saa til slut Moren, som tok det hele og aldrig undte en anden det godt.

Da steg det kolde Had, stenhaardt, slik som det var vokset stilfærdig gjennem alle Aar ut av tusen onde Stunder. Æte ham gjorde hun — levende op; snart var det ikke Bloddraapen igjen! Hun var gammelt Folk

og skulde likevel snart til at dø — «Fader vor, Du som er i Himmelen!» han mumlet det halvhøit, men kunde ikke faa det til; det blev likesom bare til Frost og likesæl Træthet. Han satte sig paa en nedsnedd Tømmerstok ved Veien og drog Kjælken tæt fremtil. Han bøide sig over Skræppen og spændte Remmene op. Saa fik han Tak i Honningkaken og drog den varsom frem. Han lugtet bortpaa. Det var en søt, forvildende Lugt. Tændene løp i Vand, saa han maatte svælge. Per Volden la Honningkaken paa Skræppelaakket; hans høire Haand famlet efter Brystduklommen og fik det graa Papir langsomt frem. Han aapnet med faste Fingrer. Nogen gulhvite Korn blev rystet ned i den hule venstre Haand og holdt fast med de to sidste Fingrer; Papiret blev varsomt lukket og famlende stukket ned i Brystlommen igjen. Det kunde være godt at ha til siden, naar alt var glemt; for Ræv stod i to Daler Skindet foruten den halve Daler, en fik hos Lensmanden i Skudpenge. Per Volden tok de gule Korn mellem høire Haands tre Fingrer, fik Tak i Kaken med venstre og klemte med Neglene Giften ind gjennem den bløte Skorpe underifra. Det fik vaage sig nu, hvem som skulde leve videre, han eller Moren. Han hikstet til som for Graat, men reiste sig straks, stak Honningkaken blindt under Skræppelaakket og spændte Remmene til. Men som han gik videre, tænkte han ustanselig paa, at det var nok i det bredeste Hjørne, han hadde stukket Kornene ind. Resten av Veien gik han fort og ende frem i Kamp med Mørket, som faldt.

* *
*

Da Per Volden naadde Morens Stue, stod hun i Svalgangen i Lys av den aapne Stuedør, hvor det brandt paa Aaren inde.

«Kjem Du att en Gaang!» sa hun.

Per svarte ikke, løste bare Kjælkebaandet og lempet Melposen ind.

«Er det godt Mjøl?» spurte Moren — hun hugg Tak i Melposen og bar den ind, frem til Aaren. Der løste hun Baandet, tok Mel i Haanden og smakte. Bandt saa igjen Baandet om, bar Posen til Skjænken og saa sig om efter Skræppen.

Sønnen stod med den i Haanden. Nu la han den paa Bænken uten et Ord.

Moren fik Tak i Skræppen og aapnet. Tok Sukker og Kaffe ut og gik til Skjænken, tok ut en Tobaksrul og satte ved Siden.

«Kjøfte Du før ailt ihop?» spurte hun.

«Ja,» svarte Sønnen; han tok Tobaksrullen.

«Før Skott-penga au?»

Sønnen gik bortover mot Varmen som for at sætte sig.

«Je skyldte paa Butiken før en Rul fraa i Høst,» sier han likesæl.

«Støt skylder Du!» sier Moren koldt; hun tar ind under Skræppelaakket og kjender Honningkaken.

Hun drar den frem. Hendes Ansigt likesom lysner.

«H a r Du kjøft?» sier hun.

Sønnen har sat sig paa Krakken.

«Det er Helg væ,» svarer han.

Ambjørg Volden lægger Honningkaken paa Bordet.

«Aa det var fuill andre ment,» sier hun. Gaar saa til Skjænken og sætter Kaffekopper frem, derfra til Aaren efter Kaffekjelen og skjænker.

Sønnen svarer ikke, sitter bare som før med Tobaksrullen mellem Hændene og stirrer.

«Kom naa og drekk!» Moren tar en Kniv ut av Sprungen ved Vinduet og sitter nu i Høgsætet med Kaffekoppen og Kaken foran sig.

Sønnen reiser sig og kommer langsomt borttil. Det lyser fra Aaren usikkert indover Bord og Bænker.

Da skjærer Moren. Den bredeste og største Del til sig selv — den anden skyver hun med Kniven bortover mot Sønnen.

Han helder Kaffe paa Skaalen, dødblek. Moren har tat første Biten.

«Det er fuill inga Raa' før mei og a Goro, væ Mor?» kom det fort og brutt.

Moren stanser i Tyggingen.

«Kom itte med sa!» sier hun, fortærende kvasst. Hun nidstirrer paa Sønnen.

Sønnen slaar Øinene ned. «Nei, nei,» sier han; han er drivende hvit. Saa famler han efter Honningkakebiten, dypper i Kaffen, biter med Hodet paa Skakke og svælger.

«Er du klen?» Moren stirrer.

«Je trur det mest,» svarer Sønnen. «Je vart lite frøsen!»

«Drekk varmt,» sier Moren; hun biter videre av Honningkaken og tygger.

Sønnen kjender sig isnende kold. Han drikker Resten av Kaffen, rykende varm av Kop, reiser sig og gaar mot Aaren.

«Tak før Kaffen,» sier han og sætter sig.

«Farkførkje!» hører han Moren mumle, mens hun drikker. Da blir han rolig med ett; det isnende stille Had stiger. Han karver likegyldig Tobak av Rullen op i den hule Haand, faar Pipen frem og tænder. Sitter saa og stirrer ind i Ilden. Moren har nu reist sig og gaar omkring og steller. Ret som hun gaar, kommer hun sig bort til Vassbøtten og drikker.

«Skulde Du kjendt slikt,» sier hun.

Sønnen snur sig og skuler med hvitnende Øine; vender sig igjen og sitter som før. Moren gir et litet Ynk og gaar videre. Faar Gryten paa over Aaren til Kveldsgrøten, skurer Fat fremved Døren. Saa med ett reiser hun sig og tar sig for Bringen.

«Uf je vart saa klen!» sier hun.

Sønnen tar Pipen av Munden, snur sig og ser paa hende, koldt.

— «Saa fordømmede klen!» sier hun — hun sætter sig paa Krakken ved Vassbøtten.

Sønnen ser bort.

«Du faar lægge dei nedpaa,» svarer han.

Moren slipper Tvaren, tar Haanden op mot Panden og blir sittende slik.

«Je lyt mest det,» stønner hun; hun reiser sig, kroket med Haand for Bringe og famler sig indover, ind i Koven henover Sengen.

«Skulde Du kjendt slikt,» mumler hun stønnende.

Sønnen har reist sig. Han staar med Pipen i Haand blek og stille.

Da sætter Moren i med en Jammer. «Aaj! Aaj!» roper hun, og han hører, hun spænder Skoene i Sengestokken.

«I Jøsse Namn, aa er detté da, Per!» Hun roper høit.

Per Volden staar som før, men svarer ikke, Ansigtet er koldt og stille, Øinene stenhaarde, stirrende.

«Er Du klen?» kom det endelig.

Jammeren derinde tar i paany, stærkere, vildere, med Bandskap og Bøn indimellem, om hinanden.

«Per, gaa etter Dokter — detté gaar ailler væl!» roper det.

Sønnen staar nu i Kovedøren og stirrer ind i Mørket.

«Je tørs itte gaa ifraa,» sier han.

Moren ligger sammenkroket som en Klump i Sengen.

«Gaa sø'i aat 'n Jenia!» stønner hun.

Per Volden staar kold og stirrer paa Mor sin. «Aa det er fuill ingen god nok aat dei der,» sier han.

Da skriker Moren og vælter sig i rasende Krampe. Hændene hugger i Sengestolpen; Skriket høres kvalt bak sammenbitte Tænder.

Sønnen vender sig braatt og gaar, langsomt og stilfærdig. «Som en gjør det, saa faar en det,» mumler han hen for sig.

Men bakom høres Morens Rop.

«Per, gaa itte fraa mei, gaa itte fraa mei!» Og bakefter kom forfærdende Skrik, stygg Bandskap og Rop paa Vorherre. Han hørte det langt utover Veien der indefra.

Per Volden gik langsomt som den, der vil at Tiden skal gaa. Det var kulstappende mørkt, og Veien til Sandstøen var næsten ikke til at finde Natterstide og

litet brukt som den var paa det sidste. Av og til snudde han sig og lydde; saa gik han igjen. Han syntes, han hørte Ropene der bakom; men snart maatte det vel være slut. Og var hun først i Jorden, saa var alting vel. Saa gik det an for nogen og hver at leve.

Endelig var han fremme, tok i Klinken og gik ind. Goro sat i Vedroen med Hænder i Fang, Jenia paa en Krak fremved Aaren og kardet.

«Go' Kveld,» sa han.

«Go' Kveld!» De stirret begge undrende; han var saa blek.

Han gik fremtil.

«Du lyt nok bi med nordøver du, Jenia,» sier han. «A Mor er vørté klen!»

Kjærringen reiser sig braatt.

«Kain det ske det da?» roper hun.

«Je lyt etter Dokter — je er ræd, ho stryk med,» sier han, ganske lognt og stille. Blikket streifer Jenten, som sitter sammenkrøpen i Vedroen.

Kjærringen slaar Hændene ihop.

«Er Du paa Styr?» skriker hun gneldrende. Lægger Kardene fra sig i Uldkurven, faar Tak i det graa Kasttørklæ fremved Sengen, slaar det om sig og følger.

«Nei men du store Evighets Onder da,» roper hun, idet Døren falder igjen efter dem.

De arbeider sig langsomt frem gjennem Sneen.

Per gaar foran; Jenia følger. Det gaar langsomt fremover i Mørket langs Elvestøen; de hører hinandens tunge Aandedræt; men ingen av dem taler.

Kommen frem, dit Veien svinger ind mot Volden, stanser Per og lyer. Kjærringen staar like bak. Først er det stille; det sortner blankt paa Kovevinduet — det lyser gjennem Dørsprungen i Svalgangen, saavidt at Lysning kan fornemmes. Per flytter Fot i Sneen.

Da høres der med ett noget. Et kvalt Vræl, som om nogen søker at fri sin Strupe, og smaa korte Støn derefter.

Per Volden snur sig og hugger Tak i Jenias Arm.

«Hørte Du detta?» hvisket han; han kjendte det som han stod naken i Sne.

«I Jøssø Namn,» sa Jenia mumlende.

Saa lydde de igjen; men nu var alt stille.

«Gaa fram Du!» sier Per Volden; han holder endnu Taket i Jenias Arm.

«Nei itte je lel!» Kjærringen frir sig. Gaa Du, som Son er!»

Per svarer ikke. Blir bare staaende og lye. Det er fremdeles stille.

«Snart er det fuill slut,» sier han.

Jenia folder Hændene fremfor sig og vugger Hodet frem og tilbake som i Sorg.

«Aa jø, aa jø!» mumler hun.

Nu høres det igjen. Det samme gurglende kvalte Vræl og de korte Støn bakefter; men denne Gang svakere.

Ingen av de to taler mere. De blir bare staaende som frosne fast og lye.

Tredje Gang kom den fælne Lyd, stærkere og længere end før. Saa blev det med ett ganske stille. Og de to, som stod paa Veien med tilbakeholdt Aande, kjendte det, som om Skog og Sne svartnet sammen til ett i Stilheten.

«Naa sluknet hun,» sa Kjærringen med dæmpet, syngende Stemme.

Sønnen svarte ikke — drog bare en lang, skjælvende Pust og lydde videre. Slik blev de staaende længe.

Endelig taler Per Volden. «Vi lyt gaa fram,» mumler han. Saa siger de begge langsomt fremover mot Huset, men blir staaende paa Svalstenen.

Det er svartnende stille. Bare det døsige Lys gjennem Dørsprungen.

Da gaar Per ind, ganske langsomt hen til Døren, løfter Klinken og aapner med et litet Ryk. En svart Kat smetter ut og til Skogs.

«Huf!» mumler Jenia; hun stirrer efter Katten.

Inde var alting øde. Sluknende Glør lyste rødt paa Aaren; Døren til Koven stod paa Klem. De snudde

begge Hodet og stirret dit; det stod som en kold Gufs derfra.

Saa gik Per Volden hen til Aaren, tok ned en Furuspik og tændte. Gik ganske rolig hen til Kovedøren, skjøv den op lindt, lyste ind og saa. Likblek vendte han Hodet til Siden men blev staaende; bakom ham stirret Jenias Ansigt i Tyrilyset.

«Aa Kors, aa Kors,» hvisket Kjærringen; hun slog for sig med begge Hænder og kom unda. I Sengen laa Ambjørg Volden død med Føttene trukne op under sig og Hændene i Krampe kring Sengestolpen.

Sønnen stod endnu en Stund og stirret, kold som Is, paa Morens blaa Ansigt med Skumfraaden i Mundvikene, og de brustne Øine. Saa rakte han Haanden ut efter Kovedørsklinken, trak Døren langsomt igjen, fast, slængte Furuspiken paa Aaren, snudde sig og gik. Kjærringen fulgte. De vendte sig et Par Ganger, der de gik, fort, sydover i Mørket; men ingen av dem talte. De kjendte det begge, som gjaldt det Livet at komme frem til uskyldigt Folk.

* *
*

Ambjørg Volden var faren til Jords. Hest hadde de faat i Elvevoldsgaardene til Likfærden, og Syver Skrædder hadde sydd Per Volden nye svarte Klær av stampet Vadmel, som gav Glans. De, som stelte Liket, kunde nok skjønne hun hadde hat en haard Død; for de maatte rette hende med Magt for at faa hende i Kisten; men slikt hadde hændt før; det blev gjerne slik med dem, som fik Krampen. Moren, hun Barbru Sjørbækken, skulde ha faat det paa samme Maaten, hadde Per, Sønnen fortalt.

Saa en Dag ut i Februar, da Julen var kommen imellem og alting glemt, lystes der til Ægteskap for Ungkarl Peder Pedersen Volden og Pige Goro Johannesdatter Sandstøjordet. Ingen undret; alle visste, at Jenten var med Barn.

— — Det var Lørdagskveld paa Butiken hos Hans paa Bua. Fremved Disken med dens lokkende Lugt av Varer hang Bygdens Løs-Karer, somme for at kjøpe, andre for at se. Hans paa Bua stod og veide Brunsukker for to Skilling til Gælensimen; Sjølstiltsyver bet netop av en Buss av Tobakskvartet, han hadde kjøpt til Helgen; Tusenmikkel og et Par andre saa paa nogen Ræveskind, som laa fremved Kjoletøisrullene nærmest Vinduet.

Per Volden hadde netop været indom og solgt dem, hadde tat Gjæstebudsvarer for Pengene, Kaffe og Sukker, Sirup og Bakervarer, men ingen Søtkake idag, endda Lugten av den steg stærk fra Skuffen, blandet med Lugten av Tobak, Saape og Puddersukker.

«Du driv' med Bryllup?» hadde Hans paa Bua spurt og set paa ham over Brillene.

«Ja, je gjør nok det,» hadde Per Volden svaret; saa hadde han gaat, blek og stilfærdig som bestandig.

— Tusenmikkel, som var gammel Rævefanger, holdt et Skind op mot Dagslyset. Han tok i det; han snudde det; han saa det paa Flaasiden fremved Halsen. Det kom et underligt Uttryk over hans Ansigt; han snufset, la Skindet fra sig, strøk Fingrene av paa Bukselaaret, vendte sig og gik bortover til de andre.

«Hain liker itte detta, hain Mikkel,» sier Sjølstiltsyver og tygger Bussen.

«Hain bir snart slem aat dei hain Pær naa,» lægger Gælensimen ind.

Tusenmikkel staar med Hænder paa Ryg og ser fra den ene paa den andre.

«Hain har nok likere Redskap,» sier han, men snur i det samme Hodet han som de andre; ti det tar i Døren. Det er Lensmanden som kommer ind. Han staar i Dørgløtten med den graa Hat over det sorte, silkebløte Haar. Han er klædd i sort Bydragt med Bonjourens nederste Knap kneppet og Linnetet drivhvitt i Bringen. De kloke, graablaa utstaaende Øine gaar fra den ene paa den andre; den graa Bart gjemmer et Smil.

Nu lukker han Døren og staar inde.

«Godkveld mine Herrer,» sier han; han skarrer paa Bergensisk og puster, fordægtig smilende gjennem Næseborene, mens hans Øine gaar fra den ene til den andre. Han er av konditionert Folk. Saa kommer han frem til Disken. Somme tar Luen av.

«Nei, kjære,» sier han, han slaar ut med Haanden gestikulerende; Benene er fornemt kalvbente; hele hans tætte Krop er likesom i Bevægelse under Bydragten.

«Herrerne gjør Indkjøp,» spør han og smiler igjen gjennem Næseborene; han lukker gjerne Munden; ti han har faa Fremtænder. Løskarene ser paa hverandre og ler saa smaat. Hans paa Bua staar og stirrer smilende og ventende over Brillene. Han er vant til denne Lensmandens Maate.

«Ja, jeg har ogsaa noget —» Lensmanden trækker op en Liste og leverer Hans paa Bua. «Om Du vil være saa snild —»

«Jo da —» Hans paa Bua tar imot. Lensmanden faar altid Varene opsendt.

Et Par av Løskarene er gledne hen til Vinduet og staar nu og fingrer med Ræveskindene.

Lensmanden, som hadde tat Hatten av, da han kom frem til Disken, satte den nu atter paa.

«Er det Mikkel, som har været ute?» sier han; han ser paa dem ved Skindene.

Tusenmikkel snufser; de andre ler saa smaat.

«Nei» — svarer Hans paa Bua — «det er nok 'n Per Volden.»

«Ja, det er sandt,» sier Lensmanden; «han var jo opom idag.» Han gaar frem til de andre og staar og ser paa Skindene.

«Han er svær efter Ræven, denne Per Volden,» føier han til. Han ser muntert paa Tusenmikkel.

Tusenmikkel glir krokrygget fremtil.

«Det gaar an, naar en faar bruke slik Redskap,» kommer det, snufsende. «Men saa bir det naa Skind deretter.»

Lensmanden er blit opmærksom; Hans paa Bua stirrer over Brillene.

«Hvad Slags Redskap? De er da vel tat i Saks?» spør Lensmanden.

Tusenmikkel svarer ikke. Øinene blir som smaa Striper; den snu Næse snufser. Han gaar langsomt frem og tar det ene Skindet, snur paa det, viker op Kjøtsiden ved Halsen og ser paa Lensmanden. Alle stirrer rundt omkring. Huden hadde en egen blaarød, død Farve.

«Aate,» sier Tusenmikkel koldt.

Det farer til i Lensmandens Øine; hans Ansigt blir med ett alvorligt. Han tar efter Ræveskindet.

«Er Du viss paa dette Mikkel?» spør han. Hans paa Bua er ogsaa kommen fremtil; nu staar alle og stirrer.

Tusenmikkel svarer ikke, snur sig bare snufsende.

«Er Du viss paa dette Mikkel?» gjentar Lensmanden.

Tusenmikkel snur. Han stirrer paa Hans paa Bua.

«Lensmanden skjønner fuill slikt bedst,» svarer han.

Det glimter til, farlig, i Lensmandens graablaa Øine.

«Jeg spør paa Embeds Vegne,» sier han.

Da taler Hans paa Bua.

«Lensmanden kain væra trygg,» sier han. «Hain Mikkel, hain skjønner det nok.» Og de andre gir stærkt mumlende sin Tilslutning.

Da snur Tusenmikkel andre Gangen og ser paa Lensmanden. «Ræven er tat paa Aate den, det er sikkert nok, og Skindet er itte stort tess,» sier han.

Lensmanden gaar op og ned paa Gulvet; han lægger Skindet fra sig paa Disken og stryker uvilkaarlig Fingrene av. Det arbeider i det livlige Ansigt; Øinene gaar. Med ett stanser han op foran Hans paa Bua.

«Kan jeg faa beholde det Skindet?» sier han. «Før det op paa Regningen.»

Hans paa Bua ser paa Lensmanden; de andre er tause.

«Ska' Lensmanden ha det med?» spør han.

Lensmanden nikker. «Ja jeg skal ha det med,» sier han. Og han stryker sig over det bløte Haar Gang paa Gang, mens han gaar op og ned kalvbenet og muskuløs og venter paa, at Hans paa Bua skal faa pakket ind Skindet.

«Dette var underligt,» mumler han og stanser, næsten blek i sit Ansigt. Han hadde hele Tiden gaat og tænkt og lagt ihop, og der var steget i ham en isnende Formodning.

«Takk, det er godt,» sa han og tok Pakken. «Ja, saa sender Du det øvrige! Farvel mine Herrer!» Han førte Haanden til Hatten og gik. De andre stirret paa ham gjennem Vinduet, der han gik vuggende og uttilbens opover mot sin Gaard med Ræveskindet under Armen.

* *
*

Det var Søndag.

Nordover Almandveien forbi Kirken og videre kjører Lensmanden i Spidsslæde og Ulveskindspels. Bak paa Hundsvotten sitter Præstens lille Søn, som av og til bruker at følge Lensmanden paa hans Færder. Idag skal de til Unnsett-grænden paa Veibefaring.

Fremme ved Rogsve-svingen nord om Gaardene møter de en Mand. Han gaar med Stav i Haand, helgeklædd, en blek, stilfærdig Mand, som tar til Luen og vil forbi. Det er Per Volden.

Lensmanden holder sin Hest an.

«Goddag, Per Volden,» sier han. Per Volden stanser.

«Go' dag,» svarer han tilbake.

«Det var en sørgelig Historie dette med din Mor, kjære Per,» sier Lensmanden.

Per Volden ser ned paa sine tilsnedde Sko.

«Ja det var det,» svarer han. Han karrer med Staven i Sneen.

«Det var en styg Død, hun fik.» Lensmanden holder sin Hest stramt an.

«Ja, det gik braatt.» Per ser op, men straks atter ned.

«Og med svære Smerter?»

«Ja det var nok likesom en Slags Krampe.» Per ser atter op og atter ned.

Lensmanden tier et litet Øieblik. «Jeg vet det,» sier han. «Var Doktoren der?» spør han videre.

«Nei — det gik før braatt.» Per stirrer ut i Luften. Øinene er vassblaa og uttrykksløse.

Lensmanden tier igjen.

«Du bor vel paa Volden?» spør han.

«Ja.» — Det kommer med et ru Klik i Røsten.

«Jeg kommer nordover en av Dagene; jeg har noget at tale med dig om,» sier Lensmanden.

Da hvitner Per Volden i sit Ansigt. Øinene flygter.

«Ja,» sier han.

Lensmanden ser paa ham ustanselig men faar ikke hans Blik.

«Ja Farvel da Per,» sier han og gir Hesten Tømmene.

«Farvel.» Per gaar uten at se sig tilbake.

Men da Lensmanden vel har faat Hesten i jevnt Trav snur han sig halvt og ser paa den lille Gut paa Hundsvotten.

«Jeg skal si dig,» sier han dæmpet — «jeg har en styg Mistanke til den Mand!» og det skinner farlig i hans store graablaa Øine.

Den lille Gut forstod ikke ganske; men han kjendte en kold Rislen nedover sin Ryg og en besynderlig kvalmende Fornemmelse.

* *
*

Det er tre Dager senere.

Lensmandens Hest holdt utenfor Svaldøren ved Volden. Lensmandsdrengen sat paa Hundsvotten og ventet; Hesten aat Høi av en aapen Sæk. Men inde i Stuen i Høgsætet med Ulveskindspelsen aapnet i Bringen sat Lensmanden selv og bent imot ham paa Bænken med Hænder i Fang Per Volden.

«Jeg er kommen for at tale om din Mor,» sa Lensmanden. Øinene søkte Per Voldens.

Denne la sin Haand over Skjøtet paa Helgefrakken og strøk dette med Tommelfingeren længe.

«Aa, det er fuill lite aa tala om,» svarer han. Øinene er sænket.

Lensmanden ser stivt paa Per Volden, saa denne kjender hans Blik, endda han ikke ser op.

«I hadde det ikke godt sammen,» spør han.

Per Volden saa op.

«Aa jo — det fekk en fuill seie, vi hadde,» svarer han stilfærdig. Øinene har intet Uttryk; de stirrer fjernt hen.

Lensmanden sitter som før.

«De sier ikke saa i Bygden,» sier han.

Per ser paa ham, denne Gang fast.

«Folk talar saa mangt,» svarer han. Han sitter og stryker Frakkeskjøtets Fold med Tommelfingeren.

Lensmanden tier.

«Hvad tror Du, din Mor døde av?» spør han med ett.

Per Volden blekner langsomt. Saa ser han op.

«Nei, det vet je itte,» svarer han, ganske rolig.

Lensmandens Ansigt faar et haardt Uttryk. De graa Øine stirrer i kold Harme.

«Du sa, det var en Slags Krampe,» sier han.

Per Volden ændrer ikke en Mine.

«Ja, det var nok det» mumler han.

«Hvor længe stod det paa?» Lensmanden slog Pelskraven til Side.

«Aa — ho var klen hele Dagen.» Ordene kom aldeles sikre og stille.

Lensmanden lægger Haanden paa Bordplaten. «Nu taler Du ikke sandt Per; — hun var frisk paa Eftermiddagen. Jeg har Vidner paa det.»

Per tier og grunder.

«Ho var klen, ma je gik aat Bygden,» sa han.

Lensmanden flytter sig nærmere.

«Kan hun ha faat noget i sig?» spør han dæmpet.

Pers Øine glir bort, men vender straks tilbake og staar blasse paa Lensmanden.

«Aa skulde det væra?» spør han.

Lensmanden kniper Øinene sammen, som for at beherske sig.

«Her findes ingen Gift i Huset?» spør han likefrem. Per tier en Stund, som om han tænker efter.

«Nei, itte det je vet,» svarer han.

Lensmanden sitter nu ganske nær og stirrer Per Volden ind i Ansigtet.

«Jeg har en styg Mistanke Per,» sier han.

Per Volden flytter sig ikke; han tar heller ikke Øinene til sig.

«Je skjønner det,» svarer han isnende stille.

«Men Du har ikke gjort det Per?»

«Nei, det har je itte gjort, Lensmand.» Stemmen er tør og ru; Øinene stivner.

«Nei; for det vilde være forfærdeligt!» Lensmandens Ansigt er stærkt betat.

«Ja!» Svaret kom gysende.

«Du har altsaa ikke hat nogen Gift, som —»

Lensmanden drar Aanden likesom lettet.

«Nei, det har je itte Lensmand!» Per taler i dypeste Overbevisning; Røsten er inderlig, næsten varm; Øinene er bedende.

Da lægger Lensmanden ogsaa den andre Armen paa Bordplaten, folder Hændene fremfor sig og ser paa Per Volden.

«Du fanger meget Ræv Per,» sier han.

Per Volden ser ned paa sine Fingrer.

«Aa ja det slænger,» svarer han. Han ser atter op.

Lensmandens graablaa Øine staar kjølige paa ham.

«Du bruker Saks?»

Pers Ansigt faar en blekere Lett. De vassblaa Øine likesom visner.

«Ja — mest det,» svarer han svigtende.

Lensmanden fjerner med Langfingeren en Flis, som ligger paa Bordet.

«Du har kanske ogsaa anden Redskap?» spør han; hans Øine tar kold Flamme og staar nu ubønhørlige paa Per Volden.

Per Volden besvarer Lensmandens Blik.

«Je har brukt Stok,» svarer han.

Lensmanden nikker.

«Jeg vet det,» sier han. «Men naturligvis aldrig Aate?» Han taler likegyldig og ser bort i det samme.

Per Volden er blit graa i Ansigtet. Svedperlene staar ham paa Panden.

«Nei — itte det je vet,» sier han lavt.

Lensmanden fæster atter de kolde Øine i ham.

«Nei, for det vet Du vilde være ulovligt,» sier han avgjørende.

«Ja, det er fuill det.» Per drar Aanden dypt; han stryker sig over Panden med Haanden.

«Med mindre Du har faat Attest for Rævegift; men det har Du jo ikke?» fortsætter Lensmanden.

«Nei det har je itte,» svarer Per Volden.

Lensmanden drar atter Aanden, likesom lettet.

«Vi kan altsaa gaa ut ifra, at Aate bruker Du aldrig?» — sier han i venlig Tone. «For ellers maatte jeg melde dig, og det vilde jo være sørgeligt.» Han ser med varme Øine paa Per Volden.

Denne svarer ikke straks. Hans Øine møter Lensmandens, uskyldige, forsikrende.

«Nei, Aate har je ailler brukt,» sier han.

«Det er sikkert det?» — Lensmandens Ansigt er nu dypt alvorligt; Draget om Munden har tapt sin Fordægtighet; Øinene er dype, næsten sortnende.

Per Volden sitter blek og utholder hans Blik.

«Ja det er sikkert det,» svarer han klart og rolig.

«Saa det kan Du avlægge Ed paa?» Lensmanden bøier sig frem mot Per Volden og ser, ufravendt.

«Ja, det kain je!»

Per Volden svarer næsten haardt.

«Ja, det kain je det, Lensmand,» sier han igjen, denne Gang mildere, men i stor Tryghet som den Mand, der nøie har tænkt efter.

Da rækker Lensmanden sin Haand frem.

«Det glæder mig dette Per Volden,» utbryter han.

Per Voldens Haand, som langsomt glider bort i Lensmandens, er kold av Sved. Han svarer ikke.

Da reiser Lensmanden sig og gaar hurtig til Døren, aapner den og roper ut.

«Kristen — aa kom herind! Og ta Pakken med!»

En hører det svares derute. Lensmanden staar i Døren og venter. Per Volden har reist sig.

Nu kommer Lensmandsdrengen ind derutefra og staar kold av Veiret i Dørgløtten med en mørk Pakke i Haanden.

Lensmanden peker paa Bordet.

«Læg det der,» sier han.

Lensmandsdrengen gaar frem, sabbende i sine spekte Støvler, lægger Pakken langsomt paa Bordet, ser fra Siden paa Per Volden, snur og vil gaa.

«Nei, bli inde,» sier Lensmanden. «Jeg trænger din Hjælp.» Dermed gaar han frem til Bordet, hvor Per Volden staar, blek og underlig betagen.

Lensmanden aapner Pakken og holder fra Siden av stadig Øie med Per Volden.

Det er Ræveskind, fire, fem Stykker, som han breder ut over Bordet.

«Kjender Du disse Per?» spør han i stor Kulde.

Per Volden svarer ikke. Staar bare og stirrer.

«Disse har Du solgt til Hans Engebretsen paa Bua i Vinter» — Lensmandens Øine er alt i ett paa Per Volden med Sideblik paa Lensmandsdrengen, som nu har tat Luen av og staar og lægger Mærke med gløgge Øine.

Per Volden svarer fremdeles ikke; ti der stiger langsomt op gjennem hans Bryst en kvælende Fornemmelse av, at nu vil det som har skedd, komme op, skjønt han trodde, det var nedgravet og glemt for evige Tider. Det var, som om han langsomt frøs ihjel og døde indvendig, der han stod.

Lensmanden gaar ham ganske nær.

«Disse Skind har Du solgt Per?» sier han.

Per ser bort paa Skindene, sky.

«Det er fuill saa — mar Lensmanden seier det;» — han taler som lamslaat.

«Ja. Vi har Vidner paa det.» Lensmanden ser paa Lensmandsdrengen, som stiltiende bekræfter.

«Men nu er det det besynderlige med disse Skind,

spekte: haardfrosne. — mar: naar.

Per,» sier Lensmanden ubarmhjertig — «de er av Ræv, som er tat paa Aate, alle sammen!»

Per Volden kjender sig kold under de to Mænds Blik. Han rister paa sit Hode men svarer ikke.

Lensmanden tar det ene Skind forsigtig og viker det op fremved Halsen.

«Se her,» sier han.

Per Volden stirrer. Skindet har en smudsrød Farve, næsten blaanende.

«Det er Stryknin dette, Per.» Lensmandens Ord kommer som Stik av Kniv. Han lægger Skindet fra sig og stryker Hændene av paa Ulveskindspelsen.

Per Volden svarer fremdeles ikke.

«Ja, det nytter ikke at negte. Vi har Vidner og Erklæring for det ogsaa.» Lensmandens Øine blaaner; han puster tungt gjennem Næsen av Bevægelse, oprørt, som han er blit.

Per Volden taler, spædt.

«Je skjønner itte detta,» mumler han likblek; hans klemte Næsevinger kring den magre, krokete Næsen ser hvitnende ut i det gulgraa Ansigt.

Lensmanden lægger sin Haand tungt paa hans Skulder og ser ham ind i Ansigtet.

«Og nu kommer det værste, Per,» sier han med næsten dirrende Tonefald. «Jeg har talt med Doktoren. Den Maate, hvorpaa din Mor døde, er netop den Maate, hvorpaa Dyr og Mennesker dør, naar de har faat Stryknin!»

Han holder fremdeles Per Voldens Skulder under sin Haands Tak og prøver at se ham ind i hans Ansigt.

Per stirrer hvitnende, i stor Trods ut av de blaablakke døde Øine. Munden er fast ihopklemt; Næsen skarp som en Rovfugls og Ørene hvite.

«Itte har je gjort det!» hvisker han som tagen i Strupen av en død Mands Klo.

Der blir Døds Taushet. De to Mænd stirrer paa den tredje; denne staar trodsig og utholder deres Øine som før.

«Je har itte gjort det Lensmand,» kommer det, kvalt.

Lensmanden knapper Ulveskindspelsen og binder det røde Skjærf fast omkring.

«Det skulde glæde mig meget, om Du sier sandt Per; for dette er en forfærdelig Gjerning. Vi faar se. Imorgen tar vi din Mors Lik op og sender ind til Undersøkelse; saa vil det snart vise sig. Men nu faar Du følge med det samme; det er det bedste baade for dig og os.»

Per Volden satte sig, dødblek.

«Det kain je gjinne,» svarte han, uhyre lavt. Saa med ett kom han med Hodet henover sin Arm bort paa Bordplaten og blev liggende slik.

Lensmanden stod en Stund, bevæget, og stirret paa den bleke Mand. Saa strøk han det silkebløte sorte Haar med fuld Haand tilbake over Hodet og satte Pensylvanskindshuen paa.

«Ja, det gjør mig ondt dette Per; men det er min Pligt, og vi staar os alle bedst i Længden paa at gjøre det, som Ret er.»

Der var atter stille.

Lensmanden ventet; Per Volden sat som før.

Saa omsider reiser han sig langsomt, ser sig om, saa uendelig fattig og forkomment, faar Tak i Skjoldluen og sætter den paa.

«Ja,» sier Lensmanden.

De tre gaar.

Per Volden kommer paa Slæden foran Lensmanden; Lensmandsdrengen sitter paa Hundsvotten og kjører. Men fra Sandstø-stuen stirrer en Jente og en gammel Fantekjærring ut gjennem det gresne Vindu sælsomt undrende efter dem som farer.

«I Jøssø Namn aa er 'ta!» sier Kjærringen. Men Jenten tier. Bare at hendes Ansigt blir mere graat og at Stripene kring Munden blir endnu strammere end de har været den sidste Maaned, hun gaar der ventende.

Fjorten Dager senere fødte Goro Sandstøen sit Barn, og samme Dag fik Lensmanden Brev fra Hovedstaden

a a e r 't a : hvad er dette.

om, at Undersøkelsen av Ambjørg Voldens Lik var foretat og Stryknin konstateret.

* *
*

Per Volden sat i Lensmandsarresten.

Skraa Vintersol skar som en smal Stripe ind gjennem det jernsprinklete Vindu; den lyste op paa den slitte, rødmalte Sengefjæl og blinket i de brukte Fotjern kring Per Voldens Føtter, der han sat paa Sengen med Hodet støttet i begge Hænder og stirret ned for sig.

En Skjære skvatret av og til paa Søppelhaugen utenfor; en Kjøtmeise kunde en og anden Gang kakke paa Vinduskarmen, ja endog se ind med et sort, forundret Øie, men blev straks lynsnart borte med et kjøligt Tit, som hørtes like ind saa forunderlig frit og levende derute fra Guds vinterfriske, kolde Natur.

— Det hørtes korte, knirkende Trin i Sneen utenfor; Stemmer vekslet, Spørsmaal og Svar. Saa blev Nøklen sat i, og Døren til Arresten gled grinende op.

Det var Præsten, som kom. Og Lensmandsdrengen, som holdt Vakt i Forstuen, lukket langsomt efter ham.

Det var andre Gangen paa otte Dager, at Præsten var kommen til Per Volden. Første Gangen var det næsten ikke Ordet at faa. Svarene var mest Ja eller Nei, men som oftest Taushet, og den dype Sorg, som hadde dirret i Præstens Røst, hadde gaat Per Voldens Sans forbi. Alt i ett hadde han tænkt paa Jenten derhjemme i Sandstøstuen og hele sit Liv med hende. At nu skulde det være slut, netop som det skulde til at begynde — og det var alt sammen hendes Skyld, som de nu hadde gravet op, skjønt hun allikevel var færdig med Livet.

«Goddag Per Volden!»

Præsten satte Stok og Hat fra sig ved Døren og kom frem i Arresten med knirkende Støvler.

Per Volden saa op.

«Goddag,» kom det, dæmpet. Han flyttet Benene; det singlet i hans Fotjern.

Præsten tok Vantene av, stak dem i Frakkelommen og gned de fine Hænder mot hinanden. Saa satte han sig paa Stolen like ved Siden. Hans Øine var ærlig blaa; Brynene ørnet sig hvitnende nedover.

«Hvordan er det saa med dig idag?» — Det spurtes mildt, men forunderlig bestemt.

Per Volden saa hen for sig. Der blaanet Ringe under de blakke Øine.

«Aa,» svarte han.

Præsten løftet de ørnede Bryn og sænket dem atter. Han gav Per Volden et kort Blik fra Siden.

«Du er ikke kommen længere?» spør han.

Per Volden stirrer frem — ut mod Solstripen.

«Nei — je er itte det,» sier han.

Præsten gnider sine Hænder og løfter sine Bryn som til embedsmæssig Forkyndelse. Saa med ett ser han ned og blir sittende taus, mørknende i sit lyse Ansigt.

«Nei nei,» sier han.

Ser saa atter op, klart og nøkternt like ind i Per Voldens fortærede Ansigt.

«Har Lensmanden fortalt dig noget?» spør han.

Per Volden blekner mærkbart.

«Nei det har 'n itte,» svarer han.

Præsten sitter et Øieblik ganske stille.

«Da vil jeg fortælle dig det,» sier han. «Det er kommet Brev om din Mor.» Han ser skarpt paa Per Volden. «Fra Kristiania.» Per blekner. «Der er fundet Stryknin i hende.» Præstens Ansigt er blekt av Bevægelse; han reiser sig, men sætter sig atter.

Da taler Per. Ganske koldt og stille. «Ja, den som alt vil ha og alle Steds farer, han farer ilde,» sier han.

Præsten gaar like hen til den sammensunkne Mand, som sitter med Hænder foldet i Fang og stirrer hen for sig.

«Per Volden!» Han lægger sin fine Haand blidt paa hans Arm. «Har Du gjort dette, saa si det for Guds Skyld, han som dømmer os alle!» Ordene kommer næsten som i Angst, og Per Volden kjender det skylle som en varm Bølge over sig, en underlig vek Fornemmelse,

som om Præsten var delagtig i det hele og angret og graat paa hans Vegne.

«Præsten ska' itte tru slikt,» sier han mykt, bævende.

«Har Du gjort det?» Præsten gjentar sit Spørsmaal.

«Nei, det har je itte.» Per Volden svarer som i Fortvilelse; han fører begge Hænder op mot sine Øine og blir sittende slik.

Præsten tar sin Haand bort.

«Der er Naade hos Vorherre,» sier han, skjælv i Røsten.

«Je har itte gjort det,» kommer det fremstøtt mellem de grove Hænder, og Hodet bøies dypere.

Præsten staar som før.

«Nei, nei,» sier han saa usigelig mildt. «Har Du ikke gjort det, og kan Du for din Gud erklære, at Du er uskyldig, da ber jeg om Tilgivelse, og da takker jeg Gud av mit Hjerte!» Præstens Røst klang dyp og varm; det rene Ansigt skinte likesom forklaret; Øinene brandt, dype blaa under Brynene.

Per Volden svarte ikke og tok ikke Hændene fra sine Øine.

«Men Gift har Du hat?»

Præsten spør stille.

«Ja, det har je!»

«Og Du visste, det var ulovligt?»

«Ja, det visste je!» — det hviskes mellem Fingrene.

Præsten tier længe.

«Hvem gav dig Giften?» spør han.

«Je kjøft'n taa en, som fôr.» Nu tar Per Volden langsomt Haanden fra sine Øine, men ser ikke op.

«Og saa har din Mor faat dette i sig?» — Det dæmrer som en Tone av Motbydelighet i Præstens Røst, mens han spør.

«Ho har fuill det. Ho skulde ta aill Ting!»

Per Volden ser hen i Veiret; Øinene er haarde.

Nu sætter Præsten sig. Han likesom samler sit Ansigt, der tar stor Fred; saa sier han ganske mildt og stille:

«Jeg har noget andet at fortælle dig ogsaa idag.»

Per Voldens Ansigt skifter Uttryk som i stor Uro. En rød Plet er kommen frem paa hvert Kind.

«Jeg har Bud fra Sandstø-stuen,» sier Præsten.

Der steg en graablek Tone op i Per Voldens Ansigt. Blikket blev angst.

«Dit Barn er kommet til Verden!»

Per Volden rykket til. Saa sank det hele sammen; han sat blek som før.

«Saa,» mumlet han med hæs Røst. Men da Præsten skulde se til, stod de blakke Øine dirrende fulde av blank Graat.

«Det er ailt ihop hinnes Skyld, den fordømmede!»

Det kom som et bristende Rop; de knyttede Hænder kom i Kors fremfor Ansigtet; Kroppen rykket til en to, tre Ganger i hulkende Hikst og blev atter stille.

Præsten hadde reist sig, hvit i Ansigtet.

«Hun var nu din Mor allikevel Per,» sa han med het, stille Stemme.

Per rev sine Hænder fra hinanden og stirret frem med sammenbitt Mund.

«Aa nei! Det var a itte!» sier han bristende. «Ellers er je naa like sæl — det er slut ailt ihop naa!» Det sies i bævende Graat.

Præsten orker ikke mere. Han vender sig langsomt og ser efter Hat og Stok.

«Ja, Farvel da Per!» Han rækker Haand frem. Per tar imot, men tier.

«Og Vorherre være med dig!» Præsten staar i Døren.

«Aa nei — det er 'n nok itte!» kom det skjærende.

«Kanske ikke endnu Per,» sier Præsten. Han nikker bevæget og gaar.

«Ailler i Væla» — hulker den bleke Mand — han er blit alene.

*

Det er blit Vaar.

Vinduet paa Lensmandsarresten staar aapent; magre Hænder holder fast om Jernsprinklene; et blekt Ansigt fornemmes der bakenom. Det er Per Volden, som ser ut.

Den drivhvite Hægg ved Veien sender sin døvende Duft av ung Likblomst ind som stjaalne Glufs; jordsval Kjølighet og Solskinslugt følger i Vaarvinden. Han ser de blomsterhvite Grener med det unge sprættende Løv mot Fjeldets fjerne, frie Linje og Granskogens takkede Rand; han ser det uten at forstaa; han kjender det bare som en blødende Længsels Fornemmelse dypt inde, og Tankerne driver nordover Kirkegaarden forbi, frem til Sandstøstuen, som nu ligger ensom og fri der nord i Skogen midt i synkende Vaarflom, saa en kan gaa tørskodd baade til og fra paa de kjendte Skogsstier uten at behøve at gaa indom Volden; ti der er det stængt, og Koven staar kold med sit svartblanke Vindu ut mot Elven.

Per Volden fryser; han slipper Taket i de kolde Jernsprinkler og gaar med sildrende Lænker om Føttene et Par Skridt ind i Rummet. Der blir han staaende vendt mot Væggen og stirre.

De hadde gravet op Mor hans! De hadde fundet det alt sammen, baade Søtkaken, han hadde kjøpt, og det andet. Og Lensmanden hadde sagt ham, at han vilde bli dømt allikevel, selv om han aldrig tilstod. Og Præsten hadde været der Gang paa Gang og bedt ham for sin Sjæls Salighets Skyld at tilstaa; ti angret han sin Synd, var det endnu Naade at vente; men gik han som en forhærdet Synder sin Død i Møte, da var han fortapt, fortapt i al Evighet.

Per Volden hadde ingenting svaret og ingenting tilstaat. Det var, som om han var frossen til Is indvendig. — Han vendte sig igjen mot Vinduet og stirret ut.

Der saa han Lensmanden staa paa Svalstenen. Han hadde Hat paa og myste utover mot Veien i Solskinnet. Han gik frem og tilbake paa Gaardspladsen og stanset igjen. Det maatte komme nogen, han kjendte.

Per Volden kommer frem til Vinduet igjen og stod som før med de magre Hænder om Jernsprinklene.

Han hører det tar i Grindklinken; han ser den hvite Grind gli op — et Kvindfolk snur sig ind og kommer opover mot Lensmanden.

Det er Goro Sandstøen.

Per Volden kjender sig langsomt kold; han hugger fast Tak i Jernsprinklene for at staa. Ansigtet er dødblekt; men han iagttar hele Tiden.

Jenten gaar like frem til Lensmanden. De tales ved. Lensmanden peker — dit mot Arresten. Hun ser dit — han drar uvilkaarlig sit Ansigt dypt ind i Skyggen.

De to derute taler atter sammen. Lensmanden ser ditover; han rister paa Hodet. Goro Sandstøen taler igjen. Haanden kommer med Tørklæsnippen op fremfor Øinene. Hun staar slik længe.

Da taler Lensmanden.

Han vender sig, gaar et Slag frem og tilbake og stanser atter. Taler igjen nogen Ord med Jenten, som nu langsomt har tat Haanden ned, gaar hurtig ind gjennem Svalen paa Hovedbygningen og kommer straks efter tilbake med en Nøkkel i Haanden. Saa gaar han med svingende Skridt opover mot Arresten; — Goro Sandstøen følger, nølende.

Da Nøklen sættes i Døren til Arresten og de to træder ind, Lensmanden først og Goro Sandstøen efter, sitter Per Volden sammensunken paa Sengen med Ansigtet vendt mot Væggen og Hændene træt i Fang. Det dirrer gjennem al hans Krop som hos en, der netop har reist sig efter et farligt Fald og nu kjender Livet vende tilbake og Smerten dermed. Han er kold som Is paa Hænder og Føtter, kold over sin magre, sammenklemte Høkenæse og paa de store, flate Ører. Alene Øinene har en sløret Glans som av smeltet Bly.

«Goddag, Per! — Her er en, som har bedt om at faa tale med dig!» Lensmanden staar midt i Rummet, Goro Sandstøen staar igjen borte ved Døren.

Per snur langsomt Hodet, ser hende og reiser sig. Det er ganske stille.

Det graater der borte ved Døren, tilbakeholdt Graat bakom Tørklæsnippen.

Per Volden ser op paa Lensmanden — et blekt Blik. Fra ham bort paa Jenten stjaalent og saa ned paa sine Fingrer, som han hele Tiden arbeider med.

Lensmanden ser paa Per Volden med varme blaagraa Øine, stærkt betagen.

«Ja, det faar bli en liten Stund,» sier han. «Det kan jo ikke gjøre noget nu længer.»

Han gaar langsomt mot Døren og ser ned, idet han gaar.

Hun, som graater, ser bortpaa ham ved Sengen — et kort, sky Blik og saa op paa Lensmanden, som netop svinger ut av Døren og nikker hen for sig, idet han lukker.

De to er alene.

Per Volden har igjen sat sig paa Sengen. Han sitter og stirrer ned, som om han venter. Hun ved Døren tørker Taarene med sin Haandbak Gang paa Gang; steller ogsaa med sit Tørklæ.

Men ingen taler.

Endelig, om længe, glir Goro Sandstøen langsomt frem til Sengen og blir staaende der, stille. Fingrene famler kring Sengestolpen. Hun ser ned.

Da taler Per Volden, med lav Stemme.

«Du kom lel,» sier han.

Hun ser op og bort paa ham, som sitter der med sænkede Øine som før.

«Ja,» svarer hun.

Nu ser Per ogsaa op — et kort, sky Blik.

«Du vet om det — ailt ihop?» — han hvisker det sidste.

Goro Sandstøen stirrer hen.

«Præsten har fortald det,» svarer hun.

Det bævrer om hendes Mund; Per Volden bøier Hodet, mørk i sit Ansigt, og tier.

Goro Sandstøen kjæmper med Graaten; det unge Ansigt har bleke Striper; Haaret ligger fugtigt ind til Kinden.

«Er det sandt da?» kommer det bævende.

Per Voldens Hode synker dypere; han svarer ikke. Saa rister han langsomt paa sit Hode.

Goro Sandstøen staar en Stund. Hun ser bort paa

ham, nedover ham; Blikket stanser ved de magre Hænder og skimter Fotjernene.

«Det er fuill inga Raa' mer da?» kommer det brutt.

«Nei — det er nok inga Raa'». Per Volden ser op og ut gjennem det aapne Gittervindu. Han drar Pusten tungt. Saa ser han bortpaa hende og møter hendes Øine første Gang.

Det gaar som en Isning over dem begge. Og begge ser ned.

Endelig taler hun.

«Har Du sagt naae?» spør hun, uhyre lavt.

Han ser op.

«Nei,» svarer han. Der grundes længe.

«Døm tær mei lel,» kommer det.

Goro Sandstøen er gleden frem dit, han sitter med sænket Hode. Nu sitter hun ytterst paa Sengekanten ved Siden. Han fornemmer hendes unge, friske Lugt.

«Det bir fuill streng Straf det?» hvisker hun.

Per Volden har tænkt paa sit Barn ved at kjende hende saa nær.

«Ja,» svarer han med grøtet Maal. «Det bir Liv for Liv det.» Der er slik hengiven Lidelse i Røsten.

Da slaar Goro Hændene for Øinene og helder sig ind til ham.

«Aa jø! Aa jø!» hulker hun.

Per Voldens Haand kommer famlende bortpaa hendes Arm. Slik sitter de.

«Du ska' itte graate,» sier han graa i Ansigtet.

«Aa jø! Aa jø! Aa ska' detta bi!» Hun vugger graatende med Hodet i sine Hænder.

Da lægger han Armen om hende, vart.

«Hysch ti still naa,» sier han.

Hun flytter sig langsomt, tar Hændene fra Øinene og ser mot Døren.

Man hørte Lensmandens Skridt derute. De var nær Døren, men blev atter fjernere.

De to saa paa hinanden.

Og saa hændte det forunderlige, at saasnart det paany var blit Stilhet, stjal den dulgte Kjærlighets uutslukke-

lige Betagenhet sig over Manden i Lænkene og den unge Kvinde. Han reiste sig fra Sengen, der han sat; han kom med kjippende Fotjern langsomt hen og tok hende ind til sig. Hun stod og tok imot; hun fik en keitet Arm kringom ham, hikstende og hulkende; de stod der begge med Støn i Aandedrættet halvt mellem Hulk og het Hengivelse. Ingen sa et Ord; de bare byttet Kjærtegn som om de drak vekselvis av en dyp, sval Kilde. Og altid med denne vaktsomme Angst for at Lensmanden skulde komme.

Slik stod de længe og fyldte Stilheten med sin Sorg og Længsel de to, Modermorderen og den løse Jente. Og ind drev Hæggens unge Liklugt av drivhvite Blomster, blandet med spiresvanger vaarvaat Jordlugt og Fornemmelse av Sol.

Der hørtes atter Skridt; det banket paa Døren. De to gled hurtig fra hinanden; det raslet av Lænker, og da Lensmanden varsomt aapnet Døren, sat Per Volden med Hænder i Fang paa Sengekanten og stirret ned som vanlig, mens Goro Sandstøen stod og strøk med sin Finger langs den slitte, rødmalte Sengekarm med saart sænket Hode.

Lensmanden stod i Døren med varme Øine, næsten som undselig.

«Ja nu kan jeg nok ikke længer» — sa han. «Det faar være nok!» —

Per Volden saa op.

«Lensmanden ska' ha Takk,» sa han, som Folk til Hverdags bruker si.

Lensmanden kjendte sig rørt. Der kom en varm Pust gjennem de bevægelige Næsebor; Øinene blev saa blanke og hete.

«Det er kanske sidste Gang,» sa han.

Per Volden saa op — et angstfuldt Blik; Jentens Hode blev vendt bort, saa det kom i dyp Skygge.

Det var, som om Dødsdom alt var falden.

Da taler Per Volden, med dyp Stemme i Stilheten. «Lensmanden faar gjøra, det 'n kain,» kom det. Det

hulket til fra hende, som stod der bortvendt, men tidde atter.

«Ja, ja,» sa Lensmanden fort — «vi faar se, hvad vi kan gjøre! En anden Sak var det, om Du hadde tilstaat, Per!»

Lensmanden ser ned — som misfornøiet. Et kort Blik streifer Per Volden.

Der sank en fælen Stilhet over Rummet. Det klirret til i Fotjernene; Pers Hode blev uvilkaarlig vendt mot Jenten og hendes mot ham. De vekslet Blik, et ræd, jaget Øiekast.

«Je har itte gjort det, Lensmand,» sier Per Volden fortvilende stærkt og stirrer ut gjennem det aapne Vindu som en døende, der gisper efter Livet.

Lensmanden mørkner i Ansigtet.

«Ja ja Per,» sier han med stræng Stemme.

«Vi faar gaa,» fortsætter han; han ser paa Goro Sandstøen, avgjørende.

Hun ser bortpaa ham. Hun steller paa sit Forklæ. Saa gaar hun langsomt hen og rækker Haanden frem mot Per Volden.

«Ja Farvel da,» sier hun som Skik er ved Avsked. Per Volden tar den kolde Haand.

«Farvel,» sier han og ser bortpaa hende.

Der synes ingen Sorg; der tør ikke vises nogen Smerte; det er et Farvel som mellem Folk, naar de gaar og kommer.

Saa gaar Goro Sandstøen mot Døren og ut, uten at snu sig, uten et Ord mere. Lensmanden følger. Og Per Volden er atter alene bak den laaste Dør. Han hadde villet spørre efter sit Barn Gang paa Gang, men var ikke kommen sig for; hun hadde villet tale om det, hun som han, men hadde ikke vaaget sig til.

Da Lensmanden fulgte Goro Sandstøen til Grinden og hun netop hadde aapnet Klinken, la han Haanden paa hendes Arm og blev staaende slik.

«Sa han noget?» spurte han fortrolig.

Goro Sandstøen saa op paa Lensmanden.

«Nei — det gjorde 'n itte,» svarte hun stilt. Hun

stirret mot Vinduet i det samme og fornam Per Voldens bleke, agtsomme Ansigt dypt derinde. Klinken gled i — de to skiltes. Men da Lensmanden med svingende Skridt og den sorte Klædesbonjour fast knappet over Lænderne gik tilbake til Svalen, stod det levende for ham, at Goro Sandstøen hadde saa rund og fast en Arm, det frodige Menneske. Og han nikket uvilkaarlig hen for sig, idet han gik ind.

* *
*

Goro Sandstøen gik Bygden nordover og hjem uten at heftes hverken paa Butiken eller i Sjuluspær-stuen, hvor hun hadde Tilhold, naar Flommen stod over Elvevoldene. Hun gik fort; ti hun stundet efter Barnet og visste, at det stundet efter hende. Hun kjendte det saa stort og tungt for Brystet, der hun gik; hun syntes, hun næsten ikke orket det lille, hun bar; hun syntes, hun ikke visste sin arme Raad for at leve.

Fremme ved Elvevolds-svingen, der Skogveien viket av til Volden, maatte hun sætte sig nedpaa for at hvile. Hun kjendte Hjertet slaa i Halsaarerne og syntes, hun blev saa underlig.

De tok ham allikevel, endda han ingenting hadde sagt, og Liv for Liv vilde det bli! — Det gik rundt for hende; hun maatte helde sig op mot Granbusken, der hun sat.

Tok de ham, saa var det vel heller ikke stort for hende at leve efter; de var jo likesom begge om dette. Det nyttet ikke at negte det.

Liv for Liv hadde han sagt — ja det fik saa bli! Saa var det slut alt ihop — det var ingen Raad med det!

Hun kom sig op — Ørheten i Hodet hadde git sig noget — og hun tænkte atter paa Barnet.

Det blev altids en Raad med Barnet; hun selv hadde ikke hat nogen Mor at snakke om — og det var blit en Raad med hende. Det var altid en eller anden, som tok Barnet. Jenia, Fantekjærringen, som var fundet paa Veiene, tok hende selv ind — en eller anden, som slang, tok altid Barnet, om det ikke kom paa Kassen.

Hun arbeidet sig frem nedover den vaate Skogsti. Det stod Søleskvætter og Vassloker mellem Røttene; hun gik like opi. Det duftet friskt og kjølig av Granbar og sprættende Bjerk; hun kjendte det ikke andet end som en god Lettelse for Bringen, naar hun drog Aande. Kraaker skrek Vaarskrik i Trætoppene — de hadde alt Rede; hun saa det og skjønte det, men brød sig ikke om det. Unger var det endnu ikke, bare Æg; — en og anden Høk fløi høit, paa stille Vinger mot den store Skog; hun saa det — det gled hendes Sans forbi; ti hun stundet efter Barnet og Stuen, tung som hun gik der. Og siden, naar det var gjort, ja da — hun skjønte ikke sin arme Raad, hvordan hun skulde kunne leve. Det var, som det var bortbrændt alt der paa Sandstøstuen nu, siden dette hændte. Husene paa Volden stod tomme, og alle unge Karfolk, som ellers støt laa efter hende, var borte. Bare gammelt Kvindfolk kom for at spørre og grave og gaa med Sladder paa Bygden om baade hende og ham.

Hun hadde naadd frem til Leet, der hvor Veien til Volden brøt av. Hun skimtet de øde Hus paa Volden gjennem den gresne Skog; hun saa Røken fra det gamle Ovnsrør paa Sandstøstuen stige over Moldbakken frem ved Elven. Og hun hørte Elvens graa Sus, der den gik stor og rivende efter Flommen.

Hun drog Aanden dypt og tørket med Trøieærmet Svetten av Panden; indvendig i Bringen syntes hun det mol og mol som i en Kværn.

«Liv for Liv,» sa det. «Liv for Liv.»

Før, gjennem alle de lange Nætter, hadde hun kjendt det bare som en hemmelig Uro, som noget ondt der dypest inde; nu, siden idag, var der kommet noget saa stærkt og saart, at hun rent var magtstjaalen. «Liv for Liv,» mol det, og alt andet blev likesom borte.

Nu tok hun i Døren og aapnet med et kvasst Ryk.

Det skrek der borte i Halmsengen. Jenia stod bøid over Aaren og kokte Kaffe. Det lugtet Barn og gammelt om hinanden derinde.

Vassloker: Vandpytter.

Hun satte Knyttet fra sig paa Bænken og gik like hen. Jenia snudde Hodet og saa efter hende. Saa rørte hun videre med Træspiken i Kaffekjelen, satte Laakket paa og flyttet Kjelen til Side i Glørne, saa den kunde smaakoke.

«Du vart længe,» sa hun.

Goro Sandstøen tok Trøielivet op i Bringen, fik Barnet og la det til Brystet; det blev med ett Stop med Skrikingen — en hørte den klukkende, tilfredse Lyd av Barnet, som drak; de smaa røde Ben sprikte utover mellem Morens Armer.

«Ja, je vart det,» svarte hun; Stemmen blev varm og rik av Fornemmelsen med Barnet. Og den unge Mor kjender midt i sin Kval Livets Lyst og Glæden ved at leve.

Barnet tar stærke Tak; de smaa Hænder river i Barmen; — hun synes, det gjør godt.

Hun tier. Hun flytter med Barnet; hun slaar ut sine Knæ for at sitte bekvemmere og tier igjen. Lukker av og til Øinene og tier.

Jenia, Fantekjærringen gaar fort til og fra. Tørker Kopp med Fløssen ved Vassbøtten, sætter frem paa den graa, skjæve Skive fremved Vinduet, tar Koksukkerbiter ned av den lille Trækopp paa Hylden og lægger paa Skiven tæt ved Koppene.

«Var Du aat Lensmandem?» spør hun.

Spørsmaalet brøt ind over Goro Sandstøen som et Bud fra Død og Lidelse. Hun bleknet og snudde Hodet.

«Ja — je var det,» svarte hun. Og hun bøide sit Hode ned over Barnet for at komme bort fra det hele.

Jenia henter Kaffekjelen og skjænker.

«Fekk Du sjaa 'n Pær?» spør hun videre.

De kvasse, brændende Øine staar paa Goro Sandstøen.

Nu tar Goro med ett Barnet fra Brystet og er ganske hvit i sit Ansigt.

«Ja, je fekk tala aat'm,» svarer hun.

Hun lægger Barnet, som nu er blit mæt og vil sove,

Fløssen: Vaskekluten.

tilbake i Sengen og brer Skindfælden over. Hun lukker den stærke Barm.

«Aa sa 'n?» spør Jenia videre; hun har skjænket Kaffen i og sætter Kjelen i Aaren.

«Aa — itte stort,» svarer Goro lavt. Hun staar og ser ut av det fattige Vindu og knapper sin Kjole i Barmen.

«Tru det er nåa Raa'?»

Jenia sætter sig og tar Kaffekoppen. Hun tar ogsaa Sukkeret og ser bort paa den andre.

Goro kommer sig langsomt fremtil.

«Nei — det er klent med det,» sier hun. Hun staar fremdeles og ser ut.

Jenia drikker — blaaser paa Skaalen og drikker.

«Har 'n sagt naae?» spør hun.

Goro er kommen fremtil. Nu tar hun sin Kaffekop og sætter sig.

«Nei,» svarer hun.

De drikker begge i Stilhet.

«Slikt Svin tel Mor!» mumlet Jenia kvasst.

«Ja Du vet, det var gæli men — slikt skulde itte løve!»

Hun tar Resten av Sukkerbiten og drikker slut.

Goro Sandstøen har nu ogsaa drukket og sætter Koppen fra sig.

«Døm tær 'n lel,» sier hun brutt og bristende.

Jenia staar med Koppen i Haanden for at gaa til Hylden, men stanser braatt.

«Kain det ske det da?» roper hun ut.

Goro snur sig.

«Ja — det sker nok,» kommer det døende.

Og hun glir hen mot Vinduet, hvor hun blir staaende og stirre ut i Elven, som gaar graa og strid forbi.

Jenia, Fantekjærringen har sat Koppen fra sig og slaar Hændene ihop.

«Ska' døm ta 'n!» sier hun.

Goro staar som før. Hun stryker med Fingren nedover Glasruten.

«Ja det gjør døm nok!»

Det blir ganske stille. Den gamle Fantekjærring har forandret Uttryk i sit Ansigt; hun staar der graa med de brune Øine flakkende.

«Det bir stræng Straf det da væ,» sier hun.

Goro tier en Stund.

«Det bir Liv før Liv det,» svarer hun i dypeste Fortvilelse.

«I Jøssø Namn kain det ske det da!» Kjærringen roper. «Aa ska' det bi før Telstand det da!» sier hun.

Goro svarer ikke.

«Aa Du og Baane'!» Jenia slaar Hændene ihop og vugger Hodet hit og dit.

Goro snur sig fra Vinduet og gaar langsomt mot Døren.

«Aa je — je —» svarer hun mumlende. Hun løfter Klinken; hun aapner stille og gaar.

«Du ail Verdsens Onder før Telstand,» sier Jenia høit for sig selv — hun tar med rappe Fingrer og hurtig Gang fat paa Vask av Kopp og Renskning av Gryter derinde.

*

Goro Sandstøen gik den lille Sti nedover mot Elvestøen. Hun kjendte sig kold over hele Kroppen der hun gik; hun kjendte som en Tapp i Halsen av kvælende Dødsfornemmelse. Hun gik fort; hun syntes næsten, hun maatte springe. Nu stod hun paa den graa Sandmæl like ved Elvebredden og stirret ned.

Strømmen gik graagul rivende med sval skyllende Hvirvel. Den bar al Vaarens groende Vand; Græstorv fulgte; Bark og Flis drog fort forbi.

Et Par Kraaker fløi op, da hun kom; de drog i skraa Flugt over Elven og sat i et Træ paa Enget derute, trygge i stor Avstand. Der skinnet Sol; der blaaste en kjølig Vind. Hun drog Aanden dypt; — nei — hun syntes Barnet skrek; hun vendte sig fra Vandet og stirret opover mot Hytten. Røken steg saa varm — det var likesom Hjem derinde. Nei her kunde hun ikke gjøre det! Hun gik videre langs med Elven for at finde et Sted, hvor hun intet saa.

Hun bøide av i den store Sving søndenom Sandmælen. Her var stille Vand og dypt; her stod stor Ørret; det visste hun. En svart diger Granrot laa i Sandet; den hadde ligget der al hendes Tid.

Hun satte sig paa Roten; hun kjendte sig saa tung. Om det endda var Raad for dem begge! Kanske Præsten visste Raad; kanske om han bad, saa hadde de kanske Forbarmelse!

Aanei, det var nok ingen Raad! Lensmanden hadde sagt det; det fik nok bære dit, det bar, dette; og saa var det bedre, det gik fort; saa var det da slut baade for hende og ham!

Der stod Taarer i hendes Øine; men hun graat ikke; der var ikke Hulk; der var ingen Klemmen for Bringen.

Alt var likesom stor Kjølighet.

Nu fik det ske.

Hun reiste sig fra Granroten og gik fremtil; hendes Føtter traadte dypt i den bløte Sand; derute stod Evjen dyp og graa. Der laa igjen et Spjott efter en Langrev fra ifjor. Derute gik Strømmen. En Hulk tok hende; — hun drog Aanden haardt; hun tok med begge Hænder i sit Skjørt — nei hun blev isnende kold og vilde synke. Og saa med ett kom der en slik skrikende vild Livsens Fornemmelse; hendes Bryst steg; Blodet gik susende; hendes Mund fyldtes, saa hun maatte svælge; Taarer sprængte i hendes Øine; hun aandet fort og stærkt i den frie friske Luft.

«Goro!» Det ropte bak hende.

Hun vendte Hodet; det var Jenia, Fantekjærringen, som kom. Liten og rapp, fort langsmed Elven.

«Goro!» ropte det anden Gang.

Goro Sandstøen blev staaende som fjetret og stirre ned i det graa Vand. Det var som om en Port var falden i mellem hende og Døden.

Hun kjendte et Tak i sin Arm, et fort, pæsende Aandedræt ind i sit Ansigt.

«Er Du styren Jinte!» skar en gneldrende Stemme.

Hun kjendte sig trukken bort og fulgte viljeløs hjemover til Sandstøstuen, mens Jenia, Fantekjærringen, alt

i ett lot det hagle med Skjældsord og smelde med Bandskap baade over hende, som vilde fare slik like lukt i Helvete, og over Per Volden, Svinet, men mest over Kjærringen, Mor hans, som var Skyld i det hele og ikke var værdt at graves ned, end si graves op — slik Tilstand, det var blit efter hende. —

Da de to naadde Stuen, var Barnet vaaknet. Jenia fik Jenten til at lægge sig nedpaa, fik op Kjolen og Barnet lagt til Brystet; saa bredde hun Fælden over. Kom bort til Skapet i Kroken, tok Kakubrød frem, klinte Smør paa med Tommelfingren og stak bort i Næven paa hende, som laa.

«Æt naa» — sa hun.

Goro Sandstøen tok mot Biten, laa med den i Haanden en Stund og begyndte saa at spise. Det vatnet godt i Munden; Brødet kjendtes søtt i Smaken; Varmen av Barnet, som laa ved Brystet, sneg sig ind. Der kom en livsalig Lykke og Glemsel; der kom en forunderlig søt Træthet; Varmen paa Aaren flammet og brandt med en luende Lyd; Jenias hastige Skridt til og fra hørtes, — det hele døde hen i Vemod — Goro Sandstøen sov Ungdommens sunde Søvn med Barn i Arm al Verdens Kvide til Trods.

* *
*

Lensmanden hadde været i Præstegaarden og talt med Præsten. Det var kommet stort, forseglet Embedsbrev fra Hovedstaden, offentlig Sak, og Lensmanden hadde været svært alvorlig, da han vel hadde læst.

Nu kom han gaaende Bergslibakken op, bøide av gjennem Gutuen til venstre forbi Hæggen, tok i Grinden og svingte sig ind. Gik derfra like ind paa sit Kontor og sat der længe.

En halv Time senere gik han med Nøklen i Haanden over til Arresten, som han aapnet.

Per Volden laa paa Sengen og sov. Han reiste sig søvndrukken, da Lensmanden kom, og sat nu, sammensunken.

Lensmanden gik like hen og stod foran Fangen.

«Ja, jeg har Bud til dig Per,» sier han.

Fangen ser op med graahvite, blakke Øine.

«Det er kommen Befaling fra Stiftamtmanden, at Du skal reise ind til Kristiania for at forhøres og faa din Dom.» Lensmanden taler koldt, paa Embeds Vegne.

«Saa?» Per Volden stirrer ned. Han kjender likesom den første Slagtnings-fornemmelse. Nu begynder de med ham. Og han blir langsomt kold over hele Kroppen.

«Og saa vil jeg bare raade dig til ett,» fortsætter Lensmanden, svært alvorlig. «Og det er, at Du tilstaar. Enhver vet jo, at Du har gjort det, og det bare gjør ondt værre, at Du nægter.»

Per Volden svarer ikke.

«Om tre Maaneder, Per, er Du dømt, og — ja Du vet, hvad Dommen blir. Det er bedst at gjøre op med Vorherre.» Lensmanden vender sig for at gaa, men blir staaende.

«Jeg synes saa Synd paa dig Per,» hvisker han.

Per Volden gir en Hikst; Hændene kommer for Øinene.

«Ja, det er stor Synd paa mei, Lensmand,» kommer det dræpt og brutt.

Lensmanden staar og stirrer.

«Ja,» sier han. «Jeg forstaar saa godt, hvordan det kan ha gaat til. Du har ikke hat det godt.»

«Nei, je har itte hat det godt,» kommer det som før. Per Volden sitter med Hændene for Øinene dypt sammensunken.

«Men saa kunde Du gjerne si det hele — saa fik Du Fred baade med Gud og Mennesker!»

Lensmanden har vendt sig mot ham.

Da ser Per Volden op — i Angst.

«Je har itte gjort det, Lensmand,» roper han kvalt.

Lensmanden mørkner.

«Nei, saa taler vi ikke mer om det Du og jeg,» svarer han. «Jeg skal ikke plage dig.»

Han vender sig og gaar til Døren.

«Ja, det var bare dette: Du skal reise imorgen.»
Lensmanden staar med Haanden paa Klinken.
«Saa!» — Svaret kommer sprukkent og spædt.
Og det blev aldeles stille derinde.
Lensmanden stod et Sekund eller to.
«Farvel,» sa han.
«Farvel.»
Døren faldt i — Skridtene svandt; men Time efter Time blev Per Volden sittende sammensunken paa Sengen og stirre, til Lensmandsdrengen kom med Kveldsmaten. Da spiste han, som han brukte, og la sig straks til at sove.

* *
*

Der kjører en Gig med to Mand i Sætet og en Mand bakpaa Bergslien ned sydover Grænden forbi Præstegaarden og videre. Der sitter en blek Mand med Fotjern, men Hændene fri og stirrer utover Dalen. Ved Siden sitter Lensmanden og bakpaa Lensmandsdrengen.

Der tales ikke stort, og det som sies, er om almindelige Ting. Lensmanden peker med Svepen paa den unge Rug, som render; han nikker til en og anden tidlig Vandrer, som gaar forbi og stirrer undrende. Ti det er tidlig Morgen.

Nede i Haarsett-bakken, der hvor den lille Stuen ligger paa høire Side av Veien, kjører Lensmanden langsomt. Hans graablaa Øine gaar speidende; han holder stramt i Tømmene.

Med ett blir Per Volden likblek og stirrer mot Stuen.

Paa Stenhellen ved den gule Sval sitter et Kvindfolk. Hun har Tørklædet stramt bundet om Hodet og sitter nu og ser paa dem, som farer. Det er Goro Sandstøen. Lensmanden kjører langsomt og later som ingen Ting. Han har sendt Jenten Bud. Og saa ser de paa hinanden disse to, et langt Avskedens Blik. Ingen av dem gjør nogen Ting; ingen av dem snur sit Hode. De kjørende glir forbi; det hele dør og blir borte. To Skjæbner driver hver sin Vei i Verden som Vand i Elv driver Trær og Stener forbi.

Haarsett-hunden holder et Helvedes Leven med hæse Glæfs og Traakk av Føtter fremfor Hundehuset; nye Bakker kjøres — Øiet faar nyt at se. Da først snur Per Volden Hodet og ser sig tilbake.

«Er det koldt?» spør Lensmanden.

«Aa ja, det er kaldt,» svarer Per Volden; han er fremdeles hvit i Ansigtet.

Lensmanden spænder Skvætlæret godt igjen; han lægger Hestedækkenet varmt til Rette. Tar saa med begge Hænder Tømmene og kjører videre.

Nu er de komne fra Gaardene og ind i Skogen. Tankerne driver viden om og al Tale tier. Otte Dager efter kjørte Per Volden med samme Gig, men med anden Vakt ind gjennem Gaterne i den store By til Fængslet. Lensmanden hadde vendt ved Hamar.

* *
*

Per Volden sat i sin Celle i Fængslet.

Præsten, en mager Mand med lyst Ansigt og milde Øine stod foran ham, dypt alvorlig.

«Jeg kommer for at melde, at din Dom er falden, Per Volden,» sier han.

Per Voldens Øine er ganske hvitgraa. Han stirrer paa Præsten.

«Saa?» sier han.

«Det blev, som jeg hadde sagt.» Præsten staar med foldede Hænder.

Der synker isnende Taushet. Per Volden bevæger Læberne, men faar ikke frem en Lyd. Han bare snur sig, bort fra Præsten.

Da taler denne.

«Ja, der kunde ikke ventes andet efter saa grufuld en Gjerning,» sier han. «Især, siden Du ikke har villet tilstaa, kjære Per Volden.»

Per Volden grunder længe.

«Om je sa, je hadde gjort det — trur Præsten, det kunde nytte stort?» spør han endelig, bævende.

«Nei, det tror jeg ikke. Ikke for Mennesker, men for Gud. At dø uten Anger og Tilstaaelse, Per, det er forfærdeligt!» Præsten skalv i Røsten.

Det var atter længe stille.

«Naar ska' je — naar trur Præsten det, døm ska' —» Per kunde ikke faa Ordene frem.

Præsten tier og tænker.

«Om et Par Maaneder eller saa,» — svarer han. «Du kan jo ansøke om Benaadning. Du har Ret til det.»

Per Volden ser op, angst.

«Trur Præsten —»

«Nei Per! Jeg tror ikke paa Benaadning for dette! Men det er jo altid en Utsættelse, og Du har meget at gjøre op Per, før du kan fare med Fred!»

Præsten la Haanden fast paa Per Voldens Skulder.

Fangen sat længe stille.

«Det er bære en Ting, je vil spør Præsten om,» kom det endelig uhyre lavt.

Præsten nikker.

«Om je seier det — faar je sjaa att hinner da?» hvisker han.

Der gaar en underlig Bevægelse over Præstens Ansigt.

«Ja, da er der intet i Veien,» svarer han.

Fangen sitter atter længe og grunder. Saa ser han op paa Præsten.

«Kjem je hemøver att da?» spør han.

«Ja. Straks Du har tilstaat, blir Du sendt hjem.»

Præstens Øine er blit saa usigelig milde.

«Je faar kainskje sjaa a ret som det er da?»

Der spørres som et Barn, der tinger med sin Mor.

Præsten bekjæmper sin Bevægelse.

«Ja, kjære Per Volden; da kan du faa se hende, saa ofte Du vil. Du er ikke Forbryder længer da, ser Du, naar Du har tilstaat og angret.»

Der gaar som hvit Fred over Per Voldens Ansigt.

«Ja, saa sei døm, at je har gjort det da,» sier han, klart og stille.

Præsten kommer hurtig frem og faar hans magre Haand mellem begge sine.

«Nu vandt det gode i dig, Per Volden,» utbrøt han betagen; «nu er Du lykkeligere Mand, end om Du fik leve paa en Løgn!»

Per ser op paa Præsten, længselsfuldt.

«Skriv og hels hinner da,» mumler han.

* *
*

Det er Høst. Per Volden er kommen tilbake fra Fængslet i den store By til Lensmandsarresten i sin Hjemstavn. Der var falden som sval Høitid over ham, da han var kommen kjørende nordover Dalen og fik Kjending av sit Hjem, en stor, seirende Fornemmelse av at være den, som alle stirret efter og med hvem snart noget sælsomt skulde ske.

Fra Tilstaaelsens Stund var den store Fred kommen. Alle de farlige Mennesker var blit til Venner. Præst og Lensmand ja Sorenskriver med — det var som Skyldfolk og gode Grander, som vilde være med ham til det sidste og hjælpe ham over. Ja selv Præstefruen hadde været oppe hos ham i Arresten og hat god Mat med, og Præstens smaa Gutter — en eller anden av dem kom gjerne hver evige Dag, og han laget Leker for dem, og han fortalte dem fra den store By og den lange Færd og kjendte sig saa forunderlig varm om Hjerte.

Fred med Gud og Jesus Kristus vor Frelser — den var kommen som ved et Under. Præsten derinde i Byen hadde talt saa vakkert Dagen før han skulde reise om Døden og om det evige Liv og om den store Naade for de store Syndere. Da hadde Graaten tat ham; han hadde git sig over, og saa var han frelst. Nu saa han Jesus for sig, hver Gang han lukket sine Øine, og da var en ikke alene. Slik vilde han lukke sine Øine og se ham, naar han skulde til at dø, saa vilde han nok slippe lykkelig over; men dit var det endnu lang Tid — over en Maaned.

Nu skulde Goro Sandstøen komme; idag skulde hun komme og siden saa ofte, han vilde; — det hadde baade Præst og Lensmand lovet. Per Volden kjendte det dirre under Bringen, naar han tænkte paa det. Hver Dag skulde hun komme nu en hel Maaned frem, og siden, naar det var slut, da kom han til Gud, og der hverken gav de til Ægte eller tok de til Ægte, men var som Guds Engle i Himmelen. Hun fik stelle sig slik, at han kunde raake hende der; han skulde tale til hende om det, saa hun ogsaa kunde faa frelse Sjælen sin og faa smake den Fred, som er over al Forstand.

— — Det klirret med Nøkler ved Døren; der blev lukket op med et Ryk. Per Volden reiste sig fra Sengen, hvor han laa, og børstet med Haanden Halmen av sine nye sorte Klær — han vilde saa gjerne være fin nu, han hadde været sammen med saa mange konditionerte Folk.

Lensmanden gløttet paa Døren.

«Det er Goro Sandstøen, Per,» sa han — en Jente gled ind. Døren blev atter lukket.

Der stod hun med det graa- og sortrutete Tørklæ bundet over Haaret, søndagsklædd borte ved Dørstokken og saa dit frem. Hændene holdt hun løst kneppte fremfor Fanget; Aanden gik, mærkbart. Og der fulgte frisk Høstlugt av Veiret ind.

«God Kveld,» sier hun dæmpet.

Per Volden hadde reist sig; nu stod han fremfor Sengen i de klirrende Fotjern.

«God Kveld,» svarer han med ru Røst.

Goro Sandstøen staar en Stund. Saa glir hun sagte fremover, ut av den dype Skygge, kommer endelig like hen og rækker Haanden frem.

«Du faar væra vælkømmen att,» sier hun i syngende Tone.

Per Volden holder hendes Haand med fast Tak.

«Takk før det,» svarer han stort og trygt.

Goro drar langsomt sin Haand til sig igjen. De ser paa hinanden vekselvis, til Gjenkjendelse, og Goro Sandstøen kjender ham likesom finere og fremmed.

De staar endnu en liten Stund uten at tale. Saa sætter Per Volden sig paa Sengen; Goro støtter sig mot Sengestolpen. Nu fornemmes den friske Høstlugt av Skog og Vind stærkt og like indpaa. Barmen gaar under Vadmelskuften; Haaret vil buklet frem bak Tørklædet.

Per Volden sitter og ser ned paa sine Fingrer, som han flytter over hverandre; Munden er fast lukket i dyp Erfarings Linje; Panden har lidende Furer.

«Det vart slik med mei Goro,» kommer det.

Goro Sandstøen svarer ikke; vender bare Hodet langsomt bort og bøier det mot Sengestolpen.

Per Volden ser ret frem.

«Det gik, som det skulde,» sier han.

Der svares ikke.

Da drar han Aanden dypt.

«En lyt ta si Straf,» sier han.

«Ja — det er fuill saa det,» svares det lavt, med dyp, saar Stemme.

Per Volden lægger sin Haand bortpaa Goros Fang. Hendes kommer langsomt i hans. De sitter atter tause.

«Aasdan staar tel med Baane'?» spørres der endelig, uhyre blødt og brustent.

Goro Sandstøen sitter som før.

«Aa jo — det er bra med hinner,» svarer hun.

De to Hænder trykker til og holder fast, længe. Saa med ett vender de to skilte Mennesker sig mot hinanden og faar hinanden i Fang. Hæse Aandedrag av Kvide og Hengivelse høres i Stilheten og saa endelig en Kvindes tøilesløse Hulk. — —

Det er gaat kan hænde et Kvarter. De to sitter stilt ved Siden av hinanden og taler om alle Bygdens Ting, om alt, som er hændt, og alt, hvad Folk sier. Og Goro Sandstøen kjender det, som om en, hun længe har ventet, nu endelig er kommen hjem, saa det er slut med Ensomheten og de tunge Stunder. Og for Per Volden er Arresten blit næsten som den lille, fattigslige Stue der nord ved Elven — bare om han hadde hat Barnet der; men det fik ikke komme. Hun var den eneste.

«Kjem Du att imaarraa?»
«Ja.» Hun staar ved Døren.
«Ja — Godnat da og Takk før naa!»
«Godnat!»
— Hver eneste Dag gik Goro Sandstøen den lange Vei fra Elvevolden dit til Lensmanden og hjem om Kvelden; det blev, som om de to bodde der i Arresten og hørte hinanden til den korte Stund, indtil Livet skulde slukkes. Og aldrig talte de sammen om det, som forestod.

* *
*

Den grufulde Dag var kommen. Høi og klar med tindrende Septembersol og staalblaa Luft over Dalen. Til Præstegaarden var de komne, Fængselspræst og Skarpretter; den brede Bile med den løvtynde Egg hang i Gangen; Skarpretteren, en høi, mager Mand med blekt Ansigt og stille, vemodige Øine under kulsorte Bryn, gik ventende omkring; men hos Lensmanden holdt Foged og Sorenskriver til.

Al Bygden var paa Færd. Enkeltvis og flokkvis drog de nordover i Høstdagens Kjølighet, helgeklædde som til høiest Fest. Den magre Skogsrabb der nord ved Elvevoldene, hvor Skafottet var reist, begyndte alt at fyldes; det sortnet mellem de gresne Graner, og det sortnet i begjærligt Mylder rundt den aapne Plads, hvor Militærets strenge Firkant holdt Vakt.

I Lensmandsarresten sat Per Volden og drak Kaffe. Han var hvit i sit Ansigt, men ganske rolig.

Kvelden i Forveien hadde han tat Avsked med Goro Sandstøen. Hun hadde kastet sig hen over Sengen med Hændene for Øinene i voldsom Hulken. «Nei i Guds Namn, kain det ske, det ska' gaa før sei detta da!» hadde hun jamret ut.

Præsten hadde staat ved Siden.

«Det er det bedste, som kan hænde for Eder begge,» hadde han sagt.

Men Per Volden hadde lagt sin Haand stilt paa hendes Skulder.

«Vi raakes fuill en Gaang,» hadde han hvisket med lavt, trygt Maal. «Aa naa ska' Du itte graate mere før mei! Je gaar dit, det er bærer heil her!» — Der hadde været slik underlig høi Sang i hans Maal, da han sa dette, og Goro Sandstøen glemte det aldrig.

Nu sat han da der i Lensmandsarresten og drak Kaffe. Det var god Kaffe, av den bedste som fandtes paa Butiken; han hadde hat det godt nu sidste Dagen. Det var likesom slik døvende Høitid over det hele; han var likesom den fornemste i Bygden; — nu talte hele Bygden bare om ham. Og om en Time eller halvanden var han død.

Han kjendte en isnende Fornemmelse av Gru og overjordisk Lykke, der han sat og drak den varme Kaffe, mens Kjærren ventet utenfor og alle de høie Embedsmænd stod ved Svalen og ikke vilde sætte sig op at kjøre, før han var færdig. Kristus var med ham idag. En stærkere Mand end alle de fine som stod derute og hadde Magten. Han kunde se ham hver Gang han lukket sine Øine. En lys Mand med stort, varmt Blik og kløftet Skjæg. Og Hændene utstrakt, som han vil ta ham i Fang. Akkurat som paa Billederne. Det var nok mange, som hadde set ham, siden de kunde faa hans Billed saa likt.

Per Volden tømte Koppen. Lensmanden stod ved Siden og ventet.

Da saa Per Volden op. Han tok de to Sukkerbiter, som laa igjen paa Skaalen, stak dem i Vestelommen og smilte med det samme, et blekt, klart Smil.

«Det kain væra godt aa ha paa Veien,» sa han lavt.

Der for en underlig Bevægelse over Lensmandens Ansigt; han maatte snu sig bort. Saa vendte han sig igjen til Per Volden.

«Er Du færdig nu da?» spurte han.

Per Volden saa sig om i Arresten, som han tok Farvel med Venner.

«Ja, Gudskelov, naa er je færdin,» svaret han. Saa fulgte han langsomt Lensmanden.

Da han steg op i Kjærren, kjendte han den kjølige Morgenluft saa forunderlig sval; det var, som om han vilde falde; men han kom over det og sat nu i Kjærren ved Siden av Lensmanden, ganske blek.

«Jeg har Vin med,» hvisket Lensmanden.

Per Volden huket hjælpeløst sin Arm ind under Lensmandens og fik Tak i hans Haand.

«Gud velsigne dei Lensmand!» sa han skjælvende.

Lensmandsdrengen sat bakpaa og hørte det.

Saa kjørte de. Og som han kjørte frem og ut av Grinden forbi dem alle, Præst og Fængselspræst, Sorenskriver og Foged, nikket han blek til hver især og hilste. Det var Venner som skulde hjælpe ham paa Færden og over det hele. Fint og erfarent Folk.

Der kjørtes langsomt frem gjennem Grænden, forbi Kirken. Per Volden saa indover Gravene. Der laa Mor hans. Om de skulde møtes — han visste ikke, hvordan det skulde gaa. Jo han hadde jo Kristus, Frelseren; — han vilde nok klare det, saa de to fik Fred med hinanden, og saa Talsmanden, den Helligaand. Men Kirken var saa stille idag — han vilde, det skulde ha ringt. Det var underlig ogsaa; han syntes likesom han var med til sin egen Begravelse!

Han snudde Hodet bort og saa op mot Trondskampen. Det var svært saa steilt og braabratt et Fjeld. Nu kom der Angst over ham, snikende, kold. Han vilde overende igjen.

Han kjendte, at Lensmanden saa paa ham.

Han blev tør i Munden. Saa stak han høire Haand fort og skjælvende ned i Vestelommen, fik Tak i den ene Sukkerbit og puttet den i Munden. Det kjendtes næsten ikke søtt.

«Det er langt endnu,» sa Lensmanden sagte.

Jo, nu kjendes det søtt. Bare om Lensmanden hadde budt ham Vin. Men det kunde vel trænges siden, naar det værste kom.

Han lurte sig til at lukke Øinene. Jo — han saa Je-

sus. Og han blev saa trygg, næsten god og varm, skjønt Føttene de var nok iskolde.

De kjørte forbi Bergsett. Der stod Bergsett-gubben og stirret. Han var for gammel til at gaa nordover. Han skulde ogsaa snart dø. Og Per Volden nikket næsten uten selv at vite om det til Bergsett-gubben. Denne svarte mekanisk og stirret paa Følget, som det kjørte frem. Jø, saa Per Volden var blek! Men en kunde ikke undres.

Nordom Gaardene, der Skogen begyndte, kjørte de fortere; — det gik som i grøn Taake det hele; men der, hvor Veien svinget ned til Volden, der kvakk Per Volden til. Han syntes han begyndte at bløde indvendig, og der kom en forfærdelig Angst.

«Ta litt av denne,» sa Lensmanden og rakte ham Lommeflasken.

Han drak. Det fôr som Varme gjennem ham. Saa drak han igjen, tørket av med Haanden og rakte Lensmanden. Ingen sa noget. Ti nu bar det frem henover Elvevoldene mot Skograbben, og det begyndte at sortne paa Folk. Da kom en større Fornemmelse over Per Volden. Det var stor Høitid, en forunderlig høi, nødvendig Glæde. Nu skulde han dø for dem alle sammen, han som Kristus for al den Synd, som var begangen; for Synden den hadde vi alle, og alle hadde vi faat vor Tilgivelse; men at han nu skulde dø, det var ikke Straf — det var bare at følge Kristi Fotspor. Og det vilde han gjøre — det skulde de se alle sammen. Og han nikket til kjendt Folk, der han kjørte frem, og han længtet efter, at det skulde ske.

Slik kom han i en stor Stemning frem gjennem Mængden, ut av Kjærren og med sikre Trin op paa Skafottet. Her var høiere; han kunde se ut over.

Da saa han Blokken og hvitnet med ett. Han snudde sig; han vilde skrike, springe til Skogs, kaste sig i Elven — bare ikke dø!

En fast Haand la sig lindt paa hans Skulder.

«Her skal De staa,» sa en lav Røst. Det var Skarpretteren.

Per Volden blev drivende hvit. Hans Øine søkte sky efter Utvei, men møtte overalt Soldaterne og de blinkende Geværer. Det begyndte at gaa rundt for ham i stor Kulde. Da hørte han en tør, forretningsmæssig Røst:

«Lad Delinkventen faa sætte sig,» bød det. Det var Fogden. Og med det samme kjendte han Præstens Haand paa sin Arm.

«Du vil nok være tro til Enden?» blev det hvisket dæmpet.

Per Volden lukket sine Øine og saa Kristus. «Ja,» hvisket han tilbake og kjendte Præstens Haand i sin.

Saa læstes Dommen op. Delinkventen stod atter. Og nu med sikker Holdning og fast Blik ut over Mængden.

Da Dom til Døden blev forkyndt, nikket han hen for sig som en, der er enig. Og da Skarpretter og Præst mildt førte ham hen til Blokken og han fik bundet for Øinene, hvisket han. «Det er godt aa dø!» Men den kolde Sved haglet ned over hans Pande.

Saa knælte Præsten og læste Fadervor. Og han, som laa der paa Blokken strak, bakbunden, mumlet med og saa hele Tiden Kristi Billed for sine lukkede Øine. — Indtil den sorte Stripe faldt, som slukket Per Voldens Liv ut.

Da gik der som et Sæt gjennem Mængden og en dyp Mumlen bakefter.

«Det var, som en skulde søkke i Jora like op under Halsen,» sa Johan Dilt siden. Han stod blandt de nærmeste.

Saa drog Dalens Befolkning begivenhetsmættet hjem i Flokker eller to og to under straalende Solskin og høi, kjølig Septemberluft. Men Øvrighet og Præst reiste til Præstegaarden, hvor de spiste Kalvestek og drak Rødvin til Middag. Kun Skarpretteren spiste litet. «Jeg magter ikke Maten paa slike Dager,» sa han med sin milde Stemme. Øinene stirret blaanende fjernt hen, ut av det knivtynde Ansigt.

Rop i Skogen.

Det var en drømmende Sommernat.

Duren av Elven sang gjennem Stilheten; der stod Kjølighet av Sluket, hvor Kværnen hang utover som et Ørnerede paa et Fjeld. Det skummet gulhvitt i Renden; det stod dryssende Sprut under Kværnhjulene. Orr og Aasp dugget og skalv i Klipperevnene tæt derved.

Hele Skogens Luft var sval av Elvens Væte og Dunst.

Ti der, dypt nede, op av Fjeldgryten, stod Skummet høit, pisket til Støvregn, og fra Kjærnet fjernt derborte i Skogbrottet seg en svak, mild Nattetaake nordover og op.

Inde fra Granskogen hørtes en kjølig, natvâk Maaltrost, ifærd med at forklare alle Skogens andre Sangere, som nu var gangne til Hvile. En Natteravn surret og spandt urolig dypere inde, taug og spandt igjen.

Frosk hoppet over Veien i det vaakne, halvlyse Junimørke. Regn maatte være i Vente, hvis da ikke den svale Fossekjølighet hadde lokket Froskene frem.

— — —

Døren paa Kværnen blev aapnet; en raa, ru Røst ropte derindefra:

«Tore!»

Saa kom en liten Mand ut av Kværndøren og stod paa den frie Trappe, speidende. Han var lys mot den graabrune Kværnvæg, Ansigtet næsten hvitt, melet av Kværngyvet; Haaret graat, tistet, Hændene som Klør, krokete.

«Ja!»

Det kom som et kvalt Svar langt inde fra Skogene. Det kraset i noget tørt Kvas og blev stille.

«Kom att naa Tore!»

Den lille Mand paa Trappen snudde og gik atter ind i Kværnen, hvis Dør smald i.

Og Duren fra Kværn og Elv gjorde det dobbelt lydt fjernt omkring.

Ute i Skogstillet steg Uro av en, som arbeidet sig frem. Et Aandedræt bævet av og til; Smeld av en Kvist knak nu og da; saa atter dyp Stans. Om en liten Stund hørtes som Trin av to, Aandedræt av to, en lys Hvisken mellem Trærne og et dypere, dæmpet Svar av Mands Tale.

En svartnende Skygge blev staaende fremst i Skogen nær Kværnen, en graanende længer tilbake, som vilde den holde igjen.

Da slog Døren atter op derinde fra Kværnen.

«Tore!» roptes det.

Den hvite Mand stod atter paa Trappen.

«Kom att naa Tore!»

Den hvite blev staaende og stirre. De to Skygger, den graa og den svarte, var som sunkne i Jorden.

«Ja!» svarte det atter kvalt langt derinde.

Og atter snudde den hvite Mand paa Trappen, og Døren smald i efter ham, mens Fossedur og Naturstilhet skalv som før i Juninatten, og Froskene hoppet Skvæt for Skvæt paa den graa Vei, hvor de under Ropet og Smelden hadde ligget stille, med sprikende Armer og Ben, dødsstille.

Atter hørtes nogen Lyd, stærkere. En Mand kom frem. Og bak efter ham en Kvinde, ut av Skogkjøligheten, med Tørklæ, graat, over Hodet og skimrende, dirrende Søljer i Barmen.

«Du faar inkje gaa, Tore!»

Hun tok efter ham med den ene Haand.

Han stanset, snudde sig og blev staaende, betagen av hende.

«Je lyt gaa naa!» sier han. Aandedrættene høres og tier vekselvis, hans stærkt og hendes begjærligt, mens

den søljeskimrende Barm gaar Rytme dertil. Den unge Kvinde slaar begge Armer omkring ham. Hendes graa Tørklæ glir av — et mørkt Hode med brunt, uroligt Haar synes.

«Følj meg aat Skoga!» hvisker hun. Og hendes brune Øine stirrer sløvede ind i hans blaa, mens Barmen gaar og Søljerne sildrer, lindt knitrende. Han staar en Stund, tvilraadig. Saa løser han hendes Armer med et varsomt Tak.

«Je lyt gaa naa, Guri!» sier han lavt.

«Je kjem imaarraa!» føier han til.

«Imaargaa er inkje eg her!» sier hun, en saar, vild, bløt Stemme.

«Og inkje finn du meg meir!» Det sidste kommer saa uendelig dypt, næsten døende.

«Guri!» Han hugger Tak om hendes Arm og drar hende til sig. Hun stræver imot.

«Je finn nok att dei,» sier han og smiler i det samme.

Hun staar en Stund. Hun kjender hans stærke Armers Tak. Hun kjender sig helt dragen ind; hun kjender hans Tænder mot sine, idet hun bøier sit Hode tilbake, motstridende.

«Kom imaargaa daa!» hvisker hun varmt.

«Ja, je kjem imaarraa!»

Han holder hende fast.

«Aat Skoga!»

«Ja!»

«Framved Bukjønna!»

«Ja!»

«Mar Trasten tær teil aa syngje!»

«Ja!»

For hver Gang kysser han hende; for hver Gang han har kysset, sier hun noget nyt.

«Tore!»

Den hvite lille Mand staar tredje Gang paa Trappen. Og de to Skygger er atter som sunkne i Jorden.

Det er dødsstille. Bare to dæmpede tilbakeholdte Aandedræt fremved Orebuskene, langs Jorden, og to varme Hænder, som holder hinanden, tæt og betagent.

«Tore!»

Der kommer intet Svar.

«Kom inn att naa!»

Den hvite lille Mand roper gjennem Hændene ut i Mørket. Saa snur han sig bandende og mumlende og smelder Kværndøren i efter sig.

Men da alt er blit stille under den evige Fossedur, kan de to Hænder ikke slippe hinanden derinde i Skogsmørket; de to Aandedræt kommer hinanden nærmere; den sagte Hvisken blir mere avbrutt og tausere — det blir ganske stille, længe, saa stille, at Froskene paa sin Vei og Maaltrosten i sin Skog igjen begynder at leve Naturens natlige Liv og Fosseduren at synge sin skjærmende Stilhet over det hele.

«Tore!» — det blev hvisket, mærkbart omsider.

«Ja!» — Han sitter ved hendes Side.

«Kom imaargaa daa, aat Skoga!»

«Ja!» Han sitter som før; han tar ikke om hende.

«Framved Bukjønna!»

«Ja!» Han smiler til hende.

«Aa Tore!» Hun slaar sig fremover med Hodet sunket ned paa Brystet.

Hendes varme Haand famler, lindt.

Han tar den. Leker med den.

«Jinta mi!» hvisker han.

Hun vælter sig om paa Siden. Han sitter som før.

«Kom sikkert da!» sier hun.

«Ja!»

Hun strækker sine Hænder over Hodet, strækker sine unge Lemmer som efter Søvn.

Nu reiser han sig langsomt og hun efter ham; men først har hun stelt paa sit Tørklæ og glattet Haaret jevnt indunder.

Saa rækker hun sin hete Haand frem.

«God Kveld!» sier hun.

Han tar den og holder den.

«God — kveld!» sier han. Han staar og svinger hendes Arm ved Haanden. Hun ser hele Tiden paa ham, i dyp, betagen Hengivelse.

Saa slipper han med ett; ti hun drar Haanden til sig. Hun snur og gaar, langsomt, uten at se sig tilbake; men kommen et Stykke ind tar hun paa Sprang.

Han staar og stirrer efter hende, til hun er forsvunden. Han synes, at hun og Skogen er hele Livet.

Da roper det fra Trappen fjerde Gangen.

«Tore!» roper det.

«Ja!» svares der høit og kort, og en ung, stærkbygget Mand kommer raskt gaaende ut av Skogen, som hadde han netop naadd frem fra Langfærd. Men inde i Orekrattet fremved Skogsbrynet reiser Græs og fin Mose sig langsomt efter Tryk av Menneskers Tyngde, suger Livets Nattekjølighet, bygger sit Liv op paany, og naar Morgenen kommer, sier Skog og Mark, at her har ingen været; her er alting uberørt som fra gammel Tid.

* *
*

— Tore gaar Kværntrappen op.

Den gamle, hvite Mand staar deroppe og stirrer paa ham, som kommer.

De blaagraa Øine i det melete Ansigt er haarde; den spidse Næse erfaren og ubarmhjertig, og de klofingrete Hænder færdige til hvad det skal være.

«Du vart længe!» sier han.

«Je vart det!»

Tore gaar rakt ind i Kværnen.

Den Gamle følger fort efter og slaar Kværndøren i med en kvass Smeld.

«Kværna er fuld,» sier han. Han tar efter en tom Melsæk og holder den op.

Sønnen tar Melsleven og øser opi.

Der arbeides i stor Taushet, mens Duren av Stenene døver al anden Lyd.

«Er det Kvindfolk, du render etter?» spør den Gamle; han løfter Sækken til Side og hugger Tak i en ny.

Tore ser hen for sig.

«Gjorde du det du — i min Ailder?» spør han.

Den Gamles Ansigt blev magert og haardt.

«Ja,» sa han. «Men gjør ailler som je,» føier han til, kort. Og der arbeides videre i den hvite, durende Larm derinde i Kværnen, til Morgen gryr.

* *
*

— Det er ved Langsjø-kjønna næste Nat.

Taake driver over Vandet; sløret Dis hænger i Træ-toppene, mens den bløte, halvvarme Sommernatshimmel staar som et mat, dugget Speil over al Jord.

En fræn Lugt av Brand driver gjennem Skogen; en Røk stiger blaagraa tilveirs mellem Stenene fremved Stranden; en Lue slikker, farer og synker; en aner mørke Skikkelser rundt Varmen. Sang og Latter høres, fremmede Ord indimellem. Men dypt inde fra Skogen høres av og til et Rop:

«Guri!»

Det høres hæst og gammelt og faar intet Svar. Det kraser i Kvist og Kvas dypt derinde; der drages stærk, anstrængt Aande; en gammel Kvinde, søljeringlende, svartsmusket, stanser foran det tætte Gransnar og stirrer.

«Guri!» roper hun igjen.

Det slaar som et Slags dødt Ekko tilbake fra Fjeld-knausene tæt derved; saa er det atter stille, saa stille, som hele Skogen var død.

Men to unge Hænder knuges fast i hinanden dulgt derinde mellem Grankvaset, og to unge Ansigter støttet mot hinanden, smiler, mens Aandedræt byttes i Stilheten.

Den gamle Kvinde mumler og snur. Hun slaar ind paa Veien til Kjærnet og Kveldsvarmen. Og som hun gaar, hører hun fra det fjerne den dumpe, dove Dur av Kværnjuvet.

En Time rinder.

Varmen der fremme ved Kjærnet slukner og dør; Skikkelsene rundt omkring sortner hen og blir ett med den mørknende Strand. Nattehimlen blir mere graa og

likesom synker sløret hen over al Naturen. Skogen drar sit kjølige, slumrende Aandedræt; den hviler ut efter Livet i Solskin og Sommerhete.

Der høres ikke Fugl — der våker ikke Fisk — bare den fjerne, evigtrætte Dur av Kværnjuvet, mørk gjennem den trygge Natur.

«Guri!»

Det skjærer hæst gjennem Nattestilheten.

Skogen svarer ikke — Nattekjøligheten tar det hele. Og den gamle Kvinde søker videre mellem Granholtene, under de store Furuer, paa de øde Veier.

Men Guri, den mørkøiede med det krusete Haar og de vene Søljer over Barmen, springer let og listende ad hemmelige Stier tilbake til Nattevarmen ved Kjærnet, slaar sig stille ned og later som sov hun forlængst, og ind gjennem Skogen drar Tore sig i en stor, forsigtig Sving rundt Kjærnet tilbake til Kværnjuvet; saa gaar han med ett, halvt nynnende, bent paa Kværnen og hoster høit, idet han tar Trappen op.

Han tar i Døren. Den er laast. Han banker. Der kommer ingen. Saa sætter han sig ned, undrende.

Hvad kunde Far hans ha ute at gjøre Sommernatten? Og da han lyttet nøie efter, hørte han, at Kværnen stod.

«Far!»

Han stod paa Trappen og lydde.

Det gjaldet indover den tause Skog.

«Far!» Han ropte anden Gang, og han syntes, han overalt ventet at se den lille bleke Mand, melhvit i Skumringen.

Men intet gav Svar og ingen kom.

Saa satte han sig ned paa Trappen med Ansigtet støttet i Hændene og ventet.

Og Tankerne gik. De kredset om Ansigtet med de brune, sløvede Øine; de drømte om hendes vige unge Skikkelse; de dvælte ved Barmen med de sitrende Søljer og den vilde Duft av hendes Haar og Nakke, naar hun bøide sig unda. Og han syntes, han tok hende ind til sig med Magt, saa hun lo og stønnet derved.

Saa steg Farens Billede frem, hvitt, haardt, tørt; det graanet hen i Træthet — han sank mer ihop, der han sat; han snudde sig for at sitte sikker; han la sig paa Trappen, og Juvets evige Dur og Kjølighet tok ham ind til Søvn, bort fra alt Sindets unge Strid. Men den gamle Kvinde derinde i Skogen streifet endnu Stiene rundt og lette efter sin Datter; ti det fornam hun og hadde i mange Dager fornummet, at noget var paa Færde.

Som hun gaar der paa de graa Veier, synes hun se en hvitnende Taake komme.

Hun stanser.

Kan det være Folk?

Hun stirrer skarpere. Det svider i de rindende Øine.

Den hvite Taake kommer nærmere og blir mindre. Den tar Form; den følger Veien.

«Hvad Folk kan det være?»

Hun stanser i Veien og blir staaende. Hun flytter sig til Side og sætter sig, paa Skogfolks Vis.

Det, som kommer nærmere, er en liten hvit Mand, graaskimrende i Nattedunkelheten.

Og da han er kommen ganske nær, stanser han, ser sig om og roper.

«Tore!» roper han.

Saa lyer han længe, gaar, staar igjen og lyer. Men gjennem den gamle Kvinde tar det et Sæt, som fik hun Svar paa sit Rop fra før.

Nu gaar den hvite Mand igjen og er snart ganske nær; han stirrer fremover mot Kjærnet, som venter han der at finde Folk.

«Fandens Fantepak,» mumler han frem for sig.

Da reiser det sig en Skikkelse tæt ved ham paa Veikanten.

«Go' Kveld so seint,» sier hun.

Den lille hvite Mand stanser. Staven staar i Jorden fremfor ham. Ansigtet med den spidse, snu Næse og de haarde, vassblaa Øine gløtter.

«Go' Kveld,» svarer han.

Men Kvinden, der hun stod, blev som naglet fast, og

Manden, der han gløttet, blev som hørte han Skogen til, vokset fast i Tausheten, hvitnet hen av Alder og Aars Tryk.

Ingen sa et Ord; begge stod og stirret, som avhugne Stubber kan staa og stirre paa hinanden i Skogensomheten.

«Er det 'n Pær?» kom det endelig som en Lyd av en Fugl eller andet Herrens vilde Kræ.

«Er det a Guri?»

Det kom spædt, som skjælvende Svar paa Tale i Ødet. Og atter blev det dødsens stille i Skogene.

Den gamle Kvinde var den, som flyttet sig først. Hun snudde sig halvt mot Vei-renen og seg ned paa en graagul Sten.

«Saa underligt aa sjaa att dei!» mumlet hun.

Den lille hvite Mand stod støttet til Staven som før.

«Ja det er underligt,» sa han.

Saa seg han sagte borttil og satte sig paa Veirenen ved Siden.

De sat og saa paa hinanden de to.

Og atter var det natstille i de mørknende Skoger.

«Heter Son din Tore?»

Hun, som spurte, sat med halvt bortvendt Ansigt.

«Ja, hain heter Tore.»

Den gamle Mand ser paa den gamle Kvinde.

«Er 'n høg og stærk?»

«Ja, hain er høg og stærk!»

«Og Augone blaa?»

«Ja — blaa!»

Den lille Mand med det melete Ansigt og de vassblaa Øine saa visst paa den gamle Kvinde. Hun sat og vugget frem og tilbake længe, som vugget hun Barn ved Barm.

«Saa Augo vart blaa?» sier hun omsider lindt hen.

Den gamle Mand sitter og karrer med Stokken.

«Ja, døm vart blaa,» sier han.

Det er atter stille.

Saa sier hun sagte:

«Det er treti Aar sea!»

«Ja, snart treti ett» — svarer han.

Hun ser paa ham. Hun har regnet fra Fødselens tunge Stund, han fra Undfangelsens stærke Glæde. Men Skogen rundt omkring tier, skjønt den har været Vidne til begge Dele.

Den gamle Mand med det hvite, snu Ansigt sat og karret med sin Stok.

«Du har fuill fler — kain en tru?» spør han.

Kvinden vender det sortsmuskete Ansigt med de brune, rindende Øine mot ham.

«Ei Jinte,» svarer hun haardt.

Den gamle Mand stanser at karre.

«Tvi voli!» sier han og spytter.

Da flytter den graa Kvinde ham nærmere, støtter Albue paa Knæ og Hake i Fang og ser ham trodsig i Ansigtet.

«Du fekk din; — je har mi!» sa hun.

Den gamle Mand stirret koldt hen.

Da lo den gamle Kvinde.

«Ho har bront Haar!» sier hun.

«Krulla?» spør han.

«Ja. Og brone Augo!»

Den gamle Mand retter sig, som i Angst.

«Og Søljer i Bringa?» spør han kvasst.

«Ja, gjilde Søljer kring Bringa!» Den gamle Kvinde retter sig ogsaa, stolt.

Manden har sluppet Staven, som falder, ringlende.

«Heter a Guri?» spør han — han staar fremoverbøid og nidstirrer.

«Ja, ho heter Guri!» kom Svaret.

Da hugger den gamle Mands Haand som en Klo kring den graa Kvindes magre Arm.

«Saa Gud naade øss baae to!» roper han næsten.

«Ka tiss?» Guri rykker Armen til sig og reiser sig.

«Hain Tore har e Jinte i Skogen i Nat,» hvisker han.

«Haa seier du!» Taterkvinden rykker til.

«Ho Guri er borte!» hvisker hun. Hun sætter sig braatt ned og slaar Armene i Fanget.

Slik blir hun sittende længe. Og han staar ved Siden og stirrer.

Saa kommer det om en Stund brutt og træt:

«Slikt faar ailler ske!»

«Det er alt gjort» — svartes det døende.

«Det saag eg paa Jinta igaarkveld,» føies der til, neppe hørlig.

«Ho var saa styrende vild,» slutter det som en Mumlen.

— — — — —

Det er stille i den store Skog. De to Skygger ved Veien, den graa og den hvite, er svundne.

Natskyggene synker dypere, Tausheten trykker stærkere.

«Guri!» ropes det hæst og langt, dypt inde ved Kjærnet.

«Tore!» ropes det gjaldende og skjælvende fjernt mot Kværnjuvet.

Intet gir Svar.

Natten sover videre, sin stærke, sunde Søvn. Morgen dirrer som en lysere Tone i Øst; men inde fra Fjeldkløftene skriker en Hubro, et Menneskes skarpe Klageskrik. Og den rister sine stærktlugtende Fjær i Natstilheten, snur sine gloende Øine og stirrer efter Rov at rive.

* *
*

Da Tater-Guri ved Gry kom hjem til Leiren ved Langsjøkjærnet, træt og graa efter Nattens Sorger, laa Datteren Guri sovende mellem de andre, og da Kværnjuv-Pær langsomt stavret Trappen op til Kværnen, fandt han Sønnen sovende paa Kværnhustrappen.

«Tore!» Han støtte til ham. Sønnen snudde sig og sov videre, den uttømte Naturs dype Søvn.

«Tore!» Sønnen reiste sig søvndrukken, slog Øinene op og stirret paa Faren.

«Aa har Du vørré etter?» spør han undrende.

Faren skræver over ham, tar Nøklen frem og aapner Kværndøren.

«Aa har D u vørré etter?» svarer han.

«Je?»

«Ja, Du!»

«Je har vørré aat Skauøm!» Sønnen reiser sig.

«Du og a Guri?»

Faren stirrer paa Sønnen. Denne stirrer igjen paa ham, men svarer ikke.

Saa tvinger han frem et Smil.

«Farendes Fant!» sier han.

Da vender Faren sig mot ham, likblek.

«Agt dei Du før farendes Fant — Du kain træffe Slægta di der!»

Den lille hvite Kværnkall snur braatt og gaar. Men idet han kommer ind i Kværnen, skotter han opover Dørkarmen, hvor Børsen hænger. Saa sætter han Strømmen paa Hjulet, og Kværnen gaar durende til langt paa Dag; men da han og Sønnen vaaknet, stod Melet høit over Karmen.

* * *

Det er Høstkveld samme Aar. Duren fra Kværnjuvet gaar høi og stor; ti det har regnet længe, men er nu klarnet kjølig av. Høstens svarte Vandpytter staar i Groper og paa Myr; moden Vissningslugt av Lyng og Lauvtræ driver i Stilheten; Skrik av Lavkraake høres mellem de vaate Stammer; av og til kredser i jagende Flugt en graabrun Høk eller graastripet Falk, skriker skarpt av Sult, speider og driver videre i søkende Ringer.

Paa Kværnhustrappen staar Tore, lænet halvt mot den brune Væg. Nede i Trappen foran ham sitter den brunøiede Jente fra Skogene. Tørklædet er faldt av nedover Nakken; Haaret kruser stridigt om Tindinger og Ører i den fugtige Luft; det skinner kobberglinsende i Solglansen. Barmen gaar under Søljene; den stærke, frodige Skikkelse er av stor Magt; de røde Læ-

ber svulmer buede rundt den halvaapne Mund, hvor de hvite Tænder synes. De to har talt sammen om tunge Ting; det kjendes paa den trykkende Stilhet under Kværnduren.

Nu ser de hver sin Vei — han med slørede, hun med knistrende Øine.

«Nær kjem Far din?»

Det er hende, som spør, kvasst.

«Det nytter itte aa tala aat hønnøm!» sier han dumpt.

Hun flytter sig, der hun sitter, trækker Benene ind under sig og glatter Kjolen derover.

«Eg ska' freste,» sier hun trodsig.

«Vil inkje Du følje meg, saa faar eg følje deg,» føier hun til, harm.

Tore ser en Stund paa hende. Farer likesom over hende fra Hode til Fot, der hun sitter. Øinene blaaner; der blir et vekt Uttryk i hans Ansigt.

«Gaa aat Skauøm,» sier han.

«Saa ska' je kaammaa,» føier han lavere til.

Hun ser paa ham, koldt.

«Aat Præstøm, meiner du,» sier hun saa.

«Ailler aat Præstøm,» svarer han.

Hun ser paa ham, forskende.

«Saa følj mei aat Skogen,» sier hun igjen. Og der er noget dragende i de mørke Øine.

Han staar en Stund, før han svarer.

«Først maa je tala aat 'm Far,» sier han.

Det gaar som en Lysning over det unge Kvindeansigt. Hun reiser sig; hun staar der, frodig, betynget. Armene synker ned paa Rækværket; Hodet hviler paa dem; hun ser paa ham fra Siden av og smiler.

«No e du gjild, Gut,» sier hun.

Han ser paa hende; han likesom lever alle Minder igjennem, hver Linje i hendes Ansigt, hver Linje i hendes fagre Legem.

Og hun smiler dertil; ti hun kjender det.

«Gaa aat Skauøm da!» ber han.

Hun tier først, reiser sig saa og drar en tung, lettende Pust.

«Eg ska' vente deg opmed Fossa,» sier hun.

Saa snur hun sig langsomt og gaar. Gaar opover fra Kværnen, fremved Fossevandet og slaar sig ned mellem et Par Stener, saa bare hendes Hode synes som en kobberskimrende Sky i Solskinnet.

Tore blev staaende, der han stod. Av og til gløttet han sky bort, dit hun sat, og møtte hendes mørke Øine; av og til speidet han utover Skogene, som ventet han at se nogen komme.

Dagen steg høiere; Heten av Solen blev varmere. Han sat paa Trappen; hun sat som før mellem Stenene.

Endelig kom den gamle Mand. Stokken hugg foran ham i Sandet; det snu Ansigt gløttet til alle Sider, mens han gik; der var en Nik i Hode og Ryg for hvert Skridt, han tok; men Skridtene var snare og smidige, kanske baarne noget av Alders Vekhet. Da han kom frem av Skogen, saa han straks Sønnen. Men det kobberskimrende Haar deroppe mellem Stenene dukket ned og forsvandt.

Den Gamle gik Trappen op.

«Sit Du der,» sier han let hen og vil gaa ind.

Sønnen retter sig og reiser sig.

«Je venter paa dei,» sier han.

Den Gamle snur halvt og ser paa ham. De vassblaa Øine glir henover Sønnens Træk.

«Aa vil Du?» spør han.

Sønnen ser bort. Det gaar en Skygge over hans Ansigt.

«Ho har vørré her idau,» sier han.

Faren synes blekere, idet han vender sig og ser sig om.

«A Guri?» kom det næsten mekanisk.

«Ja!» Sønnen drar Aanden hørlig. Og hans Hænder dirrer, idet han lægger dem over hinanden paa Rækværket.

Faren staar en Stund, mager, hvitgraa, grundende.

«Ho drar fuill snart att da?» sier han.

i d a u: idag.

Sønnen ser ned. Ser saa atter op paa Faren, næsten bedende. «Nei,» sier han.

«Ho kjem att?» Faren spør kvasst.

«Ja!» Sønnen karrer og bryter paa Rækværket, hvor morkne Fliser falder.

«Er a med Baan?» Der er som hvitnende Angst i Farens vassblaa Blik.

Sønnen tier længe. Faren bier, stirrer, spørgende. Og Sønnen blekner under hans tause Spørsmaal.

«Ja, ho er nok det,» sier han.

Det er som om Faren siger sagte ihop. Hans Hænder krummer sig; hans Øienfolder skrumper. Men han tier. Gaar ind i Kværnen og er der en liten Stund, kommer atter ut og staar som før.

«Aa vil a naa?» spør han.

«Ho vil tala aat dei!»

Den gamle Mand smiler, et magert, sultent Smil, saa gule Tænder synes og den spidse, lure Næse blir længer.

«Faa hit a,» sier han med ett.

Saa snur han og gaar igjen ind i Kværnen.

Sønnen gaar ned Trappen, opover langs Vassrenden og Fossejuvet; han gaar med Hodet lutt — Farens hvite Ansigt stirrer efter ham fra Kværngluggen, stirrer videre frem, griner og forsvinder.

Tore er kommen optil. Hun, som sitter der mellem Stenene, reiser sig. De to unge Mennesker staar der tæt ved Skumsprøiten av Fossen, brune og kraftige paa de lyse Stener i Solskinnet midt i den stærke, høstduftende Natur, han mager, senestærk, hun frodigbarmet, ungdomsvig, men betynget.

«Ka sa han?» spør hun.

«Han ba dei kaammaa,» svarer han.

Det gaar et seirende Smil over det brunlette Ansigt; hun vokser, der hun staar.

«Eg ska' kaammaa,» sier hun. Hun tar med venstre Haand bakom sit Hode for at føre Tørklædet frem.

Da hører Tore gjennem Fosseduren en dov Smeld; — han ser Jenten rykke til, ta en to, tre Skridt bakover og sige langsomt utover Stenene hovedstupes i Fossen.

«Guri!» Han springer til; han hugger efter hende; men Fossen har alt tat hende; han ser en Arm op; han ser et sortnende Hode i Skumsprøitene.

«Guri!» Han springer langs Fossejuvet; han følger hende, som drages, like til Renden.

Da kjender han et Ryk, stærkt i sin Skulder; det er hans Fars magre Haand.

«Hold!» roper det. «Ho var Syster di» sies det, lavere.

Tore drar en Hikst og snur sig mot ham, som taler. Ordene har faret som Staal gjennem ham. Det gaar rundt for hans Syn og hans Hørsel; han fornemmer den lille Mand hvit og altid hvitere, liten og altid mindre; han hører Klokker ringe og bli borte — han vil falde; da drar Farens magre Klo ham frem paa tør Bund, hvor han synker ihop med et Støn.

Faren lar ham ligge, staar og ser paa ham, staar og venter.

«Staa op att naa Tore,» sier han.

Og de to gaar tause ind i Kværnen, Faren foran, Sønnen efter, langsomt, segnende.

Kommen paa Trappen stirrer de begge ned i Juvet. Det gaar kokende Skum dernede; Sprøiten staar høit over Fossegryten og driver dundrende videre.

Men i Grytens svarte Dyp staar Guri — det vet de begge. Ti det, som kommer med Fossen, stanser altid der — til Vaarflommen kommer.

Faren staar paa Trappen.

«Gaa ind naa Tore,» sier han.

Sønnen ser mørkt paa Faren og gaar ind.

Faren staar en Stund taus og stirrer over Juvet.

«Aa Herre Gud!» mumler han.

Saa gaar ogsaa han ind i Kværnen, hvit i Ansigtet som det Mel, han maler.

Kommen ind ser han Sønnen staa med Børsen. Han ser den ind i Mundingen, han ser den fremme ved Hanen. Saa løfter han Øinene mot Faren, men sier intet. Gaar saa hen, tar Kuglepung og anden Redskap ned, stikker det i Frakkelommen, tar Geværet og gaar.

Faren blir staaende som naglet.

Men da Sønnen er kommen ut, gaar han fort efter.

«Aa gaar du etter Tore?» roper han.

«Aat Skauøm,» svarer det dernede fra.

Faren blir staaende og stirre; — Sønnen gaar.

Kværnduren tar sin vante Fart og Styrke. Kværnhjulene gaar rundt i svingende Skumsprøit. Fra Juvet staar Støvregnet av det piskede Vand, og Naturens store Kværn dernede gaar sin evige Rundgang, maler Liv til Død, vasker al Naturens Sjæl ut og lar den drive videre paa sunde Bølger.

Mot Kveld falder der et dovt Skud inde i den dype Skog. Og alt er atter stille. Skoggangsfolk lyer. Hvad mon det kan være for Skud?

Men de gaar likesæle videre. Der falder jo saamange Skud ved Høst i Skogen.

— — — — — Nætter gaar; Dager kommer. Dag svinder, Kveld falder, svartnende.

Men i Skogen kring Juvet og Langkjønna høres hver Kveld hæse Rop.

«Guri!» roper det langt inde.

«Tore!» roper det langt ute og fremme.

Slik har nu Folk hørt det rope Kveld efter Kveld; men ingen har set nogen; ingen har hørt noget Svar. Ikke andet end en Hubros skarpe Skrik langt inde ved høi Nat. Et Menneskes Skrik av et Dyr.

Og Løvet falder, og Frost falder — efter Naturens sikre Gang.

* *
*

Det er blit ganske ødt og stilt i Skogen. Kværnen ved Juvet staar; ti han, som drev den, findes ikke mere. De kom en Morgen for at hente Mel. Da laa han død i Kværnhuset. Men Juvet staar skummende hvitt av Vaarens Dur; Blomst og Blad spirer i de gamle mosevaate Renders Sprækker under Sommersolens første Hete; Fugle parres og bygger i Trærne rundt omkring;

Frosk hopper over Veiene i Skumringen. Og ved Langsjøkjærnet sover i Sommernatten unge Skoggangsjenter med blanke Øine og ringlende Søljer rundt Barmen.

Men oppe under et Braa-berg i Langsjøskogen dypt inde hvitner et Benrangel, gnaget av Dyr, og ved Siden en rusten Børse med morken Stok, og nede paa Stranden, der Juv-elven gaar i Storvatten, ligger mellem Fliser og Tømmerstokker en svartnende Hæl og Sule, hvitplugget, — Rester efter en slitt Kvindfolksko.

Nekfalds-juvet.

Like under Neksjø-høgdens maasaagraa Fjeld ligger Neksjøen, blaa som et gammelt hemmelighetsfuldt Troldøie. Ut av Sjøen, mellem gulgrøn Mose og fjeldfrisk Myr siger Neka i mystiske Svingninger og dype Kulper frem gjennem Vierriset, hvor Ryper hækker, Ænder snadrer dæmpet og Lemæn driver sin knistrende Lek mellem Tuvene.

I synkende Strøm av iskoldt Fjeldvand søker Elven mot Vest; kroket Bjerkeskog reiser sig kring Breddene, Stenflak og Nedfaldstrær danner skummende Styrt og munlende Stryk; det begynder at koke i smaa hidsige Hvirvler; Smaaørretten arbeider for at staa i Strømfaret og søker helst ind under Stenene, hvor der er Stilhet bakom den boblende Hvirvel. Lændet gaar til Dals; Skar og Kløfter reiser sig langs Sidene; Furuer løfter sine knokete Grener mot den blaa Luft. Og Elven jager videre med en Duft av vild Mose og fjeldsval Myr vidt omkring; men Strømmen gaar kokende vild i rivende Styrt Fjeldsidene ned i de snareste Svinger, som kan findes.

Med ett gjør Fjeldet Stans og reiser sig som vilde Skjær mot den skummende Elv. Nedenfor gaar Stupet til Dals, Hundreder av Fot. Som et bredt, svalt Sluk av flommende Vand fylder Elven Fjeldgryten. Saa tar den Spranget dypt ned i det svartnende Gap. Graahvit piskes Vandmassen til Skum mot de kvasse Klipper der dypt nede; Granskogen staar drivvaat omkring; Smaasten og Sand skylles i bred Flom til Sidene og utover. —

Og Elven jager skyndsomt videre ned i den brede Dal ved Unnsett-aaen.

Nekfalds-juvet kaldes hin skummende Kløft, hvor Nekas vilde Vand naar Dypet. Ensom og stængt ligger det der langt ute i den tause Natur. Fugl suser sjelden over Skogene, Elg løfter sjelden sit graa Eventyrhode ut av Tykningen; men av og til, paa solhøie Dager kan en høre Ørn skrike, mens den seiler paa brede Vinger høit over Stupet, og nu og da, senhøstes, kan det klirre av Bjørn i Stenhellene, naar den sliter sig nedover de mosedækkede, sleipe Klipper for at naa den svarte Skog.

* *
*

Det svartner paa Kul og graaner paa Aske indunder Granene mellem Stenene tæt ved Juvet. Der staar Folk med Stænger og fisker like under Fossehvirvlen, hvor Vandet gulblankt tar sig op og strømmer over graagul Sand i baarende Hvirvel videre. Ti Fisk staar her under Nekfaldet, stor Ørret, gylden, blodprikket, av det gamle, ægte Slag. Ørret, som aldrig tar Fluen og sjelden Marken, med mindre det er Styggeveir og bitende Nordenvind. Saa hit til Nekfalds-juvet gaar bare Bygdens frakeste Fiskerer, Skogsmænd, som aldrig viker for vondt Veir og som er vant til Slitet ute Nat og Dag i en barsk Natur.

Det er to av dem, som fisker idag. En klædd paa Byfolks Vis, en anden, mindre, i Østerdøls vante Dragt. Nu gjør den mindre et Ryk og slænger med Stangen en sprættende, vippende Ørret iland mellem Stenene. Lægger Stangen, gaar med fort gammel Gang hen og bøier sig ned efter Fisken; — en hører gjennem Fosseduren dens skjællede Kast og Spræt mellem Stenene.

Den byklædde snur Hodet og ser sig om. Saa tar han likegyldig Snoren ind og kommer med smaa Hop fra Sten til Sten opover mot den andre. Sjuluspær — for han var det — reiser sig langsomt og tar Kroken

ut av Munden paa Fisken — slaar den saa flere Ganger kvasst mot en Sten og lar den gli ned i Skrukken.

«Hain var itte stor,» sier han stilfærdig.

Den byklædde tok i Skrukkelokket og stirret nedi.

«Du vet nok, hvor de staar henne Du,» sier han smilende. Saa lægger han Stangen og stikker de valne Næver ned i Lommene paa Jagtfrakken.

«Aa ja» — svarer Sjuluspær med et lunt gammelt Smil. Han snur sig og ser sig om efter Snoren, som har vævet sig ind i nogen Kvist paa Stranden. Endelig faar han greid Snøret op, sætter ny Mark paa Kroken i underlig levende Bugtninger og Sving, spytter paa Marktyggen og slænger uti, like under Skumsprøitet.

Det rødgule Bete driver gjennem det blanke Vand; en mørk Stripe skyter lynsnart frem, men glir atter bort.

«Saa Du den?» roper den byklædde — han staar med Hændene i Lommen og stirrer ned.

Sjuluspær tar Snoren til sig og ser paa Marken. Retter paa den, saa Kroken ikke synes, spytter paa og slænger den ut paany, høiere op.

«Hain vil nok itte,» sier han mumlende.

Betet glir anden Gang gjennem den blanke Strøm; den samme mørke Stripe skyter frem, glir med en Sving unda og blir borte.

«Fanken au» — mumler Sjuluspær for sig selv — tar atter Snoren ind og retter paa Kroken.

Den byklædde puster i Hændene.

«Det er koldt,» sier han.

Sjuluspær slænger ut igjen.

«Det er itte kaldt nok,» svarer han tørt.

Da ler den byklædde.

«Vi faar sætte paa Kaffe tror jeg,» sier han.

Sjuluspær lar Marktyggen drive paany gjennem Strømmen. Den sorte Stripe er der ikke længer. Saa tar han op.

«Som Du vil,» sier han, snur sig, lægger Stangen paa Stenene og gaar indover mot de gamle Graner, der den svarte Ring efter Kaffevarmen synes.

En Nisteskræppe hænger paa en Kvist; en Kaffekjel staar støttet op mot Granroten. Nordenvind suser iskold gjennem Trætoppene; Gufset av Nekfaldet gjør det isnende svalt av Fugtighet.

Sjuluspær tar Tollekniven frem av Bukselommen, en liten graaskaftet Kniv i tyk Lærslir. Han faar den ut — Bladet er smalt og slitt. Saa stikker han Sliren i Lommen igjen, gaar langsomt bort over mot en Tørhæla og gir sig i god Ro til at spike Kaffeved. Den byklædde tar Nisteskræppen ned, faar Kaffekonten frem, gaar saa med Kaffekjelen ned til Strømmen og fylder.

Da han kommer igjen, har Sjuluspær revet Fyrstikken av paa Laaret, holder den nu mellem lukkede Hænder for Vindens Skyld, stikker det hele ind mellem tør Næver og Furukvas og tænder. Det stiger en blaa, luende Røk, som æter og suser i Vinden. Sjuluspær skyver det hele ihop, lægger et Par Tørkvister paa og sætter sig paa Stenen ved Siden.

«Hit med Kjeløm naa,» sier han.

Kaffekjelen blir sat ind mellem de brunbrændte Stener og Varmen skutt vel indunder; Kaffekonten staar ved Siden og venter. Og mens den byklædde faar Nisten frem, Flesk, Fenaknoke, Smør, Fetost og Flatbrød og fra Skræppelokket en halvstor Lommeflaske, sitter den gamle Fisker med Hænder i Fang, stirrer ind i Varmen, agter Kaffekjelen og later som ingenting.

Den byklædde — det var mig selv, som denne Gang fulgte den bygdekjendte Storfisker — huker sig ned fremved Varmen, kjender den stærke Røk, som suser i Nordenvinden, og holder de valne Hænder frem.

«Koker det snart naa Pær?» spør jeg.

Pær Sjulus ser bortpaa mig lunt.

«Nei, det gjør det itte,» sier han. Karrer saa smaat med sin Kniv i det brændende Kvas, lægger nyt under og sitter som før.

«En lyt ha Taalmod,» sier han.

Jeg sætter mig ved Siden.

«Det er koldt,» sier jeg.

Tørhæla: Nedfaldsfuru.

«Ja, det er kaldt,» svarer han denne Gang. «Rent svalt.»

Og vi sitter begge stille, kjender Kulden av det svale Gufs fra Nord og kjender Varmen av Baalet.

Da reiser endelig Sjuluspær sig og tar efter Kaffekonten.

«Naa lyt je ha paa,» sier han.

Den brune Kaffe kommer paa Kjelen, som skummer; — Kjelen flyttes litt til Side og staar og smaakoker. Sjuluspær sitter igjen — paa Vakt.

«Naa ska' det bi snart,» sier han.

Jeg ser op mellem de mørke Graner, som svaier i Vindsuget.

«Stor Skog,» sier jeg.

Sjuluspær ser ogsaa op.

«Det er Nystu-skau,» svarer han.

«Urgammel Skog?» Jeg stirrer.

«Ja. Stygg-gammal. Nystugubben høgg ailler.»

Per Sjulus løfter paa Kjellokket. Det smaabobler mørkebrunt. Saa flytter han Kjelen like ut i Siden av Varmen mellem Sten og graa varm Aske.

«Vi faar trøte lite ennaa,» sier han.

Jeg fik Lommelærken op.

«Kanske vi skulde begynde med denne,» sier jeg.

Sjuluspær stirrer.

«Aa er 'ta?» spør han.

«Vatten,» svarer jeg.

Sjuluspær smiler.

«Det sir saa ut,» sier han.

Jeg skruer Bægeret av, fylder og byr.

«Nei drekk naa — sjøl!» Han skyver mot med Haanden.

Jeg drikker, fylder paany og byr.

«Aa Takk.»

Han tømmer i et Drag. «Huf,» sier han og grøsser indvendig.

«Ta var godt det,» kommer det like efter.

Saa heldtes Kaffen op. Og under stor Taushet kom Maten frem.

Da vi hadde naadd frem til anden Kop Kaffe og den værste Sult var stillet, langet Sjuluspær ut efter min Fiskeskrukke.

Han stirrer nedi.

«Fem,» sa han.

«Ja,» svarte jeg — «men ganske store.»

«Aa — ja.»

Han satte den fra sig. Langet saa ut efter sin egen.

«Hvor mange?» spurte jeg.

«Seks,» sa han — «men ganske smaa.»

Der lurte en Skjælm kring den rynkede Mund.

«Njaa ljuger Du Pær!» — Jeg hugg Tak i Skrukken. Han holdt fast, men slap omsider og saa paa mig.

Jeg stirret nedi og talte. Maatte ta op for at tælle. Der var fjorten Fisk, store Ørretter iblandt.

«Ljugar!» sa jeg og langet ham Skrukken.

Sjuluspær tok den med et godt Smil.

«Lite lyt en ljuge au,» sa han.

Saa heldte han tredje Kop Kaffe i.

Pipen kom frem og blev tændt; den skarpe Røk av kvass Tobak rev i Øinene.

«Her er ensomt Sted,» sa jeg. Jeg stirret rundt omkring. Op mot de vilde Skjær. Ind i den svarte Skog.

«Ja — ødt,» sa han.

«Her kommer det ikke mange.»

«Nei — her kjem itte mange.» Sjuluspær saa sig ogsaa omkring.

«Her har nu vel aldrig Folk kunnet stanse?» Jeg ser paa Sjuluspær; der var et saa dulgt Uttryk i hans Ansigt, at jeg fik Fornemmelse som av dyster Begivenhet og Eventyr.

Sjuluspær svarte ikke. Bare saa ned i Koppen og drak.

«Jo her har nok bodd Folk,» kom det endelig.

Jeg saa mig omkring, undrende.

«I gammal Ti',» la han til.

Jeg hadde reist mig. Nu reiste Sjuluspær sig ogsaa.

«Kom hit, ska' Du faa sjaa,» sa han. Og med Pipen

i Mund ruslet han i Vei opover mellem Skjærene like ind under Fossegauvet.

Da jeg naadde efter stod han fremved en maasaagraa Sandhaug og satte Foten paa en morken Stok.

«Her sir Du,» sa han.

Jeg bøide mig frem. Det var Navbjælken paa en Ljaarbu, som stak frem av Smaasten og Sand.

Jeg saa paa Sjuluspær.

«Hm,» mumlet jeg.

Sjuluspær snudde sig og ruslet videre fremover mot Fossen.

«Sjaa her,» sa han.

Der laa Rester av en Dør med rustne Gjænger morknende i Jordlaget. Fossens kolde Dunder hørtes like ved; et fint Gauv av Vandstøv drev i Luften.

«Skulde Du set slikt,» utbrøt jeg.

Sjuluspær spyttet.

«Det er længe sia,» sier han. Gaar saa langsomt og trygt nedover igjen mot Kaffevarmen og sætter sig paa Stenen som før.

Vi tier begge. Jeg er grepen av en stor, halv fælen Fornemmelse over det, jeg har set, men tier og tør ikke spørre videre; ti saa godt kjender jeg den gamle Fisker og hele Dalens Sæd, at jeg vet, en bør vente længe, før en nu spør. Paagaaende Tale vil bare lukke hans Mund.

Som vi nu sitter der baade vel og længe i den mørke nordensusende Dag, reiser jeg mig langsomt, faar Niste og Kopp ned i Skræppen — skjænker nok en Dram, som stille drikkes, banker Pipen ut paa Stenen og staar slik, stirrende ind i de sluknende Glør.

«Var det Folk tur Bygden, som holdt til her,» spurte jeg jevnt og likegyldig.

Pær Sjulus kakker ogsaa sin Pipe ut og stikker den i Vestelommen.

«Ja, det skulde væra det,» sier han.

Saa fik han paa sig Skrukken, langet ut efter Fiskestangen og reiste sig.

«Vi lyt fuill freste att,» kommer det.

Og atter staar der to Mænd paa Stenene under det dundrende Fald ved Nekfalds-juvet og slænger Ørret efter Ørret iland i bitende Nordenvind og graa, regnsur Luft.

* *
*

Skygger faldt; Dagen led; — en fik tænke paa Hjemfærd; for det var en Mil at gaa.

Sjuluspær huket Kaffekjelen i Skræppen og slængte det hele paa Ryg; Stangen bar han i Haanden; den fyldte Fiskeskrukke over venstre Skulder.

«Naa har je Bør,» sa han lunt.

Jeg vendte mig endnu engang og stirret opover mot Faldet.

«Det maatte være underligt Folk, som vilde holde til her,» sa jeg.

Sjuluspær svarte ikke. Men da vi gik, den smale Skogsti op, bøide han med ett av fra Stien og drog ind under et Skjær, som gapte utover. Kommen like ind, hvor gammel Sand og Ør hvitnet i det graa og tunge Graner skygget, stanset han, saa ned og spændte med Foten i Grushaugen.

«Sjaa 'na,» sa han, forunderlig kold i Stemmen. Og han saa bort paa mig med et underlig grøssent Blik.

Jeg stirret ned, der han spændte.

Der laa en hvitnende Skalle og Laarben av Menneske. Det fôr koldt igjennem mig.

«Ja,» sa Sjuluspær — det næsten bævet, da han talte.

«Det var underligt,» mumlet jeg.

«Det er længe sia,» svarte Sjuluspær igjen og vi gik tause videre; men da Skogvandringens Stilhet til Gagns var falden og Tausheten gjennem de øde Trakter omsider begyndte at trykke, fik Sjuluspær i Mørke og ensformig Graaning paa de stille Sæterveier endelig Munden i Gang, og saa kom den paa hans underlig avbrutte Maate, med Spørsmaal, som han selv altid besvarte, og Rysten paa Hodet og Stansing i Gang — Nekfalds-juvets hemmelige Historie, slik som Bygdefantasien har be-

varet den mellem gamle Fiskerer og ensomt Skoggangsfolk.

Jo, det var en Gang i gammel Tid, den Tiden, da Folket endnu hadde Gaardene sine som Bygsel av Kongen, et Par Brødre, som holdt til paa en Gaard nord med Finnstaden. Den ene hette Knut, den andre Erik. Ætten var fattig, men av godt Folk. Begge Forældrene var døde.

Hos disse to Brødre holdt der til en Jente, som stelte Gaardens Stel. Hun kaldtes for Finn-Kirsti og var av Bygdefolk. De sa hun skulde være falden efter Finn, og det kunde nok ha sin Rigtighet; for svartsmusket var hun og liten med brunbrændende Øine.

Nu blev det slik, at Brødene fik Hug til denne Jenten begge to, men hun holdt sig til den yngste og vildeste, som slike Jenter bruker gjøre. Denne Gutten het Knut, og det gik Ord efter ham om Vildskap hele Bygden over; men frak Kar var han, Skogsmand mest og ramm baade efter Elg og Bjørn. Ældste Sonen var rent av anden Art. Han var stærk som en Gamp, men gik stille, sa aldrig stort, men tok det tyngste Tak i Gaardens Slit. Ja, for Du vet, en maa slite, den som sitter med Bruk her i Bygdene. Den ældste Sonen het Erik og hadde godt Ord i Bygden.

Nu blev dette med Jenten hvert Aar værre, og Folk i Gaardene omkring tok saa smaat paa at bli illsviene for, at noget kunde hænde; for Erik, ældste Sonen, hadde de en Dag set komme blodig ut av Stuen, gaa bort til Bækken og vaske sig; men Knut den yngste laa klen hele fjorten Dager efter.

Saa var det en Kveld, et Par av dem, som bodde nærmest, hadde lurt sig ind paa Husene for at lye. De kom like bortaat, der det lyste gjennem Glasset; for Hund hadde de ikke hjemme paa Gaarden, al den Stund Knut, den yngste, laa i Unnsett-lien og brukte Skogen.

En av dem gløttet gjennem Glasset. Jo, han Erik var heme, og paa Krakken fremved ham sat Jenten,

Finn-Kirsti. Han holdt hende i Haand; hun sat og saa bort.

Saa hørte de han Erik tale. Men de fik ikke Tak i, hvad han sa. Da reiste Jenten sig; men han drog hende paa Fang, og da var han styg i Ansigtet, sa han, som gløttet ind, siden.

Jenten hun var rap og kom sig løs. Saa satte hun paa Døren og han efter.

De to, som lydde, slog sig ende ned og laa fremved Husvæggen. For det var sent om Høsten og kulstappende mørkt, saa de laa der trygge, siden der ikke var Hund paa Gaarden.

Ut om Svalen fik han Erik Tak i Jenten.

«Kom ind att naa!» hørte de ham si.

Jenten slog.

«Ailler i Væla!» mente hun paa.

Da hørte de, han Erik tok Tak.

«Naa ska Du ville,» sa han.

Da gav Jenten sig ilde. «Je er med Baan før —» hørte de hende si — det var, som nogen tok hende i Strupen og klemte til.

Saa med ett blev det stilt fremved Svalen. De hørte Susen av Jenten, som sprang ut i Mørket. Og saa om en Stund en Mand, som gret. Det var rent stygt at høre.

Samme Kvelden kom han Knut hjem fra Skogen.

Men de to, som stod og lydde, drog sig unda; for han hadde Hund med. Da de gik over Jordet og kom opmed Bækken, møtte de Jenten i Mørket.

«Aa har Du vørre etter?» spurte de.

Hun svarte ikke.

«Hain Knut kom att naa,» sier de to saa.

Da snudde Jenten og gik opover mot Skogen.

Morgenen efter gik en av de to frempaa Gaarden. Han Knut stod ute og hugg Ved fremved Skjulet. Jenten gik til og fra.

«Er 'n Erik heme?» spurte han, som kom.

Nei, han var ikke det. Han Knut drev og hugg.

«Aa er 'n etter?»

«Hain dro aat Skauøm!»

«Saa?»

Ja, saa vet Du, en kunde ikke spørre længer.

Men fra den Dagen blev denne Eriken borte.

Knut og Jenten kom frem til Præst og blev vigde, og paa Gaarden gik det som før. Bare det, at ingenting blev gjort av det, som Gaardens Arbeid kaldes. Det var saa vidt de fik Høi i Hus; for Manden, han Knut, laa altid paa Skogen, og Kjærringen, hun Finn-Kirsti, slet med det hele.

Men det syntes Folk at mærke, at ret som det var, hadde nogen været der paa Gaarden ved Nat, kjendt Mand. Og Kirsti, Kjærringen, skjønte det samme. En og anden Gang var der paa Stabburet borte et Laar eller en Fleskeside; nu og da blev Brødstøen paa Stabburloftet med ett mindre.

Hun fortalte det til Knut, Manden, naar han kom hjem av Skogen; han sa intet, stod bare og nidstirret, underlig i Ansigtet. Fra den Stund begyndte det Ord at gaa, at det nok spøkte paa Gaarden og at det var Sønnen han Erik, som var ilde faren og nu gik igjen.

Saa var det en Høstdag, han Knut gik efter Elgen i Neksjølien og nedover der. Spor hadde han faat i den gamle Skogsbrænden øverst i Lien, der de vilde Krakene staar gresne mellem Nedfaldstrær og Bringebærbusker, og Stormhatten vokser diger mellem Kvist og Kvas. Elgen hadde tat Neksjølien fat og drog like op over til Fjeldbaandet. Der hadde den gaat over Neka og drog nu nedover paa Sydsiden mot Nekfaldet ind i rivende vilde Skogen.

Knut var like indpaa, det skjønte han paa Hunden. Men Lændet var styggslemt, og nedover i vilde Uren bar det.

Nu hørte han Duren av selve Faldet og skimtet det graagule Sluk mellem Granene. Da slaar Hunden Hodet op og reiser Bust. Knut huker sig ned braatt og stirrer. Der staar Elgen.

Høit paa Randen av det graa Skjær, saa en ser dens Hode med de brede Horn mot Fjeldsiden og Luften.

Den sætter Næsen ende tilveirs mot Nord og veirer. En kan se Blunken i Øinene og den vilde, eventyrlige Manke med Ragget reist.

Lynsnart spænder Knut Hanen og tar Sigte. Det smelder — en dov Smeld. Elgen gjør et Skott, ende tilveirs, snur og drar nordover, saa Vass-spruten staar. Men midt i den rivende Strøm stuper den. Der høres et Par vilde Plask — en ser de lange Forben høit — og det takkete Hode løftet — saa bærer det ut over selve Faldet.

Ja, skulde Du set slikt!

Knut til at bande, bare saa det lyste; for han bandte altid han Knut — saa drog han nedover til Juvet; for det kunde jo slumpe, at Elgen stanset der.

Da han vel var kommen nedover bratte Stupet og drog sig frem langsmed Skjærene, der Juvdunderen slog, reiste Hunden Bust og gav et kvasst Glæfs.

Han Knut stirret frem og blev staaende. Like under Stupet fik han se Naaven paa en Ljaarbu, og midt i sjelve Fossen, der Hvirvelen gulnet, laa Elgen med Klovene ende tilveirs, mens en Mand stod paa Stenene nedenom med Øks i Haand.

Knut blev kold og fælen. Det var Bror hans, han Erik. Da snudde Knut; for med dødt Folk vilde han ikke tale, og at Broren var død efter hin sidste Kveld, det kjendte han sig sikker paa. For saa hadde Broren sagt, da han tok Øksen og gik: «Ja Farvel da Knut. Mei sir Du ailler att.» Og Hunden, som brukte lægge sig strid i Baandet, naar den veiret Elg, den krøp liten og ræd med Halen indunder huket fremom Føttene paa han Knut, der han gik, og snikent saa den sig tilbake hele Tiden.

Sjuluspær hadde stanset, stod nu og satte Foten paa Leet ved Utistu-grinden og spyttet, mens han byttet Bussen.

«Var Broren død?» spurte jeg, fælen. Jeg syntes jeg kjendte Skogens hemmelighetsfulde Gufs fra Nord og indbildte mig at høre Nekfaldsdunderet.

«Nei — det var 'n itte,» svarte Sjuluspær. «Før naa

ska' Du høre, aa døm seier,» sa han, han aapnet Leet, men blev atter staaende.

Aaret efter blev han Knut borte. Sent en Kveld skulde der være kommen nogen paa Ruten og hadde ropt ham ut. Saa fortalte Kjærringen. Hun laa igjen inde og skalv. For der ute taltes det, og hun syntes, hun skulde dra Kjendsel paa den andre Stemmen. Saa blev det stille og drog til Skogs. Hun kom op og ut — og hun hørte det klikke i Stenhellene ovenom Gaarden, der Sæterveien gik. Men siden var Knut borte. Og de fandt ham aldrig. Like til ene Aaret her. Da fik 'n Røknut, som han drev og brøt Stenheller nordom Mjovassbækken, se et Benrangel efter Folk ligge med en Stenhelle overvæltet. Den, som der laa, hadde nok faat braa Død; for der var Søkk efter en Økseegg i Skallen.

«Tror Du, det kunde være Knut?» spurte jeg.

«Ja, det var hannem!»

«Men Finn-Kirsti — hvordan gik det med hende?»

Sjuluspær saa bort.

«Aa,» sa han. «Ho vart underlin, og det underligste var, at haar Høst vart a borte og kom att først, naar Snøen faldt.»

Jeg stirret paa den gamle Fisker.

«Døm sa, ho heill sei med Brorem, hain Erik,» kom det dæmpet.

«Og han?» Jeg hadde uvilkaarlig tat Sjuluspær i Skulderen.

Sjuluspær saa mig ind i Ansigtet i Mørket. «Det var As etter hannem vi sau der opmed Juve',» sa han.

Jeg slap hans Skulder. Der jog igjennem mig et Gufs av dyrisk Angst; jeg stirret tilbake, uvilkaarlig dragen og syntes Nekfaldsjuvets vilde Brøl steg i tause Skogen.

Sjuluspær snudde sig, tok bedre Tak i Skrukken, heiste Skræppen høiere op paa Ryggen og tok Veien nedover i Skumringen.

«Det er længe sia,» sa han tryg.

Troldkjønn-Tore.

Like indunder Aasen, øverst fremme i Bygden, laa for hundred Aar siden en ældgammel Gaard, som het Bjønngard. Gaarden var delt mellem to i Slægten, Tore og Lars; Tore sat i Ættehusene i Sø-i, Lars sat i nyere Hus i Nordi. Der hadde været stor Strid mellem de to Brødre, da Arveskiftet stod og Gaarden skulde deles, og Striden holdt sig fremover Aarene, eftersom Brødrene ældedes; Ku, som kom indpaa, blev skamjaget, og fra Hundehusene hørtes de hidsige Bjæff og Glæfs fra en graa og en svartbrun Finnehund vendte mot hinanden, den ene ved Søigards nordre Grind, den andre ved Nordigards søndre.

Dypt sat Naget mellem Brødrene for Gaardens Skyld, men endnu dypere, fordi deres Hug i sin Tid hadde staat til samme Jente, hun som nu var Kone paa Sø-i.

I mange Aar hadde Lars Nordi sittet alene paa sin Gaard av den Grund; saa endelig, da Søigardskonen døde, den Gang da Sønnen, Tore, kom til — giftet han sig omsider med en Gaardjente længer ute i Bygden. Nu blev det da Tore, som sat ene, og han giftet sig aldrig om.

Men paa Nordi kom Aaret efter en liten Jente til Verden, klækk og fin; hun fik i Daaben Navnet Kari efter Bedstemoren.

Bjønngardsfolkets Veier blev forskjellige, som de to Brødres Sind var forskjelligt. Tore Sø-i holdt sig stille paa sin Gaard og røgtet den vel; Lars Nordi la sig i alt, som hadde han aldrig en Times Fred i sit Sind, og Bygdefolket sa, at han blev kvassere og kvassere,

efterhvert som Aarene slet ham, og med Gaardens Drift gik det, som det kunde.

Da sytten, atten Aar hadde gaat paa denne Maaten, hændte det, som ofte kan hænde mellem usams Slægt, at Børnene droges mot hinanden og fandt de hemmelige Veier til hinanden tvers igjennem Fædrenes Hat.

Ret som det var, fik Tore Sø-i se Sønnen Tore og Kari Nordi staa og tale sammen paa hver sin Side av Hafællen i Kviltiden; han sa intet, men fik slik underlig Angst under Bringen; ti han kjendte Brorens Sind.

Men naar Lars Nordi en og anden Gang kunde mærke noget, gav han Datteren kvasse Ord og svor paa, at saa længe han var oven Jorde og de hadde Slipesten og Øks paa Nordi, skulde aldrig slikt faa Lov at hænde.

Slik gik tre Aar.

Da rygtedes det mer og mer i Bygden, at Stellet der paa Nordi var alt andet end godt og at Nordi Gaard alt var tynget av Gjæld.

Konen gik med Sorg i det magre Ansigt; Manden var som Bandhund paa sin egen Gaard. Tjenere stanset ikke; Fortællinger gik Bygden rundt om Lars Nordis onde Ord og stygge Fagter, naar Sinnet tok ham; ja somme visste at fortælle, at han til og med truet baade med Kniv og Øks, naar noget gik ham imot.

Fik han da efterhaanden Opnavnet Lars Kniv hvisket i Krokene; ti ingen turde bære det aapenlyst utover; alle var ræd ham, og alle veg for det skarpe Ansigt og de kvasse blaa Øine dypt inde.

* * *

Det var en klar Septemberdag med Høstens Farveunder over alle Fjeld. Paa Sæterveien mellem Skjelaabortet og Søvolden kom to Mænd gaaende, hver sin Vei. Den ene hadde Bakmes med Øks istukken og skulde østover; det var Tore Sø-i. Den andre kom med Ljaa og tom Skræppe og skulde til Bygden; det var Broren, Lars Nordi.

Komme frempaa ved Kverninghøgdveien, der Bjerkeskogen begynder, kjendte de to hinanden, og det stak til i dem begge. De hadde ikke taltes ved paa længe og da bare knappe Ord.

Nu blev de borte for hinanden i en Krok, hvor Veien svingte, og begge tænkte, at nu vilde den andre vike av og ind i Skogen; saa med ett stod de da like overfor hinanden.

De stanset begge og snudde halvt. Saa gik de langsomt fremtil.

«Er det Du?» kom det først fra Tore. Han saa paa Broren.

Lars Nordi byttet Bussen over og spyttet, før han svarte. De skarpe, haarde Øine streifet Broren.

«Ja, det er det,» svarte han.

Tore saa sig om efter en Sten og satte sig.

Lars stod.

Det var en liten Stund stille. De kjendte begge den stærke Sol.

«Er Du færdau naa?» spør endelig Tore; han ser bort paa Brorens Ljaa.

Lars Nordi tier litt.

«Ja, naa er je færdau,» svarer han koldt.

Tore stirret paa ham og forstod.

«Vart det myy Høi?» spør han saa.

Da lo Lars Nordi.

«Myy Høi!» sa han. «Aat mei! — Aa nei!»

Han snudde sig halvt, tygget Bussen med stærke Kjaker og spyttet igjen.

«Det kain bi likere sia,» sier Tore.

Lars stirrer; der stiger Rødme langsomt op i hans magre Ansigt.

«Da har itte *je* Garden,» kom det som en kort Smeld.

Tore bleknet, der han sat.

«Aa seier Du!» bryter han ut.

Lars Nordi svingte sig rundt.

«Aa ittnaa,» svarte han og stirret skarpt utover.

Tore tidde længe.

f æ r d a u: færdig.

«Kjære aassen er detta gaat før sei da?» spør han om en Stund.

Lars Nordi ser forbi ham med iskolde Øine.

«Du fekk det likeste,» sa han.

Tores Ansigt tok Farve.

«Du fekk nok,» svarte han. «Det er di eia Skyll!»

Lars Nordi vendte sig braatt mot ham.

«Det er Skylla di!» skrek han.

Broren fælnet.

«Mi! Er Du vørti styren!» sa han blek.

«Ja, rettnaa!» svarer Broren.

Tore ser paa ham. Lars er hvit i Ansigtet.

«Rettnaa kjem det,» sier han uhyggelig lavt.

Tore tier. Han ser, at Broren er fra sig selv, og han kjender den kvasse Ljaa som Kulde.

«Du vet, det fekk bi i Raa',» sier han stille.

«Det finns inga Raa'! Det er før sent naa!» Svaret kom vildt og koldt.

Tores Ansigt fik et mildt Uttryk.

«Aa jo,» svarer han.

Lars ser bort paa ham. Der er Vildskap i Blikket.

«Hain Tore og a Kari,» sier Tore ganske stille.

Da storlo Lars Nordi.

«Son hinner Gunhild og Dotter mi!» skrek han.

«Nei før —.» Han bet Tændene ihop og snudde sig.

Tore reiste sig.

«Ja, vil Du 'ta,» sa han bestemt, «saa vet Du, det bir Hjælp, — vil Du det itte, saa vet itte je nåa Raa'.»

«Ailler i Væla!» Lars gik.

«Nei nei!» Tore saa efter ham, snudde sig langsomt og gik østover.

Da Kveld faldt, var Tore forlængst kommen til Sæters og hadde nøret op i den vesle Ljaarbu fremved Volden. Men til Nordi kom Lars ikke hjem. Han maatte vel være dragen nord til Engslaattene, tænkte Konen.

* *
*

Det var Nat paa Fjeldet.

Høstens store Eventyrnat med fjernt tindrende Stjerner i det blaa Glap av Klarveir mot Nord og sløret Maaneskin over Sjøer og Kjærn og Fjeld rundt omkring.

Fra Søigardsæterens Ljaarbu steg slumrende Røk, som drev let over Torvtaket og ut. Næverkaggen ved Døren og langs nordre Væg stod tør og høstlig hvitnende mot det graa.

Kroken paa Indsiden var haket paa. Tore Sø-i sov derinde.

Han sov paa det tørre Høi, med Arm under Nakke og mot Væggen vendt; en tung, kvalm Søvn med Tanker og Kval i Drømme.

Han vaaknet halvt undrende av al denne Kval og Tyngde, saa ind i Aarens Glør, snudde sig og sovnet igjen, dypere.

Og atter faldt Høstnattens kolde, farlige Stilhet over Fjeldet, og Røken av de sidste Glør snek hvitnende Aaren op og ut.

Men derute i Stilheten listet noget; taslet mellem Næveren — et Dunk hørtes — og atter dyp Stilhet. Saa om litt kom en liten fræsende Lyd, og en liten Lue syntes. Det skinnet farlig gult derinde mellem Næveren; om litt steg bitter, sprakende Brand; det var Næver, som vred sig i Luer. Et Ansigt syntes, drivhvitt i Lyset av det, som hadde tændt; en mørk Skygge kom frem til Budøren og skjøt Stillpinden for. Saa blev den atter borte rundt Naaven, hvor Blinket av en Ljaa forsvandt.

Tore Sø-i sov med al Verdens Tyngde paa sin Bringe. Han drømte, at Lars, Broren, laa tung over ham og vilde ta Strupetak, som da de var Barn; han vilde skrike som da, men kunde ikke. Med ett blev det, som om noget stak ham sviende i Siden. Han vaaknet og reiste sig.

«I Jøsse Kresti Namn!» sa han høit for sig selv.

Næverkagge: Stabel av Næver.

Det brandt gjennem Væggen og Røk seg piblende ind gjennem Maasaalaget Stok ved Stok opover.

«Du store Under!» Han kjendte det tungt at aande; han tok for sig og drog mot Døren, rev Kroken op og støtte paa.

Den var stængt! Han la sig paa med al sin Tyngde.

Døren holdt.

«I Jøsse Namn!»

Han snudde og drog mot Gluggen, hvor Røk drev ut. Han kjendte en kvavnende Fornemmelse og stor Svimmel. Han hugg begge Hænder i Gluggen og kom med Ansigtet ut mot den aapne Luft. Da saa han et Ansigt og som et Glimt en løftet Ljaa.

«Lars!» skrek han, tok sig til Ansigtet med begge Hænder og styrtet baklængs tilbake paa Ljaarbuens Gulv.

«Naa kjem det!» roptes det hæst derute. Og Luene slog ind og høit over Ljaarbuens Tak, mens Næverkaggen knitret og fræste og brandt og den kvælende Røk av Ljaarbuen, som tok Flammer, steg svart i den skjære Nat.

Men ned over den stenete Sætervei mot Søvolden sprang en Mand i Maaneskinnet. Hans Ansigt var hvitt i Nattedisen; efter ham glimtet Stripen av en Ljaa, som hang slængt paa hans Aksel, der han sprang.

Ved Veiskillet til Kværnhøgden stupte han, laa længe pæsende, reiste sig — og lo. Saa sprang han igjen og blev borte som en Skygge i Skogsnarene ved Volden.

Bak laa Fjeldet i høstligt Maaneskin. Men Søigards Ljaarbu brandt ned til Grunden.

* *
*

Da Tore, Sønnen paa Søigard, tredje Dagen kom oppaa for at se efter Faren, som ikke var kommen hjem, fandt han bare de svarte osende Ben. Han snudde med et høit Rop, da han hadde set og skjønt; saa kom han ved Tolvtiden halv sansesløs ind paa

Rogsvestuen og fortalte. Folk slog Hænder ihop og vilde ikke tro det; Kvindfolk aajet og bar over sig; saa blev Hjælp sendt, og saa faldt Visshets Ro over det hele.

Men da Lars Nordi kom hjem fra Engeslaattene femte Dagen, sa han ikke stort til det, som hadde hændt.

«Hain var uvorren med Varmen støtt hain Tore,» sa han. «Slik var 'n fraa bære Ryssen!»

Og Tore Sø-is Ben blev begravet. Men Gravølsdagen var Lars Nordi klen.

* *
*

Det blev talt mangt i Bygden om Tore Sø-i og hans Vaadedød, og der var dem, som la Broren ut som Drabsmand; men det hele døde bort; ti ingen kunde føre Bevis.

Lars Nordi var kommen paa Engslaatten Nattestider og laa alene i Nordibuen der; ingen kunde si, naar han kom; han selv sa, det var mot Kveldstid, og nogen, som kunde vidne derimot, fandtes ikke. Aaret efter solgte han Nordi og kjøpte en mindre Gaard længer nede i Bygden. Men mellem Tore, Sønnen paa Sø-i og Kari, Lars Nordis Datter, blev alt som før. Ingen av dem fik høre de Rygter, som gik, og de hadde sine hemmelige Veier til hinanden bent imot Lars Nordis Vilje og truende Ord.

Saa var det en Sommer, Kari Nordi laa i Engeslaattene og drev Vinnen sammen med Faren i Nordihusene.

Engeslaattene hadde Lars Nordi holdt igjen fra Gaardsalget, de saavel som Sæteren, mest for Buskapens Skyld og fordi der var framifraa frodigt Græs og gode Hus.

Faren hadde netop slaat og var dragen til Bygden efter mere Sovelmat; Datteren drev med Utkast av det, som var tidligere slaat og Vending av det, som laa nyslaat i Soltørken. Hun ventet ikke Faren hjem før Dagen efter; for idag var det Lørdag.

f r a a b æ r e R y s s e n: fra Gutten av. — V i n n e n: Onnen.

Hændte det da efter gammel Sæd, at Karfolket søkte hver sine Jenter Lørdagskvelden, naar Arbeidet var slut, og skjønt Tore Sø-i alt var færdig med Slaatten og var faren hjem til Sø-i Dagen før, saa fandt han allikevel frem til Nordihusene, da Solen vel var sunken og Sommernatsskumringen faldt med sine graa Skygger.

Kari laa i Buen, da han kom.

Han snek sig fremved Løen i Skygge av de store Graner og stod snart frelst ved Bu-glasset; han stirret ind. Det var mørkt og stilt. Han visste, at Lars Nordi var i Bygden, og saa kakket han paa, to smaa Slag som overenskommet var dem imellem.

Et lyst Ansigt kom mot Ruten indefra; det blev borte; saa aapnedes Klinken. En Jente i Skjørt saa ut.

«Aakken er det?» spurte hun.

Da gik han frem og smøg ind.

De to talte længe sammen. Hun sat paa Sengen, han paa Bænken ved Siden. Og det var Sommerkveldens sene Skumring.

Ordene faldt saa underlig ødt og stilt mellem de to. Som om de talte fra hver sit Fjerne. Som om Avstands hemmelige Gysning var dem imellem.

De var forlængst paa det rene med hinanden, og at ingen anden skulde skille dem imellem, det hadde de hundred Ganger lovet og svoret. Og git hinanden alt, saa langt Ærbarhet og Værdighet tillot det efter Bygdens Skik.

Men inderst inde i al deres Tanke laa Lars Nordis iskolde Vilje som et tyndt skjærende Knivsblad og truet. Som en hemmelig Fare, de ikke kunde komme forbi. Derfor var der Tyngde selv over deres Elskov; derfor sat de hinanden nær og talte som paa lang Avstand til hinanden.

«Har 'n sagt naae?» kommer det fra Tore i Stilheten.

«Nei — itte naa!» Hun saa ned.

Han saa ned som hun.

«Bir det ailler likere detta?» spurte han.

Hun saa ikke op. De flate Hænder var presset mellem hendes Knær.

«Nei, det trur je itte,» svarer hun.

Han tier længe.

«Je skjønner itte, aa det er med 'm Far,» kommer det, vekt og saart.

Stilheten falder trykkende og længe.

«Aassen da?» — Det høres brutt.

«Hain skrik om Nætten!»

Det blev fælent stille.

«Saa?» — Tore kjendte, som om Blodet forlot hans Ansigt.

De sat begge to urørlige; torde ikke flytte en Fot. Knitret av Sengehøiet hørtes.

Endelig kremtet Tore.

«Er 'n sjuk kainskje?» sa han med ru Røst. Han kjendte slik Angst kring Hjertet, da han spurte.

«Nei. Je trur itte det.»

Det kom med Karis myke, saare Stemme.

«Et 'n?»

«Ja.»

«Hm!» — Tore stirret hen.

«Det er i Sømnem da,» sa han.

Kari flyttet paa sig.

«Ja, det er fuill det.»

Tore sat en Stund.

«Trur Du, hain itte gjør det længe?» spurte han.

Hun tidde. Hun flyttet igjen paa sig.

«Aa, je vet itte,» svarte hun. «Det er saa underlig,» føiet hun til.

Det var længe grundende stilt. De to tænkte begge paa Tore Sø-is Død. Og fra ham gik Tores Tanker til Faren og den forkullete Ljaarbu-tomt paa Søisæteren.

Da sa Tore ganske kort og stille:

«Det faar bi en Slutt!» — Han reiste paa sig i det samme.

Hun svarte ikke.

«Je sæl' Garden og reser.» Det klang saa bestemt.

et 'n: spiser han.

Hun sat som før.

«Teil Ammerikka,» la han til.

Og atter blev det grundende stille. Tankerne drog viden hen og vendte tilbake. De stanset saare ved alt det gamle og kjendte. Barndommen med Solskin over Skog, Bjældekløkk og Lek paa den stenete Sætervang drog forbi som et vemodigt Syn.

«Du bir fuill med?» kom det saa.

Kari Nordi svarte ikke straks. Saa kom den ene Haand op mot Øinene, som Beskyttelse.

«Je tørs itte før 'm Far!» svarte hun, og han skjønte, hun var paa Graaten.

Det stak til, varmt, i Tore.

«Faen tel Mennesje au,» brøt det ut.

«En vet snart itte, aa en ska' tru!»

Han flyttet sig, kvass i Vendingen.

«Tore!» Hun la Haanden borte paa hans Knæ, lindt.

Han kjendte det som et Strøk nedover al sin Krop og blev sittende still, næsten skamfuld.

«En kain bi harm,» kom det undskyldende.

Kari drog Haanden langsomt tilbake.

«Hain gret om Nætten!» hvisket hun.

«Gret 'n?» Tore saa paa hende.

«Hain aajer sei!»

Hun tok igjen Hændene op for Ansigtet.

Da tidde Tore.

De sat slik længe.

Med ett fôr Kari til. Hun hadde hørt kjendte Skridt.

Tore reiste sig braatt.

«'n Far!» hvisket Kari; hun reiste sig hun ogsaa.

Det tok kvasst i Døren. En Mand steg ind. Det var Lars Nordi.

Han gik midt frempaa Gulvet.

«Aakken Faen er her?» sa han, kvasst.

Tore stod logn.

«Det er bære je,» svarte han.

«Bære Du?» Lars Nordi skrek det. «Gaa att, og det strast!»

Tore saa langt paa ham — og gik. Kari laa hen over Sengen med Ansigtet skjult i Hændene.

Lars Nordi slog i Bordet.

«Svinførkje!» skrek han. Saa drog han paa Dør efter Tore.

«Kom att en Gaang teil, saa ska' je gjør' det varmt aat dei!» ropte han efter ham.

Da braasnudde Tore og stod.

«Aa seier Du?» svarte han, iskold.

Lars Nordi gik fremtil.

«Gaa att!» bød han.

Tore stod. Han saa Farbroren ind i det bleke, kvasse Ansigt.

«Aa gjore Du aat 'm Far?» sa han lavt og hett.

Lars Nordi kvakk.

«Gaa att,» bød han igjen.

Tore stod.

«Je begynder aa skjønne dei naa, Farbror!» sa han. Stemmen var kold som Staal.

Da kaldlo Lars Nordi.

«Du skjønner ailler det Støv!» skrek han. Lo igjen, snudde og gik.

Men Tore Sø-i gik til Glasset i Engslaatbuen.

«Kari! Naa kjem je ailler att!» ropte han ind.

Et blekt Ansigt kom frem i Glasset; men da var Tore gaat.

* *
*

Tore Sø-i solgte sin Gaard. I to Aar var han borte fra Bygden, og da han kom igjen, leide han sig ind paa en Plads øverst i Grænden, hvor Folk sjelden kom. Saa begyndte Folk at tale om, at han var blit underlig, siden Faren døde, og at Underlighet nok laa til Slægten; ti Farbroren, Lars Nordi, var likedan. Men de to saa man aldrig sammen.

Kari Nordi holdt sig blyg og still. Hadde nok dem, som gik efter hende, men slap ingen ind; derimot vilde Folk vite, at hun ofte gik til Skogs og blev borte til

langt paa Nat. Det var vel samme Underligheten, som tok til at syne sig.

Saa om nogen Aar igjen flyttet Tore fra Bygden og bort paa Fjeldet, hvor han Tid efter anden fremved Troldkjærnet hadde dradd sig ihop Tømmer og Sten til en liten Hytte. Leide Hest og kjørte selv, tømret ihop og reiste alting selv, endda han jo maatte være velholden Mand.

Hvor han hadde sine Penger for Gaarden, visste ingen, endda det jo maatte være mange tusen.

Det eneste, Folk saa til ham, var naar de kunde møte ham fremved Elv eller Bæk for at fiske eller naar han drog til Bygden med Skræppe paa Ryg for at kjøpe, hvad han trængte. Selv Vinterstid holdt han til i Hytten deroppe, og da undret Folk ofte, om de fik ham levende at se, naar Vaaren kom. For Hytten laa nedsnedd til høit op paa Væggen, og Skiene maatte han ha inde.

Forbi Troldkjærnet, der det fløt gjennem Hængedy og Mose i Risbrobækken, gik Sæterveien til Sø-i og Nordi Sæter; der gik ogsaa Kjøreveien Vinterstider, naar de drog fra Bygden mange i Følge for at hente Høiet fra Sæterløene.

Da skottet Karene altid indom for at koke Kaffe hos Troldkjønn-Tore, og da kunde han, faamælt, som han ellers var, spørre om mangt og tale om mangt, men aldrig om Lars Nordi eller noget som rørte ved Slægten. Forsøkte nogen at bringe Slægten paa Tale, tidde han straks. Men om alt i vilde Naturen talte han vidt og bredt, om Rensdyrhopene paa Graahøgden Vinterstider, om Bjørnehi i Nek-lien og Elgelægstre nedunder Risbrobækkvolvet. Underlige Træf og Tilfælde kjendte han til, og Tiden gik gjerne fort for Folket, som stak indom.

Sommerstider var han sjelden hjemme. Det røk ikke av Pipen, og Fiskestangen var borte; men Gjætere kunde fortælle om ham, naar han drog sig nedover de sildrende Fjeldbækker og tok Hundred efter Hundred paa Mark de kolde Regnveirsdager, eller de kunde træffe

ham sittende paa Vidden og stirre paa de glitrende Solskinsdager, da Vier-riset skinnet og Rensdyrmosen gulnet gyldengraa og dunkelbrun over Flaaene.

Men ingen hadde hørt ham synge. Ikke engang kauke, naar Jenter og Krøttør var i Fjeldet. — Saa underlig maatte han være.

* *
*

Det var en overskyet Dag i August.

Langs Myrene fremover ved Graafjeldet drar en Mand sig i Solefaldet. Han følger Rakstveien, som gaar i Myrkanten; nu letter et Rypekuld; det plasker brunt og hvitt utover Myren og slaar sig ned i Myrfrodigheten mellem de multegule Tuver.

Manden gaar langsomt videre sydover.

Der Bjerkeskog rinder holder han sig høiere; han søker likesom Høiden under de lave Stenhamrer, der Mistras Kilder rinder.

Solen staar kjæmpende mellem Skyer, kaster av og til et Streif og blir atter borte. Det lyser langeligt indover, der Streifene falder — dypt, dypt indover Vidden med Skimmer paa de skiferblaa Fjeld.

Manden følger Mistras siklende, iskolde Kilde frem og op mellem Vier-riset ende dit, hvor den rinder ut av selve Klippen i beskyttet Stilhet mellem frodig Græsvold midt i Fjeldødet.

Der staar han en Stund i Stilheten og lyer. Ser utover og saa opover mellem de brutte Klipper.

Det var Tore Sø-i.

Det kløkker til i Stenhellene deroppe. Han hører det; han staar og stirrer som før.

Da syns en Jente deroppe. Hun har Kasttørklæ over Hodet og arbeider sig frem mellem Hellene og ned.

Det er Kari Nordi.

Han har sat sig paa en Stenkløvning, da han fik se hende. Nu sitter han og venter.

Rakstvei: smal Vei for Kreaturene.

Hun kommer andpusten like borttil.

«Je kom leil,» sier hun næsten hviskende. Og Brystet gaar.

Saa sætter hun sig ved Siden.

Tore ser længe paa hende.

«Tørs Du naa da?» spør han.

Hun smiler.

«Ja, naa tørs je,» svarer hun.

«Hain Far gik att igaar,» lægger hun til.

Tore sitter og holder hendes Haand.

«Naa slepper je dei itte att,» sier han med ett.

Hun smiler igjen, men kjender det gaa igjennem sig.

«Ailler?» spør hun.

Han saa paa hende.

«Aa, du skjønner fuill,» svarte han. Han var fast som Sten i Maalet.

Der skyllet en Bølge av Angst og Fryd over hende.

«Du faar gjøra som Du vil,» hvisket hun endelig lavt.

Da drog han hende frem paa sit Fang og hadde begge Armene rundt hende. Slig sat han længe, vuggende. Og hun aandet tungt i Kveldsdunkelheten. Ti nu blev Solen borte, og der faldt langsomt sval Kjølighet.

«Kari!» Han bøide hende bakover mot sig; hans Pande var mot hendes Kind.

Hun svingte sig mot ham, der hun sat i hans Fang. Fjeldviddens Øde og Tryghet var vidt omkring.

Og Kvelden sank.

— — — Da Kari Nordi høgstnattes kom hjem til Sætervangen, brandt det paa Aaren, og inde sat Faren med Hænder i Fang, ventende.

«Aa har Du vørré etter!» spurtes der kvasst.

«Nei kjære!» Hun fik Kasttørklædet av. «Er Du kømmen att!»

«Aa har Du vørré etter?» blev det spurt kvassere andre Gangen.

«Etter Sauøm!»

«Sauen er heme!»

«Nei itte aille.» Hun svarte stærkt, stærkere end han var vant.

«Det er Ulv borti her!» Hun sætter sig, blek.

«Je kain skjønne det! Du er saa opreven i Bringen!» Hun hekter fort igjen.

«Je løtt kute — det vart saa sent!» Hun sitter, stærkt aandende.

Lars Nordi tier.

«Har Du vørré bortpaa aat 'm Tore?» spør han med ett.

Kari tier.

Lars Nordi reiser sig og sætter Foten haardt i Gulvet.

«Har Du vørré bortpaa der?» skriker han.

Da blekner Kari med ett. Og de blaa Øine blir som Staal.

«Ja,» svarer hun.

Han tramper i Gulv.

«Du lyr!» skriker han. Og hun ser ham famle efter sin Kniv.

Kari staar som fjetret.

«Aa Far!» roper hun.

Nu har han Kniven.

«Aat hannem!» roper han. «Je ska' gjør aat dei!» Og han løfter Armen.

Da skriker Datteren. Et eneste, truende Skrik. Han blekner, og Armen synker.

«Aa jø, aa jø!» roper hun i yderste Rædsel; Øinene staar stive og tingraa stirrende. Saa lægger hun paa Sprang, ut av Stuen, ut i Mørket.

Faren følger. Bander, nu da han ikke ser hende.

Da roper det derinde fra Skogsmørket.

«Ailler kjem je att!» Og med ett blir det stille for alle Tider. Og det Skrik fulgte Lars Nordi siden.

* *
*

Da Tore Sø-i Morgenen efter tændte Varme paa, kvakk han ved slikt underligt Skrik derute fra Troldkjærnet. Mest som et Menneskes Skrik i Dødsnød.

løtt kute: maatte løpe.

Han saa op under Naaven, der Bøssen hang. Skulde det være Lom her nu igjen? Han saa ut gjennem Glasset. Kjærnet laa morgengraatt i Skodde.

Nu skrek det igjen.

Det maatte være Lom allikevel. Han tok Bøssen og gik ut. Snek sig langs med Bjerkeskogen og fremtil der, Siv og Søkkjedy begyndte; for der brukte Lommen holde til.

Han huket sig ned og laa der længe. Nei — nu blev alt stille. Roggsamt stille.

Den var nok blit ham vår og var dragen. Han reiste sig om en Stund og gik saa til Hytten, hvor Kaffeen nu kokte. Hængte Geværet fra sig og drak.

En Time senere gik han igjen ut for at fiske. Fulgte i Morgenstigningen den natvaate Vei, som gik over Kloppen ved Søkkjedyet og vilde bøie av langs Risbrobækken.

Da, med ett, slap han Fiskestang og Markstokk og blev staaende og stirre mot Søkkjedyet.

Der, tæt ved Kloppen saa han noget. Og han skrek, et ensomt Forfærdelsens fælne Skrik. I den mosegrønne Jørme var der Mærker efter Kamp og op av det sammensegne graa stak to gripende Jentehænder. Han skrek igjen. Saa drev han hovedstupes frem mellem Tuvene og blev liggende. Reiste sig igjen, skrek og sprang ut i vilde Ødet.

Men i Hængedyet steg nogen tunge, boblende Blærer, som blev staaende, og de to Hænder sank og sank, uendelig langsomt og stille, mens Solen steg.

* *
*

I tre Døgn røk det ikke av den enslige Stuepipen ved Troldkjærn; fjerde Dagen kom Tore igjen. Han hadde været en Sving nedom Søkkjedyet og ingenting set. Og han hadde staat der længe, stønnende og stirret ned, mens han alt i ett hadde sagt mellem Aandedrættene:

«Der ne-i ligg a! Der ne-i ligg a!»

roggsamt: uhyggeligt.

Nu laa han skjælven paa Sengen; det var saavidt, han hadde faat Varmen op.

Men da Lars Nordi Dagen efter, at dette hadde hændt, kom frem til Bygden og ikke fandt Kari der, graanet han i sit Ansigt. Han rev i sig et Par Matbiter, tok Øks og drog til Skogs.

«Herre Jøssøs!» ropte Kjærringen hans efter ham.

Ved Kveldstid kom han drivende Sæterveien opover og drog bent ind i Hytten ved Troldkjærnet. Den var øde; men midt paa Kjærnet sat Tore Sø-i i Baat.

Lars Nordi kjendte sig fælen av Dødens Gru. Han hadde været saa sikker paa, at Datteren var her.

«Har Du sit a Kari!» ropte han utover.

Der blev ikke svaret. Tore sat bare og svingte Baaten i Ring med Aarene.

«Tore!»

Da svarte han derute i Baaten.

«Ja.»

«Har Du sit a Kari?»

Lars Nordi holdt Aanden.

Tore svingte Baaten i Ring.

«Ja,» svarte han langt.

«Aa etter?» Det var Bøn i Ropet.

Det tier længe derute.

Saa reiser Tore Sø-i sig i Baaten.

«Hain Far har te'e a!» roper han.

Lars Nordi staar likblek.

«Aa er a etter!» roper han saa. Der er Dødsangst i Ropet.

«I Søkkjedya!»

Tore roper det vidt utover.

Da skriker det, et langt, fælent Skrik fra Kjærnet.

En svart og hvit Fugl letter og stiger i store Ringer, saa tar den Flugt mot Syd, susende.

Men derute paa Kjærnet svinger og svinger Tore Sø-i sin Baat rundt.

Lars Nordi hadde tat sig til Bringen, da han fik Tores sidste Svar. Nu drog han indover Fjeldet.

h a r t e'e a: har tat hende.

To Dager efter kom han hjem; men fra den Tid av gik han som Tomsing i Bygden.

«Det ligg i Slægten,» sa Bygdefolket, og ingen undret sig over, at Kari Nordi var blit borte.

* *
*

Tore Sø-i flyttet ikke fra Troldkjærn. Folk kunde se det sortne paa ham som før nedover ved Risbrobækken, naar de drog Sæterveien forbi; av og til et Blink av en Kjøe, som blev slængt i Land, av og til den hvitnende Bue af Stangen, som slængte. Kom Smaagut eller Gjæter ham nærmere, kunde de høre ham mumle alt i ett, som han stod eller gik; skjønt ingen skjønte noget.

Men det han mumlet, var gjerne:

«Der ne-i ligg a! der ne-i ligg a!» — alt i ett.

— — —

Folk i Bygden talte længe om Kari Nordis underlige Slut og om Lars Nordi og Troldkjønn-Tore. Og altid med en fælen Fornemmelse av alt det hemmelige, som hændte og hadde hændt Slægterne imellem.

Det kom til at staa et Slags roggsam Gru av Bjønngardsfolket; mangt og meget fra gamle Tider kom op i gammelt Folks Tale; det meste kom som vage Sagn og varsom Fortælling; men ett hang igjen, efter at alt hadde lagt sig: der var noget særeget stridt ved Bjønngardsfolket gjennem alle Tider, en Sjølstelthet og en Kvasshet i Eggen, som skræmte og som gjorde mange av dem underlige av sig, naar noget gik dem haardt imot.

Litt efter litt døde den undrende Tale; Lars Nordi, Tomsingen, fik gaa for den han var, og Tore Sø-i gled ind i Bygdebevisstheten som den ensomme, litt underlige Fisker opmed Troldkjærnet. Men ingen gjorde sig videre Omsorg for ham; ti alle visste, at han maatte være velholden Mand, skjønt ingen hadde Greie paa, hvor han hadde gjort av Pengene for Gaarden.

Lars Nordi, Tomsingen, laa ofte til Fjelds Sommers-

Sjølstelthet: Egensindighet.

tider, især fremved Sætrene paa Østfjeldet; Sæterjenter og Slaattefolk lot ham gaa og komme, som han vilde; men de fleste ventet at faa høre, at Udød hadde gjort Ende paa ham en vakker Dag; slikt brukte saa ofte at hænde slike. Konen hans drog, ret som det var, i Vei for at hente ham hjem, og da fulgte han villig; men en to tre Dager efter drog han gjerne til Skogs igjen, og saa satte hun ham i Guds Vold og gav sig over. Det fik hænde, hvad hænde skulde.

Til Troldkjærn kom han aldrig, skjønt Sæterveien gik tæt forbi; der hadde han sine hemmelige Svinger vidt utenom, særlig fremved Bækkene, som seg, eller de vaate Myrsig. Av og til kunde Gjætere høre ham skrike, der han gik, saa de tænkte, det svartnet og graanet paa nogen Trane fremved Myrene. Tore Sø-i saa ham aldrig; men han kjendte likesom paa sig, at han hadde en, som vogtet sig, og han saa ofte Spor efter Mandsfot i Sigene omkring Troldkjærn.

Saa var det en Sommernat. Maanen stod i Skyer; Fjeldet laa sløret og graatt.

Det gav Glitter og Gløtt i Troldkjærn, naar Maanen kom frem; saa sluknet og sortnet igjen det hele.

Troldkjønn-Tore laa og fik ikke sove. Synet av de opstrakte Hænder i Søkkjedyet, som gjerne fulgte ham om Kveldene, hadde nu skiftet; han saa hende ligge dypt dernede. Hændene fremfor sig utstrakte. Munden aapen i Skrik.

Han kunde ikke sove. Det var saa kvælende stille. Intet Væg-ur, som maalte Tiden og lovet Morgen. Det var, som alt maatte dø just nu.

Han reiste sig og sat i Sengen. Han strøk Svetten av Panden; saa gik han paa hullete Sokker mot Vinduet og saa ut.

Troldkjærn var skjælvende svart; men ved Kloppen over Dyet stod en Skygge mot det graa.

Det gik ham koldt nedover Ryggen. Han vilde snu, men kunde ikke; han vilde tie, men maatte stønne. Dragen av Rædsel og Rogg gik han mot Døren, aapnet og stod paa Stenhellen.

Da skrek det derbortefra.

«Kari!» skrek det. Og Skyggen blev liten.

«Høi!» skrek han i sin Rædsel, for at skræmme.

Da sprang den sorte Skygge og blev borte i det graa. Troldkjønn-Tore stod længe, til Maanen kom frem. Da kjendte han slik Kulde og gik ind — hektet Kroken paa efter sig og la sig. Men han skalv længe.

Dagen efter stod Stangen igjen ved Stuen; men Tore selv var gaat. Og hele Dagen røk det ikke. Men ved Kveldstid — netop da Maanen kom frem — hørtes der fremved Stenhellene ved Misteraa-bortet Klang og Skraping av Jern mot Sten. Der stod en Mand og grov.

Det var Troldkjønn-Tore.

Han grov og grov. Reiste sig og stirret over det maanehvite Fjeld. Endelig, om længe, la han Grævet ned og bøide sig. Han løftet noget tungt og satte det ned. Saa stod han længe.

Bøide sig atter ned og tok det tunge paa Akselen. Fik Grævet i andre Haanden og gik. Alene over Vidden i det sælsomme Maaneskin. Det hvitgraa Fjeld laa øde og sov, saa langt Syn saa.

— — En lang Time senere kommer en Mand gaaende fra Troldkjønnstuen fremover mot Kloppen med et Jernskrin paa Akselen.

Han stønner, stanser paa selve Kloppen og sætter Skrinet ned. Ser ut over den jørmete, mosegrønne Bæk og stønner igjen.

Saa bøier han sig, løfter Skrinet med begge Hænder og slænger det med tung Sving midt ut i Hængedyet.

Jørmen spruter. Den lukker sig langsomt over Skrinet, som synker.

«Ta att Garden!» roper Troldkjønn-Tore, snur sig og vil gaa.

Da staar der en Skygge paa Veien.

«Aa gjorde Du naa?» sier det.

Tore Sø-i fælnet. Saa kjendte han Farbror sin.

«Je ga att Garden,» svarte han. Men han frøs da han svarte.

«Tullbokk!» sa det. Det hørtes som Tale fra tørt Træ. «Tullbokk!»

Tore gøs.

«Aa Gud hjælpe dei Fabro'» sa han og kjendte sig saa varm med ett.

«Tala itte paa slikt,» sa det.

Tore tidde.

«Herregud, at Du lever,» sa det igjen. Den magre Skygge stod der likesom saa nær.

«Gaa att naa Fabro'!» ropte Troldkjønn-Tore; han kjendte slik Rogg.

«Tullbokk!» sa det. «Du skulde itte leve!»

«Gaa att!» skrek Tore Sø-i av al sin Magt. «Hain Far kjem!»

Da sprang den lille Skygge. Snudde sig og skrek langt borte.

«Kari!» skrek den. Og saa blev den borte mellem de hvite Bjerker og den svarte Ener henover i Svingene.

Tore Sø-i drog en dyp Suk, slik som de sukker, som dør, snudde og gik langs Sæterveien tilbake til Troldkjønnstuen.

Det Aar døde Lars Nordi.

Men Troldkjønn-Tore begyndte samme Høst at sælge Fisk og Fuggel, naar han var fremme i Bygden, og Aaret efter stod Dyrehund i Baand bak Stuevæggen.

* *
*

Det kom et Kvindfolk gaaende fra Søvolden og fremover Sæterveien til Troldkjærn. Det var en varm Julidag; Sol laa over alle Fjeld; Fly danset mellem Vier og Brisk. Rypekuld stak mellem de multekartblomstrende Myrtuver; der stod en Em av Myrduft og Sommervarme, hvor Vand randt; men Rensdyrmosen var skarp under Foten paa tørre Fjeldet.

Hun, som gik, hadde Tørklædet langt fremi Panden

for Middagssolen; hun gik og bandt Husuer, mens hun alt i ett stirret speidende fremfor sig. Av og til traadte hun feil paa en Sten og rettet sig, av og til stanset hun, bandt og gik igjen.

Det var Kari Nordis Mor.

Kommen frem til Kloppen over Søkkjedyet gik hun videre Sæterveien; en Hund søkte fra Troldkjønnstuen; hun stanset, stirret, og saa med ett bøide hun av og gik like frem til Stuen; ti idag røk det av Pipen, og det var slikt et velsignet Veir.

Hun tok i Døren. Hunden, som søkte stridere end før, tidde knurrende — en Mand reiste sig av Sengen derinde, da hun drog Døren i efter sig.

Nu stod hun midt paa Gulvet med Bundingen mellem Fingrene. Troldkjønn-Tore sat paa Sengen.

«Signe Kvilen,» sa hun.

Han sat litt.

«Aa Takk,» svarte han; han blev saa underlig tyk i Maalet. Som om nogen tok ham kring Strupen og vilde kvæle.

«Sjaa aat, Du faar sitte,» sa han; han flyttet paa sig i Sengen.

Hun saa sig om.

«Aa, je skulde itte sitte heil,» svarte hun med sin stille Stemme.

Saa satte hun sig. Bundingen gik.

Troldkjønn-Tore kom sig op og spændte Bæltet. Satte sig paa Krakken ved Aaren.

«Det er vakkert Vær oppaa her.» Hun saa bortpaa ham.

Han sat lutt.

«Ja — det er saa naa,» svarte han.

Der ties.

«Du har Hund au!» kom det om litt, atter med den milde Stemme.

«Ja. Je lyt det.» Det blev svaret saa saart og lavt.

Hun bandt.

«Aa ja — det er ødt paa Fjela,» sa hun.

Husuer: Strømper.

Han svarte ikke.

«Skjønt — det gaar fuill an om Saammaaren,» fortsatte hun.

«Ja.»

«Men Vinters-tia!» Hun drog Pusten og saa fremfor sig.

«Aa.» Han saa ogsaa fremfor sig.

Det blev stille. Hun bandt og bandt. Endelig saa hun op og bort paa ham.

«Kjem Du ailler ne-att?» spurte hun litt usikkert.

Troldkjønn-Tore var langsomt blit blek.

«Nei, je kjem ailler ne-att,» svarte han saa. Der var slik Skarphet i Røsten.

Hun sat og saa paa Bundingstikkene, som gik.

Han sat og saa paa sine krokete Fingrer.

Da saa hun op.

«Du vet, 'n Lars var underlin,» sa hun.

«Ja.»

Han saa ned. Fingrene famlet skjælve over hverandre.

«Sia a Kari kom bort!» Det blev sagt saa sørgmodig og stille. Men hun saa ikke paa ham.

Troldkjønn-Tore var nu ganske blek. Han reiste sig og gik bort til Aaren, hvor han blev staaende vendt fra hende.

Hun sat som før.

«Var 'n oppaa her 'n Lars?» spurte hun.

«Je trur det,» blev der svaret; men Tore snudde sig ikke.

«Kvelden, hain døe, kom 'n teil sei att.» Hun sa det stærkt.

Da snudde Tore sig.

Hun saa paa ham.

«Gud hjælpe øss aille ihop Tore!» sa hun. Det bævret kring de slunkne Mundviker; Bundingen sank.

Da blev Tore likblek med ett, snudde sig og gik ut.

Hun fulgte ham ikke, sat bare som før.

Han stod længe ute paa Stenhellen. Saa mot Trold-

k o m m a a t e i l s e i a t t: komme til Sans og Samling.

kjærn, hvor Lom dukket, saa mot Søkkjedyet; og han frøs i stekhete Solskinnet.

Da stod hun bak ham.

«Herregud Tore, aa er a etter?» sa hun. Og hendes Haand kom paa hans Arm.

Han vendte sig fra hende. Saa kom det som truende Hikst:

«Aa, ho er væl gjømt!» sa han.

«Aa jø, aa jø!» Det klang som Dyrs Klage.

Hun holdt om hans Arm.

Da graat Troldkjønn-Tore.

«Ho naadde itte fram,» sa han.

«Det var saa mørkt den Kvelden!»

«Aa jø, aa jø,» jamret Moren.

«Jeg fekk sjaa Hændene je — om Maarraaen!»

«Aa jø, aa jø!»

«Je trudde, det var Lom som skrek!»

«Aa jø!» Hun tok omkring ham. Han talte som Barn, der bekjender.

Saa graat han længe. Men hun fik ikke en Taare.

«Ho er væl gjømt,» sa han til slut.

«Vorherre i Himmelen!» Nu folder hun de tørre Fingrer.

«Ja, — ja!» Han stod med Hændene for Ansigtet.

«Men Far min!» — det fulgtes av et Støn. «Aa hain Fabro', hain Fabro'!»

Han snudde sig bort.

Hun støttet sig mot Dørkarmen.

«Hain var fuill slik,» kom det lavt og stilt. «Hain sto' fuill itte telsvars!»

«Nei nei!»

«Døm seier, det var gammalt!» Hun taler stille.

Tore staar tankefuld.

«Ja, det er vondt ti Slægten,» svarer han.

Saa blir der lang Taushet.

De staar begge og ser sammesteds utover.

Saa snur hun endelig og gaar ind. Han følger langsomt.

a a e t t e r: hvorhenne.

Hun tar Bundingen.

«Fløtt ne-att naa i Vinter,» sier hun. «Det er vondt oppaa her.»

«Nei,» svarer han.

«Aa jo!» Hun ser paa ham.

«Nei je aarker itte.» Han sætter sig.

«Je synes, je lyt væra! Saa er vi ihop!» lægger han til. Og han graater igjen.

Da tier hun.

En Time senere gaar en Kjærring og binder Husuer indover Sæterveien til Nordisæteren, og Troldkjønn-Tore staar med Fiskestang langt nede i Svingen ved Risbrobækken.

* *
*

Kjærnene har sin egen Drøm og Vandet sine hemmelige, forunderlige Veier. Stilt rindende Liv rundt de sandgraa Stener dypt nede; smaat kjøligt Skvulp mot den magre Bred, den samme og den samme gjennem Tider; sorte Skalbaggers Krypen og Kribbel mellem voksende Siv; Sivblades tørre Raslen der ovenover, hvor Vinden skjælvende graaner og blakner Vandet; Fisk, som stilfærdig og glidende tar Føde, som den flyder og findes, eller staar paa Lur bak Stener med aandende Mund, jager pilsnart sitrende frem for at hugge Smaafisk, som troskyldig ror forbi, — og atter siger dovent tilbake bak sin Sten.

Men Vandet har sine dypere Veier. Grundende og stille indunder den bløte Torv med sagte Sig mot Myrer og Bækkerissel — stansende og ventende, iskoldt selv Sommertide, blandet med Jørme og graagrøn Mose, sivende og sigende mellem Aarhundreders hemmelige Væksterlighet dypt nede, sort, med svale, baarende Striper gjennem det graa.

Og dypest dernede i Søkkjedyets plumre Stilhet har alt det tunge paa Jorden sin hemmelighetsfulde Ro. Sten, som er kastet, vasstung Trærot og raatnende

Kvist; dit er de sunkne; dernede er de dækket. Der hviler de stille. Vaagsom Mose kan vokse omkring; klart Vand kan skjære sine Striper imellem, og gammel, erfaren Fisk ha sine Skjulesteder dypt derinde. Ellers er der dødt og slumrende stille.

Men har noget levende sunket, saa kan sulten Fisk efter Dages Venten vaage sig derned, staa stille, stirre med store Øine og nærme sig for at ta, hvad Vandet og Opløsningen gir, snu sig med hvad den har faat og søkende arbeide sig frem til klart Vand igjen. Slik Aar efter Aar, til alt er tat. Og det levende vokser av det døde.

Av slikt staaende Kjærn kan Fisk arbeide sig ut gjennem Bækkeoset og ned. Men den har sin egen Art, og Fiskerne kjender den. Vandet og dets Liv har sine sære Mærker.

— — —

Troldkjønn-Tore blev gammel i Bygden, og alle hadde glemt at undres over hans ensomme Liv. Fisk og Fugl byttet han med Mjøl, Kaffe og Sukker, Smør og Ost og hvad andet han trængte; Ræveskind og Dyrehud solgte han stundom; Rensdyrhorn hvitnet mellem Vierkrattet fremved Troldkjærn. Kun gammelt Folk undret, hvor han hadde gjort av Pengene for Gaarden, og snart gik der Sagn om et nedgravet Skrin. Det var nedgravet i Uvett et eller andet Sted paa Fjeldet, og siden, da Tore kom til Sans, hadde han glemt Stedet. Nu gik han over alle Fjeld Sommerstide og lette, og Kjærringer, som skjønte sig paa det, mente, at han ikke fik dø, før det var fundet. Saa stærk sat Nidskheten i somme Slægter.

Sæterfolk og Slaatfolk, som fôr Veiene over Østfjeldet, fik for Vane at koke Kaffe i Troldkjønnstuen, og det gjorde de, enten Tore var borte eller hjemme; for Stuen stod ulaaset, og den graa Dyrehund kjendte al Bygdens Folk.

Var han hjemme, sat han gjerne stille fremved Aaren og hørte, gav sjelden Svar, om Folk spurte, og aat aldrig av deres Niste, om de bød. Men hadde de Bræn-

levin med, hvad der kunde hænde efter Sanktehans eller midtvinters i Januari, da drak han gjerne, og naar Brændevinet tok ham, da sang han gjerne, men altid samme Strofe, som gammelt Folk hadde hørt Bjønngardsgubben synge ved Lag og Fest:

En gammel Skindkjortel
tri Ronker var paa den!
Men ho har Sølvkrone
min kjæriste Ven!
Ho!

Og Unggutter og andet, som fôr, hadde sin Moro av at faa Troldkjønn-Tore til at synge. Dagen efter slikt var han aldrig hjemme.

— Saa var det en Høstkveld i September. Troldkjønn-Tore hadde været til Dals med Fisk og kom senkveldes hjem. Den Dag hadde han tat sig saa nære, at han ikke hadde Sovelmat i Huset. Saa kom han da op i Graalysingen, og for første Gang siden hin Nat gav han sig til at fiske med Mark i Troldkjærn fremved Vierrisene, der Risbrobækken siger ut.

Det bet ikke, alt det han prøvde og prøvde. Saa byttet han Marken og slængte uti nærmere Søkkjedyet. Han kjendte en fælen Kjendsel av gammel Kvide med det samme og skulde ta Snøret op; da fulgte en Kjøe med og slængtes næsten i Forskrækkelse langt op paa tørre Fjeldrabben bakom Vierriset.

Troldkjønn-Tore stod litt og saa. Kjøen danset og sprat guldgult blinkende mellem Stenene. Da gik han optil.

Han bøide sig ned og tok den, lindt og sikkert bak Gjællene over Buken, klemte til og skulde slaa den mot Næverskrukken.

Da kom der fra Kjøen et langt, fælent Suk og de sprængte Øine stod blodig blanke.

Tore gav et Gjø av Rogg; han slængte Kjøen tilvands, som hadde han brændt sig.

«I Jøssø Namn!» sa han.

Og han syntes han sank i Vand til like op under Armene, saa kold blev han.

Slik Kjøe har ætt av Menneske.

* *
*

— Troldkjønn-Tore blev gammel Mand. Seig som en Fjeldkrake og taus som den. Kom til Bygden til langt oppi de sytti og gik Fjeldveien stavløs tilbake. Ofte med tungt paa Ryg, altid paa samme Dagslete og paa samme Veier.

Saa en sen Novemberkveld, som de ikke paa længe hadde set ham i Bygden og begyndte at undre, kom en skindmager Dyrehund, som hadde smøiet Baand, ind paa Nordigard øverst i Bygden og strøk like til Kattekoppen efter Melk. Den aat, skjønt Katten sat krum ved Siden med Øine som Glør og fræste.

«Naa er 'n Tore sloknet,» sa Kjærringen.

Ut paa Dagen sendte de Bud; det var endda han Tufsingmikkel, som gik.

Han kom frem til Troldkjønnbuen paa Eftaslettet; men der var ingen at finde.

Matkop stod paa sin Plads; gammel Kaffefløte stod muggen ved Siden; det maatte ha været længe, siden Folk hadde været der.

De lette og lette flere av dem Høsten utover — paa de vante Fjeldveier, der han brukte at træffes; men de fandt ingen.

Baaten bet ved Stranden; de skjøv den ut og rodde Kjærnet rundt; der var vasskoldt og stille. Saa stængte de Stuen og drog hjemover.

Vinter kom og Vaar — Troldkjønnstuen stod likedan; og Troldkjærn laa likedan med grønskende Mose over Søkkjedyet og Lom, som skrek og dukket.

Det hadde faat en Hemmelighet mere.

* *
*

Der ligger et koldt Kjærn som et blaat, uutgrundeligt Øie midt i kvasse Fjeldet; Fiskerne gaar det forbi; Veien bøier av unda Søkkjedyet, der Risbrobækken risler ut; Mærker efter en gammel Stue synes paa bare Rabben ovenom; Jæger paa Rypejagt kan træffe hvitnende Rensdyrhorn og Skaller mellem Tørbrisken langsmed Kjærnet; men intet levende synes. Søkkjedyet staar grøngraat jørmende; Vandet kruser i koldblaa Bølger under Nordenvinden. Ingen sætter Net der.

Det er Troldkjærn. Hvert Kjærn har sine Hemmeligheter.

Men Bjønngardsslægten er slettet ut.

INDHOLD AV FØRSTE BIND

Side

MELLEM FJELDENE I

STORBØNDER OG SMAAFOLK

Fløtar-Lars 3
Gammelfolket i Nygarden 13
Oline Kroken 32
Gjengjæld 50
Sigrid 64
Finnstubrødrene 74
Døl-Johanna 91
Gammel-Jakob 102
Bygdekjæmper 117

SVARTE SAGN

Per Volden 131
Rop i Skogen 190
Nekfalds-juvet 208
Troldkjønn-Tore 221

JACOB B. BULL:

NUTIDSROMANER I—III

15 Kroner, eleg. indb. 35 Kr. 50 Øre

Bd. 1. Livets Triumf. - Lys Hævn.
„ 2. Præstens Søn.
„ 3. Den nye Gud.

FOLKELIVSROMANER I-III

14 Kroner, eleg. indb. 34 Kr. 50 Øre

Bd. 1. Jutulskaret. - Glomdalsbruden.
„ 2. Eline Vangen. - Fonnaasfolket.
„ 3. Østerdalskongen. - Knut Veum.

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

A/S P. M. BYE & CO., KRA

BOUND BY
HM

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
839.83 B87F0191 C001 v.1
Folkelivs billeder /
3 0112 089031758